

KONKANI MANASAGANGOTRI

An Anthology of Early Konkani Literature

Ed. Prof. Dr. Olivinho J. F. Gomes

908
911-110.

HH7
Gen->Des
OLI

SPONSORED BY
**FUNDAÇÃO
ORIENTE**

KONKANI MANASAGANGOTRI
An Anthology of Early Konkani Literature

KONKANI MANASAGANGOTRI

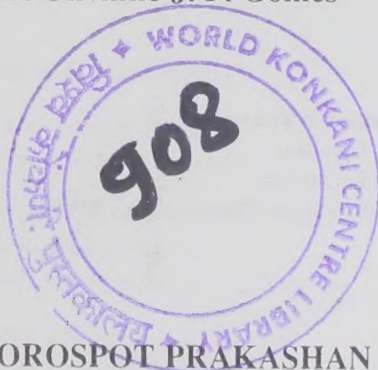
कोंकणी मानसगंगोत्री

An Anthology of Early Konkani Literature

(Selections from Source to Resourceful
Early Streams of Konkani Literature)

Edited by

Professor Dr. Olivinho J. F. Gomes

KONKANI SOROSPOT PRAKASHAN

Chandor - Goa

2000

KONKANI MANASAGANGOTRI
- An anthology of Research work

© Mrs. Eslinda Gomes
411, La Oceana-1,
Dona Paula - Goa - 403 004

First Edition :
Diwali, 2000
26th October, 2000

E, OLI ' P00

Publishers :
Konkani Sorospot Prakashan
Cavorim Chandor - Goa - 403 714.

Typesetters & Printers :
Suresh Kakodkar
Omega Enterprises,
1158, Vidyanagar, Margao - Goa - 403 601

Cover :
V. A. S. Navelkar

Price : Rs. 300/-
Outside India - US \$ 20

1447
Gen → Dev
OLI

Dedicated to

Konkani's great men of vision -

Dr. J.H. da Cunha Rivara, the herald of its renaissance -
author of *A Historical Survey of the Konkani Language* (1858).

Tomaz Mourao, Baron of Cumbarjua, educationist -
author of probably the first *Konkani Primer* (1880).

Eduardo Jose Bruno de Souza, novelist, poet & journalist -
author of the epic *Ev ani Mori* (1899).

Mons. S. R. Dalgado, lexicographer & grammarian -
author of the massive Konkani-Portuguese (1893) & Portuguese-Konkani (1905) dictionaries.

Fernando Leal, poet -
author of *the Resurrection of Konkani* (1905).

Raosaheb V. P. Chavan, research scholar -
author of *The Konkan and the Konkani language* (1924).

Shenoi Goembab, the prime-mover of its modern renaissance-
author of *The Triumph of Konkani* (1930),
whose forebears' house still stands in my native Zuvem.

Dr. S. M. Katre, research scholar -
author of *The Formation of Konkani* (1942).

With reverence and gratitude

"...**Konkani**, which by its own right should be recognised as one of the major languages of India, has for the last few centuries been under a cloud. The Konkani people, particularly the Hindu Saraswats and the Christians, have been since the sixteenth century and again during the nineteenth and twentieth, in the forefront of Indian peoples, through their glorious intellectual and cultural attainments and their successful commercial and industrial enterprises, side by side with their invaluable services in preserving the ancient literary heritage of India in Sanskrit and in bringing to India the Latin culture of Portuguese Christianity. The people of North India have to confess to their shame that they know so little of the Konkanis.

"The recovery of the identity of the Goan and Konkani people in their historic evolution in their language and culture and in their special stance (whether as Hindus or Christians) among the various "language-communities" of India, will be of very great value in the fullest integration of India. A knowledge and appreciation of what the Konkani-speaking citizens of India (even when they had lost this knowledge, for the time being, under the compulsion of events in history) have contributed to the growth of Indian civilisation and culture, will give an added sense of power and pride, and hope and endeavour to the Indian people in their path of progress in the domains of material and economic well-being, of mental and intellectual advancement, and of spiritual aspiration and realisation as well..."

Professor Suniti Kumar Chatterji

President, Sahitya Akademi

(National Academy of Letters)

An Excerpt from Professor Chatterji's Inaugural Speech delivered on 9-2-1974
at the 10th Session of the All-India Konkani
Sahitya Parishad (Literary Conference) held in Panjim, Goa.

CONTENTS

1.	By way of Introduction	11
2.	Introduction - in Konkani	15
3.	Konkani Manasagangotri - in English	19
4.	References	37
5.	Konkani Manasagangotri - in Konkani	42
6.	Jesse-ci Tali - The branch of Jesse - First Century A.D.	67
7.	Manasollasa - Rasatalavnu - 12th Century	69
8.	Sant Namdeva's - Song of the cowgirl - 13th Century	70
9.	Dnyaneshwari - 13th Century	71
10.	Lila Charitra - 14th Century	73
11.	Godde Ramayana - 15th Century	76
12.	Konkani Prose Ramayana - 15th Century	77
13.	Konkani Prose Mahabharata - 15th Century	122
14.	A Hymn to Saint Anne - Anonymous - 16th Century	161
15.	Thomas Stephens - Doutrina Christam - 1622	162
16.	Gaspar de Sam Miguel- Grammatical glimpses -1635	163
17.	Antonio de Saldanha - Prasse Pastoral - 16th Century	165
18.	Antonio de Saldanha- Sancto Antonicim Acaryam-- 1655	167
19.	Miguel de Almeida - Vonvalyanco Molo - 1658-59	201
20.	Joao de Pedrosa - Devacim Yekangr Bolnim - 1660	281
21.	Hortus Indicus Malabaricus - 1675	309
22.	Select Glossary - Konkani - English	311

WORLD KONKANI LIBRARY

Accn No: 001447

मांडावळ

1.	By way of Introduction	11
2.	दोन उतरां	15
3.	Konkani Manasagangotri - अंग्लेजींतल्यान	19
4.	आदारावळ	37
5.	कोंकणी मानसगंगोत्री - कोंकणींतल्यान	42
6.	जेस्सेची ताळी - पयलो शेंकडो	67
7.	मनसोल्लास - रसतळावनु - बारावो शेंकडो	69
8.	संत नामदेवाची गवळण - तेरावो शेंकडो	70
9.	ज्ञानेश्वरींतले अंश - तेरावो शेंकडो	71
10.	लीळा चरित्रांतलो उतारो - चौदावो शेंकडो	73
11.	गोड्डे रामायण - पंदरावो शेंकडो	76
12.	गद्य रामायणांतली पत - पंदरावो शेंकडो	77
13.	गद्य म्हाभारतांतलो नमुनो - पंदरावो शेंकडो	122
14.	सांता-आना - अनामीक - सोळावो शेंकडो	161
15.	थोमस स्टीफन्स - दौत्रीना क्रिस्तां - 1622	162
16.	गाशपार द सां मिगेल - व्याकरणांतले अंश - 1635	163
17.	आंतोन्यु द साल्दाज्या -प्रासिस पाश्तोराळ - सोळावो शेंकडो	165
18.	आंतोन्यु द साल्दाज्या - सांत आंतोनिचीं अचर्या - 1655	167
19.	मिगेल द आल्मेयदा - वनवाळ्यांचो मळो - 1658-59	201
20.	जुआंव द पेद्रोजा - देवार्चीं येकांन्र बोलणीं - 1660	281
21.	हॉर्तुस् इन्डिकुस् मलबारिकुस् 1675	309
22.	वेंचीक उतरावळ - कोंकणी-अंग्लेज	311

By way of Introduction

I have the pleasure to present before the reader this latest offering of a book in the form of an anthology of writing in the Konkani language, from the beginning of its known origins, that is, from its probable source, to resourceful early streams of its literature, up to the end of the seventeenth century, which marks a watershed in its development. It is preceded by a narrative in English relating to this literary journey, with a list of references that have been drawn on, in support of it, followed by another similar version in Konkani in the Devanagari script. At the end of this anthology a selective yet copious glossary of the rich Konkani language of that period has been appended, with its corresponding modern usage and its English approximation, which will prove very useful to the reader.

The need of this book arose out of the desirability of charting the early course of this language and its literature in a systematic manner, in the face of absolutely baseless allegations hurled against it by vested interests and blatantly derogatory statements made in respect of it by persons ignorant of the existence and nature of its literary journey, who placed inordinate reliance on hearsay and loaded insinuations, to pontificate on matters alien to them or beyond their ken in most of the cases in question.

The urgency to have a book of this kind became more acute when the Union Public Service Commission (U.P.S.C.), the apex recruiting autonomous agency of the Government of India, soon after Konkani's incorporation in the coveted Eighth Schedule of the Constitution, on 20th August, 1992, as one of the eighteen 'national'

languages of the country, took the first steps to have it included in its programme for the All-India Civil Services Examination. It added it firstly in the list of the compulsory group of Indian languages, one of which has to be taken by a candidate appearing at this national examination. Afterwards it included another two subjects in the Optional List of languages and literature that forms one of the parts of the said examination process. These three subjects constitute the Main examination in the overall selection schedule of the said Civil Services Examination.

At that time, suggestions were invited by the U.P.S.C. for the formulation of a syllabus, in the manner of the other Indian languages enumerated in the Eighth Schedule stated above. These were collected and collated for presentation before a committee constituted to draft the final syllabus in respect of Konkani for the above purpose. The said committee, which had representatives from the various regions in the country where the language is used, entrusted the task of preparing this anthology to me, even prompting the title of the proposed publication, as a small part of the above syllabus.

The title 'KONKANI MANASAGANGOTRI', to be edited by me, with introduction, notes, etc., was suggested by Shri Ravindra Kelekar, the veteran Konkani writer and thinker, as a member of that committee, and was accepted unanimously. I had to shoulder that responsibility, albeit reluctantly, in the midst of my multifarious duties at the University and outside it. It was, however, soon advertised by the U.P.S.C. as part of the syllabi for the Civil Service examinations in the following year, despite the fact that I could hardly have had enough time to prepare it. Though there were several enquiries about it from candidates from several parts of the country aspiring to appear with the Konkani papers for the said examinations, fortunately for me, none took the examinations so far with this subject. Consequently the preparation of this book was understandably kept on the back-burner, as it were, though it continued to be present and nagging in the foreground of my mind.

However, I apologise profoundly for not being able to bring this book out earlier, much as I wished to do so, for various reasons beyond my control. For I was saddled with numerous responsibilities at the University, particularly as the Dean, Faculty of Languages and Literature, besides being on various committees entrusted with a welter of functions to be performed, and assignments from the University Grants Commission, U.P.S.C and other Central Government or autonomous official bodies, which could not be honourably declined. Besides, I was engaged in firming up the consolidation of the Konkani language and its literature in the academic and cultural fields, apart from setting up a U.G.C.- aided Centre for Konkani Development Studies, as an adjunct of my department of Konkani, with a view to the language's upgradation in formal spheres of administration, judiciary, media, translation, etc.

Despite all these and other activities of an academic and administrative nature, including a major research project on *The Religious Orders in Goa (16-17th centuries)*, on a research fellowship from Fundacao Oriente, there were international conferences that I was invited to and had to attend, in Paris, London, Lisbon, Sydney and Kuala Lumpur, and two brief research stints in Lisbon, with presentation of papers and addresses on varied subjects of my specialization. Several books and publications of mine saw the light of day during this time, the latest of them being the bulky books of : *Pre-16th Century Konkani Ramayana* (1996) and *Old Konkani Language and Literature - the Portuguese Role* (1999), the last voluminous tome containing four books. The Fundacao Oriente, the University Grants Commission, the National Archives of India, the Indian Council of Social Science Research, the Fundacao Gulbenkian and the University of Goa have contributed in varied yet meaningful measure to the above achievements and I am beholden to them on that score.

Notwithstanding all these professional and time-consuming preoccupations, this act of the anthology was focused on and put

together and introductory chapters written in Konkani and in English for wider dissemination. But there was none who ventured to publish or consider supporting the publication of this book, though, in my humble opinion, it is in the nature of a seminal contribution in this uncommon field of research.

It was in these precarious circumstances that I incidentally happened to mention this need of support to the affable Dr. Adelino Rodrigues da Costa, the Delegate of the Fundacao Oriente in India, who evinced interest in the project (for it encompasses also the valuable Portuguese contribution to the consolidation of Konkani language and literature in the seventeenth century), if a suitable publisher would come forward with a concrete proposal to that effect for consideration. This was done and on that basis, the Fundacao Oriente offered to sponsor the publication of this book.

I am grateful to the Fundacao Oriente and its management for this generous gesture to my publisher, so that this important work that would be required reading for this country's Konkani-speaking aspirants to the national Civil Services Examination, could be published in book form, to help advance the great cause of Konkani language and literature, to which we have committed ourselves wholeheartedly and absolutely.

I thank my publishers, M/s Konkani Sorospot Prakashan, Chandor, Goa, for having undertaken to publish this work, M/s Omega Enterprises for having painstakingly composed and printed it in book form with competence, and the great Goan artist of international renown, Vamona Navelcar alias Ganesh, for the inspired picture that adorns its cover.

Centre for Konkani Development Studies.

26th October, 2000 -

DIWALI, the Festival of Lights.

Professor Dr. Olivinho J. F. Gomes

Hon. Director, C.K.D.S. , Head, Dept. of
Konkani & Dean, Faculty of Languages
& Literature, University of Goa,
Taleigao Plateau, Goa - 403 206 - INDIA.

दोन उतरां

हें म्हगेलें नवें पुस्तक वाचप्यां मुखार मांडटना म्हाका भोव खोस भोगता. ह्या पुस्तकांत कोंकणी वरोवपाची व्हांवती, तिच्या आदल्या काळा पसून चडावत फुलून येवन सतराव्या शेंकड्या मेरेन जाल्ल्या घसघश्या कडेन पावता, तिचें वेंचीक अशें संकलन केलां. ताचे आदीं, आदारांसैत, अिंग्लेज भाशेंत तिचे साहित्यीक व्हांवतेचें कथन केलां, तें चड लोकाक कळचे हेतून; उपरांत ताची आदारावळ जोडल्या. मागीर तेंच उणींपुणीं कोंकणींतल्यान सांगलां. संकलनाचे निमाणेकडेन त्या काळा-वेले कोंकणी भाशेची गिरेस्त उतरावळ जोडल्या आनी तिचो आयज चलतलो अर्थ आनी तिचें अिंग्लेज भाशांतर दिलां, जाचो वाचप्याक भोव उपेग जातलो म्हणून समजतां.

हे भाशेची आदली उदरगती-वाट वेवस्तीत रीतीन दाखोवन दिंवची म्हणपाचे गरजेंतल्यान ह्या पुस्तकाची निर्मणी जाल्या. चड करून जेन्ना हे भाशेचेर कांयच आदार नाशिल्लीं वगलांटां आनी अपमान कांय जाणकार तशे धवड, ह्या नात्यांनी फुडें सरिल्ले लोक, सैरभैर रीतीन घालीत रावल्यात. तांकां हरशीं तिचे साहित्यीक वाटचाली विशीं निखालुस खबर ना आनी ती आसल्यार लेगीत ना म्हणपाचें संवंग करीत आयल्यात. असल्यांच्या विधानांक सणसणीत जाप दिंवची म्हणपाचे नदरेन हें पुस्तक तयार केलां.

असले तरेचें पुस्तक उजवाडा येवचें म्हणपाची ताकतीक चड भासली जेन्ना भारत सरकाराचे उंचले नोकरेखातीर हुद्दे भरती करतलें खातें, U.P.S.C. म्हळ्यार केंद्रसरकारी उंचले सेवे आयोग, हाणें भारतीय राष्ट्रवांदावळिचे आठवे वळेरींत 1992-च्या आगोस्ताचे 20 तारखेर कोंकणी भाशेचो आस्पाव अठरा राष्ट्रभासांतली एक भास म्हणून केल्या उपरांत, रोखडीच ती भास भारत भरचे उंचले सेवेखातीर केल्ल्या अभ्यासक्रमांत घेतली. पयलीं तिका भारतीय भासांचे सक्तिचे वळेरींत आस्पावन घेतली, जांतली एक भास सगळ्या उमेदवारांनी परीक्षेखातीर घेवपाकुच जाय. मागीर आनीक दोन विशय ते परीक्षे अभ्यासक्रमाचे इत्से वळेरींत

घेतलें, जांतूंत भास आनी साहित्याचो अभ्यासक्रम आस्पावता. हे तिनूय विशय परीक्षेच्या मुखेल भागांत येतात आनी तांतूंत येस मेळल्या वगर, वेंचून काडपाचे प्रक्रियेंत उमेदवाराच्यान फुडें वचूंक जायना.

तेन्ना U.P.S.C. न कोंकणी खातीर हे परीक्षेक एक अभ्यासक्रम तयार करपाक सुचोवण्यो मागयल्ल्यो आनी जशे हेरां भारतीय भासांनी केलां तशें करचें, अशें सांगिल्लें. त्यो सुचोवण्यो आयल्या उपरांत तांणी त्यो एकठांय केल्यो आनी एके खाशेले समिती मुखार मांडल्यो आनी तांचे मदतीन कोंकणी खातीर एक अभ्यासक्रम तयार करून हाडचो, अशें मागलें. मुखेल अश्या कोंकणी उलोवपी भागांचे प्रतिनिधी ते समितिचे वांगडी आसले. तांणी ह्या अभ्यासक्रमाचो एक सुपुल्लो वांटो म्हणून कोंकणीच्या आदल्या साहित्याचें हें संकलन हांवें करचें म्हणून म्हजेर जापसालदारकी सोंपयली आनी ताचो माथाळोय सुचयलो.

“कोंकणी मानसंगंगोत्री” हो माथाळो आनी तें संकलन, प्रस्तावना आनी टिपां सैत हांवें करून घेवचें, अशें ते समितीचे वांगडी ह्या नात्यान म्हालगडे कोंकणी बरोवपी आनी विचारवंत श्री. रवीन्द्रबाब केळेकार हांणी सुचयल्लें आनी एकमतान समितीन मानून घेतिल्लें. ती जापसालदारकी नज-जाता करून म्हाकाच उखलची पडली, जेन्ना म्हज्या खांदार विद्यापीठाचीं आनी संबंदीत संस्थांचीं कितलीशींच कामां आशिल्लीं. तरीय आसतना U.P.S.C. न रोखडें उपरांतल्या वर्सा आपलो अभ्यासक्रम जाहीर केलो आनी तांतूंत कोंकणीचोय अभ्यासक्रम आयिल्लो, जरी तें पुस्तक इतले वेगीं तयार करपाक म्हाका उसरपत मेळची नाशिल्ली. जरीय देसाच्या साबार सुवातां वेल्यान येतल्या उमेदवारांकडल्यान हे विशीं म्हायतेची मागणी येताली, तरीय म्हज्या बऱ्या नशिवान म्हणूंक जाय, आतां मेरेन हो विशय घेवन कोणूच हे परीक्षेक बसलो ना. अशें जाल्ल्यान हें पुस्तक तयार करपाचो वावर मात्सो फाटीं धुकल्लो, जरीय म्हज्या मनाच्या सामकार येवन तो भौन भौन म्हजे खणपटीक लागिल्लो खरो.

तरीय आसतना, हें पुस्तक हाचे पयलीं हांव तयार करून उजवाडाक हाडूंक पावलें ना म्हणपाचें येवजून मनाक खंत भोगता. साबार कारणांक लागून तें काम करूंक पावलें ना. कित्याक काय म्हळ्यार, चड करून भासां-साहित्या प्रभागाचो डीन ह्या नात्यान, विद्यापीठांत साबार जापसालदारक्यो म्हजेर आयिल्ल्यो; त्या भायर कितल्याश्याच समित्यांचेर वावर करचो पडिल्लो आनी U.G.C. (विद्यापीठां अनुदान आयोग), केंद्र सरकारी उंचले सेवे आयोग आनी केंद्र सरकारी आनी अर्द-सरकारी

संस्थांकडल्यान आयिल्ल्यो मागण्यो, ज्यो मान राखून नाकारूंक जायनाशिल्ल्यो. त्या भायर कोंकणी भास आनी साहित्य, शिक्षणीक आनी संस्कृतीक मळार घट्ट थापचेल्या वावरांत हांव रोंबून आशिल्लों. तसोच कोंकणी भाशेचो आस्पाव उपचारीक रीतीन साबार मळार जांवचो म्हणपाचे हेतून U.G.C.-क हांवें दिल्लो प्रस्ताव वेव्हारांत हाडपाच्या वावरांतूय घुस्पल्लों आसलों, कित्याक तांतूंत कांय बुन्यादीक आडखळी आयिल्ल्यो आनी त्यो धान्यार घालपाक म्हाका भोवूच तकालस घेंवची पडल्या आनी निमाणेकडेन विद्यापीठांतल्या कोंकणी विभागाचो एक फांटो म्हणून ह्या वर्सा कोंकणी उदरगती अभ्यास केंद्र थापलें, जाचो म्हाका माना-जाळवणदार केला.

ह्यो आनी हेर शिक्षणीक आनी कारभारी कार्यावळी हातांत आसतना, जांतूंत एक व्हडलो सोद-प्रकल्प - '16-17-व्या शेंकड्यांतल्या गोंयांत क्रिस्ती धर्मसंघांचो वावर'- आस्पावता, म्हाका कांय अंतरराष्ट्रीय मळार जाल्ल्या परिशद-परिसंवादांनी, आपोवणें आयिल्ल्यान, पॅरिस, लंडन, लिज्वोआ, सिडनी आनी क्वालालुंपूर शारांनी, वांटो घेंवचो पडलो, आनी लिज्वोआक दोन फावटीं - एक एक म्हयन्यांच्यो सोद-वावरा भेटो केल्यो जंय हांवें कांय प्रपत्रां आनी उलोवपां अिंग्लेजींत, पुर्तुगेजींत आनी कोंकणींतल्यान मांडल्यांत. ह्या काळांत साबार पुस्तकां आनी हेर बरोवपां उजवाडाक आयलीं, तांतलीं निमाणींशीं म्हळ्यार दोन ग्रंथ : *सोळाव्या शेंकड्याआदलें कोंकणी रामायण* (1996) आनी *'Old Konkani Language and Literature - the Portuguese Role* (1999), ह्या निमाण्यांत चार पुस्तकां आस्पावतात : एक अिंग्लेजींत आनी तीन कोंकणींत. ह्या सगळ्या वावरा खातीर Fundacao Oriente, U.G.C., National Archives of India, Indian Council of Social Science Research, Fundacao Gulbenkian आनी गोंय विद्यापीठ ह्या साबार संस्थांचो थोडो-भोव हातभार लागला. ते खातीर हांव तांचे उपकार आठयतां.

हो इतलो भारादीक, वेवसायीक आनी वेळ-खातलो वावर आसतनाय, संकलनाचें हें काम हांवें निश्चित रीतीन हातांत घेतलें आनी तडीक व्हेलें आनी ताचे वयलो प्रस्तावीक-निबंद बरोवन काडलो, कोंकणींत तसो अिंग्लेजींत - चड लोकाक कोंकणीची उदरगती-वाट कळची देखून - आनी संदर्भग्रंथ सुची तयार केली. पूण हें पुस्तक उजवाडायतलो म्हळ्यार कोणूच मेळ्ळोना, जरीय म्हज्या मतान, ह्या अप्रुप मळावेलो हो वावर सामको बुन्यादीक आनी प्रसादीक म्हळ्यार अतिताय जांवची ना.

हे परिस्थितींत एक फावट सहज गजाल करतना फुंदासांव ओरियेंतीचे भारतांतले

जाळवणदार, डॉ. आंदेलीनु रुब्रिगिश दा कोश्ता, हांकां हांवें हे गरजेची खबर केली. आपलेकडें फावो तसो हे विशीं प्रस्ताव (हांतूंत पुर्तुगेजांलें कोंकणीक दिल्लें सतराव्या शेंकड्यांतले योगदान मुखेलपणी आसलें देखून) मांडचो म्हणून तांणी सुचयलें. तो प्रस्ताव म्हगेल्या उजवाडावप्यान मांडलो. तो अभ्यासल्या उपरांत फुंदासांवान ह्या उजवाडावप्याक मदत भासायली.

देखून हांव फुंदासांव ओरियेंतीच्या जाळवणदारांचे हांगा उपकार आठयतां. हाका लागून हें म्हत्वाचें पुस्तक छापपाक म्हगेल्या उजवाडावप्याक मदत मेळ्ळी आनी ताचे वरवीं कोंकणी भास आनी सरस्पतीच्या व्हड कार्याक, जाका आमी पुराय रीतीन आमचो जीव अर्पण केला. तें कार्य लसलसून फुडें वेतलें म्हणपाचे आमचे आंवडे.

हें पुस्तक काडपाक फुडें सरिल्ल्या म्हगेल्या उजवाडावप्याक, कोंकणी सरस्पत प्रकाशन, तशेंच तें समर्थायेन छापतल्या ओमेगा एन्टरप्राइझेस, हांकां आनी धांपण-पाना चित्र काडटले अंतरराष्ट्रीय नामनेचे व्हड गोंयकार चित्रकार, वामनबाब नावेलकार उर्फ गणेश, हांकां सगळ्यांक देव बरें करूं म्हणटां.

कोंकणी उदरगती अभ्यास केंद्र-
दिवाळी - 26 ओतुब्र 2000.

प्रोफेसर डॉ. ओलिविज्यु जु. फ्रां. गोमिश

जाळवणदार, कोंकणी उदरगती अभ्यास केंद्र,
प्रोफेसर आनी मुखेली, कोंकणी विभाग,
डीन, भासां आनी साहित्य प्रभाग,
गोंय विद्यापीठ, ताळगांव तळपार,
गोंय - ४०३ २०६ - भारत.

KONKANI MANASAGANGOTRI

An anthology of early Konkani Literature

(Selections from Source to Resourceful
early streams of Konkani Literature)

The origins of the Konkani language have been shrouded in the mist and mystery of rather remote times. Suggestions have been put forth tracing its ancestry to the ancient Vedic tongue and its now extinct offshoot of Saraswati or Balbhasa¹. These indications have been based on the speech of the composite community of people reported to have been dwelling on the banks of the now suppressed Saraswati river in the north of India, and the musical and other mellifluous characteristics of that pristine mode of expression that are found immanent in Konkani to this day. This is so despite such a long time having elapsed over the known migration of those people from their original abode after disastrous calamities that befell their lot in that land.

2. These migrations carried along that form of speech with them, gathering accretions and impregnations of patterns and locutions on their trek onwards, firstly towards the east and then towards the south-west, particularly of the Sauraseni and Maharashtri Prakrits. The euphony of their language was reinforced specially from the latter's Deccan variant². Their final settlement in the Konkan coastal belt, where was prevalent the Proto-Australoid or Austro-Asiatic speech of the Konkas akin to the Kol and Munda tribals, led to the fusion of their tongue with the latter,

bringing about a fresh amalgam of a language that could be called Konkani³.

3. This language was later influenced by Magadhi Prakrit during the reign of the Mauryas in that region, and absorbed some characteristics of Pali, the Prakrit that was adopted as the linguistic vehicle of the then flourishing Buddhism in the fifth century A. D. Thus Konkani came into its own independent existence, spawned by the Apabhramsa into which the Prakrits had developed subsequently, in the third phase of evolution of the Indo-Aryan group of Indian languages, the neo-Indo-Aryan phase, around the tenth century⁴.

4. Konkani, in this process, emerged from the Nagar branch of Apabhramsa, descending from its Pratichya/Paschimi/Western shoot, while Marathi, to which it has been sought to be linked in a progenital fashion, on political machinations, arose, as a matter of fact, from the Mishra or mixed Prakrit descendant of Apabhramsa through its Dakshinatya or Southern branch of Prakrit. Their sister language Hindi emerged from the Paschimi/Western branch of Apabhramsa from its Madhya Desya or Central pool. Konkani thus shares its specific commonly-inherited characteristics with its Nagar and Paschimi branch sister Indian languages, namely Gujarati and Rajasthani, and Hindi respectively, more than with its neighbouring sister language that is Marathi⁵.

5. Konkani's roots, in this manner, go down into a Proto-Australoid tongue akin to ancient Mundari on the one hand, as evidenced by the vocabulary in the '*Encyclopaedia Mundarica*' by Rev. J. Hoffmann and Arthur Van Emelen⁶, and to the Vedic ancestry on the other. From the former it obtained its pluri-layered meanings of words depending on their pronunciation and open and closed syllabic stresses, and from the latter it inherited its musical and sweet-sounding and gracious characteristics.

6. That language was endowed with an overall Sanskritic complexion and grammatical structure. It developed a lexical fund

of its own of '*desaj*' constituents with the addition, in adapted forms mainly, of other elements comprising the Mundari substratum of the old tribal tongue as well as the Dravidian intrusions into it through the conduit of Kannada. This latter tongue belonged to that linguistic family, under whose sway its small community of speakers had come, with its rulers governing its living space in large measure for quite a long period of time.

7. By the tenth century or thereabouts, this blend of a language, displaying a clear Indo-Aryan visage in the matter of its basic structure and functional operation, with borrowings and adaptations from the other sources, as mentioned above, had reared its head as an independent medium of expression on its own steam and centred in the Konkani region from which it took its definitive name⁷.

8. There it established itself and later operated in the shadow of more populous and powerful neighbours like Marathi and Kannada, not hesitating to draw on the latter's resources, if needed, as it in turn supplied to them from its own fund occasionally, for its own or the latter's reinforcement respectively. Its people living on the coastline of the Arabian Sea, had dealings also with the Perso-Arabic merchants, from whom they absorbed, like those of other Indian languages, into their own tongue, quite a substantial lexical collection, well-digested into its system later so as to become an integral part of it⁸.

9. It developed a script of its own, the Kandvi or Goym-Kannadi, as it was called by its own people and non-Goans respectively⁹, which encompassed all phonemes or speech sounds in the language, setting it apart from the Halle or Old Kannada script of the then prevailing rulers. In the process it carved out for itself a separate identity on the cultural plane, in compensation, as it were, for denial of rule on its own soil. The latter deprivation was subtly circumvented by the self-governance of its age-old autonomous village communes that ruled supreme in their day-to-day life, regardless of the ruler of the moment.

10. Available evidence suggests that the community appears to have cultivated its language with rare finesse, despite the heavy odds ranged against it in the political sphere. The Chalukya emperor Someshwara-III, under whose domain the Konkani homeland lay and who was enamoured of and collected lyrics from various Indian languages in his monumental '*Abhilasatarthachintamani*' (Jewel of desired objectives), mentions in the '*Manasollasa*', a part of that compilation, a strain of a lyric/song from what is apparently Konkani, the first-born daughter of Maharashtra¹⁰. Contemporary inscriptions of that period in Marathi, patronised by the Yadava kings, have, interspersed among them, snatches of sentences, words and phrases galore which are distinctly Konkani, announcing assertively the native community's tongue that is perceived as being suppressed by the dominant ruler's alien one.

11. The most outstanding of the inscriptions of this kind that otherwise occur sporadically in Konkani, is the one that is scrawled across the foot of the giant granite monolith of Bahubali, the Jain Tirthankara, the Gomateshwara, at Sravanabelagolla in the Hassan district of coastal Karnataka. It reads : '*Sri Chavundaraje karaviyalem*'; '*Sri Gangaraje suttalem karaviyalem*'¹¹. It is dated 1116-17 A.D. and was being touted as being in old Marathi since the time it was noticed and interpreted¹². But the distinctive instrumental '*viyalem*' ending of the verb in it, a distinctive hallmark of Konkani¹³, and the non-existence of '*suttalem*' in Marathi and other factors of a linguistic and geographical character, have led scholars like Prof. S. B. Kulkarni, just retired Head, Dept. of Linguistics, Nagpur University, to conclude that it is in Konkani¹⁴. This is supported by the fact that it is used in that form even today by the Konkanis of that and surrounding areas¹⁵. The inscription reckoned their presence there, apart from the native Kannada majority and the substantial Tamil minority, in which other representative languages the said inscription has also been significantly worded.

12. These types of inscription are found scattered all over the Konkani region, as in Mumbai (1187) of the Shilahara king Aparajita-II of the Konkani, who (Shilaharas) were reportedly of Goan origin; in Bandiwade, on a stone tablet of 1474 in front of the Nageshi temple; in Ponda (1227); in Verem (Bardez)-1348. These writings attest to the fact that the language of the land is Konkani¹⁶. Copper-plate and stone inscriptions dating back to the twelfth century have also been unearthed in Konkani, proclaiming aloud the arrival of age at that time of the language of the land, written in a script exclusively its own, Kandvi or Goym-Kannadi, which script remained in currency in Goa up to the nineteenth century, as evidenced by relevant documentation¹⁷.

13. Konkani has in fact preserved an older form of phonetic and grammatical development, showing a greater variety of verbal forms like Sanskrit and a larger number of grammatical forms, which are not found in Marathi¹⁸. As a matter of fact, paradoxical though it may seem, many of them hitherto held as in old Marathi, are found, on closer examination, to be distinctively in Konkani or in Nagar Apabhramsa, its progenitor¹⁹, which were used by Marathi to compose its early works but dropped out of it soon thereafter, as they could not obviously be acclimatised naturally to its own soil.

14. The '*Dnyaneshwari*', the famous transcreation in Marathi based on the '*Bhagvad Geeta*', contains a large number of words, phrases and idioms that are no longer used and understood in that language, but are still current in Konkani, on which Anand Nadkarni has expatiated in detail in his book '*Dnyaneshvarintil Sabdanca Konkani Bolint Shodh*'²⁰. This happens in the other old classic in Marathi, the '*Lila Charitra*' of the *Mahanubhav* movement of Sri Chakradhar Swami²¹, which was reportedly rewritten by its '*mahantas*' (clergy) when they had come down to the Konkani lowlands to escape from the Muslim incursions into their region. This goes to prove that Konkani resources in terms of grammar and vocabulary were qualitative enough to be used for classical

writing of that import in Marathi too at that early period of time²².

15. The Marathi saint-poet, Namadeva, has a maid from the Konkani or a Konkani maid, as he puts it, sing a song from the lyrics in Konkani, as distinguished from other cow-girls who do the same in Kannada, Gujarati and Marathi, pleading with the prankster god, Sri Krishna, to return their clothes laid by them on the bank of the river before going in for a bath. It thus certifies unwittingly to the independent existence of a distinctive language that the people of the Konkani spoke at that time²³.

16. The Sanskrit critic, Bhoja, author, *inter alia*, of '*Sringaraprakasa*', classifies the '*vritti*' or particular types of composition of poetic literature on the basis of alliteration, to which he gives much importance. He has earmarked a special place for the '*Kaunkani*' *vritti*' of the people of the Konkani, consisting of dental letters, as opposed to '*Karnati*', a style of composition connected with the Karnataka country, of guttural alliteration, and '*Kaunki*' of the Konkani country, of cerebral alliteration²⁴. These are possible, he opines, because of many human emotions such as ecstasy, wonder, excitement or flurry, or any two or three of these manifestations of socio-psychological import in one's demeanour²⁵. These are some indications that there existed literary compositions in Konkani at that early period of time, though precisely what was their content is not known to this day. It may, however, come to light in the foreseeable future.

17. However, what provides glimpses of their probable content are the '*Ovi*' verse patterns prevalent in the language and the rich folklore that it possesses which is exclusively its own in substantial measure. Hymns in Konkani of Biblical flavour surviving from the early days of Christianity, probably from the time when the Apostle Bartholomew preached in the Konkani, including Goa, and was skinned to death in Thane, near Mumbai, which fact finds reflection in '*Vonvalyanco Mollo*' (1658-59) and in '*Passio Bartholomei*', the latter composed in the first century of the Christian era, bespeak of

this trend in literary compositions in the language. For a tradition did exist here about St. Bartholomew's mission²⁶. The Arab chronicler, Ibn Batuta, during his travels in Goa later in the thirteenth century, reports having seen native Christians in the city and surroundings²⁷. These hymns, still sung among the humbler communities wedded to the soil like the farmers of the land and the sea, express with moving lyricism of great simplicity, ideas pregnant with rare symbolism and metaphors of vivid variety.

18. By the fifteenth century, Konkani had grown into a full-blown literary language after attaining its adulthood around the eleventh century, to venture to write the Ramayana and the Mahabharata classical epic stories of the Indian tradition, in its own versions, following the example of Tamil, Telugu, Bengali and Hindi, its more populous and powerful sister languages. But unlike them this was done in prose, one of the earliest developed prose among modern Indian languages. It was a feat attributed to Krushnadas Shama (Kelosikar) and his companions in Kelosi, near the Cortalim ferry point, on the left bank of the Zuari river, who composed the Tales of the Ramayana and the Mahabharata in a rich and rhythmic prose in Konkani.

19. These texts constitute a successful attempt made by this exiguous language-community to develop a cultural identity of its own, with the use made of original '*desaj*' (native) vocabulary, added to which followed that adapted from Sanskrit/Kannada and others to suit its own mellifluous character, and loans from Sanskrit directly taken to add a measure of prestige to their diction in Konkani²⁸. The stories interpreted and narrated in their own distinctively gracious manner are embedded in Goan soil, with all its flora and fauna represented in it. They include an imaginative episode of the abduction of Sri Rama himself, while a child, from his native Ayodhya and his arrival in Goa, where he meets with the '*gaunkars*' (village elders) of the villages of Majorda, Utorda, Chicolna etc. and after an encounter with Indrajit, Ravana's son, returns to his

fatherly fold through the intervention of Vashista, his *guri* (perceptor/tutor). Several deviations occur in it from the Valmiki prototype in a very distinctive manner, that impart to it an autonomous mould of composition²⁹. Similarly is the prose rendering of the Mahabharata Tales, in a massive composition of around eight hundred pages of manuscript³⁰.

20. These two major works in Konkani prose were part of the substantial native Goan contribution to the language before the arrival of the Portuguese in Goa in 1510, being probably written in Kandvi, its exclusive script, referred to above. These had to be dictated from the manuscripts in the possession of Goan pundits to the mainly Portuguese missionaries who took pains to record them in the phonetic Roman script of the early sixteenth century, based on the Portuguese phonology of that time. That script was mastered by them later and at least one of them, Frei Amador de Sancta' Anna wrote with felicity in it the massive work entitled '*Flos Sanctorum*' published in 1607. These manuscripts have been unearthed recently by me from Paris.

21. The reconstructed version in modern Devanagari script, (which script is common to Hindi, Marathi, Sanskrit, Nepali and Konkani) of the Ramayana Tales, done by me, with literary and explanatory notes, glossary and introduction in English and Konkani, has been published in book form as '*Pre-16th century Konkani Ramayana*', by the University of Goa in 1996³¹, with the support it merited from the National Archives of India, New Delhi. That of the Mahabharata, which is much longer, is being worked on and should see the light of day in the near future. These works are those that must have escaped the bonfire that was made of all such native literature by the conquering Portuguese in the first flush of their victory of everything that they termed 'pagan' or 'heathen'³² and hence detrimental to the Faith that they carried with them for world-wide dissemination.

22. These works were probably written in the fifteenth century,

composed in a richly-veined and almost sophisticated prose, pointing to earlier beginnings and a tradition in the literary sphere, nurtured in religious lore and folklore. It appears that these were assiduously studied by the select band of missionaries belonging to the Jesuit and Franciscan religious orders in the main, as they enshrined the culture of the land, in order to erect their own literary edifice in Konkani. For they composed their writings in that language, that display a rare mastery over its multi-faceted expression, adapting successfully European Christian concepts to Indian culture in the Goan milieu, as it had been done by European languages when their own people had embraced Christianity for the first time in the fourth century.

23. The earliest of these works that mark the beginning of a fruitful era of Christian inspiration for Konkani literature, is the '*Doutrina Christam*'. It is reported to have been composed by a Goan seminarian, Andre Vaz, a Kshatriya *gaunkar* of Carambolim, adjacent to the city of Goa. It was printed and published in 1556 itself, the year when the first printing press in India was installed there. This book is referred to in missionary correspondence and appears to have been so popular and in circulation in the forts and convents/monasteries where men and women of the religious orders lived, that another edition had to be brought out in 1560³³. No copy of this book has been found so far. However, the work of that same title that was published later in 1622, was composed by the British Jesuit, Thomas Stephens. That has been made available in a second reprint, as edited by Dr. Mariano Saldanha and published by the Agencia Geral do Ultramar, Lisbon in 1945³⁴.

24. But earlier to this date, in 1607, there was printed in Goa, the only known specimen in Kandvi script of a massive work in Konkani, that being the only printed work of the Franciscans, reportedly treasured in El Escorial, in Spain. A manuscript copy of it has been found at the 'Bibliotheque Nationale' in Paris, of which a retrieval has been done by me in the form of a microfilm,

latter transposed and printed on paper, which is at present housed in the Goa University library, with an intention of working on its reconstruction after deciphering and unravelling that script. This major work running into some 1093 pages of big format, sings in epic prose style of the heroic deeds of mainly Franciscans saints which included lay persons enrolled in its third order, who suffered martyrdom for the faith or wrought miracles or underwent suffering displaying stoic heroism. These are men like St. Vincent, St. Pancras, St. Polycarp, St. Patrick, and women like St. Barbara, St. Prisca, St. Leocadia, St. Eulalia, St. Dorothea, several of them virgins, and Apostles like St. Thomas and St. Paul, and Popes like St. Gregory, the great, and St. Damasus; and bishops like St. Ambrose and St. Nicholas. The author of this book is the redoubtable master of Konkani prose, Friar Amador de Sancta' Anna, the Portuguese Franciscan priest³⁵.

25. The said Friar is reported to have co-authored with another friar, Joao de Sam Mathias, a Portuguese too, a treatise on the Mysteries of the Faith. Joao, on his own, translated into Konkani the '*Symbolum Fidei*' of Cardinal Robert Bellarmine, considered a religious classic at that time, in two thousand resounding verses, also writing a "*Life of Christ*" in the manner of the '*Puranas*' in Konkani prose. They also wrote dictionaries and other works, figuring among these lexicographers Manoel de Banha, Manoel do Lado and Manoel Baptista, their grammarian being Frei Cristovao de Jesus³⁶.

26. The greatest of their confreres was Friar Gaspar de S. Miguel, a most versatile prose writer, poet, lexicographer and grammarian who handled every genre and field in Konkani with unsurpassed brilliance. Thirteen books have been attributed to his authorship, they being pastoral, doctrinal, poetic and linguistic in content, revealing his amazing scholarship and writing skills in Konkani. However, none of his major works have been found to-date (as they have been dispersed owing to the suppression of the

religious orders in 1834 by an anti-clerical Portuguese government of that time) except for his grammatical treatise, a two-volume publication on phonology, morphology and syntax, dwelling particularly on the complexities and subtleties of the Konkani language in great detail³⁷. By reading through that work we may gauge his excellence in other areas of his variegated expression.

27. While the Renaissance movement in European literature was having its percolation effect on the production of Konkani literature of a religious cast mainly, the later development of the Baroque style also reached its realm by the mid-seventeenth century, imparting to it a new experience that was unique in Indian languages. It was first felt by Konkani in the fullness of its magnificence in '*Vonvalyancho Mollo*' (Garden of Shepherds), a five-tomed voluminous work (each of over 550 printed pages) by Miguel de Almeida (1607-83), the Portuguese Jesuit, published in 1658-59. This has been ranked as the greatest masterpiece of that whole 'golden era'³⁸.

28. Almeida also authored two volumes of sermons and reflections that are considered superb specimens of sacred oratory of the seventeenth century. He also contributed to dictionary-making in the assistance he rendered his colleague, Diogo Ribeiro (1560-1633) who compiled in 1626 the most complete Konkani dictionary of that period³⁹. Ribeiro has independently an important work in Konkani prose too, entitled '*Declaracam da Doutrina Christam*', a comprehensive exposition of Christian doctrine.

29. The Portuguese Jesuit, Antonio de Saldanha (1598-1663) wrote the '*Sancto-Antonichim Acharyam*', published later in 1655, posthumously in the style of the '*puranas*', in an engaging narrative diction, with a well-ordered rhythm and cadence in the sweep of its sentences and resplendent with the figurative and idiomatic speech of Konkani of his time⁴⁰. He also authored '*Fruitos de Arvore de Vida*' (Fruits of the Tree of Life) or '*Jivitr Rukhachim Amrut Follam*' in Konkani, a work in exquisite prose and poetry, as well as '*Prasse*

Pastoral', on pastoral guidance for parish-priests, with an appendix of idiomatic phrases and myriad turns of speech⁴¹, as well as rendered assistance in lexicography to his confreres.

30. Ignazio Archamone (1615-83), a Jesuit of Italian extraction, authored a prose work entitled '*Saglya Varusache Vanjel*' (Gospels for the whole year) in 1667, that being the first version of any portion of the Bible in an Indian language, that was Konkani, adorned with a charming literary flavour. Its only available copy is at the Casanatense library in Rome⁴². He also penned a commentary on Purgatory in Konkani in 1663. Archamone pioneered an important work in comparative linguistics, perhaps the first such book on the subject, "*Janua Indica, sive pro Concannica et Decanica...*" that has four parts: the first dealing with Konkani grammar, written in Latin; the second containing a Latin-Konkani vocabulary; the third discoursing in Decani (Marathi); and the fourth comparing and contrasting in clear distinctiveness Konkani and Marathi, as tongues independent of each other, clinching this linguistic issue definitively. It also carries specimens of Konkani in Kandvi script as a pointed piece of proof of the prevalence of that script in Konkani books of that time. Likewise it also contains a number of Konkani proverbs, maxims and idiomatic phrases⁴³.

31. Joao de Pedrosa (1615-72), the Portuguese Jesuit, rendered into Konkani, another classic of the time, '*Soliloquios Divinos*' of Bernardino de Vilhegas, from the original Castillian (Spanish) as '*Devachim Ekangr Bolnnim*' in 1660. These are reflections on God and His relationship with men, in highly introspective and meditative diction that shows the mastery of the Konkani language and its various nuances of meaning on the part of this versatile author⁴⁴, whose other works, if any, are not yet known.

32. Grammarians and lexicographers of the period provided the sinews and tools required for this herculean effort to equip Konkani with the best of classical formation in the seventeenth century. The Czech Jesuit, Karel Prykrl, who came to Goa in 1761,

found himself writing a descriptive grammar of Konkani in Latin, the last grammar of Old standard Konkani. His contemporary Diogo de Amaral, compiled a dictionary of Konkani, as did Leonardo Cinnamo, an Italian Jesuit, who worked in Salcete, Goa, for twenty years. Besides a Konkani vocabulary attributed to Cinnamo, he has a Catechism on the mysteries of the Faith, with a gist of Christian doctrine; a 'Lives of Saints' in prose, and a grammar of the Konkani language as well, which all assure him a place among the remarkable scholars of Konkani of that time⁴⁵.

33. The literary tradition of this autonomous culture and its language, Konkani, was carried onwards by the emigrants who had left Goa for the southern State of Kerala, where they settled down, first in the 12th century, for trade, and later in the 16th century, owing to the alleged persecution by the Portuguese in Goa. The emigration in the latter period had gone on to Karnataka first and settled down in areas in and around Mangalore and Karwar districts, cultivating Konkani sparsely in the latter while doing so quite forcefully in the former region. It was reportedly propelled by calamities the community at home in Goa suffered towards the close of the 17th century. However the development of their language in Goa had reached a peak at that time, which was sustained till the middle of the 18th century, with Karel Prykriil, the Czech Konkani scholar recording that last phase in his grammatical work⁴⁶.

34. The first blow on this then flourishing language, which proved to be the most lethal, had been the infamous decree of 1684, known as "the sentence of extermination of Konkani" issued by the Count of Alvor, D. Francisco de Tavora, Viceroy of the Portuguese possessions in the East, banning the use of the language on pain of severe penalties. This was followed by other orders denying baptism, marriage and priesthood to a largely Catholic population of Goa at that time, if they spoke Konkani⁴⁷. Later came the suppression of the domineering religious orders including the

Franciscans in 1834-35, and earlier the expulsion of the Jesuits in 1759 from Portuguese territories the world over. These genocidal measures laid Konkani prostrate, bereft of its paladins, Jesuits and Franciscans, abandoned by its elite and less so by the people in general who appeared to have been cowed down by constant fear and oppression that haunted them.

35. In this atmosphere of gloom hovering on despair, Konkani took refuge in song, to begin with religious, and then profane, building on the tradition that had been maintained sedulously at the grassroots level from the pre-Portuguese days. Poets and composers who had been influenced by the polyphonic Italianate music that had made its way into Goan churches through Portuguese, composed hymns that were required for chanting in them by setting them to appropriate music that blended the Konkani folk melody with western strains. Intense lyricism sublimating the woes of the people in verse of a religious cast sought solace from heaven and was woven around the stars and other celestial bodies and dwelt on the Virgin Mary and Jesus, His agony in the Garden as well as on the Cross, those images of sorrow serving as metaphors allegorical of their own state of being and that of their language and literature. Their poetry yearned for the luminosity of the stars and other celestial bodies to enlighten their own darkened world⁴⁸.

36. The masterpiece of this hymnography is '*Riglo Jesu Mollyantu*' (Jesus entered the Garden) by Fr. Joaquim Miranda⁴⁹, of Santana-Talauli, Tiswadi, in Goa, composed while he was a missionary in the Kanaras, with a foreboding of the ordeal of the captivity of Mangalore Christians in the dungeons of Tipu Sultan.

37. Another piece that represents this period is '*Papyianche Sheratini*' of Dona Assuncao Barreto, of Margao, Goa. A popular hymn to St. Francis Xavier, '*San Francisco Xavier*' was composed by Fr. Pascoal Dias⁵⁰, sung to this day in Goa and its world-wide diaspora. The '*Stabat Mater*', a famous Latin hymn on the agony of the Virgin Mary at the crucifixion of her Son, was put into Konkani

as '*Asli Mata Dukhest*' which is sung during the period of Lent. There were many such hymns composed in this period that rise to great heights of emotional poetry⁵¹.

38. On the other hand, among Goan Hindus who had left for Karnataka there was some blossoming of religious poetry of intense lyricism in the '*Bhakti*' (devotion to a personal god) mould of the rest of India at that time, in what has been labelled as Konkani Hindu Santa Sahitya (religious literature), under the patronage of the Ikkeri princelings, particularly Basappa Naik-I. The outstanding poetry of this corpus comprised the long poems of two women poets straddling the seventeenth-eighteenth centuries, Sants Avadibai alias Laxmibai Nadkarni of Bednur, and Jogavva or Jognani of Hemmadi, and Samarth Appaya Nadghar thrilling audiences with his sublime lyrics intoned in the '*bhakti*' (devotion), '*gnyan*' (intellect) and '*vairagya*' (renunciation) spheres, at the Bailur *math* (monastery) in Karnataka⁵².

39. The British scholar, John Leyden (1775-1811) mentions having seen the Konkani of Kerala read from Konkani prose works like '*Virabhadra-Charitra*' and '*Parasarama-Charitra*' biographical narratives, as also from some books of local histories of naval men, like '*Ungria-bukkir*' (Chronicle of Angre), "*Maliwani-bukkir*", and temple '*Sthal-Puranas*' (local history), and Konkani translations of the '*Bhagwata*' and '*Linga*' puranas and from the Ramayana and the Mahabharata⁵³. But these appear to have been lost or lying in some archive, not traced yet. But the tradition of singing them still survives in that State, in compositions like '*Venkatesh Kalyan*' and '*Godde Ramayana*' recently reconstructed from old manuscripts, including those on palm-leaves by R. K. Rao of Cochin⁵⁴, that lend support to this literary heritage.

40. An important testimonial from Kerala in notarial prose, of 1675, in Konkani, has, however, come down to us, signed by three Konkani physicians: Ranga Bhat, Apu Bha and Vinayak Pandit of Cochin (Kerala) according authentication to the

monumental compendium of Indian medicinal plants entitled '*Hortus Indicus Malabaricus*' prepared by the then Dutch commander of Cochin, Henrik Van Rheede, with their active assistance. The names of the medicinal plants in this massive compilation are recorded therein in Konkani too⁵⁵. Many old Konkani songs, the period of composition of which is not definitely known, some of them displaying remarkable imaginative power, are still sung there, which are probably contemporaneous with similar literary flowering in the neighbouring State of Karnataka⁵⁶.

41. Folkloric themes animated much literary production of this period (18th century), overwhelmingly religious in character, with a few glimpses of the profane among the both communities, Hindus and Christians, who constitute the bulk of the Konkani⁵⁷. The close of the medieval period for Konkani was really an area of darkness, with, however, a ray of hope flickering from its rich repertoire of folk-songs that later evolved and fashioned the artistic '*Mando*', a form of profane story of love told in poetry, song and dance, that witnessed its efflorescence at the turn of the century, combining western melody with Goan emotivity. It was refined to great stylistic heights, with Carlos Trindade Dias of Davorlim and Ligorio de Costa of Curtorim making a beginning in the genre and the great trio of Arnaldo Menezes, Torquato Figueiredo and Gizelino Rebelo bringing it to its perfection in the first quarter of the nineteenth century⁵⁸.

42. The transition to the modern age in Konkani proved to be extremely difficult and excruciating. Its literary muscles had lapsed into atrophy for lack of appropriate use continually at higher levels. Even the memory of a one-time supernal literary tradition in it had slipped away from the memory of its people who sought nourishment, on that account, from alien pastures. Successive governments persecuted Konkani and the people's continued attempts at cultivating it, met with rather limited success⁵⁹.

43. But the struggle continued unabated, as the flow of its

literature did, with its ups and downs, from its source, like the Manasagangotri that flows from the Himalayan lake Manasa, which in turn emerged, according to mythology, from the mind of the Almighty, whence its name, as says the sage Valmiki in his Ramayana⁶⁰, down into the Sarayu, Brahmaputra and the mighty Ganges and their streams and tributaries, swelling into tides or receding into gulleys, according to the situation of the moment. It was reinvigorated with Dr. J.H.da Cunha Rivara, the great Portuguese orientalist, refreshing their memory of that continual literary tradition of the past⁶¹, which led to the Konkani renaissance in the nineteenth century, propelled to its full fruition in cascades in the twentieth century.

44. The selective anthology that follows attempts to chart the course of this rather tortuous yet flowing journey. It provides glimpses of this language and its literature, at times in snatches of word and phrase, at most others in copious prose and poetry, as far as it is practically possible at this point in time. Beginning from its known source it follows the resourceful early streams of its literature, up to the end of the seventeenth century. For that marks a watershed in its progress, witnessing another vicious persecution that assailed it⁶², while thriving in some measure drawing sustenance from the folklore treasured by its common people. Extracts in Konkani have been taken from various periods along this chronological path, as faithfully reconstructed from texts in various scripts, into modern Devanagari script, with footnotes, explanatory and literary, for illustration and assistance. Samples of the old scripts and title pages of a few old books in Konkani are also provided as supporting documents of this objective narrative.

45. I earnestly hope that reading through it and dwelling on the factual position presented in it, will raise the awareness about and instil a sense of self-confidence and legitimate pride in their own versatile language and the culture woven around it, mainly among the Konkani-speaking people of the four States of the Union

of India. These States are: Goa, where it is the declared official language, and Maharashtra, Karnataka and Kerala, where it is the mother tongue of substantial minorities. For Konkani is one of the eighteen official 'national' languages enshrined in the Eighth Schedule to the Constitution of India since 1992, and one of the modern literary languages of the country, as officially recognized from 1975 by the Sahitya Akademi, the National Academy of letters, New Delhi. I also trust that the Konkani diaspora across the country and the world over will welcome this book for the information it furnishes them about their early roots and enthuse them to rally proudly around their own sweet and versatile language, for their own collective advancement. And I can rest assured that all doubting Thomases will at last recognise the merits of this distinctive and vibrant language with a long literary tradition that has survived all odds to claim what was legitimately due to it for a long time now.

26th October, 2000

Diwali, Festival of Lights

Professor Dr. Olivinho J. F. Gomes,
Hon. Director,
Centre for Konkani Development Studies
Head, Dept. of Konkani, & Dean,
Faculty of Languages & Literature,
Goa University.

References

1. **Dalgado, Mons. S. R.** - Introduccao, p.xxiv - *Diccionario Konkani - Portugues - Philologico Etymologico* - Indu Prakash, Bombaim, 1893 - Reprint by Asian Educational Services, New Delhi, 1983 :-
2. **Pereira, Jose** - *Literary Konkani - a brief history* - (2nd ed.), Goa Konkani Akademi, Panjim, Goa, 1992, p. 8.-
3. **Dhume, A.R.S.** - '*Gomantakacya Vasahatici Rupresa*' (Sketch of settlements in Goa) in '*Gomantakaci Pratima*' (Image of Goa), Shree Saraswati Mandir, Panaji, Goa, 1973, p.11 onwards.
4. **Desai, Shripad** - '*Konkani Sabdkos*' (Konkani Dictionary), Vol. IV,- Introduction - Saundaryalahiri Prakashan, Pune (Maharashtra), 1990, p. 13- onwards.
5. **Ibid.**
6. **Hoffmann, J and Emelen, Arthur Van** - *Encyclopaedia Mundarica* - in 16 vols. - originally published in Ranchi, Bihar, - reprint by Gyan Publishing House, New Delhi, 1990.
7. **Pereira, Jose** - *Literary Konkani*, Op. cit. p.8.
8. **Chavan, V. P. Raosaheb** - *The Konkan and the Konkani Language* - first pub. by author, Bombay, 1924 - Reprint by Asian Educational Services, New Delhi, 1995, p.12- onwards.
9. **Ghantkar, Gajanan** - *A History of Goa through Goy- Kanadi script*- Introduction to - Rajhauns Vitaran. Panjim, Goa, 1995.
10. **Pereira, Jose** - *Literary Konkani*, Op. cit. p.25.
11. **Ibid.**
12. **Lewis Rice** interpreted as an Old Ardhamagadhi inscription.

13. **Pereira, Jose**, Op. cit. *Literary Konkani*
14. **Kulkarni, S. B.** - 'Tea olhi Marathi nhaver' article in 'Tarun Bharat' Nagpur (M.S.) and forthcoming book entitled: *Konkani Bhasha Prakriti ani Samskriti*, Nagpur-
15. Personal observations on visits to the areas around the site.
16. **Shennoy Goembab** - 'Vallipattanaco Sodh' (Research on Vallipattan Gomantak Printing Press, Mumbai, 1935-
17. **Ghantkar, Gajanan** - Op.cit. *A History of Goa...*
18. **Chavan, V. P.** - Op. cit. p. 23 quoting from GA. Grierson's *Linguistic Survey of India*-
19. Ibid p. 40
20. **Nadkarni, Anand** - *Dnyaneshwarintil Sabdanca Konkani Bolin Shodh* - (Research on Konkani words in Dnyaneshwari) Marathi Samsodhan Mandal, Mumbai, 1981.
21. **Tulpule, S.G.**- (ed.) *Lila Charitra*- (2nd ed.) Suvichar Prakashan Mandal, Nagpur - Pune 1969
22. **Chavan, V.P.** - Op. cit. p.40.
23. **Avte, Tryambak Hari** - *Sri Namdevamaharaj Yancea Abhangachi Gatha* - *Sri Vittalpancak, Gatha 2*, abhanga 2290, Poona - Vijaydashmi Saka 1830, p. 664.-
24. **Jha, Kala Nath** - *Figurative Poetry in Sanskrit Literature*, Motilal Banarasidas, Delhi, 1975, p.29-
25. Ibid p. 30
26. **Rodrigues, Lucio** - 'Devotional Literature in Konkani', article in 'The Navhind Times', Panaji, Goa, 3rd December 1964 Special St.Francis Xavier Exposition Number.-
27. **Moraes, G.M.** - 'Pre-Portuguese Culture of Goa' in 'Academic Deliberations' - Proceedings of the International Goan Convention (Aug. 7-21), Toronto, Canada 1988, p. 11&12.
28. **Gomes, Olivinho** - Paper on 'Pre-16th century Konkani Ramayana- its role in identity formation' presented in the First International

Conference-Seminar on the Ramayana-Mahabharata, in October, 1999, at Kuala Lumpur, Malaysia - pub. in Proceedings of the Conference, 2000.

29. ----- *Solavya Senkdea-adlem Konkani Ramayana* (Pre-16th Century Konkani Ramayana) - Goa University, 1996
30. **Ms. no. 771-Arquivo Distrital de Braga**, Portugal, brought in microfilm by me.
31. **Gomes, Olivinho** - Op. cit *Solavya Senkdea-adlem Konkani Ramayana*.
32. **Cunha-Rivara, J. H. da** - *Ensaio Historico da Lingua Concani* - - *II Parte*, Imprensa Nacional - Panjim, Goa, 1958, XXXVII-VIII & XLIX.-
33. **Saldanha, Mariano** - (Ed.) *Introducao a 'Doutrina Christam' of Thomas Stephens, 1622* - 2nd ed. 1945, Agencia Geral do Ultramar, Lisboa.
34. **Ibid.**
35. **Frei Amador de Sant' Anna** - '*Flos Sanctorum*' - in Kandvi script of Konkani, with an introduction in Portuguese- Goa, 1607.- Microfilm plus Ms bound in ten volumes housed at the Goa University Library - Konkani shelf.
36. **Barbosa Machado, Diogo** - *Biblioteca Lusitana, historica critica e cronologica* - Lisboa, 1741 - 1759.
37. **Gaspar de Sam Miguel** - *Arte da Lingua Canarim*, Ms. 11559, Marsden Collection, School of Oriental and African Studies (SOAS) Library, in London.
38. **Almeida, Miguel de** - *Onvalyanco Molo* (Jardim dos Pastores) 5 volumes - Rachol, Goa- 1658-59.
39. **Ribeiro, Diogo** - *Vocabulario da lingoa canarim, feito pellos Padres da Companhia de IHS, que residem na xpa, de Salcete, & novamente acrescentado co varios modos de fallar, pello Pe. Diogo Ribeiro da mesma Companhia*, Anno 1626.
40. **Saldanha, Antonio de** - *Sant 'Antonichm Acharyam* - Rachol, Goa,

1655. Rare copy in original in the *Cofre Forte* of the Biblioteca Nacional de Lisboa.
41. Ms of these two works are found in the library of the School of Oriental and African Studies, University of London, Marsden Collections no. 12175, London, and in the Arquivo Nacional da Torre do Tombo,- Ms no. 757 Lisboa, respectively.
 42. **Archamone, Ignazio** - Ms. in Biblioteca Casanatense, Rome.
 43. *Janua Indica, sive pro Concannica et Decanica Linguis, manuale Indias ingressuris peropportunum* - Goa, 1667. Ms. Codice FG no.3049, Biblioteca Nacional de Lisboa.
 44. **Pedrosa, Joao de** - '*Devacim Ekangr Bolnim*' (Konkani version of the '*Soliloquios Divinos*' of Bernardino de Vilhegas), Goa, 1660.
 45. **Pereira, Antonio** - *Makers of Konkani Literature*, pub. by author, Baga, Calangute, Goa, 1982.
 46. **Pereira, Jose** - (Ed.) *Principia Lingua Brahmanicae* - A Grammar of Standard Konkani - Karel Prikryl, Ms - in National Museum Library - Prague (Rukopicy 10 c - 35) Archiv Orientalni, Prague-36 - 1968.
 47. **Cunha-Rivara, J.H da** - *Ensaio Historico Op. cit...*
 48. **Pereira, Jose** - *The Development of Konkani as a literary language*. Extensive article in serialised in '*A Vida*' daily pub. from Margao, (25 Oct. 1964 onwards).
 49. - *Literary Konkani Op.cit p.35.*
 50. **Ibid.**
 51. **Ibid.**
 52.Article in '*A Vida*' Op.cit.
 53.*Konkani - a Language* (a History of the Konkani - Marathi Controversy), Karnatak University, Dharwar, 1971 - Note no. 22, p. 127.
 54. **Rao, R. K.** - *Godde Ramayana & Venkatesh Kalyan* - Konkani Language Institute, Cochin Kerala - 1989.

55. **Van Rhee, Henricus** - *Hortus Indicus Malabaricus* - Amsterdam, - 1678 - 1703.
56. **Pereira, Jose** - *Literary Konkani* Op.cit p. 38.
57. **Gomes, Olivinho** - Survey article entitled *Medieval Konkani Literature, Medieval Indian Literature* - an anthology - Sahitya Akademi, New Delhi, 1999, p.278.
58. **Pereira, Jose** - *Literary Konkani* Op.cit p. 36.
59. **Gomes, Olivinho** - *Medieval Konkani Literature* Op.cit p. 278.
60. **Joshi, Mahadev Shastri Pandit** - (Ed.) *Bharatiya Samskriti Kosh* 7th vol., Bhartiya Samskriti Kosh Mandal, Pune-Popular Book Depot, Mumbai, 1982 p. 328 - (*Valmiki Ramayana's* Bal Kand, 24. 8).
61. **Cunha-Rivara, J.H da** - *Ensaio Historico* Op. cit.
62. **Gomes, Olivinho** - *Old Konkani Language and Literature - the Portuguese Role* (four books in one tome), Konkani Sorospot Prakashan, Chandor Goa 1999, p. 62 - 87.

कोंकणी मानसगंगोत्री

वेंचीक पोरण्या कोंकणी साहित्याची व्हांवती

कोंकणी भाशेची उत्पत्ती भोवुच आदल्या काळावेले गुढार्थ धुंवरींत लिपून गेल्ली दिसता. ती पोरण्या-पुरातन वेदीक भाशेंतल्यान आनी तिचे सरस्वती वा बालभाशा^{1*} हे खांदयेंतल्यान उपजल्या जायत म्हणपाच्यो आदारांसैत सुचोवण्यो फुडें आयल्यात. ती खांदये-पोटभास भारताचे उत्तरेक एकदां व्हांवतले पूण उपरांत जमनी पोंदाक गेल्ले सरस्वती न्हंयचे देगेर रावन जियेतल्या एका संयुक्त समाजांत उलयताले, असो कांय रुजवार्तींचेर आदारून अदमास करूं येता. थंयच्यान कडसरून गेल्ले लोक दखिणे-अस्तमते कडेन पावून जायतो काळ आयज वलांडून गेल्लो आसलो तरी तिचो नियाळ केल्यार आनी आयज मेरेन कोंकणी भाशेंत तिगून उरिल्लीं, ते भाशे कडेन जुळटात अशीं तांतलीं कांय लक्षणां, जशीं: उतरांची लय, संगीतमय आनी म्होंवाळ उच्चार, लोकवेदांतल्यो कांय गजाली, ध्यानांत घेतल्यार, ह्या निश्कर्शाचेर पावूं येता.

2. हें भ्रमण करतना ह्या लोकांनी उलयल्ली ती भास आपणा सांगाता व्हेली आनी वाटेक येतल्या वाठारांची भास आनी थंयच्यो मोडी, उतरां आनी वाक्प्रचार आपणायले. पयलीं ते उदेंते कडेन वळ्ळे आनी मागीर दखिणे-अस्तमते वटेन आयले आनी थंयच्या शौरसेनी आनी महाराष्ट्री प्राकृता कडल्यान तांचे भाशेन हाड-मास घेतलें². निमाणेकडेन ते कोंकणा दर्या-देगेर पावले, जंय तांकां शबर वा प्रोटोऔस्ट्रलॉयड वा औस्ट्रीक जमातींतले कोंक, कोल, मुंड आदिवासी मेळ्ळे. तशेच तांचे आदीं थंय पाविल्ल्या द्रविड वंशांतल्या कुशांकडेन तांचे लागशिल्ले संबंद आयले. त्या उत्तरेच्यान

* अिंग्लेजींत केल्ल्या फाटल्या कथनाच्या उपरांत दिल्ल्यो संदर्भ-टिपो त्याच आंकड्यांनी कोंकणींतल्या ह्या कथनाक लागू जातात. तश्यो त्यो समजून वाचून घेवंच्यो.

आयिल्ल्या आर्य लोकांची भास कोंकणांत वसतल्या ह्या आदिवासी आनी कुशांतल्या भासांकडेन मिसळ्ळी आनी ह्या मेळगरांतल्यान एक नवे संघटीत भाशेन आंग घेतलें, जिका कोंकणी म्हणूं येत³.

3. हे भाशेचेर मागीर मौर्यांच्या राजवटे काळार - जांचें साम्राज्य गोंय धरून कर्नाटका मेरेन पाविल्लें - मागधी प्राकृताचो प्रभाव पडलो. तशेंच पांचव्या शेंकड्या सुमाराक भरभराटीक पाविल्ल्या बौध्द धर्मान, आपल्या साहित्या प्रसारा खातीर आपणायल्ले पाली भाशेचोय तिचेर प्रभाव पडलो. अशी ही कोंकणी भास प्राकृतांचो निमाणो-सो फुलार जी अपभ्रंश वर्तली, तांतल्यान उपजून, मेकळी सरून, धाव्या शेंकड्याच्या सुमाराक आर्य-भारती भासांचे तिसरे अवस्थेंत आपुणूय एक स्वतंत्र भास म्हणून फुलत्या रूपान फुडें आयली⁴.

4. अशे तरेन अपभ्रंशेच्या नागर फांट्यांतले अस्तमते खांदियेंतल्यान कोंकणी भास उपजली, जाल्यार, मराठी अपभ्रंशेच्या दाक्षिणात्य फांट्यांतल्या मिश्र प्राकृतांतल्यान वयर सरल्या. तशीच हिन्दी अपभ्रंशेच्या मदल्या वा केंद्र फांट्यांतल्या त्याच वयर सांगिल्ल्या पश्चिमी वा अस्तमते खांदियेंतल्यान मुठल्याक आयल्या. देखून कोंकणी भाशेक आपणाले शेजारी मराठी परस आपले नागर आनी पश्चिमी खांदियेंतल्यान आयिल्ल्या गुजराती, राजस्थानी आनी हिन्दी, ह्या भारती भयण-भासां लागीं चड समान नातें लागता⁵.

5. हे भाशेन कोंकणीचीं पाळां-मुळां एके वटेन पोरणे मुंडारी सारकेले शबर भाशे कडेन पावतात, जशें रेव. जे. होफमन आनी आर्थर फान ऐमेलेन, हांणी संपादिल्ल्या Encyclopaedia Mundarica⁶ हांतली उतरावळ दाखोवन दिता. दुसरे वटेन, वयर सांगलां तशें, वेदीक भाशेकडेन ती भास संबंद जोडटा. पयले झरींतल्यान तिका उगत्या-धांपत्या उच्चारांचेर आदारून साबार पातळीवेले अर्थ होलमले, जाल्यार दुसरे कडल्यान तिका आपलीं संगीतमय, गोड आनी रसणायेचीं लक्षणां मेळ्ळीं.

6. हे भाशेक संस्कृताकडल्यान आपलें ओडलायणें मुखकमळ आनी व्याकरणाची बुन्यादीक बांदावळ फावो जाली. पूण उतरावळीचे नदरेन पळेल्यार तिणें आपणालो खाशेलो देसज उतरां-सांटो तयार करून हाडिल्लो, जांतूंत आपले पाळां-मुळांतले मुंडारी पुर्वजेच्यो कांय मुळाव्यो गजाली घेतल्यो आनी द्राविडी, चड करून कन्नड भाशेंतली उतरावळ, जेन्ना ती उलयतल्या राजांनी त्या वाठारांत राज्य केल्लें, पूण

आपल्या गोड, म्होंवाळ सबावा प्रमाणें, तिचें तद्भविकरण केल्या उपरांत, ती आपणाल्या आंगांत वेस वरे रीतीन पचयली.

7. धाव्या शेंकड्याच्या सुमाराक, वावुरपाचे रितीन आनी बुन्यादीक वांदावळीन भायल्या रुपान आर्य भारतीच्या रुपान दिश्टी पडटले हे संमिश्रित भाशेन हेराकडच्यान जें जें उखल्लें तें तें आपल्या सभावाप्रमाण बदलून, आपणावन घेवन एक स्वतंत्र कोंकणांत वसयल्ली भास म्हणून त्या प्रदेशाचें नांव आपणायलें⁷. थंयच तिणें आपली थीर म्हूर्त-मेड बसयली आनी मराठी आनी कन्नड सारक्या आपले परस चड-लोकां भासांचे सांवळेंत, तिणें आपलो वेगळो घर-संवसार थाटपाचो निर्धारित यत्न केलो.

8. तें करतना जेन्ना तिका गरज भासली तेन्ना त्या भासांचे उतरावळीचो तद्भव रुपान उपेग करपाक ती खांकुडली ना आनी त्या भासांकूय आपले परीं तिणें (कोंकणीन) जायतें दिलें. हे भाशे-लोकाचे संबंद कोंकणाचे दर्या-देगेर वेपार-धंदो करच्याक येतल्या फारशी-आरबी वेपान्यां लागीं आयले, जांचे कडल्यान तिणें, हेर भारतीय भासांचे रीती प्रमाणें, फावो तशी आनी गरज तितली उतरावळ घेतली आनी ती आपल्या रगतांत पचयली, जी तेन्नाच्यान तिचो वेगळावं नजो आशिल्लो असो भाग जावन आयल्या⁸.

9. ह्या आपल्या वेगळ्या घरसंवसाराची बुन्याद भरून काडपाक म्हणून आपले खातीर तिणें एक वेगळी लिपी आपणायली. ती म्हळ्यार गोंयांत त्या काळार राज्य करतल्या कन्नड भास उलोवप्यांची हळळे-कन्नड घेवन बदलून हाडिल्ली, जिका गोंयकार आनी गोंया-भायले लोक कन्दवी वा गोंय-कानडी लिपी, ह्या दोन नांवांनी संबोधताले⁹. ही लिपी कोंकणीच्या खाशेल्या उच्चारांक न्याय दिताली. अशें करून तिणें संस्कृतीक मळार तरी आपली स्वतंत्र अस्मिताय तयार केली. तेन्ना तिका आपले भुंयेर तेंको दितलो राजकर्तो राजसत्तेर कोणूच नासलो. पूण तें उणें तिच्या पोरण्या, स्वतंत्र रीतीन चलतल्या गांवकारीनी (Comunidade) ती भास उलोवपी लोकाच्या दिसा-दिसपड्या जिवितांत भरून काडिल्लें, त्या काळा-वेलो राजकर्तो मागीर कोणूय जांव.

10. कांय रुजवार्तीवेल्यान अशें दिसून येता की ह्या समुदायान आपली कोंकणी भास अप्रूप अशे रीतीन केळिल्ली जांवक जाय, जरी राजकी मळार सगळें

तिचे आड दिसतालें. कल्याणी चालुक्य राजघराण्यांतलो पात्शाय सोमेश्वर तिसरो जाचे राजवटके खाला कोंकणी घरसंवसार नंदतालो, हाका भाव-कवितेची भौच रूच आनी मोग आसलो. देखून ताणें वेगवेगळ्या भारतीय भासांतल्यान वेंचीक अश्यो कविता पुंजायिल्ल्यो. ताणें तयार केल्ल्या 'अभिलाषतीर्थचिंतामणी' नांवाच्या ग्रंथांतल्या 'मनसोल्लास', ह्या भागांत ह्या कवितांच्यो कांय वळी घेतल्यात, ज्यो महाराष्ट्री प्राकृताची म्हालगडी धूव जी कोंकणी, ते भाशेंत रचिल्ल्यो आसात¹⁰. त्या काळावेल्या मराठी म्हणटल्या कांय कोत्रावपांनी, हांगा-थंय भरशिल्लीं निखटीं कोंकणी उतरां आनी वाक्यां मेळटात, जीं जाहीर करतात की त्या वाठाराची नीज भास कोंकणी, जिचेर राजकर्त्यांनी तेंको दिल्ली भास चेपण घालताली.

11. असले तरेचें कोत्रावप, जीं हरशीं कोंकणांतल्या भागांत कोंकणी रूपान बरयल्लीं दिश्टी पडटात, कर्नाटकांतल्या दर्या-देगेवेल्या हासन जिल्ल्यांतल्या श्रवणबेलगोळा गांवांत उबारिल्ल्या गोमटेश्वर म्हळ्यार बहुवली, ह्या जैन तीर्थकराचे पाशाणी मुर्तिच्या पांया-तळा बरयल्लें आसा. तें म्हळ्यार 'श्री चावुंडराजे करवियलें'; - 'श्री गंगाराजे सुत्तालें करवियलें'¹¹, जाचे सकला 1116-17 वर्स बरयलां. तें कोत्रावप नदरेक पडिल्ल्यान आनी ताची अर्थावणी दिवपाचो प्रयत्न केल्ल्यान, तें मराठींत आसा म्हणपाचें अनुमान केल्लें¹². पूण 'वियलें', त्या क्रियापदाचें प्रयोजक रूप, जें कोंकणीचें खाशेलें लक्षण जावन आसा¹³, आनी 'सुत्तालें', हें उतर मराठींत नाशिल्ल्यान, तश्योच हेर कांय भाशीक आनी भुगोलीक गजाली लक्षांत घेतल्यार, नागपुर विद्यापीठांतल्या भासशास्त्र विभागाचे निकतेच सेवानिवृत्त जाल्ले मुखेली, प्रो. सु. बा. कुलकर्णी सारकेल्या जाणकारांचें मत जालां की तें कोत्रावप खऱ्यानीच कोंकणींतलें¹⁴ जावन आसा. हाका तेंको दिवपी गजाल म्हळ्यार तें रूप थंयचे आनी भोंवतणेच्या वाठारांतले कोंकणी लोक अजून तेच रितीन उपकारायतात¹⁵. त्या लोकांची थंय आशिल्ली वसती लक्षांत घेवन, हें कोत्रावप कोंकणींतल्यान केलां जांवक जाय. थंयच्या चडश्या लोकाच्यो कन्नड आनी तामिळ ह्योय दोन भासो जाल्ल्या कारणान तें कानडींतल्यान आनी तामिळींतल्यानय केल्लें दिसता.

12. असले तरेचीं कोत्रावपां कोंकणांतल्या साबार भागांनी शिंपडल्यांत, जशें मुंबयंत (1187), जे शिलाहार राजा गोंयकार वंशांतले अशें मानतात, त्या शिलाहार घराण्यांतलो राजा अपराजित दुसरो, हाचें; बांदोडेच्या नागेशा देवळा मुखा-वेल्या

फातरपट्यार (1474); फोंड्यां (1227); बारदेसांतल्या वेरें (1348) गांवांत. हीं बरोवपां जाहीर करतात की हे भुंयेची भास कोंकणी¹⁶. बाराव्या शेंकड्यांतलीं तांब्या-पट्यांवेलीं आनी फातर-पट्या वेलीं कोत्रावपां कोंकणी सुवादाचीं आसात म्हणपाचें उगताडा आयलां. तीं व्हडल्यान पर्गटायतात की हे धरतरे-वेली जून जावन आयिल्ली भास म्हळ्यार कोंकणी. तिणें उपरांत आपली खाशेली कन्दवी लिपी आपणायली, जी लिपी गोंयांत एकोणिसवो शेंकडो मेरेन घोळणुकेंत उरली. हाची रुजवात त्या काळावेल्या कागदपत्रांनी मेळटा¹⁷.

13. खरें म्हळ्यार कोंकणीन आपणालें आदलें साबार स्वन-विज्ञानीक आनी व्याकरणीक रूप राखून दवरलां, जांतूंत संस्कृता भशेन क्रियापदां-रूपांनी भोवूच विविधताय दिश्टी पडटा, आनी ताचे परस तिचीं व्याकरणीक रूपां जीं मराठींत जाल्यार चलनात¹⁸. आनीक सांगचें म्हळ्यार, जरी विरोधाभास असो दिसत, तांतलीं जायतीं रूपां, जांकां पोरणे मराठींतलीं म्हणून आतां मेरेन मानताले, तीं आयज बारकायेन कसाक लावन तपासून पळेळ्यार, खऱ्यानींच कोंकणींतलीं वा तिचे नागर अपभ्रंशे आवयचीं म्हणून कळल्यांत¹⁹. तांचो उपेग मराठींतली पोरणी बरपावळ रचपाखातीर जालो पूण उपरांत ते भाशेंत रुजूंक नाशिल्ल्यान, तीं तांतलीं आपशींच भायर पडलीं.

14. 'ज्ञानेश्वरी', मराठींत केल्ल्या भगवद्गीतेच्या ह्या किर्तीवंत भाव-अणकार ग्रंथांत जायतीं रूपां, उतरां आनी वाक्प्रचार पावला कणकणी मेळटात, जे ते भाशेंतल्या लोकाक समजुपाक कठीन लागतात; पूण कोंकणी भाशिकां मदें अजुनूय ल्हाय-लोसणी रीतीन घोळटात. हाचेर आनंद नाडकर्णीन आपल्या 'ज्ञानेश्वरीतील शब्दांचा कोंकणी बोलींत शोध' पुस्तकांत पर्जळीत उजवाड घाला²⁰. हेंच दुसऱ्या एका पोरण्या मराठी ग्रंथांत घडटा. महानुभाव चळवळीच्या चक्रधर स्वामील्या 'लिळा चरित्रांत', जो ग्रंथ घांटार जाल्ले मुसलमानांचे धाडीक लागून तांतले महंत कोंकणांत देंवून आयिल्ले, तेन्ना परतो बरोवन काडिल्लो म्हणटात²¹, हें दाखोवन दिता की कोंकणी भाशीक बांदावळ, उतरावळीचे आनी व्याकरणाचे नदरेन, भोवूच तोलामोलाची आसली, जिचो उपेग मराठी बरोवपांत लेगीत आनी त्या पांवड्यावेल्या हेर साहित्यकृतींनी करूं येतालो आनी केल्लो²².

15. मराठींतल्या संत कवी नामदेवान एक गवळण रचल्या जी कोंकणींत

आसा. न्हंयेंत न्हांवक वेतल्या गवळणीचीं धडेर दवरिल्लीं आंगावलीं श्रीकृष्णा न मस्कन्यांनी उखलून व्हेलीं, हो देखावो. तों परतीं दिंवचीं म्हणून केल्ल्यो गवळणींच्यो मागण्यो त्या काव्यवळींनी आस्पावन आयल्यात. हाचें प्रस्तावीक मराठींत करतना नामदेव हेर “मराठी, कानडिया, मुसलमानी, गुजराती”, हांच्या वांगडा एक “कोंकणी” गवळण आशिल्ली म्हणपाचें स्पश्ट रीतीन तांतूंत म्हणटा, आनी अशें ते भाशेचें स्वतंत्र अस्तित्व जाहीर करता आनी तांतूंत एक कविता घडयता²³.

16. भोज नांवाचो संस्कृत टिकाकार आपल्या ‘शृंगारप्रकाश’ नांवाच्या ग्रंथांत अनुप्रासाचेर आदारून ‘वृत्तिचें’ वा काव्य रचपाचे खाशेले शैलींचें वर्गिकरण करता. तांतूंत ताणें ‘कोंकणी’ वृत्तीक, जी कोंकणांतल्या लोकांची रीत म्हणपाचें तो आमकां सांगता, भोवूच उंचली सुवात दिल्या, जे भाशेंत, ताचे प्रमाणें, दंत्य उतरां आस्पावतात. तिचे सामकार कर्नाटी, ही कंठ्य अनुप्रासाचे भाशेंतली शैली, आनी कोंकांची ‘कौणकी’ जी मुर्धन्य उचारांची आसली²⁴. तो म्हणटा ते प्रमाणें ह्यो शैल्यो अश्यो आसूं येतात, कित्याक मनश्यांत साबार भावना आसात, जशीं उल्लास, अज्याप, उंचंबळाय वा ताकतिक वा खंयच्याय दोन वा तीन मनश्यांचे वागणुकेंतले आविश्कार, जांचेर समाजीक - मानसीक मोल आटापलां²⁵. हाचेवेल्यान अशें दिसून येता की त्या पोरण्या काळार कोंकणींत असल्या जिनसांच्यो साहित्यकृती आसल्यो, जरी तांतूंत निश्चित कितें आसलें म्हणपाचें अजून कळीत जाल्लें ना. पूण नदर पावतल्या फुडाराक तें उपरांत उजवाडा येवूं येता.

17. तरीय आसतना, तांतल्या बरोवपांतल्यो कांय स्पश्ट झळको फावो जातात आनी त्यो म्हळ्यार कोंकणी भाशेंत उपेगाक येतली ‘ओवी’ कविते-मांडावळ आनी तिच्या पदरांत सांटिल्लो गिरेस्त लोकवेद, जो भोवशा रूपान तिच्या खाशेल्या सबावाचो जावन आसा. बायबलाच्या पवित्र पुराणांतलीं स्तोत्रां आनी गितां जीं घडये ह्या देसांत क्रिस्ती धर्म पयल्या शेंकड्यांत पाविल्ल्याचो जो इतिहास आसा, तेन्ना रचिल्लीं जांवये, तीं अजून भौसाच्या कश्टी लोकांमदीं, जशे शेत-वावराडी, माडार चडून सूर काडपी, व्हडेकार, खारवी-पागी, असल्या थरांचेर धरतरेक लग्नीक आशिल्यांमदीं जितीं उरल्यांत. जसो थोमस नांवाचो क्रिस्ताचो पट्टशिश्य भारताचे दक्षिणेक 52 वर्सा (क्रि.श.) येवन वावुरलो, तसोच बारथोलोमेव, ताचो वांगडी, भारताच्या उत्तर आनी मागीर अस्तमते भागांनी वावुरलो आनी निमाणेकडेन मुंबय

लागसारच्या ठाणे गांवांत ताची कात सोलून, ताका जिवेशीं मारलो²⁶. हें 'पास्सियो वारथोलोमेयी' सारकेल्या ग्रंथांत सांगलां. हे घडणुकेची खबर 'वनवाळ्यांचो मळो' (1658-59) ह्या पांच-खंडां ग्रंथांतुय उल्लेखिल्ली मेळटा. इब्न बतुता नांवांचो आरबी तारखावळकार आपले 1333 वर्सांत काडिल्ले भारत भोंवडेंत, गोंया पाविल्लो आनी आपल्याक त्या वाठारांत गोंयकार क्रिस्ती-धर्मी मेळ्ळे²⁷ म्हणपाचें आपल्या भोंवडे पुस्तकांत वरोवन दवरता. देखून पयल्या वयल्या क्रिस्ती युगांतल्या शेंकड्यांनी रचिल्लीं हीं गितां भोवूच सार्दी सोंपी पूण प्रतिकांनी आनी प्रतिमांनी भरिल्लीं आनी भाशीक विविधतायेचीं रुपकां जावन आसात, जीं त्या काळावेले कोंकणी भाशेचो रुपकार दाखयतात.

18. इकराव्या शेंकड्याच्या सोंपत्यार प्रौढताय जोडिल्ली वा जून जावन आयिल्ली कोंकणी भास, पंदराव्या शेंकड्यांत देवतना फावो तें साहित्यीक वळगें घेवन फुलून आयिल्ली. आपले रीतीन, हेरां चड-लोकांच्या आनी राजाश्रेय मेळिल्ल्या तामिळ, बंगाली आनी हिन्दी सारकेल्या भयण-भासांचें अनुकरण करून, भारती साहित्यीक परंपरेंतलीं चिरंतन मोलाचीं म्हा-काव्यां जीं रामायण आनी महाभारत, ह्यो साहित्यकृती कोंकणी रुपकारान वरयल्ल्यो. पूण हेरां परस वेगळे रीतीन, म्हळ्यार गद्यांत, जें कोंकणी गद्य आर्विल्ल्या आर्य भारती भासां मदलें पयलें-वयलें अशें जावन आसलें. हें व्हड कार्य तडीक व्हेलें म्हणटात तें कृष्णदास शामा आनी ताच्या वांगड्यांनी, जे कुडाळे लागसार केळोशी गांवांत राबितो करून शांतादुर्गेचे कुळावे म्हाजन म्हणून वावुरताले.

19. हीं बरोवपां म्हळ्यार ह्या सुपुल्ल्या समुदायान आपली वेगळी संस्कृतीक अस्मिताय घडोवन हाडपाक केल्लो यशस्वी प्रयत्न. ह्या कृतींनी मुळावी कोंकणी देसज उतरावळ आनी वाक्प्रचार आपणायल्यात. त्या भायर तत्सम आनी तद्भव रुपांनीं कन्नड, संस्कृत, आरबी-फारशी आनी हेर थळावी भासांचीं उतरां घेतल्यांत आनी आपल्या गोड, म्होंवाळ सबावा प्रमाणें तांतूंत बदल करून तीं आपल्या आंगांत पचयल्यांत. ते भाशेक प्रतिश्टाय दिंवक कांय उतरां संस्कृतांतलीं तत्सम रुपानूच उखलून घेतल्यांत²⁸. तीं ओडलायणे शैलींत आनी सगळ्या अलंकारीक शृंगारांनी नेटयल्यांत आनी गोंयचे भुंयेंत रोंबोवन वसैल्यांत. हे भुंयेची वनस्पत आनी मोनजात तांतूंत प्रतिनिधित्व करतात. तांबूंत अशी एक काणी आस्पावता, जांतूंत श्रीराम

बाल-अवस्थेंत आसतना. एका दैत्यान उखलून व्हेल्लो दिश्टी पडटा. ताका मागीर गोंयां हाडून खोल-इजोरशीं गावात लिपयतात. जय ताका सोदुंक येतलो ताचो गुरू रामायण भेटता. रावणालो पूत. इंद्रजित. ताका दोगांकूय उखलून व्हरपाचो प्रयत्न करता. जो प्रयत्न ते फिस्कटावन उडयतात आनी निमाणेकडेन माजोडें उतड दिखलें सारकल्या भोंवतणेच्या गांवांनी रावतल्या गावकारांक मेळ्ळ्या उपरांत वसिष्ठ आनी राम अयोध्या गावघरा परततात. हें कोंकणी रामायण तशेंच वाल्मिकी प्रारूपा कडल्यान सावार आंगांनी वेगळें सरलां²⁹. तेच रीतीन काकणातलें गद्य-महाभारत, जरी मूळ व्यासाचें काणयेचेर आदारलां जायत, तरीय तें आपलें परीं एक स्वतंत्र वळण आनी स्वरूप आपणायता³⁰.

20. ह्यो दोन व्हड साहित्यकृती गोंयकार मुलकी साहित्याचे खांवे जावन आसात, जें साहित्य फिरंगी गोंयां पावचे पयलीं रचिल्लें. तें मुदलांत कोंकणीचे खाशेले कन्दवी लिपयेंत बरयल्लें, जी लिपी भायल्या क्रिस्ती धर्मप्रसारकांक सुरवातेक येनासली. देखून आपले लागीं आशिल्ल्या कन्दवी हातबरपांतल्यान गोंयकार पंडित तांकां वाचून दाखयताले आनी ते धर्मप्रसारक आपले ध्वन्यात्मक रांमी लिपियेंत आनी त्या काळा-वेत्या पुर्तुगेज स्वनविज्ञानांच्या नेमां प्रमाणें, बरोवन घेताले. ती लिपी उपरांत ते धर्मप्रसारक शिकले आनी तांतल्या एकल्यान तरी - फ्रेय आमादोर द सांत आना हाणें - ही लिपी उपकारावन कोंकणींत एक व्हडलो ग्रंथ बरयलो. जाका ताणें मूळ लॅटिनीन *Flos Sanctorum* (फ्लोस् सांक्तोरुम) नांव दवरिल्लें.

21. कोंकणी गद्य-रामायणाची देवनागरींत पुनर्बांदणी करून, तातूंत फोडणीशी आनी टिपो दिवन हांवें काडिल्लें पुस्तक गोंय विद्यापिठान 1996 वर्सा सोळाव्या शेंकड्या-आदलें कोंकणी रामायण ह्या माथाळ्या खाला उजवाडाक हाडलां³¹. जाल्यार ताचे परस भोवूच व्हडलें अशा महाभारताच्या हातबरपा सबदान वावर चालू आसा आनी तें फुडाराक उजवाडाक येतलें म्हणपाची आस्त बाळगितां. फिरंग्यांनी सगळ्या साहित्यकृती 'हिंदू मूर्तीपुजकांचें' धर्मीक साहित्य मानून लासपाक लायिल्ल्या उज्या-आगट्यांतल्यान³² ह्यो वाटावळ्यो आनी तांच्या अभ्यासू धर्मप्रसारकांक लागून त्यां आयज आमकां मेळ्ळयात.

22. चड करून पंदराव्या शेंकड्यांत रचिल्ल्यो ह्यो साहित्यकृती भोवूच परिश्रुत आनी गिरेस्त गद्यांत बरयल्ल्यो, ज्यो तांचे आदीं पसून खनून आयिल्ले

साहित्यीक परंपरेक सुचोवणेचें वोट दाखयतात. ती आदली बरपावळ धर्मीक आनी लोकवेदाचेर आदारून आशिल्ली. त्या काळावेलीं कागद-पत्रां आमकां सांगतात की हे भुंयेची संस्कृताय राखून दवरिल्ल्या ह्या साहित्यकृतींचो बारकायेन अभ्यास करून, आनी तांतूंत आपलें आयतें जोडून, भायल्यान आयिल्ल्या क्रिस्ती धर्मप्रसारकांनी आपली खाशेली कोंकणी साहित्यीक इमारत उबी केली. कोंकणींत केल्लीं तांचीं उपरांतलीं बरोवपां हें सिद्ध करतात आनी ते भाशेचेर ताणीं मेळयल्ल्या प्रभुत्वाची गवाय दितात. तांतले तांतूंत म्हत्वाचें आनी दोळ्यांत भर-सारकें म्हळ्यार येवरोपी क्रिस्ती संकल्पना भारतीय/गोंयचे संस्कृतायेंत तद्भवीकरण करून बसोवपाचो तांचो यशस्वी प्रयत्न, जसो येवरोपी भासांनीय चौथ्या शेंकड्यांत तांच्या लोकांनी पयले फावट क्रिस्ती धर्म आपणायल्लो तेन्ना केल्लो.

23. ह्या क्रिस्ती धर्मीक कोंकणी साहित्यांतली पयली-वयली कृती म्हळ्यार 'दौत्रीन क्रिस्तां'. हें पुस्तक तेन्ना किर्तीक पाविल्ल्या विद्यापीठा-पांवड्यावेल्या कुलेज्यु द सां पावलांतल्या आंद्रे वाज नांवाच्या एका गोंयकार पाद्री जांवक शिकतल्या तरनाट्यान बरयल्ली म्हणपाची रुजवात मेळ्ळ्या. गोंयकारांतलो पयलो क्रिस्ती पाद्री म्हणून जो उपरांत 1558 वर्सा दिक्षा घेवक पावलो, तो हो भुरगो तेन्नाच्या गोंया लागसार आशिल्ल्या करंबळे गांवचो क्षेत्रीय गांवकार. हें पुस्तक गोंयांत 1556 वर्सा बसयल्ल्या आशियेंतल्या पयल्या छापखान्यांत त्याच वर्सा छापून उजवाडाक आयलें. ह्या पुस्तकाचो उल्लेख धर्मप्रसारकांच्या पत्र-वेव्हारांत मेळटा, की तें कोटां आनी मठांनी घोळणुकेंत आसलें आनी इतलें लौकीक जाल्लें की 1560 वर्सा ताची आनीक एक आवृत्ती काडची पडली³³. ताचीय एकूय प्रत दुर्दैवान अजून सोदून मेळ्ळी ना. त्याच माथाळ्याचें दुसरें पुस्तक, जें उपरांत 1622 वर्सा उजवाडाक आयलें, तें ब्रिटिश जेझुयीत पाद्री थोमस स्टीफन्स वा तोमाज इश्तेवांव ह्या फिरंगी नांवान, हाणें बरयल्लें. ताची दुसरी आवृत्ती डॉ. मारियानु सालदाजान संपादून 1945 वर्सा लिज्बोआच्या Agencia Geral do Ultramar हे संस्थेवरवीं छापून उजवाडायलें³⁴.

24. पूण हाचेय आदीं, 1607 वर्सा गोंयांत छापून उजवाडाक आयिल्लो म्हणटात तो आयज मेरेन मेळिल्लो कन्दवी लिपियेंत बरयल्लो भायल्या पाद्रींचो घडये एकलो एकूच व्हड कोंकणी ग्रंथ जांवये. ताचें नांव 'फ्लोस सांक्तोरूम'

(Flos Sanctorum), जो फ्रांसिस्कान धर्मसंघाचो एकूच छापिल्लो ग्रंथ जावन आसा. तो सद्या इशपान्या देसांत, राजधानी माद्रिद लागसार आशिल्ले एल-एस्कोरियाल, ह्या मठ-राजवाडो-समाधी इमारतींत राखून दवरिल्लो आसा म्हणून कळ्ळां. पूण ह्या ग्रंथाचें त्याच वर्साचें हातबरप पारिसाचे राष्ट्रीक ग्रंथालयांत म्हाका मेळ्ळां, जाची फिल्मी प्रत हाडून कागदाचेर छापून काडून गोंय विद्यापीठाच्या ग्रंथालयांत दवरल्या. ही व्हड साहित्यकृती, जी व्हडल्या आकाराच्या 1093 पानांचेर पातळ्ळ्या, चड करून फ्रांसिस्कान धर्मसंघाच्या संत म्हणून नांवाडिल्ल्या परमळीत जिणेच्या दादल्या बायलांचीं साहसी कर्तुपां म्हाकाव्य धरतीचेर पूण गद्यान परजळीत वर्णन करून गायता. हाचो कर्तो तो अस्खलीत कोंकणी बरोवपी आनी प्रवचनकार, फिरंगी फ्रेय आमादोर द सांता आना जावन आसलो³⁵ आनी ती मुळ स्पेनीश भाशेंतल्या ग्रंथांतल्यान त्या काळावेल्या अभिजात मानिल्ल्या कोंकणीत उतरायल्या.

25. ताणेंच जुआंव द सां माथियस नांवाच्या दुसऱ्या वांगड्या आदारान धर्माच्या गुढार्थ गजालींचेर एक तोला-मोलाचो प्रबंध बरयल्ल्याची नोंद मेळटा. माथियसान आपले स्वतंत्र रीतीन कार्दियाल रुबेर्तु बेलारमीनाचें *Symbolum Fidei* वा 'श्रद्धेचें प्रतीक', जाका त्या काळार एक अभिजात ग्रंथ मानताले, दोन हजार काव्यवळींनीं कोंकणींत उतरायलें. त्या भायर ताणें कोंकणी-पुर्तुगेज उतरावळी तयार केल्यो. ह्या कामांत ताका मानुयेल द बाज्या, मानुयेल दु लादु आनी मानुयेल बाप्तीस्ता हे ताच्या धर्मसंघाचे वांगडी आदाराक मेळ्ळे. तांतलो कुशल व्याकरणकार म्हळ्यार फ्रेय क्रिस्तोवांव द जेझुस³⁶.

26. तांचे मदलो मुखेलपणीं व्याकरणकार पूण हेरां साहित्यीक आंगांनी पाटांगडो, सगळ्यां परस व्हडलो विद्वान म्हळ्यार फ्रेय गाशपार द सां मिगेल. तो फिरंगी आवय-बापायचो गोंयांत जल्मल्लो पूत अशें कांय जाण सांगतात, जाल्यार हेर म्हणटात की तो भुरगो आसतना पुर्तुगालाक थावन गोंया आयिल्लो फिरंगी. तो भोवुच अस्खलीत गद्य तशें पद्य बरोवपी, तसोच कोशकार आनी, आदीं सांगलां तशें उत्तम व्याकरणकार. ताच्या नांवार तेरा पुस्तकां नोंदल्यांत: गोंवळीक, धर्मतत्त्वांचीं भाश्यां, काव्य आनी भाशीक जिनसांचीं, जीं ताची तोलादीक विद्वत्ताय आनी बरोवपाची कुशलताय सिद्ध करून दाखयतात. पूण ताचो एक उत्तम, पुराय-रीतीचो व्याकरणीक प्रबंध, जो दोन खंडांनी कोंकणीची स्थिती चिकित्सक नदरेन समर्थायेन

हाताळटा³⁷, सोडलो जाल्यार, हेर ग्रंथ खंय शिंपडून शेणल्यात वा , म्हणपाचें अजून कळूक ना. कित्याक, त्या काळार क्रिस्ती पार्त्री आड उदरगत पुर्तुगेज सरकारान 1834 वर्सा सगळे धर्मसंघ रद्द केल्ले आनी त्या आदीं 173 वर्सा जेझुयीत धर्मसंघाक देसाभायरो केल्लो. गाशपाराच्या आयजमेरेन एकाच पुस्तकाचेर आदारून हेरां साहित्य-प्रकारांनी केल्ल्या ताच्या वावराची आजमांवं येता.

27. जेन्ना येवरोपांत चलतल्या संस्कृतीक पुनर्जल्माचो वा प्रभाव कोंकणींत रचिल्ल्या क्रिस्ती धर्मीक साहित्याचेर पडटालो तेन्ना आनी उदरगतीक पाविल्ले नवे वारोंक नांवांचे साहित्यीक शैलीचीं लक्षणां सतराव्या शेंकड्याच्या मदल्यार तें भाशेंत पाविल्लीं. अशें आसून, तिका नवो अती-अलंकारीक अणभव फावो जातालो, जो हेरां भारतीय भासां परस पयलो तिका मेळिल्लो. हो प्रभाव सगळ्या वैभवाच्या तोला-मोलान कोंकणींतल्या म्हा-उत्तम 'वनवाळ्यांचो मळो', ह्या 1658-59 वर्सांत उजवाडाक आयिल्ल्या ग्रंथांत दिश्टी पडटा. हो ग्रंथ एक-एकट्या 550 वयर छापिल्ल्या पानांच्या पांच खंडांनी, मिगेल द आल्मेयदीन रचिल्लो. त्या 'भांगरा काळ'³⁸-वेल्या सगळ्या साहित्यीक वावरांतलीं सर्वोत्तम साहित्यकृती म्हणून ह्या ग्रंथाक मानतात.

28. आल्मेयदीन जशेंच प्रवचनांचीं आनी मननांचीं दोन पुस्तकां रचलीं, जांतलें गद्य त्या काळावेल्या पवित्र वाक्शास्त्राचे उत्तम नमुने लेखतात. त्या भायर आल्मेयदीन कोंकणींत कोश तयार करपाक आदार दिलो, तांतले तांतूंत आपल्या वांगड्याक, दियोगु रिबेयरो (1560-1633) हाका, जाणें त्या काळावेलो सगळ्यांत पूर्ण कोंकणी कोश आपल्या धर्मसंघा-वांगड्यां पालवान 1626 वर्सा तयार करून उजवाडायलो³⁹. रिबेयराच्या नांवार स्वतंत्र रितीन आनीक एक म्हत्वाचो वावर आसा, जाचो माथाळो म्हळ्यार 'Declaracam da Doutrina Cristam' (क्रिस्ती धर्मतत्त्वांचेर भाश्य), जांतूंत ह्या विशयाचेर विस्तारान भासाभास केल्या.

29. पुर्तुगेज जेझुयीत पाद्री आन्तोन्यु द साल्दाज्या (1598-1663) हाणें 'सांत आन्तोनीचीं अचर्यां' वरयलीं. हें पुस्तक तो भायर पडल्या उपरांत, 1655 वर्सा उजवाडाक आयलें. तें कोंकणी रामायणाचें अनुकरण करपाचो यत्न करता. पुराणाचे ओडलावणे निवेदन शैलीन तें वरयलां. तांतूंत कोंकणीची अलंकारीक भास

आनी वाक्प्रचार, ताल आनी लयेच्या वाक्यांनी सोबीत रीतीन हालत-धोलत फुडें वेता⁴⁰. त्या भायर ताणें 'जिवित्व रूखाचीं अमृत फळां', ही साहित्यकृती गद्य आनी पद्यान रचली. तशीच 'प्राप्ति पाश्तोरोल' नांवांची एक कृती क्रिस्ती पल्लींनी (parishes) वावुरतल्या पार्शी खातीर रचिल्ली, जांतूंत त्या काळावेल्या समाजीक चाली-रीतींच्यो कांय झळको फावो जातात. तसोच आपल्या वांगड्यांक कोश तयार करपाक ताणें आदार दिल्लो⁴¹.

30. इताली देसांतल्यान आयिल्ल्या ईनाजियु आर्कामोनि (1615-83) हाणें 'सगळ्या वरुसाचें वांजेल' म्हळ्यार सगळ्या वर्साक लागू जातल्या शुभ-वर्तमानाचो कोंकणी गद्यांत केल्लो आपरोस रचलो, जो बायबलाच्या खंयच्याय भागाचो भारतीय भासां मदलो पयलो, कोंकणींत केल्लो अणकार, जाका परमळीत साहित्यीक सुवाद आयला⁴². हें पुस्तक 1667 वर्सा गोंयांत जेन्नुयीत छापखान्यांत छापून उजवाडाक आयलें. तांतूंत हे भाशेची विविध सोबीताय उठून दिसता. हाची एकूच प्रत रोमांतल्या *Biblioteca Casanatense* (बिब्लियोतेका काझानातेन्सि) हांतूंत राखून दवरल्या. त्या भायर ताणें कोंकणींत 1663 वर्सा शोधन-स्थाना (*Purgatory*) संबंदीं एक 'पुरगातोरीची ससारी टिका' बरयल्ली. ताणें एक म्हत्वाची तुलनात्मक भासशास्त्राची पयली म्हणपा सारकी कृती तयार केली, जिचो लॅटीन माथाळो आसलो : *Janua Indica sive Concannica et Decanica...* म्हळ्यार भारती संस्कृतायेंत भितर सरपाचीं कोंकणी आनी देकानी (मराठी) भासांचीं दारां. ताचे अशे चार वांटे केल्यात : पयल्यांत, लॅटीन भाशेंत बरयल्लें कोंकणी व्याकरण; दुसऱ्यांत, कोंकणी उतरावळ आनी वाक्प्रचार दिल्यात; तिसऱ्यांत, देकानी (म्हळ्यार मराठी) भाशेची भासाभास केल्या; आनी चौथ्या आनी निमाण्या वांट्यांत, कोंकणी आनी देकानी भासां मदली सारकाय आनी वेगळीकाय स्पश्ट रीतीन दाखयल्या आनी त्यो दोन भासो एकामेका पसून स्वतंत्र म्हणून सिद्ध केलां. तांतूंत कांय कोंकणी म्हण्णाय दिल्यात. ह्याच पुस्तकांत त्या काळावेलें कोंकणी भाशेंत चलतलें कन्दवी लिपयेंतल्या बरोवपाचे कांय नमुने दिल्ले आसात⁴³. तेन्नाच्या कोंकणी बरोवपाचे आनी तिचे निजाचे कन्दी लिपयेचे हे गडगंज नमुने.

31. त्या काळावेली आनीक एक व्हड साहित्यकृती म्हळ्यार 'देवाचीं येकांय बोलणीं' ज्या माथाळ्या खाला, ती 1660 वर्सा उजवाडा आयली. तेन्नाच्या येवरोपांत

अभिजात साहित्याचो भोव उज्वळ नमुनो म्हणून मानिल्ली बेर्नार्दीन विल्येगश हाच मूळ काशतेल्यान (स्पेनिश) भाशेंतली कृती, पुर्तुगेज जेझुयीत, ज्युआंव द पेद्रोझा हाणें भोव कुशलतायेन कोंकणींत उतरायल्ली. तांतूंत देवाचेर आनी ताच्या मनश कडल्या संबंदांचेर भोव नमळायेन आनी ल्हाय-लोसणी रीतीन मनन केलां. ह बरोवपांतल्यान पेद्रोझाचें हे भाशेचेर आनी तांतल्या बारीकसाणीं विशीं जोडिल प्रभुत्व झगझगता⁴⁴. ताचीं हेर बरोवपां आसल्यार, अजून तांची खबर मेळ्ळी ना.

32. हें साहित्यीक कार्य करपाक व्याकरणकार आनी कोशकारांनी भाशेक अभिजात म्हणपा सारकी आकारणी दिवपाक सगळ्या जिनसांचीं साधन आनी पौटो तयार करून दिल्यो. कारेल प्रिक्रिल नांवाच्या झेक देसांतल्यान अठराव्या शेंकड्याचे सुरवातेक गोंयांत आयिल्ल्या पाद्रीन पोरणे कोंकणीचें निमाणे-शें प्रमाण व्याकरण बरयलें. तें वर्णनात्मक रीतीचें आसलें आनी स्टीफन्साच्या व्याकरणाचे आदारिल्लें पूण त्या नमुन्या परस चड विस्तारान घडयल्लें आनी लॅटिन भाशेंत मांडिल्लें. ताच्या काळावेलो वांगडी, दियोगु द आमाराल, हाणें कोंकणींत एक म्हत्वाची उतरावळ तयार केली, जशें लेयोनार्दु चिन्नामो, ह्या इतालियान पाद्रीन केलें. चिन्नामोन साश्टिच्या धर्म-मळ्यांत भारीं वावर केलो आनी वीस वर्सां थंय सारल्या उपरांत, तो तेच पुण्यभुंयेर अंतरलो. ताच्या नांवार इतिहासकार एक कोंकणी शब्दकोश; धर्माच्या गुढार्थ गजालींचेर एक पुस्तक, जांतुंत क्रिस्ती धर्माचो आपरोस दिल्लो आसा; गद्यांत बरयल्ली एक संतांची जीण, आनी कोंकणी भाशेचें एक व्याकरणूय आसा म्हणून सांगतात. ह्या वावराक लागून ताका कोंकणी बरोवप्यां जाणकारांचे पंगतींत मानाची सुवात फावो जाता⁴⁵.

33. हे स्वतंत्र संस्कृतायेची आनी तांतले कोंकणी भाशेची चलत आयिल्ली साहित्यीक परंपरां गोंयच्यान भायर सरून केरळाक वचून वस्ती केल्ल्या गोंयकार परदेश्यांनी फुडें व्हेली, पयली बाराव्या शेंकड्यांत, जेन्ना ते वेपार-धंद्या खातीर थंय गेल्ले, आनी उपरांत सोळाव्या शेंकड्यांत, ते सांगतात त्या प्रमाणें, फिरंग्यांचे पिडापिडेक लागून तांकां थंय वच्चें पडिल्लें. पयले वयले भायर गेल्ले तांतले कांय कर्नाटकाच्या कारवार आनी मंगळूर शारां आनी भोंवतणेच्या वाठारांनी वचून रावले आनी थंय तांणी आपली म्हूर्तम्हेड लायली. हें घडलें सतराव्या शेंकड्याच्या सोंपत्यार, जेन्ना कोंकणी भाशेची उदरगत गोंयांत तेंगशेर पाविल्ली, जिचो प्रभाव अठराव्या

शेंकड्या मदल्या मेरेन चालु उरिल्लो, जेन्ना कारेल प्रिक्रिलान 1725 वर्सा उजवाडाक आयिल्ल्या आपल्या व्याकरणीक पुस्तकांत तिची निमाणी पोरणी प्रमाण अवस्था नोंद करून दाखैल्ली⁴⁶.

34. फुलून फळटले हे कोंकणी भाशेचेर पडिल्ल्या मारेकारांतलो पयलो तोणको जो भोवुच मरणादीक-सो जालो, तो 1684 वर्सा काडिल्ल्या कुकर्मी सरकारी फर्माणांत मारिल्लो, जाका 'कोंकणीचें मरणाचें फर्माण' अशें म्हळां. तें फर्माण दों फ्रांसिश्कु द तावोरा, आल्वोराचे कोन्दीन (सरदार/जहागिरदार), फिरंगी साम्राज्याच्या उदेंती भागाच्या विसरें वा उप-राजान काडिल्लें. ताच्या उपरांत आनीक फर्माणां आनी हुकुम काडिल्ले, जे कोंकणी उलयतल्यांचेर कडकडीत ख्यास्त फर्मायताले आनी तेन्ना गोंयांत आशिल्ल्या भौसंख्य क्रिस्तांव धर्मियांचेर पवित्र-स्नान, लग्न आनी पाद्रीची दिक्षा, ह्या संस्कारां संबंदान बंधनां घालताले⁴⁷. मागीर गोंयांत वावुरतल्या क्रिस्ती धर्मसंघांचेर हावळ आयली, पयली 1759 वर्सा, जेन्ना जेझुयीतांक सगळ्या संवसाराच्या पुर्तुगेज मुलखांतले धांवडायले आनी ताचे उपरांत 1834 वर्सा फ्रांसिस्कानांक धरून सगळ्या धर्मसंघाचेर बंदी घाली. असलीं मारेकार फर्माणां कोंकणी आड काडिल्ल्यान, ते भाशेक सरपटून उडयल्ली. जेझुयीत आनी फ्रांसिस्कान, तिच्या कांय वकीलां आदारा विणें, आपल्या खाशेल्या शिकिल्ल्या-सवलेल्ल्या समाजान तिका उवेखून उडयल्ली आनी हेर लोकांनी सोडिल्ली, जो लोक भिरांतीन कांपरेवन आनी चेपणा खाला घुस्मटून निरशेवन कोनश्याक पडिल्लो.

35. असले निरशेणींत बुडिल्ल्या दुखाच्या वातावरणांत कोंकणीन गितां-पदांनीं रीग घेतली, पयलीं धर्मीक, मागीर हेर क्षेत्रांनी. फिरंगी येवचे पयलीं गोंयांत चलतल्या भोवसांतले धर्मीक-साहित्यीक मुळावे परंपरेंतल्यान स्फूर्त आनी पोसवण घेवन, जी अजून थंय मुंबरा रूपान जिवंत उरिल्ली, ते बुन्यादीचेर नवी काव्य बांदावळ उबारली. कवी आनी संगीतकार, जांचेर फिरंगी भाशें वरवीं इतालियान साबार-आवाजांच्या संगिताचो प्रभाव पडिल्लो, आनी जें संगीत तांचे वरवीं इगर्जानी पाविल्लें, स्वतंत्र स्तोत्रां कोंकणींत रचूंक पावले. कोंकणी लोक-संगीत येवरोपांतल्यान आयिल्ल्या सुरांनी भरसलें आनी त्या मेळगरांतल्यान कोंकणी भाशेंत गोंयचीं खाशेलीं नवीं प्रार्थना-गितां तयार जालीं. हांतली तळमळीत भाव-कविता धर्मीक रीतीन लोकाची समाजीक, भावनीक जीण रूपकभरीत आंगान पडबिंबता. सर्गाकडेन नदर

थिरावन हें कवित मळबावेल्या नखेत्रांक लेखून जेझुचे पुण्यवंत माये आंकवार मरियेचो, झेत्सेमनि मळ्यांतल्या जेझुच्या दुखाचो, ताका खुर्सार खिळायल्ल्याचे यातनेचो निथाळ करता. ह्यो दुखेस्त, काळीज हालून उडोवपाच्यो प्रतिमा ज्यो रूपक रीतीन आपले भितरले स्थितीचो आनी आपले भाशेचो आनी साहित्याचो थाव घेवक सोदताल्यो आनी तांतल्यान आपल्या काळखी संवसाराचेर इल्लो उजवाड पडचो. म्हणपाचे नखेत्रां आनी हेर ताऱ्या-गिन्यां लागच्यान आंवडे पर्गटायताल्यो⁴⁸.

36. ह्या धर्म-गीतां झेल्यांतली सगळ्यांत उत्तम कृती म्हळ्यार 'रीगलो जेझु मळ्यांतु', हें खंडकाव्य, जें गोंयच्या तिसवाडये म्हालांतल्या ताळावले गांवच्या पाद्री ज्योर्की मिरांदा-हाणें रचलें, जेन्ना तो धर्मप्रसारक म्हणून कर्नाटकाच्या पाद्रोआदु खाला आशिल्ल्या धर्ममळ्यांत वावुरतालो. घडये टिपु सुलतानाच्या बंदखणींत वळवळ्यांचें दुख भोगतल्या आपल्या हिंडांतल्या मंगळुरकार भावां-भैणींची व्यथा फुडार पारखुपी नदरेन ताका झळकल्ली जायत, कित्याक तांतूंत रूपक-रीतीन तांच्या वांट्याक येवपाचें आसलें तें दुख पडविंबून येता⁴⁹.

37. आनीक एक म्हत्वाची कविता जी त्या काळाचें प्रतिनिधित्व करता, ती म्हळ्यार दोना आसुंसांव बारेंतु, हिणे रचिल्ली 'पापयांचे शरातीणी'. तेच भशेन पाद्री पाश्कुआल दीयस हाणें रचिल्लें 'सां फ्रांसिश्कु शावयेरा'⁵⁰ जें अजून गोंयकार क्रिस्तांव भक्तिभावान गोंयांत तशें गोंयां भायर संवसारभर शिंपडिल्ल्या घरांनी आनी सभांनी गायतात. जेझुक खिळायल्लो त्या खुर्सा मुळांत उबी रावन तो देखाव पळेतले ताचे आवय आंकवार मरियेचें चुरचुर्यांचें चित्र नियाळून रचिल्लें 'स्ताबात मातेर', हें लॅटिन भाशेंतले दुखेस्त स्तोत्रगीत 'आसली माता दुखेस्त' ह्या माथाळ्या खाला कोंकणींत हांडिल्लें आनी तें त्या कोरेज्मा प्राचित-काळांत कोंकणी क्रिस्ती समाजांत ल्हान व्हड गायतालीं. आनीकूय असलीं गीतां मेळ्ळ्यांत⁵¹.

38. दुसरे वटेन, कर्नाटकाक गेल्ल्या गोंयकार हिंदूं मदीं कोंकणींतल्यान धर्मीक साहित्य रचपाची आपली परंपरा कांय प्रमाणान चालू उरली आनी भारतांत हेर कडेन आनी हेर भासांनी तेन्ना जातालें तशें भक्ती काव्य हे भाशेंतूय फुलून आयलें, जाका हिंदूं कोंकणी संत साहित्य म्हळां. हें कर्नाटकांतल्या ल्हान-श्या इक्केरी नांवाच्या राज्यांतल्या बसप्पा नायक, ह्या राजकुंवराच्या आसऱ्या खाला, घडून आयलें. त्या भक्ति काव्यांत बेदनूरची संत आवडीबाय उर्फ लक्ष्मीबाय नाडकर्णी

आनी हेम्माडींतली जोगव्या वा जोगनानी आस्पावतात. तसोच समर्थ अपय्या नाडघर जाणें 'भक्ति', 'ग्यान' आनी 'वैराग्य' क्षेत्रांनी बैलूराच्या मठांत आपली कोंकणी कविता गावन दाखोवन, लोकांची उर्बा फुलार दवरली आनी तांचें मन अनळे केलें⁵².

39. जोन लीडन (1775-1811) नांवाचो ब्रिटीश जाणकार एके कडेन आपणाल्या बरोवपांत म्हणटा की आपुण केरळाचे भोंवडेर आसतनां 'वीरभद्र चरित्र', 'परसराम चरित्र', सारकेले मूळ कोंकणींत बरयल्ले ग्रंथ थंयचे कोंकणी उलोवपी वाचतना आपणें पळेऴ्यात. ती भास मराठ्यांचे भाशे परस वेगळी; त्या भायर तांचे लागीं 'उंग्रिया बुक्कीर', 'मलिवणी-बुक्कीर' माथाळ्याच्यो तारवांवेऴ्या वीरांच्यो काणयो आसल्यो आनी थंयच्या देवळांनी 'स्थळ पुराणां' आसलीं; तशींच भागवत् आनी लिंग पुराणां आनी रामायण महाभारताचे कोंकणी अणकार⁵³. पूण आयज हांतलें भोव थोडें पळेंवक मेळटा. घडये तें खंयच्या तरी कोनश्याक लिपून अजून दडून आसत. पूण त्यो कृती गावपाची परंपरा त्या राज्यांतल्या कोंकणी लोकां मदीं भोवुच आदल्या काळा पसून चलताली आनी अजून चलत आसा म्हणपाची आनीक एक जिवंत रूजवात 'व्यंकटेश कल्याण' आनी 'गोड्डे रामायण' ह्या कृतींनी मेळटा. हीं हातबरपां ताडपत्रांचेर बरयल्लीं मेळ्ळ्यांत, जांची पुनर्बांदणी करून कोचींतल्या आर. के. राव हाणें हालींच उजवाडायल्यांत⁵⁴. तीं हे परंपरेक पुश्टी आनी घटाय दितात.

40. लेख्य-गद्याचें (notarial prose) 1675 वर्सा कोंकणींत बरयल्लें प्रमाण-पत्र आमचे मेरेन पावलां. तें म्हळ्यार केरळाच्या कोची शारांत रावतल्या रंगा भट, आपु भट आनी विनायक पंडित, ह्या तीग कोंकणी वैद्यांनीं, (हांतल्या विनायक पंडित, हाका फिरंगी येताली) कोंकणी भाशेंत बरयल्लो दाखलो, कोचीच्या तेन्नाच्या डच कुमदोर हेन्रीक फान रेड, हाणें तांच्या आदारान तयार केल्ल्या 'Hortus Indicus Malabaricus' माथाळ्याच्या ग्रंथांत सगळ्या मलबार देसांतल्या वखदी-वनस्पतींचें संकलन केलें म्हणपाचें हें प्रमाण-पत्र. त्या वखदां वालींचीं नांवां कोंकणी भाशेंतूय आसात⁵⁵, तीं फिरंगी भाशेंत विनायक पंडितान उतरायलीं आनी उपरांत रेड हांचो चिटणीस दोनेप. हाणें लॅटिन भाशेंत बरोवन काडलीं. जायतीं पदां, जांची तारीख निश्चित ना पूण जांच्यांत कल्पनाशक्तिचें भोवुच प्रखर दर्शन घडटा, अजून

थंय म्हणटात, जीं शंजारा कर्नाटकांत जाल्ल्या कोंकणीच्या मोलादीक साहित्यीक फुलारा काळा-वेर्लीशीं दिसून येतात⁵⁶.

41. अठरावो शेंकडो उदेता म्हळ्यार कोंकणींतलें साहित्य चड करून लोकवेदांतल्यान आंग घेतालें, जरी चडशें धर्मीक स्वरूपाचें आनी थोडें भोव संवसारगतिचें रीतीचें आसलें. लोकगीतां आनी काणयांनी हें स्पश्ट जाता⁵⁷. निमाणेकडेन ह्या लोक-काव्यांतल्यान 'मांडो' नांवाचें काव्य नांवारुपाक आयलें, जांतूंत संवसारीक मोगा-काणी आस्पावताली आनी तें नाच आनी गायनांचेर पोसतालें. ह्या काव्य-प्रकाराचो फुलार तो शेंकडो कूस परतता म्हळ्यार चड परमळो. तांतूंत अस्तमते सूर आनी गोंयचे भुंयेवेलें भावनीक आयतें एकटांय येवन, हें सार्थक घडोवन आयिल्लें. तांतले तांतूंत आर्नाल्डु मिनेझिस, तोर्कातुं फिगेयरेदु आनी जिझेलीनु रेबेलु हांणी एकोणीसव्या शेंकड्याच्या पयल्या पंचवीस-वर्सांत संपूर्णतायेक पावयल्लो⁵⁸.

42. आर्विल्ल्या काळांत भितर सरतना हे पोरणे आनी संपन्न भाशेक भोवुच दुखाचे वळवळे भोगचे पडल्यात. तिचें नांव-निशाण पुसून काडपाच्यो तिचेर मारेकार आगळिको जाल्ल्यो. तिचो साहित्यीक उपेग सतत वयल्या पांवड्यार बरे रीतीन जांवक पावलो ना, जरी सतराव्या शेंकड्यांत तो तेंगशेर पाविल्लो. ताका लागून तिच्यो भाशीक-साहित्यीक पौटो जड जाल्ल्यो आनी अशक्त पडिल्ल्यो. एका-वेळची समृद्ध साहित्यीक परंपरा तिच्यांत जावन गेल्ली म्हणपाचो उगडास लेगीत तिच्या लोकांच्या मनांतलो उडून गेल्लो आनी ते लोक आपलेच भुंयेर परकी जाल्ले आनी हेरां भासांच्या मळ्यांत चरवताले. एका फाटल्यान एक आयिल्ल्या सरकारान कोंकणीक पिडापिडेच्या जंवजाळांत खरशेवन उडयली आनी ती साहित्यीक मळार केळोवपाक केल्ले तिच्या लोकांचे प्रयत्न मर्यादीत उरले⁵⁹.

43. पूण कोंकणीची चळवळ चलत रावली, जशें तिचें साहित्य व्हांवत रावलें, केन्नाय वयर-सकल, केन्नाय भरती येवन, केन्नाय सुकती सोंसून, आपले झरी पसून, जशी मानसगंगोत्री, पुराण-कथे प्रमाणें हिमालयांतल्या मानस तळ्यांतल्यान फुटून येता, जें तळें परमेश्वराच्या मनांतल्यान उपजलें, जशें रुशी वाल्मकी आपल्या रामायणांत सांगता⁶⁰, आनी शरयु, ब्रह्मपुत्र आनी गंगा न्हंयांतल्यान व्हांवता आनी तिच्या फांट्यांतल्यान आंग घेता, तिच्यो पोयो, खाडी भरीत रावन वा खांचीं खळियांनी शिरकून वचून येता त्या वेळा-वेळाचे स्थितीक फुडो करता. फाटल्या

काळाचे परंपरेची आमकां पयलेच फावट डॉ. कुजा रिवारा नांवाच्या पुर्तुगेज जाणकारान खबर दिल्ली⁶¹, जिच्या नाड्यार कोंकणी भाशेचें नवें पुनर्जल्माचें पर्व उदेलें, जें विसव्या शेंकड्यांत पुराय रीतीन सुयेच्या मापान नेटान फळाक आयलें.

44. हाचे फुडें केल्लें वेंचीक संकलन ते कठीन, वांकडे-तिंकडे आडखळिंचे पूण व्हांवते वाटेची दिशा सोदून दाखोपाचो प्रयत्न करता. जितलें पयस आदीं मेरेन आमच्यांनी ह्या वेळार वचूं येता तितलें वचून, तांतले भाशे आनी साहित्याच्यो, केन्नाय कांय उतरां रूपान पूण चड करून भरपूर गद्य आनी पद्य आंगान झळको फावो करता. तिचे जाणा-जाल्ले झरी कडल्यान आरंबून तांतल्या पयल्या-वयल्या आनी सतराव्या शेंकड्या मेरेन पाविल्ल्या घसघश्या कडेन ही वाट तांकता. कित्याक, उपरांत कोंकणी भाशेचे साहित्यीक उदरगतींत खंड पडलो. एकेवटेन हिंसक अशी पिडापीड तिच्या वांट्याक आयली⁶² जाल्यार दुसरे वटेन तिच्या भौसान जतनायेन सांबाळिल्ल्या लोकवेदांतल्यान पोसवण घेवन ती कांय प्रमाणांत तरतरली. ह्या काळ-क्रमाचे वाटेंतले कांय भाशे-साहित्यीक उतारे हेरां मूळ लिपयांनी बरयल्ल्यान, तांची देवनागरीं लिपयेंत पुनर्बांदणी करून ते घेतल्यात. तांचेर चड उजवाड पडचो आनी वाचप्याक समजुपाक आदार जावचो म्हणून फोडणिशी आनी साहित्यीकटिपो दिल्यात. आदल्या लिपयांचे नमुने आनी कोंकणींतल्या थोड्या पोरण्या पुस्तकांच्या माथाळ्यां पानां ह्या वस्तुनिश्च कथनाची आदारावळ म्हणून दिल्यांत.

45. हें वाचून आनी तांतूत केल्ल्या कथनाचेर नियाळून, भारतांतल्या चार राज्यांनी रावतल्या कोंकणी भाशीक लोकां मदीं आपले अस्खलीत भाशे आनी साहित्या विशीं जागृताय निर्माण जातली आनी तांच्यांत आप-विस्वास आनी स्वाभिमान फुलून येतलो म्हणपाचे म्हजे आंवडे. हीं राज्यां आसात: गोंय, जंय ती राजभास म्हणून पर्गटल्या, आनी महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी केरळ राज्यांनी, जंय ती भौश्या अल्पसंख्य लोकांची आवय-भास जावन आसा. राष्ट्रबांदावळींतले आठवे वळेरींत आस्पाविल्ल्या अठरा राष्ट्रीय भासांमदली एक 'राजभास' म्हणून तिका 1992 वर्सा पसून मान्यताय मेळिल्ली आसा, आनी 1975 वर्स धरून तिका राष्ट्रीय साहित्य अकादेमीन भारताची एक स्वतंत्र आर्विल्ली साहित्यीकभास म्हणून अधिकृत रीतीन मानिल्ली आसा. देसांतल्या वेगवेगळ्या भागांनी आनी संवसारांतल्या विंगड विंगड देसांनी शिंपडिल्लो कोंकणी-भाशीक लोक हें पुस्तक तांच्या आदल्या पाळां-

मुळां संबंदान खबर दिता म्हणपाचें येवजून ताका मोगाचो येवकार दितलो, आनी आपले गोड आनी समृद्ध भाशे भोंवतणी एकजुटीन वावरून, आपलेच रासवळ उदरगती खातीर उर्वेन फुडें सरतलो, अशी हांव खतखतीत आस्त बाळगितां. तशेंच हेर सगळे दुबावी मनीस निमाणेकडेन हे स्वतंत्र आनी लांबदीक साहित्यिक परंपरा चलयल्ले जिवे-तट्टीत भाशेचें मोल आनी म्हत्व मानुन घेतले, जी भास सगळे आडखळींक तोंड दिवनूय इतलो काळ आपली हक्काची सुवात मागत आयल्या म्हणपाचें हांव पातयेवन रावतां.

दिवाळी, २६ ओतुव्र, २०००

प्रोफेसर डॉ. ओलिवीज्यु जु. फ्रां. गोमिश

जाळवणदार, कोंकणी उदरगती अभ्यास केंद्र,

मुखेली, कोंकणी विभाग, डीन, भासां आनी साहित्य प्रभाग

गोंय विद्यापीठ, ताळगांव तळपार, गोंय - ४०३ २०६

FLOS SANTORVM
HISTORIA
 DAS VIDAS E FEITOS E
 ROICOS, E OBRAS E SIGN
 ES DOS SANTOS.

Com muitos Sermões E praticas espirituais, que seruem para
 muitas festas do Anno.

Pello padre Frey Amador da sancta Anna, da ordem do se-
 raphico padre S. Francisco, reduzido em
 lingua Canarim.

EM . GOA .

Trelladado com licenca do sc̃o Officio. Año 1607.

Title page of *Flos Sanctorum* (Lives of Saints) by Frei Amador de Sancta Anna
 in Kandy - the original script of Konkani - first published in 1607
 from the script India 1979 in 1979

DOVTRI

NA CHRISTAM EM LINGOA
BRAMANA CANARIM.

Ordenada amaneira de Dia-
logo, pera ensinar os
mininos.

Côposta pollo Padre Thomas Este-
uaô da Companhia de IESVS.
natural de Lôdres.

Empressa no Collegio de Rachol da
Côpanhia de IESVS Anno. 1622.

I E S V M A R I A

ARTE DA
LINGOACANA

RIM

COMPOSTA PELO PADRE
 Thomaz effeuaõ da Companhia d-
 IESVS & acrescentada pello Padre
 Dlogo Ribeiro da mesma Cõpanhia
 E nouamente reuista. Remendada por
 outros quatro Padres da mesma Com-
 panhia. Roman. Soc. I.

Com Licença da S. Inquisicam & Or-
 dinario

em Rachol no Collegio de S. Ignacio
 da Companhia de IESV. Anno de

1640

BHAGTA SANTO

ANTONICHEA PUNNEANA
hi patach yeca patachya maninheana: spo-
les eguddastala yeca chagatari bhagta
lagay confessar zaver bhakti, it
Paramesparana bhaktasab
queli.

Acharye palli.

Bhagta Santo Antonio zho allatani
seullaranta dillana dillu locata xara
era nimeti matu gostil sangunca, eain
ehi enne eary na asulo. yeqay diacsi que-
tales patacanecha prachita nimeti. loca la-
gay matu gostil quela vparamet ty matu
algotaltana yeca maha thora papy, co tta
loca bhikari zstho to chetenaio. anny que-
tales patacanechy maha thori danti mahan-
tu dharanu. va quelalet patacanecho fante-
pa pheuna. Santo Antonichea Pater amba
de papa vchardana caruca gulo. tata sa-
ruca. Deuacho bhagtu telvachi burtalo-
pama daqbi hiwpant nimeti. vachana-
macheana. yecal vtera puma sangant
diti; it bhagana deqhuno. tachi bh-
akti qely; anny tata sambhoghuna.

Title page of *Sancto Antonichim Acharyam* in Konkani prose, by Antonio de Saldanha, first printed in 1655, at Rachol, Goa, in a phonetic Roman script.

SOLILOQUIOS DIVINOS.

Compellidos pello Padre Bernardino de Villegas da Cõpanhia de IESVS cathedra-
tico de Prima de Theologia em o seu
Collegio de Sancto Estuao de
Murcia, & calificador do
Sancto officio.

1660

Traduzidos em lingua Brastana pello
Padre Joao de Pedrosa da mesma
Cõpanhia de IESVSario em talente
da Prouincia de Goa.

A Espoza do Spirito Sancto, &
Rainha dos Cões Mariae

Printado no Collegio nouo de S. F. 1660

जेस्सेची ताळी¹

(पयलो शेंकडो)

जेस्सेची ताळी तूं गे
जल्मली आयज,
तं जेझुची माता मरी,
आंकवार नीज.

दाविदाची गोफीण² तूं गे,
आतियार³ गोलियाचें⁴
शीस कापलेंय तुजें
होलोफेर्नचें⁵.

1. ही कविता चड करून क्रिस्ती युगाच्या पयल्या-वयल्या शेंकड्यांनी रचिल्ली. उगडास आसचो की 52 वर्सा येशु क्रिस्ताचो पट्टसिश्य थोमस दखिण भारतांत आयिल्लो आनी ताच्या उपरांत दुसरो ताचो वांगडी बाथोलोमेव उत्तरेक आनी अस्तमतेक वावरिल्लो. त्या काळावेल्या क्रिस्तांवांमदें ही कविता घोळटाली आनी अजून चलता. बायबलीच्या पोरण्या करारांत येवदी प्रजेची एक जमात जेस्से नावाच्या वांगडाची आसली, जी उत्तम वावर करूंक पावली. हे कवितेंत आंकवार मरयेची सर ते जेसेचे प्रजेकडेन केल्या.
2. पोरण्या करारांतलो आनीक एक उल्लेख. दावीद नावाचो गोरवां राखणो आसलो. ताणें येवदी लोकाच्या दुस्मानांक फुडो करून आपली गोफीण घेवन दुस्मानाच्या राकेसाचेर फातुल्ली मारून आपले प्रजेक जीख फाव केली.
3. हातयार, गोफिणिच्या रूपान.
4. गोलियाथ, ह्या राकेसाचें नांव. दाविदान आपले गोफिणिन ताच्या कपलाक फातुल्ली माल्ली आनी ताका न्हिन्नायलो आनी आडवो उडयलो. रोखडोच ताच्या आंगार वचून, ताच्या म्यानांतली/पोत्यांतली तरसाद काडून, ताणें ताची गोमटी मारली आनी अशें येवदी लोकाक जैत जोडलें. देखून ताका वीर पुरूस म्हणून ताचो लोकांनी जयजयकार केलो. मागीर तो व्हड राजा जालो.
5. होलोफेर्निस नावाचो येवदी लोकाचो दुस्मान राजा आसलो. ताचें शीस (तकली) ज्युदिथ नांवाचे वीर येवदी बायलेन कापलें आनी आपले प्रजेक जैत जोडून दिलें. मरयेची सर हे वीर बायलेकडें केल्या.

मोयझेची बेतकाटी⁶ तूं गे,
बळ क्रिस्तांवांचें,
तें शार अिबाडलेंय तुवें
फाराव्या रायाचें⁷.

वैकुंटाचें झाड तूं गे⁸,
फळ अमृताचें;
जिवीत राखलेंय तुवें
मनशा कुळाचें⁹.

6. मोयझेस नांवाचो येवदी प्रजापती फुडारी आसलो. ताच्या हातांतली बेतकाटी भोवच बळीश्ट आसली. देवाचे आज्ञेन ती खडपाचेर माल्ल्यार, तांतल्यान नीतळ उदक फुटून घसघशीत व्हांवतालें; ती उबाल्ल्यार जें मागणें तो करतालो ताका फाव ती अनुकूल जाप मेळटाली. एकदां ताणें तांबड्या दर्याक भाट घाली आनी उदक फाटीं व्हेलें, ज्या मार्गावयल्यान ताच्या हाताखाला आशिल्ली येवदी प्रजा पार मारून पलतडी गेली, आनी फाटल्यान येतले इजिप्ती फौजीच्या चपक्यांतल्यान सुटली. ते बेतकाटयेंतल्या वळाच्या नाड्यार मोयझेस आपले प्रजेची राखण आनी परामर्स करतालो.
7. जेन्ना इजिप्ताचो राजा त्या देसांत गुलाम आशिल्ले येवदी प्रजेक तो देस सोडूंक दिन आशिल्लो तेन्ना देवाचे आज्ञेन मोयझेसान इजिप्ताच्या फाराव्या रायाचें शार इबाडलें. घडणूकेचो हे कवितेंत उल्लेख केला आनी मरयेची ते बळीश्ट बेतकाटये लागीं सर केल्या.
8. वैकुंठ म्हळ्यार सर्ग वा Paradise त्या अर्थान भारतीय संस्कृतायेंतली वैकुंटाची संकल्पना घेतल्या आनी थंयच्या चकच्याळ अमृत फळांकडेन मरयेची तुळा केल्या.
9. जेन्ना एव हे मनीसकुळाचे पयले आवयेन देवागेली आज्ञा मोडून आडवारिल्लें फळ खाव आनी आपले संततीक मूळ पातकाचें खत लायलें, त्या पातकांतल्यान मनीसकुळाक सोडोंवच्याव देवाचो पूत जेझू मनशाचो अवतार घेवन मरयेच्या कुसव्यांतल्यान जल्मलो आनी मनीस कुळाक तारण फाव केलें. ह्या घडणूकांचो हांगा उल्लेख आयला.

मनसोल्लास

(तले कवित - बारावो शेंकडो)

रसतळावनु

“जाणें रसतळावनु
मत्स्य रूपें आणयेलें
मनू-शिवाक वाणयेलें
तो संसार-सागर तारणु
मोहो तो,
राखो नारायणु”.

संत नामदेवाली गवळण

(तेरावो शेंकडो)

पाव गा दातारा ।

पाव गा दातारा ।

तूं नंदालो झिलो ।

माका फडको ।

लुगट दी ।

मी हिंवान मेलीं ।

घे माझो कोयतो ।

देवा पायां पडलीं ।

ज्ञानेश्वरी

(हांतले कांय अंश - तेरावो शेंकडो)

1. नियमाची आस तोडी¹। जयाची क्रिया।। १३.६९४
तें जाणावया अर्जुनानें। आस केली। १३.८६२
2. पृथ्वीतल उलथों पहात। आकाश असे आसुडत।²
तेथ सडा होतो नक्षत्रांचा (१.१५६);
आसडोनि नागविलें (११.४६९); आसुडैल³ वारा। १३.२८१
तृणही नासुडावें। (१७.२१२) हातु आसडे। १८.१०७८
3. हें जीवितही उपकारावें। कार्जी यांचां।। १.२१७
हें आणिकाहि एकां अर्था। उपकारेल।। ३.१५३
4. हो कां जे महामृत्यूचे उमाळे। ११.३६४
तरी जे गंधर्वनगरींचे उमाळे। जाण पोकलीचे पेंडवळे। ११.४६४
नातरी महामेघांचे उमाळे। घडघडीत एके वेळे। ११.४८४
उपद्रव उमाळे न लोटे जो। १३.४९१⁴
5. एथ वडील जें जें करिती। तया नाम धर्मु ठेविती।⁵
तेंचि येर अनुष्ठिती। सामान्य सकळ।। ३.१५८

1. p. 28

2. p. 29-30

3. p. 45

4. p. 53

5. p. 71

6. कां नाटिला कांकण । सोनेचि तें । १४.३७८⁶
7. हा तूं साचोकारा । निश्चयाचा खरा ।⁷
गांठी बांध वीरा । जिवाचिये । १४.१२८
8. बुड्डीं कोंभ निघाले । खांदियांचे । १०.९८⁸
खांदियांपासोनि अनेका । १०.९९
मग किती खांदोखांदी । १५.२५०
9. चौथ मोटकी पाहे । आणि गणेशाचि होये । १३.८१८⁸
10. तयावरी जैत रे जैत । म्हणोनि ध्यानाचे निशाण वाजत । ९.२१७
तें हारी जैत होइजे । आपणचि⁹ । १४.२७७
म्हणौति जैत फुडें । आणील ना तें । १८.१६२९

Nadkarni, Anand Ramkrishna - *Dnyaneshwarintil Sabdanca Konkani bolint Shodh* - Marathi Samshodhan Mandal, Mumbai, 1981.

6. p. 85
7. p. 100
8. p. 103
9. p. 127

लिळाचरित्र

(हांतलो एक उतारो - चौदावो शेंकडो)

ते दिस हंव दादोन आफइलां म्हण नइंचे तडी-तडीन सकाळींच घरा गेलों. वाटेर हंवे हतयांचे किंकाट रानांतल्यान येतात ते आइकीले. आणि तेवटेन माझी दिष्ट गेली. तर हंवे एक तरणी-धाकटी बाइल केस उगइत आसतां देखिली. फुडां तीइ माझ्या सांगाती येउं लागली. फुडां एक जोइसी देखिला. वाटे कोणाची एक खोप देखिली. थंय एक बोडकी आंबील रांधी. इतक्यात पानां-फोफळां घेऊन एक आंडोर थंय पावला आसतानां बोडकेन तेच्या हातीर उनउनीत आंबील ओतली. तेणे बोब मारली. पाठल्यान एक आंडोरी देखिली. तिचे हात भांगरान भरलेले देखिले. ती रडली आनि म्हणू लागली, 'आरे पापया आतां तू हातीर उदक घाल. त्या तांबयांत थंड उदक आहा'.

फुडां तिने म्हातारेकडे मुख करुन म्हणितले: आगे, आदीं पयलीं तुवें तुज्या वरैता ना केला. आता ह्या आंडोरा खाउं सोदिताए. मागां तिने आंडोरा पसान्या वचून सुण्या मायेन उंडयांची पोटुली घेऊं सांगिली. फुडां तिएर्चा आवै पावली. मायेधुआं भेटी जाली. धुएन गंगाळां उदक भरिले. आवैन ते सारिलें. वस्त्रां धूलीं, ओळणी घातली.

दुसरे दिसा धुए एकवत, म्हणौन फांत्या झुंजूरके जालें तेदनां ती उठिली, न्हाली-धुली. इतक्यांत तिएच्या वरैता एक दायज येईल म्हणौन ते दिसा शीत आनी वर्नइ केलें.

सांजवळे दायजान सांते वचौन गाडुग्यांत दूध घेतिलें आनि भाऊजैएं स्वाधीन केलें. तिएन दुधांत फुलसोजी साकर घालून रांधिली आनी दाएजा वाढिली.

चणेयांत तिखी आनी मिरयांची पुडी घातली. तेदनां हींव वाजूं लागले. जेवणा बरी साकवती केली. धाकटुलीं केळीं दायजा दवरली. फण्यांतुलीं दोन केळी तेणे खा(द)ली.

फुडां तेवटिन एक रांड सेणी पुंजयता देखिली. थें एक गान्डइ देखिले. गुंडे मारिले. पुण ते गा(ई) रींत पडिले.

ते रांडेन गाढवा देखौन आपल्या पालवापीळ घालून ती चलौ लागली. फुडां तिऐन आपली वस्त्रां उदकांतू बुडकलौनि काढिली. ती साबार एकवट केली. फुंडा घरा वचौन तिऐन सेवयांची आनि सिरवळ्यांची खरि केली. इतक्यातु एका पायां थोट्या मनशान दार उघडिले. सेवयां-शिरवळ्या परिमळ नाकांतु गेलेया कारणान तेया जेवणा वासेना जाली.

त्या रांडेन तेया वाढि (न)ले. रांडेन इडरी-सांभार तेया वाढि(न)ला. थोंट्यान कितुली वरिसां एसोलें अन देखौने.

मागां तियेन पैलाडि दो घोडे जुंझता देखिले. तेयांना दावडाया गुंडे मारिले.

फुडां तियेन परुसांतलो फुलां बोचकिली. पुण मागां ती भेऊं लागली. मार्गावरि एक निबु देखौनि तिऐन तो फांपार मारिला.

फुडां एका गांवातु तेयिचां गुरवला भगतां आफौनि आफौनि देवताचे दरिसन दि(ध)ले.

भटान म्हणि (त)ले हंव रीण जालां म्हणौनि माझियावरी पडछाया पडिली. मग तो पाखोळ्या (पायाखिळ्या) गेला.

पुढां तो गाडी देओ लागला. मातीचे दिखळ हातीन उकलून तेणी ते चुरिले. आनी तो पराभंवने भरला. मागां तो घरांत रीगला आनि तेणे मादन्यांत वचौनि पारिसीये (पारग्या) उदक पायं धुले. कारण तेयाचे बाइलेन उन उदक भरिले न होते.

फुडा भट एर गावा वचौं लागला. वाटेवरि एक! पिंपळापारावरी दोन कुणबी तेयाने देखिले. तेयाने कुणबियीरि पुसिलें. जी जी: ये मार्गा के वचतायि. कुणबियांनी म्हणि(त)लें: आमी नेणों गा. आमी कासोटेकारी (काष्टेकार-लंगोटिवाले) एरा गांउचे फुडां वचत आसता भटान एक आंबियांचा रुख देखिली. रुख आंबेयांनि भरिला चोवुनि तेणे एक आंबा गुंडियाने फातराइला. चोरियां हातीचिया बटुवियांतु टाकिला. मागां भट घर पर्तला. मानन्यांत वचौनि नहाला. देवता पुजिली. पुण मागां ती मूरती उकलौनु पोखरिलीत पाडू(न)ली. मूरति उदकांतु बुडाली. इतुल्यान तेवाचा सांते गेलाये बाइल थै येइली. आपल्या वरेतान एसे कैसे केले ते ती नेणों जाली. मागां ती

थेंडारुन घरा येइली. सतेव आपुल्या ब्राह्मणान केलिया अधर्म देखोन तिये खंति जाली. तिये जरु येइला. सिया लागैति तियेन इंगळ्यावरी तौली तापौन घेतिली आणि आपुले हात शेकिले. पुन्हा बाहीर वचौनि सुरियाचिया वताति वैसेलीं. पुण भूक लागिल्या कारणान परत घरांत येइली. कांबाळ पांगुरली. सरवळ्यांची भुती तापइली आनी ती उत्तरुन खा(द)ली. जरु गेला. इतुल्यान सेटी घरी गेलेली तियेची धू आली. तियेन भांगार आवै दाखयिलें. मागां धुएन आवैचिया तोंडी दहियांतु कालइल्ली एके शिताची उंडी घातली. तिये मायेन ती उंडी तशीचा गिळली. कारण तियेचिया तोंडाचे बोचर जाले असे. मागां तें भांगार वोरकुला लावोएनि देखिलें आणि तुकिलें. तागां धुएन घराबारी येतांचि थें एकु कुकड देखिलें. तियेन कुकडा दावडायलें. मागां ती पैतोंनि घरां गेली आनि तियेन रांधनितुनि कोलीन काढौनि ते परुसांत आलेया सुणियावरी मारिले. मागां तियेन आपुल्या माथेयावरि चुभंळी आनी चुंभलियेवरी सेणींनी भरियेली पाटी ठेवीनी ती पांणधीनुति (पाथणीमुनी) मळेयाकडे गेली. थें गोरुवें देखिली, तेयां तण घातले. रेवेच्या हृदयावरुनी गोरुवां व्हाळ नेली. ते गोरुवी उदक पियालीं. मागां ती धू घरा परतली. तिच्या गालावरिचे लाशें चकाकले. तियेन आवै वेंगां धरिली आनि तिये खाट वाजल्यावरि निजैली. मागां आपणय निजिली. दुसरे दिशीं झुंजुरके जालें तवेळा कोकोसान तिये उठइली.

गोड्डे रामायण

(कोंकणी लोकगीत- पंदरावो शेंकडो)

अयोध्याकाण्ड कथा

65

प्रजेचो हारु भारु संबाळ करावेगा
चौदा वरुषीं मिया अयोध्ये येयिनगा
बापाचे वचेन मीची सत्य करिनगा
पुत्र जो लावेया वचेन पालावेगा
नहीं तरीं यमलोका यातन भोगिनगा
यातन भोगुनु तो कांय नरक पडनगा

युद्धकाण्ड कथा

49

विभीषणा घेवनु आतां राजासि स्थापिनगा
लंकेसि जावनु आतां सितेसि हाडिनगा
काय शेवा करुं आतां सांग रघुनाथगा
अयिसे बोलूनु रामा चेरणीं लागलोगा
आयिकूनु सन्तोषु थोरु श्री रामाचें चिंत्तांगा
श्री रामु बोलिलो विरा आयिकर्यो बालिसुतागा

गद्य रामायण

(हांतली एक पत - पंदरावो शेंकडो)

आदलो वृत्तांत

त्रेतयुगीं येकुलो जिव (मनुश्य) हजार वर्सा आयुश. (औख्य) भोगी. ते युगीं सत्य बोलत, लटिक बोल नांति. ऐशी त्या युगाची म्हयमा.¹ ते युगीं समस्त राय पृथुविवरि दैत्य दानव महा अतूरबळी² राज्य करूं लागले. पण त्या युगांतु धर्मु बरो उधंडु चालता. पतिव्रता अस्त्रियो आपुल्या दादुल्याची शेवा उधंडि करिताति; पुत्र बापाची शेवा करिताति; माये बापा वेगळे आणयेक समर्थु ना. त्या लोकाचें मन धर्मावरि, सत्य बोलणें, महा पराक्रमी. येकु मागतो अनाथु जरि मागूंक आयलो तरि आपुलें शरिर मुख्य ताका दीति. आपुली प्रजा पाळून प्रथुविचे राय नीतिन भांडार भरितिं.

त्या युगांतु भिकारी ना, वृद्धु म्हातारोय ना. ऐशें तें महायूग समर्थु. कोणाचें कोणाक वैर ना.³ परमेस्परा वांचूनु⁴ आणयेका कोणाची भजना ना. ऐशें त्या युगांतु आसतां समस्त देव वानराच्या वेखान उपजूं लागले. तंव जांबोवंतु, बृहस्पति, देवांचो गुरू त्या वेखान⁵ उपजलो. दैत्यांचो गुरू शुक्र, ताच्या वेखान सुग्रिव जल्मलो, अग्निच्या वेखान अंगदु जालो, नळु, निळु सुखेणु कृत, त्रेत, द्वापार, तीं युगांच्या वेखान उपजले. इंद्रु रूसबु हौनु जालो. रूद्रा पासावत⁶ हनिमंतु उपजलो. वरुणु दधि

-
1. व्हडविकाय; वैभव; नीतीन चलतलें धर्मराज्य; ताचें वर्णन फुडें आयलां.
 2. सुमाराभायलो, भोवूच बळीश्ट झुजारी.
 3. मनशां-मोनजातीं मदें दुस्मानकाय ना; सगळ्यांक सुसंगीत जिवीत फावो जाल्लें.
 4. सोडुनु, वेगळो करुनु; (या) भायर, बगर, भायरावन, (हें) नासतना.
 5. त्या रूपांतरीत आंगान, वेशान जल्माक आयले.
 6. हें पोरणे कोंकणींतलें रूप कारवार आनी हेर दक्षिणे भागांत अजून घोळणुकेंत आसा. तें हेर कडेन 'पास्वत' आनी गोंयां 'पासत' ह्या उतरांनी रूपांतर जालां.

मूखु हौनु उपजलो. ऐशे अठरा जुतापती⁷ देव अवतारले⁸. तेत्तिस कोटी देव चौराशीं⁹ सहस्र वानरांच्या वेखान भूयमंडळाच्या ठायिं अवतारू धरून आपापुलीं नगरां म्हाविचित्र करुनु तांतूं राज्य करूं लागले.

फुडां कोणयेके काळीं भूरीश्रिव राव. त्या रायान आपुले अस्त्रिये सैत धा सहस्र देवांचीं वरूसां तप केलें. दोगांयनी तपांनी आपुलें शरिर नाना प्रकारीं कश्टवलें देखून, परमेस्पर¹⁰ प्रसन्न जावनु त्या दोगांकय बोलिलें,¹¹ “तुमकां प्रसन्न जालों. वरू माग”.

तावळि त्या दोगांनी म्हळें, “देवा, तुजे सारिखो पुत्रु गूणवंतु, रूपा लखेणांचो¹² आमचे उदरीं जल्मो, ऐसो करू.”

ऐशें त्या दोगांनी परमेस्परा लागीं मागिलें आसतां, परमेस्परान म्हळें, “माका मनुश्याचे उदरीं जल्म ना. पुण तुमचे भक्तिक मजोचि कोणु येकु पुरूस तुमचे घरीं पुत्रु जावनु उपजत. तो तुमकां पुत्रपणीं सुख दीत.” ऐशें त्या दोगांकय वरूदान दिलें.

फुडां केतिक काळीं तीं दोगांय जाणां पुत्राचे आशेन मरण पावलिं.

उपरांतें पुतुपर्नु राव अयोध्या राज्य करी. त्या रायाचो पुत्रु भूपाळ. त्या भूपाळाक धा जाणीं राणयो. प्रथमली वर्नति, दुसरी मुखप्रभा, तिसरी तेजवति, चौथी मृगाशेन, पांचवी वीरावति, सटवी प्रभंजना, सातवी सोमकांति, आठवी विरमाळिणि, नववी¹³ कृपावंति, धावी सुन्धरता, ऐश्यो धा जाणी राणयो.

फुडां तो राव येकु दिसु स्वर्गावरि दैत्यां लागीं दिसा जिंकुंक गेलो¹⁴, आपुलें चतुरंग सहिन्यें सांगातिं घेवनु आकास मार्गीं येतां तो दैत्य नगराक पावलो. त्या

7. खाशेले सुमाराभायले भंय-भिरांत नाशिल्ले भोव वळीश्ट झुजारी.

8. मनीस अवतार घेवन ह्या संवसारांत आयले.

9. चौन्यांशीं, 84.

10. हें परमेश्वराचें तेन्ना जाल्लें तद्भव रूप जें आयजूय क्रिस्ती प्रार्थनांनी चलता.

11. हें रूप आतां कोंकणींत ना जालां. पूण ‘उलयलें हें आतांचें अस्सल कोंकणी रूप तेन्नाय त्या उतरा सांगातानूय आशिल्लें.

12. लक्षणांचें तद्भव रूप.

13. नववी आनी न्हय णव्वी, हें नोंद करचें.

14. हेरांचेर जैत जोडूंक, (झुजाक) सगळ्या दिशांनी गेलो.

नगराक सोवर्नाचीं¹⁵ दुर्गा,¹⁶ रत्नांचे मणी. ऐशें तें नगर विचित्र, चौराशीं सहस्र योजनां रूढ. ते नगरीं वचूनु आपुल्या सहिन्या सैत त्या नगराक वेडो घालो. ऐशें येक वरूस¹⁷ पर्यंत्र नगर वेडिलां आसतां, त्या दैत्यांनी आपुल्या बळान जितुकें रायाचें सहिन्यें मारिति तितुकेंय तो राव अमृत संजीवनी विद्या¹⁸ जपु करुनु तितुकेंय सहिन्यें मागुतें जिवें करी.

फुडां त्या रायान आपुल्या बाणान त्या दैत्यांचें समस्त सहिन्यें मारिलें आसतां, दैत्यांचो गुरू, शुक्राचार्य, तो त्या समेस्ता सहिन्याक जिवें करी. जितुके दैत्याचे वीर मरण पावति तेतुकेय तो जिवे करी. फुडां त्या रायान म्हा¹⁹ थोर युद्ध करुनु जितुकें दैत्यांचें सहिन्यें आशिलें तितुकेंय मागुतें²⁰ रणीं पाडिलें. ते देखूनु त्या शुक्राचार्यान मागुतें त्या सहिन्याक जिवें करुनु, तो त्या राया लागीं युद्ध करूंक गेलो. तंव नाना प्रकारिंचीं शस्त्रां, अस्त्रां, गदा, शक्ती, पटिशां, तोमार, ऐशीं सत्तीस दंडआयुध्यांनी²¹ त्या रायावरि युद्ध केलें. फुडां त्या रायान तो आपण्यावरि युद्ध करिता देखूनु त्या शुक्राचार्याक आपुल्या शस्त्रांनी आविळूनु बांदून आपुल्या रथावरि बैसयलो. मागुतें त्या रायान जितुकें सहिन्यें रणभूमिक पाडिलें²² तितुकेंय जिवें जालें ना देखूनु समस्त दैत्य पळू लागले.

तावळि²³ काळनेमु दैत्य, त्या दैत्यान साटि सहस्र भूतगण सांगातीं घेवनु, त्या रायाचें सहिन्यें जंय आशिलें ते रणभूमि आयलो. तावळि तीं भुतां तें सहिन्यें गिळूं लागलीं. ऐशे करितां समेस्त वीर रणभूमि सांडूनु पळताति तें रायान देखिलें. तंव आपुलो रथ, ज्या रथाक धा सहस्र घोडे बांदल्याति, सोवर्नाचो ध्वजस्तंबु,²⁴ येकवीस

15. सुवर्णाचीं; भांगराचीं.

16. कोंटां - मागीर त्या उतरा पसून कोंकणी 'दुर्ग' वा 'दुरिग', हें उतर तयार जालें; मूळ अर्थ कोंट वा किल्लो.

17. वर्स, वरस.

18. परतें जिवंत करपाची विद्या.

19. महा हाचें 'म्हा' तद्भव रूप तेन्ना तयार जाल्लें.

20. फाटीं, फाटलें वटेन.

21. झुजाचीं - सत्तिस प्रकाराचीं हातयारां.

22. विभाडून भूंय घाले; हारयले.

23. तेन्ना, त्या वेळा, - हें रूप अजून कोंकणाचे दखिणेक चलता.

24. ध्वजस्थंब - हाचें तद्भव कोंकणीकरण.

चक्रां, नाना प्रकारिंचीं आयुध्दां, पटिस, शक्ति, तोमार, गदा, कोंतेकार, ऐसो मर्ताय दंडआयुध्यां सैत त्या रथावरि बैसूनु त्या भुतांगणांचे पाटीं धनुश्य वाण घेवनु, त्या समेस्तांक विंदिले²⁵. त्या पासावत जितुकें त्या दैत्यांचें सहिन्यें आशिलें तेतुकेंय धाय दिशां पळूं लागलें. पळतां कितिकांचे पायें तुंटले, कितिकांचें हात तुंटले, कितिक मधेंचि खांडले,²⁶ कितिक रणभूमि पडले. ऐशें सहिन्यें आठां दिशां पळता देखूनु येकु दैत्याचो पुत्रु, कचु, येवनु त्या रायाचो बाण छेदूं लागलो²⁷. फुडां त्या रायान येक चक्र काडूनु त्या कचाचें शिर²⁸ छेदिलें. मागुतेन रथावरि बैसूनु धा सहस्रां दैत्यांक आपुल्या भालिंनी विंदूनु भूमिवरि पाडिले.

फुडां त्या दैत्याचे वंशिचो²⁹ कुबेराचो भाव विरसेनु. तो आपुल्या रथावरि बैसूनु धा सहस्र हस्ती³⁰, वीस सहस्र रथ, येकु लख्य घोडो, त्या रथावरि महा वीर, हातीं धनुश्य घेवनु बैसल्याति. आंगावरि, शिरीं कोंगल,³¹ मस्तकाक नाना प्रकारिंचे मुकुट, शस्त्रां, अस्त्रां सांगातीं घेवनु, इतुक्या सहिन्या सैत जंय तो राव शूरसेनु आपुल्या सहिन्या सैत आसा थंय येवनु, आपुल्या बाणांनी जितुकें त्या रायाचें सहिन्यें आशिलें तितुकेंय भूमिवरि पाडूं लागलो. मग सहिन्यें भूमि पडलें देखूनु उग्रकेतु, वीरूचुडामणी, भुजंगु, आनंदरुप, वीरसेनु, वृद्धागर्भु, भूरिश्रिव, महाकेतु, वृद्धकेतु, अजानभाव, ऐशे धा सहस्र वीर आपुल्या रथां सैत जितुके शस्त्रां, अस्त्रां घेवनु आपुली प्रभा³² समेस्तां मधें फांकौनु ज्योतिरलोकु,³³ महरलोकु पर्यंत्र आपुली दिप्ती वरुति³⁴ करूनु, साटि सहस्रां गणां सैत शक्ति, तोमार, गदा, पटिशस ऐशें नाना प्रकारीं सत्तीस दंडआयुध्दांनी येकामेकाच्या सहिन्यांक महा वीर अतुरबळी येकामेकाचीं

25. भाल्यान तीर करून मारून मोखलें.

26. कापून, कातरून उडयलें.

27. तोपून, मोडून कुडके करूं लागलो.

28. तकली, माथें.

29. दैत्याच्या वंशांतलो, वर्गांतलो, जातीचो.

30. हतयाचें तत्सम रूप.

31. लोखणाचें कट्टें वा चेपें - झुजाक उपकारावपाची मुस्तायकी.

32. उजवाड; वैभव - (फांकोन).

33. मळबावेळीं नखेत्रां; केंडां.

34. वर्तें, वर्चस्व दाखौन.

शिरां कातरून धनुश्य, बाण, रथ, शेतकुट्ट केले, हस्ती घोडे मारिले. ऐशें समस्त सहिन्यें रणभूमिक परस्परीं पाडिलें म्हणूंच्याक रगताचे न्हंयचे³⁵ पूर, त्या पुरांतु मडीं व्हांवुनु वेता, जैशें येकादे न्हंयत थोर माशे³⁶ उधंड वचति, त्या सारिखीं प्रेतां त्या रगताचे न्हंयेंत व्हांवूं लागलीं.

ऐशें युद्ध जातां त्या शूरसेनान देखिलें. ताणें मनीं म्हळें, 'ह्या आमच्या सहिन्यांतु थोर थोर वीर रणीं पडले. तरि आतां हे समयीं³⁷ कोणु उपाव करूं?' तंव येक आठवलें. येकि शक्ति, ते शक्तिचो विस्तारू चौराशीं गांव, दोनिशीं घांटो ते शक्तिक बांदिल्याति. ऐशी ती शक्ति काडूनु त्या दैत्यावरी घाली. त्या निमित्ति जितुके दैत्य रणभूमिक आयलेले तेतुकेय समेस्त जैसो येकादो प्राण्यो आपुल्या घरांतु निद्रा करी तैशे ते समेस्त दैत्य आपापुल्या रथांच्या आसनांवरि निदेले देखूनु त्या रायान मोहनास्त्र³⁸ काडूनु त्या समेस्तां दैत्यांवरि घालें. मागीरि राव रथावेलो देंवनु त्या समेस्त दैत्यांचो मुकुट, शस्त्र, अस्र नाना प्रकारिंची जितुकी आयुध्यांची सामग्री आशिली तितुकीय काडूनु घेवनु, त्या विरांक नागुडे करुनु, तांचीं न्हेसुंचीं वस्त्रां मुखें तो राय घेवनु गेलो. मग आपुल्यां सहिन्यां मधें वचूनु, जितुको आपुलो दळभारू आशिलो, तेतुकोय जिवो करुनु मागुतें आपुले धनुश्यबाण घेवनु तें मोहनास्त्र काडिलें. तंव ते समेस्त दैत्य संजिवन जावनु जरि पळेंति, तरि आपण्याक नग्न करुनु समेस्त शस्त्र, अस्र घेवनु गेलो, ऐशें देखूनु समेस्त दैत्य लाखटेवनु³⁹ आपुल्या नगरा परतले.

तंव त्या नगरांतु येकु दैत्य काळकवचु, ताका ब्रह्मा प्रसन्न जावनु, त्या दैत्याक म्हळें, "वरू माग".

फुडां त्या दैत्यान 'येक मुख दों मुखांचो, त्या इतुक्याचे हातीं मृत्यु ना', ऐशें वरूदान मागिलें आसतां, ब्रह्मान ताका वरूदान दिल्या पासावत, स्वर्गु, मृत्यु, पाताळ, तिनिय लोक जिकूनु आपुले केले.

फुडां त्या दैत्यान ते रणभूमी येवनु त्या विरसेनाचें जितुकें सहिन्यें आशिलें

35. आयचे कोंकणींतलें त्या काळा पसून नदी खातीर चलत आयिल्लें उतर नियाळात.

36. व्हडलें नुस्तें.

37. ह्या वेळार, काळार.

38. घुंवळ वा न्हिद घालपाचें अस्त्र.

39. निशेवन, धीर सोडून, मन मोडून.

तेतुंकेंय सहिन्यें समेस्त गिळून, त्या वीरसेनाक काळकवच्च शस्त्र घालुनू, तो पिय बांदूनु, आपुल्या नगरा घेवनु वचूं लागलो. वेतां मार्गावरि त्या दैत्यान सहस्र माय कळशे तो दैत्य पियेवनु महा मदनमस्तु जावनु मार्गावरि वेतना ताका वीरसेना देखिलो. 'हो माका बांदूनु व्हरता,' मग हळुचि आपणें माव रूप धरनु त्या दैत्या नाक आणी वोंट कातरनू घेवनु, आपुल्या अयोध्या नगरा आयलो.

फुडां त्या रायान यग्न कुरूक पृथुविवरि वत्तिस लखेणिकु घोडो शृंगास्तु बरवीं वस्त्रां त्या घोड्याक पांगुरावनु, सोवर्नाची पत्रिका मस्तकाक बांदूनु, तो घांड पृथुविवरी सोडिलो. सांगातीं सहिन्यें चतुरंग. त्या सहिन्यां सैत तो घोडो पृथुविवरि हिंडतु नाना देसोदेशीं, नगरान नगर वेतां तो कोणी येकि दिशीं चंपावती म्हळलें नगर, रत्न मणयांचें, सोवर्नाचें दूर्ग, ऐसो त्या नगरांतु हस्ती घोड्यांचो, रथ पांयदळाचो महा दडदडु⁴⁰ पडलो आसतां, त्या स्थानांतु तो पृथुविवरि सोडिललो घोडो पावलो. देखुनु ती पत्रिका जरि वाचिति तरि त्या वीरसेनान अश्वमेदु कुरूक घोडो सोडिला, जो राजा पृथुवि भितरि समर्थु त्या रायान हो घोडो धरुंचो, ऐशें ताणें ती पत्रिका वाचूनु घोडो सोडयलो. महाद्वारा ठाय बांदिलो आसतां इतुक्यां त्या रायाचें चतुरंग सहिन्यें येवनु महा बोंब करुनु ह्या रायाचें नगर वेडिलें. तंव दोर्ही सहिन्यांक थोर युद्ध जालें आसतां, येकामेकाक परस्परें हाणत,⁴¹ जैसो समुद्रु गरजो, तैशी दोनि सहिन्यां गरजूनु वोसरलीं.⁴²

फुडां त्या रायान ऐशें देखिलें, त्या वीरसेनाच्या सहिन्याक मारिन म्होणु. तावळि म्हा थोर, थोर वीर धा जाण, रुशेसनु, रुसभाव, रुसकेतु, मोहदचि, आनंदपुरु, देवदत्तू, महासेनु, वीरावतु, गोमुकु, चित्ररूपु, ऐशें धायि जाण आपुल्या रथावरि बैसूनु, नाना प्रकारिंच्या आयुध्दां सैत ते रणभूमिक येवनु, जितुके त्या रुशेसनाचें सहिन्यें आशिलें तेतुक्याय सहिन्याक मारुं लागले.

तंव त्या वीरसेनाच्या सहिन्या भितरि व्हड व्हड मुख्यनायक, पांच जाण वीर येवनु त्या धायिं जाणांक पडखळिले⁴³. जितुकें त्या धा वीरांचें संधान⁴⁴ त्या पांचाय

40. धडधड करुन थंयच्यान कडसरुन गेलीं.

41. पाड, आड घालून उडयले, विभाडले.

42. तीर करुन तोपून मारपाची प्रक्रिया.

43. धडधडीत आवाज.

44. जिवेशीं कापून मारुन उडयत.

जाणांनी मोडूनु आपुल्या वाणांनी त्या वीरांचे रथ छेदिले, धनुश्यां छेदिलीं, रणभूमिरि सारथी मारूनु विरथी केले, आण्येक शेंभरि वाण घालूनु त्या धांयिं जाणांक भूमिवरि पाडूनु मागुतें परतले. फुडां त्या नगरिच्या रायान देखिलें आपुले वीर धा जाण रणभूमिक पाडिले. देखूनु मागुतें रथावरि वसूनु, त्या पांच जाणां वीरांक धा धा भालिनी रणभूमिक पाडूनु मागुतें सहिन्याक विंदूं लागलो. तंव त्या भितरि त्या रूशसेनान पृथुवि आणि आकास पर्येंत्र बाण जाळ वरूसूनु त्या रायाचो सारथी, धजस्तंवु मोडूनु, हातिंचें धनुश्य छेदूनु, पांच वाणांनी विरथी करूनु भूमिरि पाडिलो.

तें देखुनु त्या रायाच्यो स्त्रियो आपुलो पती रणभूमिरि पाडिलो देखूनु त्या राया रूशसेनाक काकुळतिं⁴⁵ येवनु बोलूं लागल्यो, “आगा राया, तूं समर्थु, तरि हो आमचो दादुलो तूं मारूं नाका. आमी तुज्यो दासी. ह्या रायान नेणता⁴⁶ तुजो घोडो धरलो. तरि खेत्रियांचो धर्मु आपलो पराक्रम दाखौंचो. नीति तरि ऐशी आसा. खेत्रियान खेत्रियाक जर झुजाक आपयलो तरि झुजाक नये, ऐशें बोलूं नये, पळत्याचि पाठि घेवूं नये. आपण्याक जो शरण आयला ताका सर्वतां मारूं नये, ऐशी नीति देखूनु, ह्या रायान तुजो घोडो नेणतां धरिलो. तरि आमचे खातिर, आमी तुज्यो दासी आसतां, हो येकी वेळे आमचो भ्रतारू तूं राख.”

ऐशे म्हणौनु त्यो त्या रायाच्या चरणांवरि पडल्यो.

तंव तो राव संतोसूनु, तांचो भ्रतारू सोडिलो. तो येवनु त्या शूरसेना रायाच्या चरणांवरि मस्तक ठेवनु सास्टांग नमस्कारू केलो.

उपरांतें त्या रायान शूरसेनाक बोलिलें, “आगा राया, हें समेस्त राज्य तुजें. तंव राज्याचे नीति पासावत तुजो घोडो धरूनु हो संग्राम केलो.”

शूरसेनाक बोलूनु धा सहस्र रथ, त्या रथांवरि वीर धनूर्धर, आंगीं शिरीं कोंगल, हातीं धनुश्य बाण, ऐशे म्हा वीर धा सहस्र त्या शूरसेनाक दिले, वीस सहस्र हस्ती, येकु लख्य घोडो. दोनि सहस्र बटिकी, धा भार सोवर्न, इतुकें त्या रायाक देवनु, ताचो घोडो धरिललो तोवय ताका दिवनु, नाना प्रकारीं संबोखूनु,⁴⁷ थंय ठावनु वचूंक गेलो.

45. चुरचुरे, दया मागून.

46. नकळ आसतना, नेण आसतना.

47. संबोधून; शिटकावणी दिवन; हुरमतीन सांगून.

ऐशें वेतां केतिक नगर हिंडत हिंडत समुद्राचे तिरिं पावलो. थंय येकि शिळ योजना भरि आशिल्ली, ते शिळे लागीं तो घोडो पावलो, च्यारीय पांय ते शिळ लागले. तंव हाल चाल ना जावनु तो घोडो आसतां त्या शूरसेनाचें सहिन्यें, महा पावले. ताणीं देखिलें, तो घोडो ते शिळेक लागला. देखूनु थोर अचर्यें पावले. नाना प्रकारीं त्या घोड्याक जंव काडिति तंव तो घोडो शिळेक लागललो हाल चाल ना जावनु दृडू आसा, ऐशें देखूनु मनीं चिंता करूं लागले. आतां कोणु प्रक केल्यारि हो घोडो सुंटो, ऐशी चिंता करितां, मुखारि जरि वचति, तरि येकु रू तळ्याचें कांटीं बैसला देखिलो. त्या रूशीच्या आश्रम्यांतु नाना प्रकारिंचीं फुल झाडां, चांपे, जाय, जूय, शेंवतीं, मोगरीं, मालती, वा नाना प्रकारिंच्या पुश्यां जाति परिमोळु बरवो सुगंडु येता, भोंवर त्या परिमोळाक रूणु जुणताति.⁵⁰ त्या मळ्यांतु रूशी बैसला देखिलो. त्या मुखारि येका तळ्यांत बरवीं कमळां फुलल्यांति, नाना प्रकारिंचे मळे. म्होणुंच्याक तें सरोवर म्हा बरें दिसता. त्या मुखारि अरण्यें, त्या अरण्यांतु शिंवु, सारदूळ,⁵¹ नाना परिंच्यो हस्ती, गाय, वाग येकिकडें खेळताति. ऐशें तें अरण्यें.

त्या अरण्यांतु तो रूशी देखूनु ते समेस्त वीर त्या रूशीक शरण गेले, “आम रूशी, आमच्या शूरसेना रायान अश्वमेदु करुंच्याक पृथुविवरि घोडो सोडिलो. तो घोडो समस्ति पृथुवी जिखूनु ह्या तुज्या आश्रम्या पावला आसतां ते शिळेक तो घोडो लागला. आतां आमचेरि कृपा करुनु हो घोडो कैसो सुंटत, तें माका सांग.” ऐशें बोलूनु त्या रूशीक नमस्कारु केलो.

तंव त्या रूशीन बोलिलें, “आहो, समेस्त वीरांनो, हे शिळेची कथा सांगन, ती आयकाः. ‘पूर्वी भद्रावति नगरी. ते नगरियेचो राव प्रभंजनु. तागेरि चौगी जाणी कन्या. येकिक नांव चित्रा, दुसरी विचित्रा, तिसरी पद्मावती, चौथी मदनशेन. ऐश्यो चौगी जाणी कन्या. दोग पूत्र, वीरावतु, कुमुदु. ऐशीं सात जाण त्या रायागेरि जालीं.

फुंडा, केतिक काळानि त्यो कन्या उपंवरी⁵² जाल्यो. तावळि त्या रायान

48. व्हडली फातर.

49. चांपे, शेंवतीं, मोगरीं, जायो जुयो - गोंयचीं, कोंकणांतलीं खाशेलीं फुलां.

50. फुलां चिंवतना भोंवर, पाखे, पिसोळीं करतात तो संगीतमय आवाज.

51. हेरांक खावपी जनावर; वागा सारकी रानवटी मोनजात;

52. लग्नाक तयार जाल्ली तरणी- धाकटी बायल; वोडवी.

आपुल्या कन्यांक म्हळें, “तुमच्या सुंधरपणा सारिखे आपण्याक दादुलो जैसो सुंधरूळ तैसो मेळैया” म्होणु त्या रायान सांगूनु नाना प्रकारीं द्रव्य, धा धा हजार सोर्वन, आप्येकां माणिकां, रत्नां, हिरे, निळे,⁵³ वज्रां, ठिकां येकेकि जाणिक पांचशीं पांचशीं बटिकी,⁵⁴ त्या बटिकिंक नाना प्रकारिचें शृंगार, रथ, घोडे, हस्ती, पांयदळ दिवनु, यो कन्या पृथुविवरि हिंडूंक धाडिल्यो. चौगीय जाणी ते पांच मार्गानि आपापुल्या सहिन्यां सांगातिं वेतां, येकि पूर्वदिशे गेली, येकि पश्चिमे दिशे गेली, येकि उत्तरदिशे गेली, येकि दखिणे दिशे, ऐशें चौदिशांचे ठाय चौगीय जाणी गेल्यो.

तावळि येकिन म्हळें, “आपण खंय न वचो.” ऐशें बोलूनु ह्या अरण्यांतु ह्या तळ्याच्या कांठावरि बैसली. फुंडा तिणें जितुकें आपुलें सहिन्यें, द्रव्य, बटिकी, इतुकेंय आपुल्या बापाचें, त्या बापाक धाडूनु आपण त्या तळ्याच्या कांठावरी परमेस्पराचें ध्यान करूनु, तप करूं लागली. तंव अन्न सांडूनु, कांय फळ भकी.⁵⁵

फुंडा आप्येक केतिका काळांनि तिंवय फळां सांडूनु, उदक मात्र घेवन राविली आसतां, धा सहस्र वरूसां तप केलें.

तंव तिका परमेस्पर प्रसन्न जावनु ‘वरू मागुं’, ऐशें बोलिलें.

तिणें म्हळें, “ह्या समेस्त त्रिलोका भितरि, स्वर्गु, मृत्यु, पाताळ, त्या मदें सुंधरू पुरुस तुजे वेगळो आप्येक कोणु ना. तरि जल्मोजल्माक, परमेस्परा, तुजी भग्ति दी. तुवें मजो दादुलो जावनु हांव रात्रि दिसु तुजी शेवा करी, ऐशें माका वरूदान दी.”

तावळि परमेस्परांन म्हळें, “मजे औशिं राम अवतारी, तूं त्या रामाची स्त्रि हौंशि. त्रेतायुंगीं सिता जावनु तू परमेस्पराचे भग्ती पावशी.

ऐशें तिका वरूदान दिवनु तिचें शरिर अदृश्ट करूनु आपण निजस्थानी गेलो.

दुसरी कन्या पूर्वदिशेक वेतां केतिकु मार्गु क्रमविलो. फुंडा येक नगर सोवर्नाचें. ताचिं दुर्गा सोमकांताचीं, रत्नां माणियांचे स्थंब, भोंवतें दूर्ग, सात आंगड^{55A}. त्या नगरांतु हाट, हाटवट्यां,⁵⁶ बिदी,⁵⁷ वाणये वेव्हारी, तांचीं घरां थोर बुरिंजांचीं^{57A}

53. निळ्या रंगाचो मोलादिक फातर = Sapphire.

54. नेफार; सेवा करपी चाकर-बायलो.

55. खांवक; एकामेकार खांवक.

55A. उदकाचे फोंड.

56. ल्हान व्हड बाजार, तिंटो वा गांवच्या रस्त्यार भरतले बाजार.

57. रस्तो; मार्ग; पायण; वाट.

57A. Towers, Turrets.

नाना चित्र विचित्रां शृंगारून कुबेरा सारिखे धनिक, रत्नां माणिकांनी भोव ग्रेस्त संपन्निक, ऐशें नगर महा अपूर्व देखिलें. हस्ती, घोडे, रथ, पांयदळ, ऐसो समेस्ता सहिन्याचो दडदडु त्या बिदितु पडला देखिलो.

फुडां ती कन्या आपुल्या सहिन्या सवर्तमान त्या नगरांतु येवनु त्या रायाक सांगूनु धाडिलें, “आगा राया, जो आपुल्या सुंधरपणा सारिखो भ्रतारू आसा, तो माका जायो, म्होणु हांव ह्या नगरांतु पावल्यां.”

ऐशें रायाक त्या शेवकांनी सांगिलें आसतां, रायान म्हळें, “ती कन्या कोणाची, तिचें सुंधरपण कैशें?”

तावळि त्या शेवकांनी म्हळें, “वीरूपाख्य राव, ताची कन्या महा रूपेस्ति, बत्तिस लखेणिकि. तीं लखेणां कोण पांच दीग, पांच सुखुम,⁵⁸ पांच ल्हान, दोनि रूंद, सातरग्त वर्ण, स उंच, ऐशी बत्तिस लखेणिकि कन्या ह्या नगरांतु आयल्या.”

हें त्या रायान आयकूनु, बरवे शृंगार करूनु, रत्नांचो मुकुट, रत्न पदक,⁵⁹ बरवीं देवांग वस्त्रां,⁶⁰ नाना प्रकारिंच्यो पूश्व जाती, तांचे हार करूनु गळ्याक घाले, कुंकुम कस्तुरि जितुक्यो परिमळ वस्तु आंगाक लावनु, वा नाना परिंचे शृंगार करूनु, आपण रथावरि बैसूनु, साटि सहस्त्र सहिन्यें सांगातीं घेवनु, खंय ती कन्या आशिली थंय आयलो. ते कन्येन तो राव देखूनु, ताचीं लखेणां जरि पळे तरि बत्तिस लखेणां⁶¹ भितरि धा लखेणां उणीं, ऐशें देखूनु तिणें मनीं म्हळें, “हो दादुलो माका नाका.”

ऐशें बोलूनु ती आपुल्या सहिन्या सैत त्या राया लागीं न बोलतां गेली. तें रायान देखिलें.

तंव राव मनी धस्कुनु बोलूं लागलो, ‘हिणें मजी बेपर्वा करूनु ही कन्या ओगिचि गेली.’ ऐशें मनीं म्हणौनु आपण त्या सहिन्या सैत ते कन्येचे पाठीं गेलो. फुंडा ती कन्या वेतां मागुल्यान जरि पळे तरि तो राव आपुल्या कटका सैत पाठीं येता. ऐशें देखूनु ती कन्या पळूं लागली. पळतां आप्येकी देशिचो राव आपुलें चतुरंग सहिन्यें सांगातीं घेवनु पृथुविचें भ्रमण करूंक येतालो. तंव ती कन्या पळतां देखिली.

58. सोबीतायेचीं लक्षणां.

59. रत्नांनी भरिल्लें पदक.

60. देवांच्या आगांक सोबतलीं वस्त्रां.

61. बत्तिस लक्षणां = 32 characteristics of perfection.

डा ही कन्या आण्येकी देशिचो राव येता देखूनु आपुलें सहिन्यें येकवटूनु येकि मिर्केतु उबी राविली.

तावळि त्या दोगांय रायांक येकामेकाच्या सहिन्या सैत मार्गावरी भेट जाली. व दोगय राय येवनु ते कन्येक सभोंवतीं तिचें कटक⁶² सैत वेडिलें. उपरांतें महा वर युद्ध दोंहीं कटकांक जालें. येकामेकावरि परस्पर बाण शक्ति, तोमार, गदा, टिश, शूळ,⁶³ भाले, कांतेकार, ऐशें नाना प्रकारिंच्या शस्त्रांनी येकामेकांक तुंबळ व्हरियान⁶⁴ मारूं लागले. ऐशें युद्ध जातां आकास आणि पृथुवि पर्यंत शस्त्र अस्त्रांनी मंदकारु पडूनु सुर्याचें तेज देखूं नये, ऐशें जालें.

फुंडा तीं तिनीय कटकां ते ठाय वोसरलीं. तंव महा वीर दोगां रायांचे धा हजार येकवटूनु परस्परें येकामेकाक हस्तिंवरी हस्ती, रथांवरी रथ, घोड्यांवरी घोडे, पांयदळांवरि पांयदळ, शस्त्रां अस्त्रांनी परस्पर युद्ध जातां तें रणभूमिरि रगताचे पूर येवनु मडिं व्हांवूं लागलीं. इतुक्यां ते कन्येन त्या दोहीं दळांक आडवारुनु, तिणें मनीं म्हळें, 'तुमी दोगय राय युद्ध जें करिताति तें कोणा कार्या निमितीं, तें माका सांगा.'

तंव येका रायान म्हळें, "आमी परस्परें युद्ध करितांव. तरि तूं कोणि? तूं ह्या सहिन्या सैत पळता देखूनु हो राजा तुजे पाठीं येता. देखूनु हांवें आपुल्या दळभारा सहित तुज्या सखयापणाक⁶⁵ हांव आयलों देखून युद्ध जालें."

"आतां जो मज्या रूपा सारिखो पुरुस मेळत तो हांव दादुलो करतलीं," ऐशें तिणें बोलूनु आपुल्या सहिन्या सवर्तमान⁶⁶ ती वचूंक वतां, तंव त्या रायान त्या दुसऱ्या रायाक बोलिलें, "तुमी आमी हे कन्येक व्हारडिक न्हांवक⁶⁷ बोलिलें. ही कन्या आमकां तंव वरि ना."⁶⁸

मग तो चित्रसेन राव धांवनु वचूनु ते कन्येक आपुल्या वळान व्हरूं लागलो.

62. फौजीची एक पळटण; फौजेचो एक भाग वा कुडको.

63. लांबदीक मुठाचो भालो = Spear.

64. मारेकार; नेटान जाल्लें झूज.

65. सांगात; तेंको; आदार.

66. सांगातान, सैत.

67. लग्नाची विधी करतना, नाल्लाच्या रोसान न्हांवपाची प्रथा धरून हें उतर तयार जालां.

तशेंच न्हाण जाल्ली चली म्हळ्यार आंगार जाल्ली लग्नाक तयार अशी बायल.

68. लग्न जांवक; लग्न करूंक; लग्ना वांदपास जोडून.

फुंडा ते कन्येन म्हळें, “आगा राया, तूं बळातकारू करिताशि. हें तंव परमेस्परा लागीं बरें न्हय. परस्त्रियेक बळातकारू जो करी, त्या पापा परतें⁶⁹ आण्येक पाप हे संवसारीं ना. ऐशें आसतां, तुवें माका बळातकारू करुंच्याक फाव ना.” ऐशें ते कन्येन बोलिलें.

तंव त्या रायान म्हळें, “तूं उपंवरि जाल्या. तुजे सारिखें रत्न बत्तिस लखेणिक, तुज्या रुपा सांगडो पूरूस ह्या त्रिभुवनांतु ना. ह्या त्रिभुवना भितरि समेस्त लखेणादिकु येका परमेस्परा वांचूनु आण्येकु कोणु ना. तरि मज्या सारिख्या रायाक तूं वरि.”

त्या रायाक ऐशें बोलिलें आसतां दुसरीं रायान म्हळें, “हस्ती, घोडे, रथ, पांयदळ, द्रव्य, माणिकां, हिरे, निळे, मोतयां, ऐशी मजे घरीं आण्येकि संपत्ति आसा. तरि मजे सारिखो आण्येकु भाग्यवंतु ना.” ऐशें त्या रायान बोलिलें:

तंव ते कन्येन म्हळें, “जें हांव मागतां तें जरि तुं दिशी, तरि तुजी स्त्री जायन.”

तें आयकून रायान बोलिलें, “तूं जें मागशी तें दीन. तूं माग.”

फुंडा ते कन्येन म्हळें, “आगा राया, जी उत्पत्ति तुजे पासावत मगेरि जायत ताका तुवें राज्य दिंवचें! जे मागां तुगेरि पुत्र आसति त्या पुत्रांक दिवूं नये. ऐसो जरि सत्य बोल दिशी, तरि तुजी अस्त्री जायन.”

ऐशें आयकूनु रायान नाना प्रकारीं सत्य उतर दिवनु, ते कन्येक गंधर्व-विव्हाव⁷⁰ करुनु, तीं दोगांय स्त्री पुरूस जालीं.

फुंडा त्या रायान त्या अरण्यांतु रावनु महा विचित्र घर बांदिलें. नाना प्रकारिंची संपत्ति, खांवचे जेंवचे, सर्वय भोगूनु दोगांय सुख संतोसु करुं लागलीं. जितुकें सहिन्यें आशिलें इतुलेंय आपुल्या नगरा पाटौनु तीं दोगांय त्या अरण्यांतु रावलीं.

उपरांतें केतिक काळांनी तिगेरि दोग पूत्र जाले. ते दिवशीं माशीं वाडले.

फुडें ते कन्येन म्हळें, “आगा राया, तुवें तें सत्य उतर दिललें तें आतां तूं पाळि.”

तंव रायान आपुले वाडलेले पुत्र आपौन, तांकां म्हळें, “हे समस्त राज्य ह्या पुत्रांक तुमी दिया.”

69 परस; ताचे फुडें; पाश्ट.

70. गंधर्व-विवाह - आपखोश्ये प्रमाणें केल्लें लग्न, अशी एक लग्नाची पद्धत - दुसऱ्यो म्हळ्यार ब्रह्मा, दैव, अर्शा, प्रजापत्य, असुर, राक्षस आनी पैसाच्य.

तंव त्या पुत्रांनी म्हळें, “आमी व्हडलेल्ये, हे धाकुटेले. तरि हांकां हें राज्य दिंवचें ते कित्या?”

रायान म्हळें, “हांवें पूर्वी हिका सत्य उतर दिलां. त्या पासावत ह्या उतराक तुमी मजें सत्य पाळका.”

ऐशें आयकून त्या पुत्रांनी म्हळें, “आगा बापा, तुजें उतर आमी मोडूं नये. पुत्राक बापा वांचून ह्या संवसारा भितर आण्येक थोर ना. संवसारीं मायेबापु देवा सारिखो मानुंचो. तुजें उतर कैशें मोडूं?”

ऐशें त्या पुत्रांनी बोलुनु राज्य पाटु दोगांय त्या धाकुटेल्या पुत्रांक दिलो. आपण शेवा करूं लागले.

फुंडा केतिक काळीं तो राव आणी ती स्त्री मरण पावलीं. ती आण्येका जल्मा, मृगु⁷¹ आणी मृगी हौनु येका अरण्यांत उपजलीं. तीं दोगांय स्त्री पुरूस जावनु वनान वन हिंडतां, विंद्याचळ पर्वत, त्या पर्वतांचें शिखर धा सहस्र उंच, आवघो पर्वत रत्नांचो, ऐश्या पर्वतावरि नाना परिंच्यो पुश्यां जाती, नाना परिंचे वृक्ष, देवां दिव्यवाली, राजहंसा सारिखे सहस्र पखी, मोर, गरूड पखी, शिव, सारदूळ, ऐसो तो विचित्र पर्वत. त्या पर्वतारि तीं दोगांय, मृगु मृगि हिंडत पावलीं. ऐशीं हिंडता येकु रुशी महा तपसी, वरूते पांय सकलती मान, ऐशें करुनु धुंवरू खाता. ऐशें तप करित देवांचीं धा सहस्र वरूसां त्या तपस्याक जालीं. ऐशें ताचें तप थोर देखून परमेस्परु प्रसन्न जावनु, ताका म्हळें, “तुज्या मनांतु जी इछा आसा तें तूं माग.”

तंव त्या रूशीन मागिलें, “ह्या स्वर्ग, मृत्यु, पाताळा, ह्या त्रिलोका भितरि माका मरण ना, (ऐशें करी.)”

ऐशें मागिलें आसतां, त्या रूशीक दिलें. मग परमेस्परु अदृश्ट जावनु आपुल्या निजस्थाना गेलो.

फुंडा तो रूशी पर्वतावरि आसतां तीं दोगांय, मृगु मृगि, त्या आश्रम्या तो रूशी खंय बैसला थंय तीं हिंडत पावलीं. तंव त्या रूशीच्या मनीं ऐशें जालें, “स्त्री पुरूस संयोग सुख भोगुंचें.” ऐशें ताणी मनीं धरिलें आसतां, ताणें म्हळें, “माका मरण तंव ना. आतां कोणि स्त्री बरवी सुंधरि लखेणवति मेळत!”

71. मेरु; हरण.

ऐशें बोलूनु तो रूशी ना जालो. आपुलो वेखु⁷² सांडूनु बरवो महा सुलखेणु राजा हौनु जालो.

फुंडा केतिक काळीं पश्चिम दिशेक गेलली ती कन्या हिंडतां हिंडतां आपुल्या सहिन्या सवर्तमान त्या विंद्याचळा पर्वतावरि पावली. तंव तें सहिन्यें त्या पर्वताच्या मुळांतु ठेवनु आपण त्या पर्वतावरि वचूं लागली. ती पर्वतावरि हिंडतां केतिक दिवशीं त्या शिखरावरि तो राव जंय आशिलो थंय पावली. तें रायान देखूनु सुखी जालो.

तंव ताणें मनीं म्हळें, 'जें चिंतितालों तेंचि माका मेळलें.' ऐशें बोलुनु तो राव ते कन्ये लागीं व्हारडिक न्हांवक^{72A} पळेटालो.

तावळि ते कन्येन म्हळें, "आगा राया, तुजो देसु कोणु, तूं कोणा रायाचो पुत्रु, तें माका सांगा."

ताणें म्हळें, "त्रिलोका भितरी माका जिखसो कोणु उपजलो ना."

ऐशें आयकूनु ते कन्येन त्या रायाक वरिलो.

तंव त्या पर्वतावरि येक रत्नजडित घर करुनु, त्या घरा भोंवतें गोबरू अभिमंत्रूनु घालो:⁷³ 'जो पुरूस हे रेखे भितरि येता तो स्त्री जांव,' ऐसो ते ठाय स्रापु देवनु, त्या घरांतु तीं दोगांय सुख संतोस भोगूं लागलीं. ऐशें भोगितां सहस्र वरूसां पूर्ण जालीं. फुंडा केतिक काळांनी तीं दोगांय, मृग आणी मृगी, चरत त्या अरण्यांतु पावलीं. तीं ते रेखे भितरि जंव वचति तंव तो मृगु स्त्री हौनु पडलो.

फुंडा ते मृगिन म्हळें, 'आगा भ्रतारा,⁷⁴ तूं महामृगु ह्या अरण्यांतु स्त्रियेचें स्वरूप पावलोशि, तो कांय विचारू तें माका सांग."

तंव त्या मृगान म्हळें, "ह्या अरण्यांतु त्या राजरूशीचो स्रापु आसा तो आमी नेणतां दोगांय हांगा पावलेंव. आतां स्त्री स्वरूप तरि मजें जालें. आतां आमी कोणु विचारू करुंचो? मागुतेन पुरूसत्व हें कैशें जायत?" ऐशें दोगांय बोलुनु ओगिंचि राविलीं!

72. वेश; पोशाक; सदांचें आपल्या पेशा प्रमाणें लागतलें न्हेसण.

72A. लग्न करुंक.

73. मंत्र सांगूनु शिंपडायलो.

74. घोव; दादलो; न्हवरो.

फुंडा केतिका काळीं त्या रायाचे पूत्र राज्य करितां, व्हडल्येचे पुत्र त्या दोगांची सेवा करिताति. ऐशें आसतां समेस्त दळभारां सांगातीं घेवनु, ते दोगय जाण पूत्र वनांतु पारदिक गेले. फुडां केतिक मार्गु क्रमवितां त्या विंद्याचळा पर्वतावरि ते दोगय पावले. तंव त्या पर्वता वयरि नाना परिंचे कोगूळ बरवे स्वर करिताति. मोरांचे स्वर, शिव, सारदुळांची गर्जना, रूशींचो आनंदु आयकूनु, ते दोगय जाण महा संतोसु पावले.

फुंडा त्या दोगां पुत्रांनी आपुलें सहिन्यें त्या पर्वताच्या मुळांतु ठेवनु, धनुश्य बाण घेवनु त्या पर्वताच्या शिखरावरी जरि वचति, तरि महा सुंधर मनोहर घरां देखूनु सुखी जाले. फुडां वेतां त्या दोगांय जाणांनी त्या वनांतु रेखे भितरि त्यो दोगी मृगी देखिल्यो. तंव धनुश्य बाण घेवनु दोगांनीय संधान करूनु त्यो दोगी मृगी भूमिवरि पाडिल्यो. तीं दोगांय पडलीं, ऐशीं देखूनु, दोगय जाणांनी तांकां हाडूंक जंव ते रेखे भितरि वचति तंव दोगय जाण दोगी स्त्रियो हौनु पडल्यो.

त्यो दोगी जाणीं महा सुंधरी स्त्रियो हौनु त्या अरण्यांतु भोंवतां, तंव त्या राजरूशीन त्यो दोगी जाणी देखिल्यो. त्या दोगिंकय आपौनु ताणें म्हळें, “तुमी ह्या अरण्यांतु महा सुंधरी स्त्रियो येकल्यो, सांगा, भोंवताति कित्या? तुमकां भ्रतार आसति कि ना? तुमी सुलखेणी.⁷⁵ ह्या अरण्यांतु नाना प्रकारिचें दैत्य राखेस आसात. तुमी दोगी ह्या वनांतु भोंवताति तें वर्तमान माका सांगा.”

तंव त्या दोगीय जाणिंनी म्हळें, “आगा राजरूशी, आमी विरूपाख्या रायाचे पूत्र. त्या रायान येकि स्त्री, ते स्त्रियेक वरूदान दिलें. ‘आपुल्या पुत्राक राज्य दिंवका,’ ऐशें त्या राया लागीं तिणें मागिलें. तंव त्या रायान आमकां दोगांकय राज्य दिलें. व्हडलेचे पुत्र आमचें दासत्व करितां, तीं दोगांय मायेबापु मरण पावलीं. फुंडा आमी केतिक काळ राज्य करितां पारदी खेळूंक^{75A} ह्या पर्वतावरि पावलेंव. आमचें सहिन्यें पर्वताचे मुळीं समेस्त ठेवनु आमीं ह्या शिखरावरि जंव येंवूं तंव हें तुजें स्थान महा बरवें देखूनु पळेंवक जरि येंवूं, तरि ह्यो दोगी मृगी ह्या वनांतु देखिल्यो. तंव आमी दो बाणांनी दोगी भूमिच्या ठाय पाडूनु, हांकां व्हरूंक जंव येंवूं तंव आमच्यें स्वरूप पलटूनु स्त्री देह जालेंव. कोण पापा निमित्तिं आमकां असली ही ख्यास्त?” ऐशे ते दोगय बोलिले.

75. बरव्या लक्षणांचीं; बऱ्या गुंणांची.

75A. शिकारेक वचूंक - वाक्यप्रचार नियाळात.

तंव त्या राजरूशीन म्हळें, “ह्या आश्रम्यांतु जो पुरुस येता तां स्त्री जांव, ऐसो स्त्रापु हांवें दिलो आसतां, तुमी ह्या अरण्यांतु पावले म्हणु ऐसो विचारु जालो.”

ऐशें ते येकामेकां भितरि बोलतां तीं तांचीं उतरां त्या मृगिनी आयकूनु जंय पडलल्यो थंय त्यो बोलुं लागल्यो, “कटकटा! हे पूर्व जल्मीं आमचे पूत्र, जाणीं आमकां अवचित नेणतां विंदूनु भूमिवरि पाडिलीं. तरि आमची हत्या हांकां जाली.”

ऐशें बोलिलें आसतां तीं उतरां त्या राजरूशीन आयकिलीं. आयकूनु त्या दोगी स्त्रियांक म्हळें, “हीं तुमचे पूर्वजल्मिंचो मायेबापु. तीं दोगांय मृगु मृगि हौनु ह्या वनांतु पडलीं. तरि तुमी अवचित हांकां विंदून भूंय घालीं. तरी ह्या दोगांचे हत्येन तुमकां हीं देहां पावलीं.”

ऐशें उतर आयकूनु त्यो दोगीय त्या राजरूशीचे चरणां लागल्यो, “आगा स्वामया, आमकां तंव मायेबापाची हत्या लागली. तरि आतां ह्या पापांतुलीं आमी कैशीं सुंदू?”

ऐशें बोलूनु त्या राजरूशीचें चरण धरुनु राविलो.

फुडां त्या रूशीन म्हळें, “आतां तुमीं ह्या विंद्याचळा पर्वतावरि तप करका, तपांनी तुमचें पाप वचूनु तुमी गतिक पावशात.”⁷⁶ ऐशें त्या राजरूशीन सांगिलें.

उपरांतें त्यो दोगी जाणीं, जंय त्यो दोगी मृगी पडलल्यो थंय वचूनु, त्या दोगींकय संबोखूं लागल्यो. “आहो, आमी नेणतां अग्न्यानपर्णीं तुमचो वदु केलो. आतां ह्या पापांतुल्यो आमी कैश्यो सुंदू, तें आमकां सांगा.”

तंव त्या दोगी मृगिनी म्हळें, “आमी दोगांय अस्त्री पुरुसु हौनु ह्या अरण्यांतु वनफळ खायत ह्या स्थाना पावलेंव. तंव जंय ह्या राजरूशीन रेखा घाली थंय आमी दोगांय पावलेंव म्होणु, आमी दोगांय मृगी हौनु पडलेंव. आतां तुमच्या भालिंनी आमकां गति जाली. तरि तुमी ह्या विंद्याचळा पर्वतारि ह्या पापाचें प्राचित⁷⁷ केल्यावरि तुमी गती पावशात.” ऐशें त्या दोगां पुत्रांक सांगूनु ताणी आपुलो प्राणु सांडिलो.

फुडां त्यो दोगीय जाणी स्त्रियो त्या पर्वतारि येक शिखर थोर महा दुर्घट थंय येकि शिळा, ते शिळेवरि बैसूनु तप करुं लागल्यो. ऐशें तप करित अन्न उदक

76. खरेले आदले स्थितींत हालचाल करुंक लागश्यात.

77. प्रायश्चित; ह्या उतराचें तद्भव - मागीर करता करता ‘पिराजीत’ ह्या उतरांत रूपांतरीत जालें.

वर्जिलें. नाना प्रकारीं आपुलें शरिर दंडौनु फळ, पान, जें कांय मेळलें तेतुकेंचि भखूनु धा सहस्र देवांचीं वरूसां⁷⁸ तप केलें. फुंडा परमेस्पर तांचें तप अदिक देखूनु, ताणी आपुली भग्ति उधंडि केली म्होणु, तांकां म्हळें, “प्रसन्न जालों. वरू माग. जें मागशात तें दीन.”

तंव त्या दोगींनी म्हळें, “आगा स्वामया तूं आमकां प्रसन्न जरि जालोशि, तरि आमकां मायेबापाचें पाप जे लागलां, त्या पापांतुल्यो आमकां सोडय.”

तंव परमेस्परान म्हळें, “तुमी पापांतुल्यो सुटश्यात. आणि तुमकां वर दितां: त्रेतायुगीं ही मृगु मृगि तुमचो मायेबापु, येतले जल्मीं पौलस्ति हौनु आणि ताची स्त्री विरावती तिचे उधरिं त्या पौलस्तिगेरि रावणु, कुंबकर्नु हौनु तुमी उपजश्यात.” ऐशें परमेस्परान तांकां वरूदान दिवनु आपण अदृश्ट जालो.

फुंडा त्यो दोगी जाणी त्या पर्वतारि योगिणी हौनु तप करितां हाड आणी चाम, इतुकें तांचें शरिर जैशे काश्ट⁷⁹ सुकलेलें तैशे होनु दोगीय मरण पावल्यो.

फुंडा त्रेतायुगीं येका ब्राह्मणाचे घरीं पौलस्ति हौनु मृगु उपजलो, आणि ती मृगि विरावती हौनु आण्येका येका ब्राह्मणाचे घरीं उपजली. ऐशीं तीं दोगांय उपजलीं आसतां, तंव दिशीं माशीं वाडूं लागलीं. महा थोर वाडलीं देखूनु त्या दोगां ब्राह्मणांनी ती कन्या आणि तो पुत्र दोगांकय विव्हाव केलो.

फुंडा तीं दोगांय स्त्री पुरुस हौनु आसतां केतिका काळांनी ती स्त्री प्राये समंद जाली.⁸⁰ तंव तिका ऐशी इछा उपजली, कि आपण्याक भोगु परूसान दिंवचो. ऐशें मनीं धरुनु सांज वेळे सूर्यु अस्तमाना गेलो आसतां, ते वेळे ती येवनु त्या आपुल्या पतिक म्हळें, “आगा स्वामय्य, तूं माका भोगु दी”.

ऐशी तिणें प्रार्थना केली तंव ताणें तिका भोगु दिलो. फुडां ती गुरूवार हौनु नव मास जाले. तंव राखेस वेळे⁸¹ भोगु दिलो देखूनु तो महा राखेसु पुत्र जालो. फुंडा आण्येक केतिका काळांनी दुसरो पुत्र जालो आसतां, ते दोगय दिवसान दिसु वाडूं लागले. तंव आण्येक केतिका काळांनी त्या विंध्याचळा पर्वतारि तो राजरूशी आपुलें देह सांडूनु त्या पौलस्तिगेरि जल्म घेतलें. तंव तिका तिसरो पुत्र जालो. तंव हीं तेगांय

78. देवांनी मेजिल्लीं वर्सा.

79. सुकलेलें, - सामकें काती मेरेन सुके सडसडीत सुकून गेल्लें आंगपांग.

80. वयार आयली; वोडवी जाली; लग्नाक तयार जाली.

81. अपशकुनी वेळार; राखेस वेळार.

जाणांक नांवां घालीं: येकाक नांव रावणु, दुसरो कुंवकर्नु, तिसरो विविशणु, ऐश तेगय पुत्रु जाले. फुंडा ते तेगय जाण त्याचि विंध्याचळ पर्वतारि तप करूंक ते शिखरांवरि बैसले. आतां मागिली कथा चौथे कन्येची सांगैन.

उत्तर दिशे जी कन्या गेली, ती आपुलें सहिन्यें सांगातीं घेवनु वेतां, येक पर्वतावरि पावली. तो पर्वतु नाना प्रकारिंच्या परिमळाचीं फुलां, नाना प्रकारिंच्या वृक्ष, त्या वृख्यावरि महा चित्र विचित्र पखी बैसल्याति, वरवे कोकिळांचे स्व करिताति. त्या वृख्या सकल महा रूशेस्परांची स्थानां आसति. तें देखूनु ती कन्या आपुलें सहिन्यें त्या पर्वताच्या मुळांतु ठेवनु त्या पर्वतावरि जंव वच तंव त्या रूशीच्या आश्रम्या पावली. फुडां आपुलें सुंधरत्व थोर देखूनु नाना परिंचीं वस्त्रां, भुशण घाल्यांतु देखूनु मनीं थोर गर्व धरूनु, त्या रूशीच्या सभांतु जंव वच, तंव ती सुंधर म्होणु गर्वान ताका नमस्कारु करी ना जाली.

तांची बेपर्वा करुनु जंव वचूं लागली तंव ते रूशी कोपूनु तिका स्त्रापु दिलो, 'त ह्या अरण्यांत येक योजन भरि शिळा हौनु पड.' ऐसो त्या रूशीन स्त्रापु दिलो ते आयकूनु, ती भिली.

तंव तिणें कृपा वचन ताका पायां पडूनु मागूं लागली, "आगा स्वामया, आपण स्त्रियेचें स्वरूप, मूडदेह,⁸² नेणतीं मज्या सुंधरपणान गर्व घेतलें. त्या गर्वान तुमची अवगडणा केली. आतां कृपा करुनु माका मागुतेन उस्त्रापु⁸³ दिवनु हें मनुश्य देह पुणती पाव, ऐशें माका करका. तुमी कृपाळ सादुभले. जे अनाथ आसति तांचेवरि तुमी दया करिताति. तरि आतां हांव तुमची शरणगति. आतां कृपा करुनु माका ह्या पापांतुली सोडै."

ऐशें तिचें वचन आयकूनु ते कृपाळ रूशीन संतोसूनु तिका म्हळें, "विरसेना राव, त्रेतायुगीं तो राव अश्वमेदाक घोडो सोडित. तो घोडो पृथुविवरि हिंडतां, ह्या वनांतु पावतां, त्या घोड्याचे च्यारीय पांय शिळेक लागती. लागल्या वरी त्या वीरसेनाचो हातु लागत खेवीं तूं उधरशी." ऐसो उस्त्रापु त्या रूशीन दिलो. फुडां ती शीळा हौनु साटि सहस्र वरूसां पर्यंत त्या अरण्यांतु आसा.

तंव त्या रूशीन म्हळें, "तरि आतां त्या वीरसेनाचो हातु हे शिळेक लागतां, हो घोडो सुंटत."

82. मेल्ली कूड कशी.

83. स्त्रापु मेकळो करपाक केल्लें विधान = counter-curse.

ऐशें त्या रुशीन वीरसेनाच्या सहिन्याक ते शिलेची कथा सांगिली. तें आयकूनु त्या सहिन्यांतुले वीरसेनाक सांगूंक गेले, 'घोडो शिलेक लागला; तो सोडौनु व्हरा.'

ऐशें आयकूनु तो वीरसेनू ते शिले लागीं येवनु ते शिलेक हातु लायलो. लागत खेवीं तो घोडो सुंटलो, आणि ती स्त्री उधरली. तिचें शिलेपण फिटूनु⁸⁴ महा सुंधर रूप स्त्रियेचें धरनु, हात जोडूनु, त्या वीरसेनाक नमस्कारू करूनु, ती आपुल्या नीजस्थाना गेली.

फुडां त्या वीरसेनान तो घोडो पृथुविवरि हिंडावनु आपुल्या नगरा येका वरूसान हाडूनु, नाना प्रकारिंचें दान मान करूं लागलो. धा सहस्र हस्ती, वीस सहस्र रथ, येकु लख्य घोडो, धा धा भार सोवर्न, आणियेक रत्नां, ऐशें धा सहस्र ब्राह्मणांक धर्माक दिवनु तो अश्वमेदु केलो.

ऐशें त्या रायान नवाण्णय अश्वमेदु केले. येकेका अश्वमेदाक इतुकी संपत्ति देवनु, जितुके अनाथ भिकारी मागते आशिले, तेतुकेय समेस्तांक सुखी केले. मागुतेन शेतवो अश्वमेदु⁸⁵ करूंक घोडो तैशीचि पत्रिका वरौन, त्या घोड्याच्या मस्तकाक बांदूनु, पृथुविवरि सोडिलो आसतां, इंद्रु अमरावत्येचो देवांचो राव, ताणें आयकिलें. शेतवो अश्वमेदु करूंक त्या रायान घोडो पृथुविवरि सोडिला म्होणु इंद्रु हस्ति वरि बैसूनु, तो मृत्युलोकीं येवनु, त्या घोड्याक जंव पळे तंव तो घोडो पृथुवित हिंडतां देखिलो. तो घोडो इंद्रानु धरनु, पाताळीं येकु रुशेस्परू साटि सहस्र वरूसां तप करी त्या रुशीच्या आश्रम्या तो घोडो व्हरूनु बांदिलो. फुडां त्या रायान पृथुवी भितरि घोड्या सांगातीं सहिन्यें दिललें तें घोड्याक सोदितां पृथुवित घोडो देखूं नये. देखूनु ते परतूनु येवनु रायाक सांगूं लागले, "आगा राया, घोडो पृथुविवरि सोडिलेलो तो कोणी कडें दिसना. ह्या भूमंडळाच्या ठायिं घोडो तंव दिसना, आतां कोणु प्रकारू करूंचो?"

ऐशें आयकूनु रायान साटि सहस्र वीर रथावरि बैसौनु, दोनि खेवणीं⁸⁶ सहिन्यें सांगातीं घेवनु, ते पृथुवितु त्या घोड्याक सोदूंक गेले. सोदितां नगरान नगर, देसान देस, गांवान गांव, वनान वन, पर्वतान पर्वत, समेस्त रुशींचे आश्रमे, ऐशें सोदितां

84. शिळा आसलीं ती स्थिती ना-नपश्च्यात जावन वचून.

85. शंबरावे फावटीं केल्लो अश्वमेदु यज्ञ.

86. 100, 000, 000, 000, 000.

सातय दिपां पृथुवि हिंडले. तंव घोडो ना, ऐशें देखूनु थोर अचर्यें पावले. मग त्या साटि सहस्रां वीरांनी आपुलें सहिन्यें भूमिवरि ठेवनु, सातय समुद्र खणूं लागले. बळान पाताळा पर्येंत्र जंव वचति तंव त्या रूशीच्या आश्रम्या तो घोडो देखिलो.

तावळि संतोसूनु त्या दैत्यांनी म्हळें, “ह्या रूशीन घोडो चोरून आपुल्या आश्रम्या हाडूनु बांदूनु आपणे रूशीचो वेखु धरूनु हो वैसला. आता हाका मारूं या.” ऐशें बोलुनु ते साटीय सहस्र ताका मुटुकांव लागलें.⁸⁷ तें रूशीन देखूनु थोरू कोपारूडू जालो. त्या कोपान आपुले डोळे उगडूनु जरि चोयि, तरि डोळ्यांतुलो उजो भायर सरनु ते साटीय सहस्र भस्म जाले.

फुंडा त्या रूशीन म्हळें, “मज्या आश्रम्यातुं कोणु प्रकारू जालो, मज्या कोपान हे साटीय सहस्र जळले, तरि हें कोण नवल?”

फुंडा त्या रायाक खबर गेली, “आगा राया, तुजे पूत्र आनी वीर इतुकेय पाताळीं रूशीच्या आश्रम्या भस्म जाले.”

ऐशें आयकूनु राव महा दुखेस्तु जालो. तावळि इंद्रान आपुल्या नगरा हौनु येक रूशी त्या राया लागीं पाटविलो. ताणें म्हळें, “आगा राया, तुजे लागीं मागूंक आयलां, तें माका दी.”

ऐशें रायान आयकून त्या रूशीक म्हळें, “जे तूं मागशी, तें तुका दीन. तूं माग.”

तंव रूशीन म्हळें, “हांव तुजे लागीं मागन. पूण तूं माका नेदें जाशी. तरि तुजें सत्य उतर जरि माका दिशी. तरि तुजे लागीं मागन.”

ऐशें त्या रायान आयकूनु विचारू केलो, ‘हो रूशी तरि समर्थु. हो मजे लागीं मागता. जरि हाका नेदेवूं, तरि हो स्रापु दीत. देवूं तरी हो मजे लागीं कितें मागत तें तंव नकळ.’

ऐसो विचारू करुनु, ताणें म्हळें, “संवसारीं आपुलें सत्त्व राखिलें तें अदिक. सत्त्वा परुतें आणयेक ना. ह्या सत्त्वान मागां शिब्रि चक्रवती राव बैसलो आसतां इतुक्यावरि उज्यान साळुवो ससाण्याचें रूप धरनु राया लागीं मागूंक आयलो. तंव येकु पखी कवडो राया लागीं येवनु म्होणुं लागलो, “आगा राया, हांव तुजो दासु,

87. मूठी मारूंक लागलो.

तुका हांव शरण आयलों, माका तूं राख. हो ससाणो माकां खांवक करता. आतां तूं माका उपेखूं नाका.”⁸⁸

तंव त्या शिव्री चक्रवती रायान म्हळें, “आगा कवड्या, तूं कांय चिंता करूं नाका. तुका सर्वथा आपण उपेखूनु दी ना. तूं भंय मात्र पावूं नाका.”

ऐशें त्या रायान वोलूनु, आपुलें सत्य उतर ताका देवनु, तो कवडो आपुल्या उसुंग्यावरि⁸⁹ वैसयलो.

तंव तो ससाणो म्होणूं लागलो, “राया, तू सर्वदाता, तुजे सारिखो दानी ह्या त्रिभुवनांतु मागत्याक दितलो, ऐसो आप्येकु राव ना. तरि हांव तुजे घरिंचो मागतो कैतिक काळ पर्येंत्र भूकेन मरतां. खांवक हारूं⁹⁰ माका मेळ ना. ऐसो भुकेन गांजलों⁹¹ आसतां आजि माकां हो कवडो मेळलो. तरि तुजे लागीं हांव मागतां, हो कवडो माका खांवक दी.”

ऐशें देखूनु राव मनीं चिंतूं लागलो, ‘कवडो तंव माका शरण आयला, ससाणो तंव मजे घरिंचो मागतो जाला, जरि नेदेंव तरि हो ससाणो मजें सत्व घेवनु वचत. सत्व तरि राखुंचें. आणी कवडो तरी मजो शराणागतु हौनु हाका तंव उपेखूनु देंवूं नये. नीति तरि ऐशी आसा. जाका आपणें अभंय देवनु सत्य उतर दिलां, ताका सर्वथा उपेखूनु दिवूं नये. ऐशी तंव नीति, जरि उपेखूनु दी, तरि साटि सहस्र वरूसां तो प्राणी नरयांतु⁹² पड. ह्या कारणें संवसारीं सत्व अदिक. आणी जो आपुले घरीं मागतो हौनु आयला, भिकारी, अनाथ, ऐसो जरि मागत आणि ताका आपुले शक्ति सांगडे⁹³ जरि दि, तरि स्वर्गी साटि सहस्र वरूसां तो सुख भोगी. ऐशी निति आसतां, आतां ह्यां दों भितरि कोणु विचारूं करूं?’

ऐशें रायान मनीं म्होणु, धियें धरुनु, त्या ससाण्याक म्हळें, “हो कवडो माका शरण आयला. हो वेगळो करुनु, जें कांय तूं मागशी तें तुका दीन.”

तंव त्या ससाण्यान म्हळें, “राया, मजे घरीं पांच जाण सवणीं स्त्री, पुत्र, सून,

88. सोडून दिवूं नाका; उपेखून उडोंव नाका.

89. वोंट्येंत; मांडयेर.

90. आहार, हाचे वेल्यान जाल्लें तद्भव कोंकणी उतर.

91. कश्टवलो; सोंसूंक लागलो; त्रासांनी वेशटलो; झळंबलो.

92. नर्कांतु; यमकोंडांत; अग्निकोंडांत.

93. शक्ती प्रमाणें, प्रमाणान, मापान.

कन्या आणी हांव. ऐशीं पांचय जाण आजि केतिक काळ पर्यंत उपवाशीं मरणां देखुनु परमेस्परान कृपा करुनु माका हो हार दिलो. तरि मजो हारु तूं माका साडु दी. नीति तरि ऐशी आसा, पेल्याच्या हाराक आडवारुं नये.⁹⁴ जो येकि वस्तु खात ताचे तोंडिची जरि काडी तरि तो धा सहस्र वरुसां नरयांतु पड. तरि हो मजो हार तूं माका दी.” ऐशें ससाण्यान बोलिलें.

तंव रायान म्हळें, “आगा ससाण्या, हो कवडो माका शरण आयला, तो वेंगळ करुनु जरि मजें सर्वस्व मागशी, तें तुका दीन. पण जो माका शरण आयलो, ताका सर्वथा उपेखुनु नेदे.”

तें आयकून ससाणो बोलूं लागलो, “राया, तुजें माका राज्य नाका. धन संपत्ति, घोडो, हस्ती जरि तुवें समस्त दिलें, तरि माका नाका. मजो हारु, हो कवडो माका दी. आणी जरि ह्या कवड्याक राखतलोशी तरि ह्या कवड्याच्या तुकान⁹⁵ तु मास दी.”

ऐशें त्या ससाण्यान मागिलें आसतां, रायान मनीं म्हळें, ‘हें राज्य नाशिवंत ह्या हौनु आपुलें सत्व राखलेलें अदिक. सत्वा परुतें आण्येक संवसारीं तारुंक ना. हें शरिर तरि नाशिवंत. तरि परमेस्पराची भक्ति करुनु आपुलें सत्व राखलेलें अदिक.’

ऐशें बोलुनु त्या ससाण्याक म्हळें, “मजे आंगिचें मास दीन. पण ह्या कवड्याक उपेखुन दिना.”

ऐशें बोलुनु, तागडी बांदुनु, कवडो येका ताठावरि बैसयलो. दुसऱ्या ताठारि आपुलें आंगिचें मास घालूं लागलो. तंव तो कवडो मावेकारु आपण जडु जालो. तंव रायान आण्येक मास काडुनु ताठावरि जंव घाली तंव कवडो अदिक भारुं घेव लागलो. जंव जंव कवडो भारुं घेयि तंव तंव राव आपुलें मास ते तागडेंत घाली. ऐशें मास घालित सर्वांगाचें मास घालें. तंव कवडो अदिक अदिक जड जातोचि आसा.

तें रायान देखून, ताणें म्हळें, “आगा ससाण्या. तूं माका सगळ्याकचि खा.” ऐशें बोलुनु राव ते तुळेच्या ताठावरि ⁹⁶बैसलो.

94. मना करुं नये; आडांव नये; आडो घालूं नये.

95. वजना प्रमाणें, मापान.

96. वजन काडपाची तागडी.

ऐशें त्या रायाचें सत्व देखूनु परमेस्परान त्या रायाक वैकुंठीं व्हरनु आपुले गरीं ठेविलो.

त्या कारणें संवसारीं सत्व प्राण्यान राखिलें तें अदिक.

ऐशें ताणें बोलून त्या रूशीक म्हळे, “जे कांय तूं मजे लागीं मागशी, तें तुका दीन.”

ऐशें बोलिलें आसतां, त्या रूशीन मागिलें, “राया, माका शीं खाता. तरि तुजे आंगिचें काती कवच वज्रजडित आसा. ती काति काडून माका दी. तुज्या धर्मान मजे आंगिचें शीं निवारत.”

ऐशें त्या रूशीन मागिलें आसतां, रायान म्हळें, “हें शरिर नाशिवंत, मातयेचें मडकें⁹⁷. हें पडल्या उपरांतें, ह्या शरिराचो उपेगु तंव ना. तरि धर्माच्या कार्याक हें शरिर दीन. पण आपुलें सत्व राखन. सत्वा परतें आप्येक संवसारीं ना.”

फुडां त्या रायान आपुली समेस्ति प्रजा आपौनु, ते प्रजेक म्हळें, “आजि पर्यंत्र तुमी समेस्तांनी माका सांवाळिलो. आतां हें शरिर धर्माक दितां.”

ऐशें बोलून ते समेस्ति आपुले प्रजेक हात जोडून नमस्कारू करुनु, त्या रूशीक म्हळें, “हें शरिर परमेस्पराक समर्पितां”.

ऐशें बोलून महा थोरि अग्नि करुनु, त्या अग्नितु आपुलें शरिर दवर्नु, भाले लावन ते आंगिचि काति समेस्ति काडून, त्या रूशीक दिली.

ऐशें त्या रायाचें सत्व समस्त प्रजेन देखिलें.

देखून म्हळें, “राया, तुजें धन्य जिवित्त्व. तुवें आपुलें शरिर धर्माक दिलें. तरि तुजे पाशिं संवसारीं प्राण्यो सत्वादिकु आप्येकु ना.”

ऐशें बोलिलें आसतां वैकुंठीं हौनु परमेस्परान विमान धाडून ताका वैकुंठीं व्हेलो. ऐसो तो राव, सत्वादिक पुरुस. ह्या रगुनाथाच्या वंशाची कथा सांगन.

(सोळाव्या शेंकड्याआदलें कोंकणी रामायण - पान 1 ते 28, सं. ओलिब्हीज्यु गोमिश, गोंय विद्यापीठ, गोंय 1996)

97. हें सोबीत प्रतीक, रूपक नियाळचें.

८

सहिवर कथा

मागा कवणेक अवस्वरीं, समस्त रूशी मेळूनु दंडक अरण्यांतु तप करितां, तंव काळनेमु दैत्यु येवनु. त्या समस्ता रूशींवरि आकासारि हौनु रगताचो पावसु घाग्रा लागलो. त्या रूशींनी तें देखूनु. महा दुचित जालें.

तंव मनीं म्हणूं लागलें ह्या दैत्याक जरि श्रापु दिवूं. तरि आमच्या तपाचें वळ उणें जायत. तरि आतां हो दैत्य मरसो कोणु उपाव करुंचो."

तंव समेस्त रूशेस्परु मेळूनु, आळचुं करुनु, म्हळें, "दसरताचे घरीं रगुनाथ जाला. तो ह्या दैत्याक मारित."

ऐशें त्या समेस्तांनी बोलूनु, त्या समेस्तां रूशीं मधें थोरु, विश्वामित्रु, ताका आपौनु, त्या समेस्तांनी म्हळें, "हें आमचेवरि विग्न ह्या काळनेमा दैत्याचें जालां. तरि तुमी, दसरताचो रामु, ताका हांगा हाडिल्यारि, तो ह्या दैत्याक मारित."

ऐशें त्या समेस्तांनी बोलूनु, त्या रूशीक पाठविलो.

फुडां तो रूशी त्या दसरताच्या नगरा वेतां, केत्येकु मार्गु क्रमौनु त्या नगरा पावलो. ताका दसरता रायान देखूनु, बरवो मानु करुनु, नाना प्रकारीं मानु दिवनु, हात जोडूनु. उबो राविलो.

तंव दसरतान बोलिलें, "आगा रूशेस्परा, तूं समर्थु. तुजे सारिखो आप्येकू ह्या भूमंडळांतु ना. तरि तूं कोणा कार्याक आयलो, तें माका सांग."

ऐशें बोलिलें आसतां, त्या रूशीन म्हळें, "आगा दसरता, आमच्या आश्रम्या येकु दैत्यु येवनु, आमकां महा कश्टयता. त्या दैत्याक मारुंक तुजे लागीं येक मागूंक आयलां. तें माका तूं दी."

तंव रायान म्हळें, “आगा रूशी, जें तूं मागशी, तें तुका दिन,” ऐशें बोलिलें.
तंव त्या रूशीन म्हळें, “आगा राया, तुज्या पुत्रा, रामाक, आमच्या आश्रम्या
वक निरोपु दी. तो दैत्यु मारुनु, मागुतेन तुजो पूत्र तुका दिन.”

तंव दसरतु महा थोरि चिंता करूं लागलो. त्या रामा वांचूनु, आप्येक कांहीं
ण; चौगां पुत्रां भितरि रामावरि महा प्रिति.

तंव मनीं म्हळें, ‘ह्या रूशीक जरि नेदें, तरि हो श्रापु दित, आणी जरि दिन,
रि ह्या पुत्रा वांचूनु मज्यान खिणुभरि रावव ना. तरि आतां ह्या दों भितरलें कितें
करूं?.

ऐशी चिंता करितां, त्या रूशीन बोलिलें, “आगा दसरता, तूं काय चिंता करूं
नाका. आमचें कार्य जाताचि, मागुतेन हे पुत्र तुजे तुका हाडूनु दीन.”

ऐशें बोलिलेवरि त्या दसरतान त्या पुत्रांक निरोपु दिलो.

मग नाना परि शृंगारू करुनु, रामु लखिमणु त्या रूशीचे हातीं दिले. त्या
रूशीन ते दोगय पुत्र सांगतीं घेवनु येतां, तंव नगरलोकु महा दुख करूं लागले.
आपण्या भितरि बोलताति, “केदो हो निश्टूरू दसरतु! हो आपुले पुत्र, महा सुंथर,
ल्हान वाळकां, दैत्याक मारुंक, ह्या दसरतान ह्या रूशी लागीं दिल्यांति. तरि ह्या
रायाक कोण वुधि सांग ना. दैत्यु महा समर्थु, वळकटु, ताका मारुंक ह्या दोगांकय
धाडिल्याति. तरि आतां रायाक सांगूनु, ह्या रूशीचे हातिंचे दोगय पुत्र काडूनु घेतलले
बरे”. ऐशें नगरलोकू बोलूं लागले.

मग तो रूशी मुखा वेल्यान, रामचंद्रु मधें, मागिल्यान लखिमणु, ऐशें तेगय
येतां, कित्येकु मार्गु क्रमविलो. तंव येक थोर अरण्यें, त्या अरण्यांतु पावले. थंय
रावणाची भयणि, तिचें नांव ताटका, महा विकट रूप, आकास आणि पृथुवि पर्यंत्र
आपुलें मुख पसरिलां, विकटी दाडो, ऐशी ती महा थोरी राखेशी त्या अरण्यांतु रावनु
जितुकी मनुश्यां येताति, तितुकीं भकिता. ऐशे ते त्या अरण्यांतु पावले. तंव ती
राखेशी महा दारुणि मार्गावरि उबी आसा देखूनु, रूशेस्परू भिलो.

तंव त्या रामा लखिमणाक म्होणूं लागलो, “पैस राखेशी, महा भंयकरि, ह्या
अरण्यांतु गर्झता. तरि हे राखेशिच्या भेयान कोणु ह्या अरण्यांतु येना. तरि आमी हो
मार्ग सांडूनु, आप्येके मार्गी वचूं या.

ऐशें त्या रूशीन बोलिलें आसतां, रामचंद्रान म्हळें, “आगा स्वामया, तूं कांय

चिंता करूं नाका. जरि केदीय भयंकरि राखेशी जाली, तरि हांव येकाचि बापा-
तिका मारिन. पण आमी तिच्या भेयान हो मार्गु सांडूनु, आण्येकी कडें वचूंचें? तरि
आमचो खेत्र धर्मु न्हय. ती राखेशी माका तूं दाखय. तिका हांव येकिचि भावंड
भुमिवरि पाडिन”.

ऐशें त्या विश्वामित्रान आयकूनु, मनीं धिर्य धरूनु, त्या मार्गान फुडें चालिना
तंव ती राखेशि, महा थोरि भयंकरि मार्गावरि आसतां, ते राखेशीन हे तेगय जाण
देखिले. तावळि महा विकटु रूप धरूनु, रामा, लखिमणाक गिळूंक आयली.

तें देखूनु, रामचंद्रान धनुश्य बाण घेवनु, त्या रूशेस्पराक म्हळें, “आतां एका
बाणान ती राखेशि भुमिवरि पाडीन”.

ऐशें बोलूनु तो बाणु राखेशिवरि घालो. तो आकास आणी पृथुवि पर्यंत्र वचूनु,
ते राखेशिच्या हुरध्यावरि येवनु पडलो. देखूनु ती मरण पावनु, भुमिवरि पडली. तें
देखूनु तो रूशी धांवनु, त्या रामा लखिमणाक आळंगिले².

फुंडा मार्गी वेतां, ते राखेशिचे बापोल भाव, चौदा सहस्र राखेस, तांचें नांव
खरदुशण, तांणिं आयकलें, आपुली भयण ताटका अरण्यांतु मारली म्होणू. तें
आयकूनु तें धांवनु जरि येवनु पळेति तरि ती ताटका महा भयंकरि मार्गावरि पडल्या
देखूनु थोर आचर्ये पावले. तंव मुखारि वेतां, ते दोगय जाण हातीं धनुश्य घेवनु
वेताति, ऐशें देखूनु ते चौदा सहस्र राखेस महा भयंकर दारूण, रामा, लेखिमणावरि
विंदूं लागले.

तें देखूनु, विश्वामित्रु भिलो. ताणे रामा, लखिमणाक म्हळें, “हे चौदा सहस्र
महा उग्र राखेस भयंकर, हे येवनु तुमचेवरि विंदिताति. तरि आतां हे वेळेक कोणु
उपाव करुंचो, तें माका सांग.”

तावळि रामचंद्रान म्हळें, “ह राखेस महा भयंकर दारूण जालेय, तरि तूं कांय
चिंता करूं नाका”.

ऐशें बोलूनु धनुश्य बाण घेवनु, आपुल्या भावा लखिमणा सैत त्या राखेसांवरी
विंदूं लागले आसतां, ते चौदा सहस्र राखेस महा भयंकर दारूण, ते येकिचि वेळे राम
लखिमणावरि विंदिताति तें देखूनु, रामा लखिमणान आपुल्या बाणांनी त्या समेस्तांचे
बाण छेदूनु, येकेका विराक बाणान भुमिवरि पाडिलो.

2. वेंगेंत धरलें; वेंग मारली.

देखूनु त्या भितरले राखेस महा थोर कोपूनु, नाना परिंच्यो शक्ती, आयुद्धें ऋरुनु विंदितां, त्या राखेसांचें संधान रामा लखिमणान छेदूनु, ते चौदा सहस्र राखेस हा थोर युद्ध करितां, भुमिवरि पाडिले. तें देखूनु, विश्वामित्रान राम, लखिमणाक आळगूनु, महा संतोसु पावलो.

फुडां मार्गी वेतां, येक तळें गांव भरि आसा. महा कमळां फुलल्यांति, नाना परिंचे पखी त्या सरोवरा मधें बैसले. हांकां तान लागलि म्होणु त्या सरोवराच्या कांटारि गेले. त्या सरोवरांतु येकि शिसोरि. ते शिसोरिचें शरिर येका कोसाच्या विस्तारान. ती त्या तळ्यांतु महा थोर रूप धरनु आसतां, तंव तो विश्वामित्र उदक पियेंवक त्या तळ्यांतु वेतां, ते शिसोरिन ताच्या पांयाक धरिलो. तें देखूनु तो रूशेस्पर वोव करी.

तंव रामु, लखिमणु धांवनु येवनु जरि पळेति, तरि त्या रूशिच्या पांयाक धरनु ती शिसोरि व्हरता. ऐशें देखूनु, दों बाणानी ते शिसोरिचें पोट फाळनु मारिली. तंव तिच्या उदरांतुली येकि महा सुंधरि कन्या हात जोडूनु, उबी राविली. ती येवनु, त्या रगुनाथाक नमस्कारु केलो.

तंव रगुनाथान म्हळें, “तूं कोणाची कन्या, हें पाप देह पावलिशि, तें कित्या? ह्या सरोवरांतु असलें शिसोरिचें देह पावनु, तूं हांगा आसशी, तें समस्त वर्तमान माका सांग”.

तंव ती सांगूं लागली. “कांतीपुर नगर, शुद्धशेनु राव. त्या रायाची कन्या हांव. माका व्हारडिक केली आसतां, सातव्या दिवसा, संगबंग³ करितां, तो मजो दादुलो मरण पावलो. तें देखूनु, हांवें केत्येक काळ पर्येंत्र वनांतु वचूनु, तप करितां, तंव येकि न्हंय, त्या न्हंयंतु येकि देशिचो राव, त्या रायाचे नांव विरशेनु, तो आपुल्यां स्त्रियां सांगातीं त्या न्हंयंतु खेळतालो. तें हांवें देखूनु, मजें मन चंचळ जालें.

“तंव मनीं म्हळें, ‘कटकटा, देवा, मजो दादुलो जरि आसतो तरि त्या सांगातीं हांव ऐशें सुख भोगिती. तो तंव गेलो. आतां कोणा सांगातीं सुख भोगूं!’ ऐशें, हांवें मनीं चिंता केली. तंव दिवसान दिवसु ते चिंतेन भागूनु, शाका मात्र जालीं⁴

“फुडा त्या अरण्यांतु येक तळें देखूनु, त्या तळ्याच्या कांटारि जंव हांव

3. संभोग करतना.

4. हें रूपक नियाळचें.

पावलीं, तंव त्या तळ्याडं येका रायाचो पुत्र, महा सुंधरू, देखूनु, मजें मन

“तंव हांव तो वैसललो थंय जंव गेलीं तंव त्या राजकुमारान म्हळें, ‘तूं माका कोणाची कन्या, येकली ह्या अरण्यांत आयलिशि! तरि आतां तूं माका भांगु दी’

“ऐशें ताणें वोलुनु तिका भोगु दिलो.

“फुंडा कत्यक काळीं दोगांय स्त्री पुरुसु जावनु आसतां, येकु रूशी तळ्याच्या कांटारि पावलो.

“येक दिवशीं तो मजो दादुलो अरण्यांतु पारधी गेलो आसतां, त्या आश्रमांत आयकु राजपुत्रु सुंधरूभोंवत, त्या तळ्याचे कांटीं आयलो. ताका माका संगु जालो.

“ते रूशीन देखूनु माका श्रापु दिलो. त्या पासावत हांव शिसोरि जावनु पडलीं.

“आतां तुज्या धर्मान ह्या पाप देहांतुली सुंटलीं”.

ऐशें वोलुनु, रगुनाथाक नमस्कारु करुनु, ती आपुल्या निजभुवना गेली.

फुडां तो रूशी विश्वामित्रु, रामु लखिमणु सैत तेगय जाण मुखारि वेतां, तंव येकि शिळा, दोनि योजना रुदि, तेतुकिचि उंचि, ते शिळे लागीं पावलो.

तंव विश्वामित्रान म्हळें, “आगा रामचंद्रा, तूं हे शिळेक पांव लाय”.

तंव रामचंद्रान म्हळें, “ही कोणि महा थोरि शिळा. हिचें जल्म माका सांग”.

तंव तो विश्वामित्रु सांगूं लागलो, “पूर्वी ही ब्रह्मयाची कन्या. ती महा सुंधरि देखूनु, संहिवर मांडिलें. जो हें प्रथुविचें भ्रमण करुनु, दोनपारा भितरि येत, ताका ही कन्या देंवूं.

“तंव समेस्त देव आपापुल्या घोड्यावरि वैसूनु वेताति.

“तंव येकु ब्राह्मणु प्रथुविचें भ्रमण करुनु पावलो. ताका ती कन्या दिली.

“तें इंद्रान देखूनु, तिका केतिक काळ पर्येंत्र राखतां, ती कपटान भोगिली⁶.

“तंव तिणें इंद्राक श्रापु दिलो, “तुज्या सर्वांगाक कोंड जांव!”⁷ ऐसो तिणे श्रापु दिलो.

“फुंडा हिचो दादुलो, तो ब्राह्मणु, घरा जंव ये, तंव आपुली स्त्री इंद्रान कपटान भोगिली देखूनु, तिका श्रापु दिलो, ‘तूं साटि सहस्र वरुसां पर्येंत्र शिळा जावनु पड’”.

5. ताका माका संभोग जालो. इतल्या सोंप्या उतरांनी ही गंभीर गजाल सांगल्या. नियाळचें.

6. नाडपणान भोगिली; चिकान करुन, फटौन, संभोग केलो.

7. कूश्टरोग जांव (स्त्राप).

“थंय धरनु ही शिळा जावनु पडली.

“तरि आगा रगुनाथा ही वापुडी कश्टवली. हिका आतां तूं उधरि^८.”

ऐशें बोलिलें आसतां, रगुनाथु ते शिळेक पांव जंव लाय, तंव तिचें शिळेपण वचूनु, महा सुंधरि कन्या जाली.

तंव तिणें रामचंद्राक नमस्कारू करुनु आपुल्या निजभुवना गेली^९.

फुडां हे तेगय जाण त्या रूशीच्या आश्रम्या पावले. त्या रूशींनी नाना प्रकारीं मानु सन्मानु दिवनु, ते सुखी रावले.

फुडां येके दिवशीं, ते समस्त रूशेस्परू मेळूनु, मागुतेन सभा करुनु, जंव वैसति, तंव वयरि हौनु तो काळनेमु दैत्य रगताचो पावसु घालूं लागलो. तंव रामचंद्रान धनुश्य वाण घेवनु, त्या दैत्याक दों वाणांनि भुमिरि पाडिलो. देखूनु ते समेस्त रूशी मेळूनु, त्या रगुनाथाक नाना प्रकारीं अश्रवचन दिवूं लागले.

तंव केत्येक काळांनी थंय खबर आयकिली कि जनकाचे घरीं सितेक सहिवर मांडिलां. समेस्त पृथुविचे राय, देव, दैत्य गण गंधर्व, समेस्त मेळल्याति.

ऐशी खबर आयकिली तंव त्या रूशींनी म्हळें, “आगा रगुनाथा, तुमी सितेच्या सहिवराक वचा. तुका ती माळ घालित”.

ऐशें त्या रूशीचें वचन आयकूनु, त्या विश्वामित्रा सांगातीं रामु लखिमणु त्या सहिवराक गेले. फुडां त्या जनकाचे नगरीं समस्त सभा करुनु वैसले आसतां, जितुके प्रधुविचे राय सहिवराक आयलले, तांच्यान तें धनुश्य उवारव ना देखूनु, थोर अचर्यें करूं लागले.

फुडां त्या जनकान ती कन्या महा शृंगार करुनु, सहिवरि वैसूनु, नाना प्रकारिंच्यो सख्यो सांगतीं दिवनु, हातीं माळ घेवनु, सभेक आयली.

तंव तिचे रूप देखूनु, ते समस्त राय भुलले.

इतुक्यां, रावणु विमानारि वैसनु, ते सभेक जंव पाव, तंव ती महा सुंधरि रूपवति देखूनु, तो रावणु भुललो. मग त्या विमानावेलो डेवनु, आपुल्या वीस भुजांनी तें धनुश्य उवारूंक लागलो. तंव तें महा थोर धनुश्य संकश्टीं उवारितां, हात निसरनु, हर्ध्यावरि पडलें. तेणें करितां, मुर्छ्या येवनु, रगत वोंकूं लागलो.

फुडां रावणु मरत देखूनु, समस्त राय सभेक वोगेचि रावनु, चौं लागले. तंव

८. सोंडयी, सुटली.

९. सदांच्या नीज जाग्यार गेली.

रावणाचो भाव, कुंवकर्तु आणी जंबुमाळी, विकट-रूप, विरभाव, विरूप-नयेनु, विशाल-वदनु, विकट-वाहरू, आनंदु-गहनु, ऐशे धा जाण राखेस येवनु, त्या रावणावेलें धनुश्य काडूं लागले.

तंव त्या सभेच्या रायांनी म्हळें, “रावणान ही कन्या व्हरुंक हें धनुश्य उबारललें. तरि तुमी धा जाण येवनु, तें धनुश्य काडूंक पळेताति?”

ऐशें बोलूनु, ते सभेचे समस्त उठिले आसतां, ते धायी जाण रावणाक सांडूनु पळूं लागले. त्या रायांनी आपुल्या बाणांनी जैसो मेघु वरूसो तैशे बाण त्या धायी जाणांवरि वरुसायले.

मग तें धायी जाण राखेस त्या समेस्तां प्रथुविच्यां रायांक शरण आयले देखूनु, मागुतेन सभा करुनु वैसले.

तंव रावणाचो प्राणु वेता देखूनु, रामचंद्रु ते सभेचो उबटावनु, जंय तो रावणु पडललो, ताच्या हुर्ध्यावेलें धनुश्य डाव्या पांयाच्या उंगळ्यान कडें घालूनु, मागुतें तें धनुश्य डाव्या हातान उबारनु, त्या धनुश्याक वोडि काडिली. तंव तें बळाक नपुरो देखूनु, आडचि मोडलें, दोनि कुटुके भुमिवरि पडले.

तें सितेन देखूनु, रगुनाथाक माळ घाली.

तें देखूनु रावणान मनीं म्हळें, ‘ह्या समस्त रायां देखत, माका अपमानु भोगलो. तरि ही सिता कोणुय प्रतेमु करुनु हांव व्हरन’.

ऐशें बोलूनु आपुल्या राखेसां सैत लंखे गेलो.

मग त्या जनकान धा सहस्र रथ, वीस सहस्र घोडे, धा सहस्र हस्ती, सहस्र भरि बटिकी, नाना प्रकारिंचीं वस्त्रां, आळंकारू, भूशणां, रत्नां, माणिकां, इतुकें अनण¹⁰ देवनु, आनंद उछ्याव केलो.

फुडां त्या परिसरामाचें धनुश्य मोडलें आसतां, परिसरामान आयकिलें, आपुलें धनुश्य रगुनाथान मोडिलें म्होणु.

आयकूनु, महा कोपान त्या जनकाच्या नगरा आयलो.

येतां, जैशें येकादें मॉड ये, तैशें तो धांवते वेळे ताच्या आंगाचें वांवतर¹¹ येवनु, जितुके ते पृथुविचे राय बैसलले, त्यांवरि धुळेरू पडूं लागलो. तंव ते समस्त राय अचर्ये पावले.

10. देणें; देणग्यो; भेटो

11. हें सोबीत रूपकभरीत वाक्य नियाळचें.

हें अस्कतेचिं¹² मोड येवनु, हो धुळेरू आयलो तरि कांय अरिश्ठ, ऐशें ते राय बोलतां, तो परिसरामु जनकाच्या नगरा महा कोपारूडु हौनु पावलो.

देखूनु समस्त राय भियेवनु आपापुल्या घोड्या रथावरि वैसेनु, धनुश्य बाण घेवनु झुजाक मुस्तायती जाले.¹³

इतुक्यां परिसरामु महा कोपान धांवनु जरि ये, तरि तो रामचंद्र सिते सैत बैसला तें देखूनु, त्या परिसरामान म्हळें, “आगा रामा, तुवें मजें धनुश्य महा समर्थ मोडिलें. येदें तुजें वळ. त्या बळान तुवें तें मोडूनु, सिता व्हेलिशि! तरि तुकाय नांव रामु आणी माकाय नांव रामु. आतां तुजें नांव सोडि येक, ना तरि मजे लागीं युद्धाक यो”.

ऐशें त्या परिसरामान बोलिलें आसतां, त्या रगुनाथान म्हळें, “आगा परिसरामा, हांव तरि लहानु वाळकु. तूं महा थोरू जुनटु झुजारू. आणि तूं माका म्हणताशि, तुजें नांव कडें घालि, ना तरि झुजाक यो! ऐशें बोलताशि! तरि आतां मज्या बाणान हें तुजें नांव आजि कडें घालीन”.

ऐशें बोलूनु, धनुश्य बाण घेवनु, दोगय येकामेकाक विंदूं लागले.

विंदितां, जे परिसराम बाण विंदि, ते रगुनाथाच्या पांयांडे येवनु पडति. रगुनाथ जे बाण विंदी, ते परिसरामाच्या पांयांडे पडति. ऐशें करितां, येकामेकाचे बाण येकामेकाक लागना जावनु, मग शस्त्र, अस्त्र, येकामेकावरि सोडूं लागले. तिवय लागनांति देखूनु, दोगय आंगमेळीं झुजतां, स्वर्गी हौनु देव पळेंव लागले. जितुके प्रथुव्येचे राय सहिवराक आयलले, तितुकेय वोगेचि रावनु, दोगांचेंय झुज पळेंव लागले.

फुंडा रामचंद्रान त्या परिसरामाक आपुल्या बळान धरनु, जैसो येकादो उंशिचो कांडो रगडिल्यावरि, ताचो रस वचूनु सौपु उर¹⁴, तैसो तो परिसरामु सत्व ना जावनु पडलो.

तावळि समस्ती ताची शक्ती रामचंद्रान घेवनु, त्या परिसरामाक सोडिलो.

फुडां त्या परिसरामाक दुसेरीं झगडच्याक सत्व ना जालें म्होणु, येका पर्वतावरि वचूनु, धुंवरू खावनु, तप करूं लागलो.

12. अकस्मात मॉड - तुफान.

13. हातयारां घेवन झुजुंक तयार जाले.

14. ही सोबीत चित्रभास नियाळची आनी तांतली उतरावळ.

मग रामचंद्रान सिता घेवनु, आपुल्या नगरा येता, तंव दसरतान आर्याकले. रामु, लखिमणु, सिते सैत आपुल्या नगरा आयले देखूनु, नाना प्रकारीं नगर शृंगारुनु. आरति निवोलणें करितां, नगरीं रिगले.

फुंडा येके दिवशीं पारधिक गेले. वेतां येका अरण्यांतु पाविले आसतां, थंय येकु सुद्रु, वरूते पांय, सकलती मान करूनु, तप करितां, दोनि सहस्र वरूसां पर्यंत तप करी. तंव राम, लखिमणु, भरतु, शेत्रगनु, समस्त कटका सहित ताचे लागीं जंव पावति, तंव तो तप करितां देखिलो.

तंव रगुनाथान म्हळें, “आरे तपस्या, तु कोणु, तूं तप करिताशि कित्या? तुजे मनिची कोणि कामना? तें माका सांग”.

ताणें म्हळें, “आपुलें मनीं मुग्ती वांचूनु, आपण्येक आपण्यांक कांय नाका.”

तावळि रगुनाथान खर्ग काडूनु, त्या सुद्राक अडचि हाणूनु, मुग्ती धाडिलो.

फुडां पारधी करितां, महा दुर्घट अरण्यें, त्या अरण्यांतु येकु शिंवु महा गर्जन करिता. तें देखूनु रामचंद्रान धनुश्य बाण घेवनु, त्या शिंवाचे पाठीं गेलो. तंव एकाचि वाणान त्या शिंवाक विंदूनु, भूमिवरि पाडिलो.

तावळि ताचें पोट जंव फाळूनु पळे, तंव त्या पोटांतु सोवर्नाची पेटी. त्या पेटयांतु येकि कन्या आसा. तें देखूनु, थोर आचर्यें पावलो.

तंव ती पेटि घेवनु येतां. अवचितचि त्या अरण्यांतु बोंब जाली. ती आयकूनु, रामु, लखिमणु, भरतु, शत्रुगनु, चौगय जाण रथावरि बैसूनु, ते स्थानीं धांवनु पावले. तंव येकु ब्राह्मण त्या अरण्यांतु येका तळ्याच्या कांटारि बोंब हाणता, त्या ठायें पावले.

त्या ब्राह्मणाक निमिगिले¹⁵, “आरे ब्राह्मणा, तुजी बोंब आयकूनु, आमी धांवनु पावलेंव. आतां तुजें कोण कार्य, तें आमकां सांग”.

तंव त्या ब्राह्मणान म्हळें, “हांव आणी मजो पुत्रु, दोगूय जाण, ह्या अरण्यांतु पावले आसतां, येकु गंधर्व येवनु, त्या पुत्राक घेवनु गेलो. तें देखूनु, हांवें बोंब हाणिली”.

ऐशें आयकूनु, चौगय जाण त्या गंधर्वाचे पाठीं वेतां, येका पर्वताच्या शिखरावरि पावले. तंव त्या शिखरावरि येकि गुफा¹⁶. त्या गुफांतु तो गंधर्व. तो पुत्रु घेवनु

15. पौढताय adulthood; प्रार्थन मागलें.

16. भुंयार Cave.

आसा. तंव रामचंद्रान वाणु काडूनु त्या गंधर्वाचें शिर छेदूनु, भुमिवरि पाडिलें.

मागिरि तो पुत्रु घेवनु येवनु, ब्राह्मणाक दिवनु, थंय थावनु आपुल्या नगरा पावले.

फुंडा येकं दिवशीं येकु कावळो त्या रामाच्या नगरा येवनु, वोलूं लागलो, “आपण सातूय समुद्र उडन”.

ऐशी आपुली प्रहृडि¹⁷ वोलतां तंव रामचंद्रान त्या कावळ्याक म्हळें, “तूं हें उडण खंय शिकिलोशि, तें माका सांग”.

ताणें म्हळें, “राजहंस येका सरोवरांतु आशिलें, त्या सरोवराचे कांटीं हांव पावलों. तंव त्या सरोवरांतु त्या राजहंसां मधें येकु हंस महा थोरु, त्या हंसान माका हें उडन शिकलें. तरि आतां जरि आकास पर्येंत्र उडूं सांगशी, तरि उडन”.

तावळि रगुनाथान येकु राजहंस आपौनु, ताका म्हळें, “तो कावळो तुजे वरावरि उडतलो म्हणता. तरि आतां तुमी दोगय समुद्रांतु वचूनु उडा.”

कावळो वळा आयललो, ताणें राजहंसा लागीं उडूंक केलें. तंव राजहंसु आणी कावळो दोगय समुद्रांतु उडूं लागले. तंव राजहंसु आपुल्या पाख्यांनी हळू हळू समुद्रांतु उडूं लागलो.

फुडां कावळ्यान त्या समुद्रांतु धांवतां, केत्येंकु समुद्र उडतां, पाखुटे वळले देखूनु, मनीं म्होणु लागलो, ‘कटकटा, हांवें थोर वायट केलें. राजहंसा लागीं हांवें उडूंक वास घेतली.¹⁸ तरि आमी वायटा ठाया उडूंक आयलेंव!

ऐशें मनीं म्हणतां, त्या कावळ्याची गती उणी जाली. तंव तो राजहंस आपुल्या पाखुट्यांनी उडतां, कावळ्या लागीं पावलो.

तें देखूनु, त्या कावळ्यान राजहंसाक म्हळें, “आगा राजहंसा, आमी वायटी ठायिं उडूंक आयलेंव. जरि येकाद्या वेळे आमचे पाखुटे वळले, तरि विसव घेवूं म्हळ्यारि, हांगा रूख झाड ना. तरि आतां हे ठायिं उडुंचें न्हय”.

तंव राजहंसान म्हळें, “आगा कावळ्या, चिंता ना. तूं ऊड. जरिय रूख झाड ना जालें, तरि जो उडतलो आसा, तो आपुल्या पराक्रमान उडता. ह्या कारणें आमी हो समुद्र उडूंया.” ऐशें त्या राजहंसान कावळ्याक म्हळें.

17. वडाय; वडवाचार; जिह.

18. वडां मारलीं; पैज मारली.

तंव कावळो पुनरपीं उडतां, पाखे वळूनु, उदकाक पळेंव लागलो.

देखूनु त्या कावळ्यान म्हळें, “आगा राजहंसा, तूं समर्थ. हांव वळा येवनु, तुजे सांगार्ती उडूंक मांडिलें. तरि आतां तुका शरण आयलों. माका तूं राख”.

ऐशें बोलिलें आसतां, त्या राजहंसान त्या कावळ्याक म्हळें, “आतां तूं मजे पाठिरि बैस”.

ऐशें बोलिल्यावरि, तो कावळो त्या राजहंसाचे पाठिरि बैसलो.

फुंडा राजहंसु मागुतें परतूनु, समुद्र उडूनु, तडी हाडूनु त्या कावळ्याक दवरिलो. थंय थावनु दोगय जाण येवनु, रामचंद्राक समस्त वर्तमान सांगिलें.

तें आयकूनु, रगुनाथान त्या कावळ्याक म्हळें, “आतां ह्या राजहंसाक तुजी कुरू दी”.

तें आयकूनु, त्या कावळ्यान आपुलो उजुवो डोळो त्या राजहंसाक दिलो. थें सावन कावळ्याक उजुवो डोळो ना. आतां अरण्ये कांडिची कथा सांगन.

(सोळाव्या शेंकड्या आदलें कोंकणी रामायण - पान 100 ते 112)

२६

दैत्यांचो नाश

येके दिवशीं रगुनाथु राज्य करितां, तंव ते सभेक देव, दैत्य येख्य, गंधर्व, समेस्त पृथुविचे राय बैसले आसतां, ते सभे मधें येकि अपसरा बायल नृत्य करूं लागली.

इतुक्यां मधें, येकु दैत्यु, त्या दैत्याचें नांव चित्ररथु, तो आकास मार्गी येवनु, ते सभे वयरि पळेंव लागलो.

तंव तें नृत्य देखूनु, त्या दैत्यान मनी ऐशें म्हळें, 'ही नृत्य करिता अस्त्री. हिका चोरनु व्हरन.'

ऐशें मनीं धरिलें आसतां, त्या आकासावरि जैसो मेघु गझों, तैसो महा थोरु शब्दु करुनु, गझूं लागलो¹.

फुडां त्या दैत्यान आपुलें रूप अदृश्ट करुनु, होंसाचें रूप धरनु, त्या सभांतु आयलो.

तंव ती स्त्री महा सुंधरि देखूनु, त्या होंसान तिका चोंचिन धरनु, आकाशीं उडालो. तें समेस्त सभाजनानीं देखिलें.

देखूनु रगुनाथान म्हळें, "ही स्त्री नृत्य करित आसतां, आमचे देखत, हो पखी घेवनु वेता!"

ऐशें बोलूनु, धनुश्य बाण घेवनु, त्या पख्याक पाचारिलो, "आरे पख्या, तूं आमचे देखत, ह्या सभाजनां हुजरां, ही स्त्री आकास मार्गी घेवनु वेताशी? आतां तूं त्रिलोकीं जरि पळनु वेशी, तरि तुका गिंवासून मारिन".²

ऐशें बोलूनु, तिनि बाण काडूनु जंव धनुश्याक लायि, तंव त्या पख्यान आपुलें रूप सांडूनु, दैत्य रूप धरिलें.

1. ही मन - भुलयणी चित्रभास नियाळची.

2. खरायेन पिसडून उडोवन मारीन.

त्या दैत्याचें शरिर धा योजनां दिगु, पांच योजनां रूंद, ऐशें शरिर आकास मार्गी आयलें.

तावळि रगुनाथान दों वाणांनी त्या दैत्याचें शरिर भेतूनु,³ भूमिवरि पाडितां, ते सभेवरि जंव पडो, तंव मागुतेन रामचंद्रान तीं भालिंनी त्या दैत्याचें शरिर समुद्राचे तिरीं आपुल्या बाणान घालें.

तंव त्या दैत्याचो पुत्रु. विरशेनु, ताणें आयकिलें, आपुलो वापु रघुनाथान मारनु. समुद्राचे तिरीं घाला म्होणु.

आयकूनु. त्या दैत्यान मावकार रूप धरनु. त्या रामचंद्राच्या नगरा आयलो. येवनु केतिक दिवस पर्यंत्र तो राखो.

फुंडा येके दिवशीं रामचंद्रु आपुल्या सहिन्या सवर्तमान पारदिक वेतां, नाना प्रकारिंचे शिव, सारदूळ, नाना प्रकारिंचे पखी, ऐशी पारदि करितां, तें दैत्यान देखूनु, अजगराचें रूप धरूनु, मार्गावरि, आकास आणि पृथुवि पर्यंत्र आपुलें मुख पसरुनु आसतां, ताच्यो दोनि जिवो जैसो येकादो मार्गु बरवो दिसो, तैश्यो त्यो जिवो भूमिक पसरुनु, त्या रामचंद्राची वाट पळेंव लागलो आसतां, दोनि प्रार⁴ जाले.

तंव रघुनाथु पारदि करतां, धा सहस्त्र दैत्य येवनु, त्या अरण्याक वेडो घालो. तंव त्या दैत्यांनी आपुलीं शरिरां मावेचीं करुनु, त्या रगुनाथाच्या सहिन्याक गिळूं लागले.

धा सहस्त्र राय त्या दैत्यांनी गिळिले आसतां, रामचंद्रान वार्ता आयकिली, आपुलें सहिन्यें दैत्यांनी गिळिलां म्होणु.

आयकूनु, धनुश्य बाण घेवनु, लखिमणा लागीं बोलूं लागलो, "आगा लखिमणा, हें आमचें सहिन्यें दैत्य गिळिताति. तरि ह्या समेस्तांक तूं मारि."

ऐशें बोलूनु, धा बाणु काडूनु, त्या वना भोंवती रखेणा केली. आप्येकी वीस वाणांनी जितुके दैत्य त्या रगुनाथाच्या सहिन्यांक गिळिताले, तेतुक्यांय दैत्यांचीं पोटां फाळूनु, त्या रघुनाथाचें सहिन्यें सोडयलें.

फुडां ते दैत्य आकास आणि पृथुवि पर्यंत्र आपुलें शरिर विस्तारूं लागले.

तावळि रामान धा सहस्त्र बाण काडूनु, त्या दैत्यांचीं शिरां येकेका बाणान छेदूं

3. फोडून; तोपून.

4. प्रहार - हाचें तदभव.

लागलो. ऐशें करितां, धा सहस्र दैत्य मारिले. आपुलें सहिन्यें मागुतें जिवें करुनु, जंजवेळीं जंव येति, तंव त्या मार्गावरि त्या अजगराचें शरिर त्या समेस्ता सहिन्यान खिलें.

फुडां त्या सहिन्यान म्हळें, “हें महा थोर अजगराचें शरिर आकास आणि पृथुवी पर्येंत्र पसरिलां!”

देखूनु सहिन्यें बोलूं लागलें, “आतां आमी कोणु विचारु करूं? रगुनाथु तरि मागारिं आसतां, आमकां हें अजगराचें शरिर कितें करित?”

ऐशें बोलूनु हस्ती, घोडे, रथ, पांयदळ, समेस्त ताच्या शरिरांतु प्रवेसले.

तंव त्या अजगरान रामु लखिमणु आपुल्या मुखांतु प्रवेसले ना देखूनु, तो आपुलें शरिर ल्हान करी ना जालो. इतुक्यावरि रामु, लखिमणु, भरतु, शत्रगनु आणी समेस्त वीर येवनु जरि पळेति, तरि महा थोर अजगराचें रूप देखिलें.

तंव रगुनाथान म्हळें, “चतुरंग सहिन्यें ह्या अजगराच्या मुखांतु तंव प्रवेसलें, आतां हें समेस्त सहिन्यें हाच्या शरिरांतु मरत कि उरत?”

ऐशें बोलूनु, तीं भालिंनी त्या अजगराचें शरिर उबेंचि चिरनु, भूमिवरि पाडिलें.

फुडां ताच्या उधरांतु जितुकें सहिन्यें आशिलें तितुलेंय जिवें करुनु, आपुलें सांगातीं घेवनु, नगरा आयलो.

तंव त्या नगराच्या लोकान रगुनाथु नगरीं आयलो देखूनु, गुडयो, तोरणां, मखरां, विदी, हाट, हाटवट्यां परिमोळदकां शिंपूनु, नाना परिंचे रत्नाचे दिपक, आरति, निंबोलणें करुनु, आपुलें शिंवासनी बैसयलो.

तंव महा वीर थोर थोर देसोदेशींचे राय त्या रगुनाथाक नमस्कारु करुनु, आपुल्या नगरा वचूं गेले.

फुंडा येके दिवशीं द्रुमुख नगरीं भरतुहरि राव, त्या रायाक दोनि सहस्र स्त्रियो, त्या मधें पाटांच्यो राणयो पनास. त्यो आपुल्या नगरांतु नाना विचित्र घरां करुनु आसतां, तंव येके दिवशीं ते नगरिचो राव आपुल्या आठाळ्यावरि⁵ बैसलो आसतां, ताणें देखिलें, आपुल्यो स्त्रियो पनास जाणीं, ताणीं आपुलीं घरां नाना विचित्रां केलीं.

ऐशें देखूनु, भोव सोंतोसूनु, त्या आपुल्या बुरिंजावरि रात्री निदेलो आसतां, तंव येके राखेसु मावकारु आकास मार्गी येवनु, त्या रायाच्या नगरांतु हिंडूं लागलो

आसतां, तो राव आणी ताची स्त्री दोगांय जाणां, तीं आपुल्या बुरिंजावरि निदेल्यांति ऐशें देखूनु, त्या राखेसान राव निदेललो तो पलंगु उचलूनु, आकास मागीं घेवनु, वचूं लागलो.

फुडां त्या राखेसान तो राव आपुल्या नगरा व्हरनु, त्या रायाक येकी कोठ्यांतु घालो.

तावळि ताच्यो स्त्रियो आपुले नगरीं जरि पळेति, तरि राव आणी राणी दोगांय जाणां रात्री भितरि नांति.

ऐशें देखूनु, थोरू आकांतु करूं लागल्यो. दैसोदेशिं, नगरान नगर हिंडतां, राव कोणी कडें ना.

ऐशें देखूनु, त्या स्त्रियांनी आपुले पुत्र पांच जाण, त्या पुत्रांक म्हळें, “तुमी रघुनाथाक वचूनु सांगा.”

ऐशें आयकूनु, ते पांचय जाण रगुनाथाचे नगरीं गेले आसतां, मागुतें त्या राखेसान त्या रायाचें रूप धरूनु, त्या नगरा येवनु हिंडूं लागलो. तें त्या रायाच्या स्त्रियांनी देखूनु, ताच्या चरणां लागल्यो. जैशे त्या रायाचे गूण, रूप, सुंदराय, तेतुकेंय मावकार करूनु, त्या नगरांतु हिंडतां, तंव त्या रायाच्यो स्त्रियो ताची शेवा करूं लागल्यो. ऐशें करितां, दोनि सहस्र अस्त्रियो त्या राखेसान भोगिल्यो.

फुडां येके दिवशीं, तो राव कोठड्यांतु घालो आसतां, रात्री ताणें स्वप्नांतु ऐशें देखिलें, आपण येका शिंवावरि बैसूनु येका अरण्यांतु वेतां, तंव हस्ती त्या शिंवान देखिल्यो. फुंडा त्या शिंवान आपण्याक पाठिरि घेतलेलो तो येका पर्वताच्या शिखरावरि ठेवनु, ते हस्तिच्या दुमाल्या^६ वेतां, पांच जाणी हस्ती त्या शिंवान मारनु, मागुतेन तो शिंव आपण्याक पाठिरि घेवनु, आपुल्या नगरा हाडूनु पायलो. ऐशें स्वप्नी देखिलें.

फुंडा जागृत जावनु जरि पळे, तरि आपण त्या कोठड्यांतु आसा, ऐशें देखूनु थोरि चिंता करूं लागलो. त्या रायाच्या पुत्रांनी रगुनाथाच्या राज्या वचूनु, रामचंद्रु शिंवासनावरि बैसलो आसतां, त्या पुत्रांनी जितुकी वर्तलली कथा तितुकिय ताका सांगिली.

तें आयकूनु, रामचंद्रान बोलिलें, “विंद्याचळा पर्वतावरि येक शिखर. त्या शिखरांतु येकि गुफा, त्या गुफांतु त्या रायाक कोठड्यांतु ते राखेशिन घाला.”

ऐशें त्या पुत्रांक सांगिलें आसतां, येकु दूतु येवनु, रामचंद्राक सांगूं लागलो, आगा स्वामया, त्या रायाच्या नगरांतु येकु मावकारू, रायाचें रूप धरनु, राज्य रित्ता. ताणें कपटान जितुक्यो रायाच्यो स्त्रियो, तेतुक्योय भोगिल्यो”.

ऐशें त्या दुताचें वचन रगुनाथान आयकूनु, आपुलें चतुरंग सहिन्या सैत त्या रायाच्या नगरा गेलो. वेतां ऐशीं सहस्र वाजंत्रां, दोनि खेवणी सहिन्यें, पांच अर्बुदा मोडे; धा कोटी रथ, इतुक्या सहिन्या सैत त्या नगरा पावलो आसतां, तो कपटी राखेसु पळूं लागलो.

तें देखूनु त्या स्त्रियांनी मनीं धस्कूनु, वोलूं लागल्यो, “हो राखेसु आमकां कपटान भोगूनु, आमचें पतिव्रतपण भंगूनु गेलो”.

ऐशें वोलूनु, थोरि बोंब जंव करिति, ती रगुनाथान आयकूनु, आपुल्या रथा सैत आकास मार्गी उडालो. तंव तो राखेसु मावकारू पळता, ऐशें देखूनु, रगुनाथान सात वाण घालूनु, त्या राखेसाचें शिर छेदिलें. तें शिर त्या रायाच्या नगरांतु राणयो जंय वैसलल्यो, तांचे लागीं येवनु, तें शिर भूमिवरि पडलें.

फुडां रामचंद्रान त्या रायाचे सुधिक, आपुल्या रथावरि बैसूनु, येकलोचि त्या विंद्याचळा पर्वतावरि पावलो आसतां, त्या पर्वतावरि येकु राखेसु, माव रूप धरनु, रूशेस्पराचो आस्रमु करूनु, बैसला, ऐशें रगुनाथान देखिलें.

तंव रगुनाथु त्या रूशिच्या आश्रम्या वचूनु विश्राम केलो. फुडां त्या रूशिन रामचंद्राकु त्या विंद्याचळा पर्वतावरि तो राव आशिलो, त्या रायाक हाडूनु, रगुनाथाचे हातीं दिलो.

मग रामचंद्रु आपुल्या नगरा पावलो आसतां, देसो-देशिचे राय, देव, दैत्य, येख्य, गंधर्व, इतुकी आपुली प्रजा आपौनु, म्हळें, “हो राय विंद्याचळ पर्वता जरि राखेसान लिपयलेलो. तरि हो तुमी थंय व्हरनु, देया”.

ऐशें त्या समेस्तांक सांगूनु, जितुके वानर आशिले, तांकां आपौनु, म्हळें, “आमी ज्या कार्याक अवतारू घेतलेलो, तें कार्य समेस्त संपादलें. आतां तुमी आपुले नीजस्थानी वचा.”

हनिमंताक म्हळें, “तुका तरि मरण ना. तरि तूं अमरू जावनु आसा.”

मग बिबिशेणाक बोलिलें, “जंव पर्येंत्र मजी कथा आसा, तंव पर्येंत्र राज्य तूं करि”. ऐशें ताका वरूदान दिलें.

मग जांबोवंताक म्हळें, “तूं अमरू जावनु राव”. ऐशें ताका वरूदान दिलें.

मग हेरा समेस्तां वानरांक बोलिलें, “जे कोण रावतले आसति, ते मज वरूदान घेवनु सुखी रावा. आणी जे कोण मजे सांगातीं येतले, तरि तुमी ह्या समुद्रां रिगूनु, आपुलीं शरिरां सांडूनु, वेंकुटीं वचा”.

ऐशें त्या समेस्तांक बोलिलें आसतां, ते समेस्त समुद्रांतु न्हाण करितां, तांचीं शरिरां पडुनु, ते नीजस्थानी गेले. देखूनु रामचंद्रान आपुल्या पुत्रांक तें राज्य देवनु, आपण विमानारि बैसूनु, समेस्त देवां सैत वेंकुटीं गेलो.

ऐशी कथा रामायेणी अवतार रचना, आदी अंतु पर्यंत्र, वाचिल्यारि, जितुकि अवतार रचना आसा, तेतुकि कळत.

जाणतां, नेणतां, कथा बरयल्या, ती मना हाडूनु, श्रुत्यानी खेमा करावी.

(सोळाव्या शेंकड्या आदलें कोंकणी रामायण - पान 281 ते 287)

३९

पांचवो अध्याव

फुहां रामु वीस दिसांचो जाल्या उपरांतें, ताची माय उसुंग्यावरि धरनु खेळैयि. ऐशें आसतां, येकु दैत्यु दखिण दिशे थावनु हांसाचें रूप धरनु, तिचे लागीं येवनु, उबो रावलो. तें दसरतान देखिलें. आणी 'हो हांगा कितें करिता,' ऐशें पळेंव लागलो!

इतुक्यां, रामाचे मायेन त्या वाळकाक पाळण्यांतु दवरनु, आपण दसरता लागीं आयली.

तें हांसान देखूनु, येक म्हा भयानक रूप धरनु, त्या वाळकाक हातीं धरनु आकास मार्गी उडालो.

तें उभय वर्गानी देखिलें. थोरू आकांतु वर्तलो. आता आमी कितें करूंचें? तो दैत्यु कोणी कडें वचत म्होणु, कोणु जाणा. ऐशें म्होणु दोगांय जाणां चिंते पडलीं.

इतुक्यां, वशिस्टु थंय पावनु सरलो, "आगा दसरता, तूं कित्या म्होणु ऐसली चिंता करिताशि, तें माका सांग."

आपुल्या गुरूचें उतर आयकूनु, दसरता रायान म्हळें, "आगा स्वामया, ही मजी अस्त्री रामाक जंय जंय म्होणु खेळयता आसतनां, येकु दैत्यु हांसाचें रूप धरनु, हिचे लागीं येवनु, उबो रावलो. माका हांसचि ऐशें दिसलें. इतुक्यां मधें हिणें रामाक पाळण्यांतु दवरूनु, मजे लागीं आयली. तें त्या दैत्यान देखूनु, येक म्हा भयानक उग्रशें राखेसाचें रूप धरनु, रामाक उचलूनु, खंयचे कडें गेलो, ऐशें कळ ना.

"आतां हांवें कितें करूंचें, तूं माका येकि बुधि दी. जावळि मगेरि पुत्र ना आशिलो, तावळि तुवें मगेरि जायसो केलो. तेणेचि प्रमाणी, तूं माका तो पूत्रु हाडी. ऐसो करूंच्याक कांय येकि प्रतेमु दी".

तें उतर आयकूनु, वशिस्तान म्हळें, "तूं कांय करूं नाका. हांव वचूनु, रामाक घेवनु येतां".

ऐशें म्होणु, त्या दैत्याचे पाठीं लागलो.

पाठी घेता देखून, तो दैत्यु इजोरशीं खोलांतु येवनु, लिपलो.

फुडां तो वशिस्ट चिकोलणा भोंवनु, जरि इजोरशीं खोलांतु वच, तरि तो दैत्य मेरेच्या आडसरा लिपूनु आसा.

तें वशिस्तान देखून, त्या दैत्याक पाचारिलो, “आरे दैत्या, तूं ह्या बाळकाक घेवनु आयलोशि, तो कित्या? मजे लागीं युद्ध करि”.

ऐशें म्होणु धणुवाक बाणु लावनु, विंदिलो.

तें दैत्यान देखून, आपुल्या धणुकाक सत्तावीस बाण लावनु, त्या बाणांचे शेतकुट केले.

तें देखून, वशिस्ताक जो कोपु आयलो, तो कोणाच्यान सांगव ना. जैसो माग नरशिंवाक कोपु आयललो, तैसो आयलो. धणुकाक येकतोरशे बाण लावनु विंदिले. ते निरतचि वचून, दैत्याच्या हुरधयाक भेदले.

तेणें करितां, इजोरशीं खोलांतु थावनु, कुळस्थळये येवनु, उसळून पडलो.

तावळि वशिस्तान रामाक हातांतु घेवनु, अयोध्या येवक आयलो.

ऐशें आसतां, मजोरड्या म्हळ्या ग्रामा पावलो. थंय येकजणा माजोरडेकाराक भेटलो.

ताणें वशिस्ताक नमस्कारु करुनु म्हळें, “आहो, तुमी खंय गेलले ह्या चेरडुवाक घेवनु?”

तावळि वशिस्तान म्हळें, “माका इजोरशीं खोलांतु येक कार्यें आशिलें. थंय वचूंक वेतां आसतना, हें चेरडूं रोडूं लागलें, मजे सांगाती येतलें म्होणु. रोडुंचें तरि थांबना. ते देखून, हांवें हाका हाडिलें”.

ऐशें उलयत आसतना, रावणाचो पुत्रु, इंद्रोजी, थंय पावनु सरलो.

तें माजोरडेकारान देखून, उतरडेच्या येकि पाळंदितु वचून, लिपलो.

फुडां वशिस्ताक वा रामाक खांदारि घेवनु, उडालो.

तावळि वशिस्तान इंद्रोजिता लागीं विचारिलें, “तूं माका कित्या व्हरताशि?”

तें आयकून, इंद्रोजितान म्हळें, “आयचो सगळो दिसु हांव निरावी. रजमात्र खेल्लें ना. तुमचें दोगांचेंय मास खायन म्होणु, व्हरतां”.

त्या उतरारि वशिस्तान म्हळें, “आमचें दोगांचें मास तुजो येकु घांसु. तुका हांव

असलो राखेस दाखयन, जो इतुके माणुसु तुका धरनु हाडीत, ते येका म्हयन्या देसांक पुरो जायत”.

तें इंद्रोजिताक सत्य, ऐशें दिसूनु, वशिस्टा लागीं निमिगिलें. “तो राखेस आपण्याक खंय मेळत?” ऐशें म्होणु ताचे लागीं निमिगिलें.

तावळि वशिस्तान म्हळें, “मजे सांगातीं तूं यो. तुका हांव दाखेन.” ऐशें म्होणौनु इंद्रोजिक सांगाती घेवनु, मुंगुभूंयिं आयलो.

येवनु त्या इंद्रोजिताक बांयतु चौवूं सांगिलें.

वशिस्टाचें उतर आयकूनु, तो बांयतु चोयलो.

चोयतोचि, आपणाच्याचि रूपाचो येकु भितरि देखिलो. देखूनु ताका उलो मारिलो, “आरे राखेसा, तूं मजे लागीं युद्ध करि”.

ऐशें म्हणूनु खाडारि हातु घालो. तावळि ताचें रूप, तेंवय खाडारि हातु घालिता. तें इंद्रोजितान देखूनु, म्हा कोपारूडू जावनु, त्या राखेसाक मारूंच्याक बांयतु उंडी घाली. घालित खेचीं, वशिस्तान येक वज्र ताच्या आंगारि मारलें. तें निरतचि वचूनु इंद्रोजिताच्या हुरध्यारि भेदलें. तेणें करितां, ताणें प्राणु सांडिलो.

फुंडा वशिस्टु मुंगुभुंय थावनु जंव उतरड्या ये, तंव तो माजोरडेकारु लिपलेलो देखिलो.

“आरे, कित्या तूं भियेवनु हांगा येवनु, लिपलोशि? हांवें ताचो निपातु¹ केलो”.

तें उतर आयकूनु, माजोरडेकारान म्हळें, “कोणी प्रमाणी तुवें ताचो निपातु केलो? तूं तरि बळिवंतु न्हय. तो इंद्रोजितु राखेसु महा भयानक. असल्याचो निपातु करूंच्याक तुका इतुकें वळ आसा? माका हें साच² दिस ना”.

तें उतर आयकूनु, वशिस्तान शिळोक म्हळो, : “बुदि असे वलतसे। निर्बु दासे कृश्ट बला। वनिर शिंहु मोधर्मत। शेपेन शिंहु निपातेते।”

अर्थु:- बूद्धि बळ आशिलेलें साज बरें. पण अबुध्याक कितुलेंय वळ जालें, तरि कामा नये. दृश्टांतु, गागा सोंश्यान मातलेल्या शिंवाक मारला. हांव मनुश्य जावनु, इंद्रोजिताक नाडयलेलो भोव”.

ऐशें आयकूनु, माजोरडेकारु विनंती करूं लागलो, “आगा स्वामया, कोणी प्रमाणी सोंश्यान शिंवाक नाडयलेलो, ती कथा माका सांग”.

1. काबार केलो.

2. सत्य; खरें.

तें उतर आयकूनु, वशिष्ट कथा सांगूं लागलो. “पूर्वी केळोशी म्हळल्या गांवान येक अटूक अरण्यें आशिलें. त्या अरण्यांतु येकु शिंवु मदा आयलो. येवनु जिन्या मोनजाती आशिल्यो, इतुक्योय मारनु भकी.

“ऐशें आसतां, कोल्यान येकि बुद्धि केली. समेस्त मोनजातींक मेळयल्या मेळौनु, तांचे लागीं म्हळें, ‘आमी दिसाच्या दिसा येकेक आमचें पिल त्या शिंवाक दिंवचें. मजी शर्ती³ जाल्यारि हांव दिन. सोंश्याची शर्ती जाल्यारि सोंसो दित’.

ऐशी ताणें बुद्धि समेस्ती मोनजातिक दिली.

ती तांकां मानली. समस्ती येकडें मेळूनु शिंवा लागीं वचूनु विनंती करु लागल्यो, “आगा शिंवा, म्हा बळया, तूं आमचें उतर आयक. आमी दिसाच्या दिसा येकि खांवक धाडितांव, ती खावनु तूं सुखी राव. आमकां तूं विभास⁴ करु नाका”.

तें आयकूनु, शिंवान म्हळें, “भोव बरें. आप्येकि मातु आसा. जरि तुमी कळावनु हाडि, तरि तुमकां मारिन’.

ऐशें शिंवाचें उतर आयकूनु, मोनजाती सुखी जावनु, आपापुल्या स्थाना गेल्यो. फुडां तां तांचे शल्यें प्रमाणी, तीं हाडूनु दिसाच्या दिसा दिति.

ऐशें आसतां, येकु दिसु सोंश्याची शर्ती पावली!

सोंसो म्हा दुखेस्तु जावनु, आपुल्या पिलाक धाडी ना जालो.

समस्ती मोनजातीं लागीं म्होणु लागलो, “हांव आजि त्या शिंवाक येकी प्रकारीं बांयतु घालितां. घालूनु बोव करितां. बोव करित खेवीं. तुमी येकेकु फातरु हातांतु घेवनु या”.

ऐशें म्होणु त्या समेस्ती मोनजातिक सांगूनु, आपण त्या शिंवा लागीं गेलो. तो कळावनु आयलो देखूनु, शिंवु म्हा कोपारुडू जावनु, ताचेरि उपूंक आयलो.

तावळि त्या सोंश्यान म्हळें, “स्वामया, तुका आजि हांव येकि हब्राण⁵ मोनजाति दाखैन. ती तुका चौं म्हयन्यांक पुरो. मजें मांवस खेल्यारि, येकु तुजो घांसु जांवचो ना. आणी घांसु जरि जालो, तरि तुजी भूक वचूंची ना”.

ऐशें सोंश्याचें उतर आयकूनु, शिंवान म्हळें, “माका तूं दाखय. दाखैल्यारि हांव तुका सोडिन.”

3. पाळी.

4. त्रास ; पिडापीड.

5. व्हडल्या जिनसाची.

तावळि सोंश्यान म्हळें, 'मजे सांगातीं यो."

तें उतर आयकूनु, शिवु सोंश्या सांगातीं वचूं लागलो.

वेतां वेतां, रासय ग्रामा पावलो. थंय येकि बांय, चाळिस पुरुस खोलि, आशिली.

ते बांयतु शिंवाक वच म्होणु सांगिलें. तावळि शिवु वेगीं वेगीं ते बांयच्या कांटारि वचूनु भितरि चौं लागलो. चोयतचि भितरि ताचें रूप देखिलें. पण हाका आपणाचें रूप ऐशें कळलें ना.

ती मोनजातिचि म्होणु पैजां करूं लागलो, "आरे चोरांट्या, तुजें हांव मांवस खातलों". ऐशें म्होणु खाडारि हातु घालितां, मिश्यो सुतारतां⁶, तैशेंचि तें रूप करतां, ऐशें शिंवान देखूनु, म्हा कोपारूडु जावनु, बांयतु उडी घाली.

घालित खेवीं, सोंश्यान शिव हारिलो देखूनु, जितक्यो मोनजाति आशिल्यो इतुक्यांय येकटांय येवनु, गुंडे फातर घालूनु, मारलो.

ऐशी कथा वशिस्तान त्या माजोरडेकाराक सांगिली.

तें ताका हय, ऐशें दिसूनु, ताणें म्हळें, "स्वामया, बुधी, ऐशी आप्येकि कोणि वस्तु ना. म्होणुंच्याक पुर्विल्यांनी शिळोकु नेणूनु म्हळा".

ऐशें म्होणु वशिस्ताक नमस्कारू करुनु, आपुल्या कार्याक गेलो.

फुडां वशिस्त उतरड्या हौनु अयोध्या आयलो. येवनु रामाक दसरता लागीं दिलो आणी मार्गावरि जितुकें वर्तललें, इतुकेंय सावकाशीं सांगिलें.

दसरतान रामा भोंवतें नाना परिंच्यो वस्तु उंवाळूनु, पोरो घाल्यो.

ऐशी कथा म्हयेश्वरान पार्वत्येक सांगिली.

अपूर्वि कथा देखूनु, शंकराची प्राणेस्परी संतोसली.

संतोसूनु, पूणती विनंती केली, "आगा स्वामया, ह्या रामाक घरीं हाडिल्या उपरांतें, कितें वर्तलें तें माका सांगा".

ते विनंते प्रमाणी सदाशिव कथा सांगूं लागलो.

(सोळाव्या शेंकड्या आदलें कोंकणी रामायण - पान 302 ते 307)

गद्य म्हाभारत

(हांतलो एक नमुनो - पंदरावो शेंकडो)

पयली कथा

अस्तनापुर नांव नगर तेथीं सांतनु चक्रवती राय राज्य करी. त्या रायाच्ये स्त्रियेक नांव गंगा. ती स्त्री रायान मेळैतनां दोगांकें बोलु¹ सत्य सुकृत हौनु ती रायाची स्त्री जाली. “जे वेळे हांव मागन तें तुवें राया, माका दिवचें,” ऐशें म्हणौनु बोलु भास रायान दिली. फुडां ती गर्भेस्ति जाली. नव मास भरले. उप्रांतें प्रसुत जाली. पुत्रु जालो. तो पुत्रु तिणें व्हुनु उदकांतु घालो. राव वोगोचि आसा. कांय उलै नां. ऐश्या परीं पांच पुत्र तिगेरि जाले. तेवै व्हुनु उदकांतु घाले. त्या पासवत राव भोव दुखेस्तु जालो, पण आपुले स्त्रियेक बोलु भास दिल्या म्हणौनु कांय बोल नां. ऐशें आसतां मागुतेन² ती गर्भेस्ति जाली. नव म्हैने पुरे जाले. प्रसुत जाली. सटवो पुत्रु जालो. तोवै घेवनु उदकांतु घालुंक वेताली. इतुक्या राव येवनु तिचे लागीं भोव कोर्नु विनीं लागलो: “ हो पुत्रु माका तुं भिकेक दी, आमंच्या राज्याक राव जायत.” तंव तिणें रायाचे हातीं ताका भिकेक दिलो म्होणु भिस्मु नांव ठेयलें.

तंव राया लागीं ती उलौ लागली, “हो तुका हांवें भिकेक दिलो, हांव भाशेक आजि तागैत³ उत्रै जालीं⁴” म्हणौनु अदृष्ट जावनु गेली. त्या पासवत रायाक भोव दुख पडलें. राय विकळु⁵ चिन्ताक्रांतु जावनु, अन्न उदक वर्जिले. वस्त्र लुगडें न्हेसुंचें सांडिलें. सिंहासनावरि बैसुंचें सांडुनु येका करड्या फातरावरि बैसो.

ऐशें आसतां दिवशीं माशीं तो भिस्मु पुत्रु वाडलो. फुडां धा बारां वरुसांचो

1. उतर; आश्वासन; बोलु भास.
2. मागीर; उपरांत.
3. सतत आयज पसून; एकसारकी सुर्वेकसावन.
4. उतर पाळ्ळें; रीण फारीक केलें.
5. निरास.

जालो. बापाचें मन दुचित देखूनु आपुल्यां प्रधानां, मंत्री वर्गा लागीं विचारिलें: “हो मजो बापु कोणा प्रस्तायाक सदान्त असलि चिन्ता करिता, तें तुमी माका सांगा. नाथिल्यारि मजो जिव हांव सांडिन.” तंव त्यां मंत्र्यांनीं भिस्माचें उतर आयकूनु मागां जें वर्तललें तें इतुकेंय सांगिलें. तें आयकूनु तो भिस्मु म्होणुं लागलो, “अस्त्रिये विण राय भोव दुखेस्तु. तरि आतां मजें तरणेपण मज्या बापायक हांव दिन, वा ताचें ब्रधपण हांव घेन, आणी हांव स्त्री हे संवसारीं जरि करिन, तरि मजे माये समान ऐशें मानिन” म्होणु निचेव केलो.

ऐशें म्हणौनु आपुल्या बापा सांतनु चक्रवतिक अस्त्री जोडुंक देसों देशीं आपुले मंत्री प्रधान धाडिले. इतुक्या कास्मिर देशीचो राव कोन्तभोजु जें आशीलो थें ते गेले. ताचे घरीं येकि उपंवरि⁶ कन्या वाडलली. ताणीं ताचे लागीं म्हळें: “आमकां भिस्मान तुमंचे लागीं धाडिल्याति, आपुल्या बापाक तुमंची कन्या दिंवच्याक.”

तें आयकूनु तो तांचे लागीं उलौं लागलो, “भिस्मु व्हडल्ये स्त्रियेलो⁷ म्होणु राज्य तो करित. हांवें मजी कन्या ताच्या बापाक दिंवची, तिगेरि जी कांय सनचति⁸ जायत तांकां राज्य फावो ना म्होणु नेदे जायत. ऐशें म्हणौनु कोन्तभोजान त्या मंत्र्यां लागीं सांगूनु धाडिलें.

तांचें उतर आयकूनु भिस्मु वोगोचि रावलो. मग आपणोचि जों जें कन्या जो जोचे घरीं वाडलल्यो थें सोयरिकेक आपणोचि वचो. जाचे घरीं कन्या वाडल्याति तांचे घरीं जंव सोयरिकेक वचो, तंव ताणीं जेणे प्रमाणीं कोन्तभोजान जाप दिलली तेणें प्रमाणीं जाप दिली. तंव भिस्मान आपुल्या मनांतु म्हळें, “ हांव तरि राज्य सर्वथा नकरीं आणी स्त्री नजोडीं. जरि स्त्री हांव जोडिन तरि ती माका मजे माये समान, ऐशें म्होणु हांवें आदिंचि निचेव केला. प्रतमोचि हांवें मजें तरणेपण मज्या बापाक दिलें. ताचें ब्रधपण हांवें घेतलें. ऐशें आसतां हो समस्तु लोकु आपुल्यां मनांतु सोयरिक नकरुंक ऐसलें उतर दिताति.” ऐशें म्हणौनु थें ठावनु दुसरीं आपुल्या अस्तनापुरा आयलो.

ऐशी ही कथा जल्मजयाक शुख इन्द्रान सांगिली. ती कथा अपूर्वि देखूनु संतोसु पावलो.

6. लग्नाक तयार जाल्ली; वोडवी.

7. लो, हें जिवंत मनशाचें विभक्तीक लागतलें कूस, कोंकणीचें खाशेलें.

8. संतती, ह्या उतराचें त्या काळा-वेलें कोंकणी रुप.

दुसरी कथा

भिस्मु बोले मंत्र्यां प्रधानां पाशीं, “राजा दुचितु, महा मानशी, कामु नाही. रायाशीं तेणें दुखि थोरु झळंवता”.

भिस्मु मंत्र्यां प्रधानां लागीं उलैलो: “आमंच्या बापाक अस्त्रिये विण जिवाक सुख नां. महा चिन्ताक्रांतु. तरि आतां हांव येकि कन्या तुर्तोचि जोडिन”. म्हणौनु आपुल्यां राज्यांतुले घोडे, हस्ती, रथ, पांयदळ, चतुरंग सहिन्या सहित भायारि पडलो. इतुक्या मार्गावरि वेतां, समन्द्राचे तिरीं सुगन्दु परिमळु येवूं लागलो. त्या परिमळाच्या लब्दानु राव वा समेस्त सहिन्यें वेदलें. तंव रायान प्रधानां पाशीं विचारिलें, “कस्तुरी चन्दनां सारिखो परिमळु जो येता तो खैचो?” तें उतर आयकूनु प्रधानान आपुल्यां शेवकांक निरोपु दिलो, “कोणी कडे कोण देवस्थान आसा, की बरवो सुगन्ध पुश्यांचो ठावो आस, तरि तुमीं ठाय घालूनु वेगीं वेगीं या”.

तें उतर आयकूनु शेवक धांवत गेले. ते समुद्रा तिरीं सोदूं लागले. सोदितां सोदितां त्या समुद्राच्या तिरावरि येकु नववड्डु¹ म्हणजे तारी, तारि उतरतालो. ताची ती कन्या महा स्वरुपि सुन्धरि त्यां शेवकानीं देखिली. तिचे आंगिचो सुगन्ध परिमळु येता. त्या परिमळाच्या लब्दाक भोंवरांचें रण झुणुकारु² अंत्रोख्य³ जाता. तावळि शेवकानीं देखुनु, तिचे लागीं विचारिलें: “तुं कोणाची कन्या, हें सर्व वर्तमान आमकां सांग.”

तावळि ती तांचे लागीं उलौं लागलीं:

“मजो बापु खारुवो, हांव ताची कन्या. पैलें मजें नांव मछगन्धा. येकु गांवभरि मजे आंगिची पोटाणि⁴ जैशी मासळ्येक हिंवसाणि येता, तैशी येताली. तावळी ह्या

1. व्हडेकार.

2. मंजूळ संगीतमय आवाज.

3. अंत्राळांत.

4. घाण; वायट म्हेळ्याचो वास.

गार्गान येकु रुशी परस्परु म्हळेलो तारि उतर्नु वचूंक आयललो. तावळी मजो बापु ब्रारुवो अरण्यांतु गेललो. हांव येकलिचि ते तारी लागीं बैसललीं. माका देखुनु हशेस्परु वेगीं पेलतडी उतरि म्होणुं लागलो. तावळि हांवें म्हळें, 'मजो बापु येवनु उतरित, हांव कन्या कैशें होडें उतरुं?'

“तावळी येकान्तवासु देखुनु, तो रुशी आपण्याक भोगु⁵ मागुं लागलो. तावळी हांव भयाभिति होनु लाजिलीं. तावळि तो रुशी वोलूं लागलो: 'वेगीं तुं माका भोगु दिशी तरि बरें, ना तरि तुका स्त्रापूनु भस्म करिन'. तें उतर आयकूनु हांवें ताचे लागीं बोलिलें, 'हांव कन्या, भोगु दिवक नेणो'. तावळि ताणें म्हळें, “तुका बरवीं पनरां हौ सोळां वरुसांची सवाशिणी करिन”.

“तावळि हांवें म्हळें, 'दिसाचो भोगु दिवूं तरि नये. समेस्त देव, चन्द्रु, सुरियु, समन्द्रु, वृष्ट्य, वांवतर देखताति. हांव तुका कैसो भोगु दिवूं?'

“तावळी ताणें म्हळें, 'तूं भियेंव नाका. त्यां समेस्तांची दृष्टि आमी भोगु करतनां पडनांशी हांव करिन,' म्हणौनु आठांय दिशांक कमंडळिचें उदक काडूनु उडेलें. त्या उदकान हिंवर जावूनु अन्दकारु पडलो. मनुश्याक मनुश्य देखुं नये जालें.”

फुडां ते मळेकन्येन त्या रुशिक भोगु दिलो. फुडां तिगेरि व्यासु पुत्रु जालो, आणी तिका नांव सुगन्धा म्हणौनु ठेयलें. ते सुगन्धेचे आंगिची वासना जैशी कुंकुम, कस्तुरि, अगर चन्दन, बवन चन्दन परमळता तैशी वासना परिमळु येवूं लागलो. मग तो रुशी जें तप केललें इतुकेंय वचूनु नागौलो.

ऐशें हें मागिलें वर्तमान त्यां प्रधानांच्यां शेवकां लागीं सुगन्धेन सांगिलें. तें आयकूनु, ते आपुल्या स्वामया लागीं येवनु सांगिलें. तें सर्व वर्तमान आयकूनु, राव प्रधान मंत्री घेवनु ते सुगन्धे लागीं येवनु समुद्राचे तिरीं बैसलो. तिच्या बापा खारुव्याक आपोंक धाडिलो. तो रायाचो निरोपु आयकूनु धांवत येवनु पायां पडलो: 'स्वामया तुवें कित्या माका आपोंक धाडिलेलो तें माका सांग'

तंव रायान म्हळें, 'तुजी ही कन्या सुगन्धा आमंच्या बापा सांतनु चक्रवतिक दी. दिल्यावरि तुका हांव देस, दुर्गा, वळित, द्रव्य, रथ, हस्ती, घोडे, सहिन्यें, पांयदळ दिवनु, राव करिन. जें कांय हांव म्हणतां तें तुं करि' तावळि ताणें म्हळें,

5. हें अर्थाळ उतर नियाळात.

‘स्वामया हांव तुजो शेवकु. जें कांय ती कन्या म्हणता तें करुंचें’

तावळि प्रधानु, राव कन्येचो वापु सैत तिचे लागीं पावले. राव येता देखुनु तो उठून रायाक सास्टांग दोनीय हात जोडुनु पायां पडली. रायान म्हळें, “तुं कांय भियेंव नाका. जें कांय हांव म्हणतां तें तुं करि. उदंड भाग्या पावशी” तावळि निण म्हळें, “स्वामयान निरोपु दिलो तो भोव वरो, पण हांव जी विनंती करितां ती वर प्रमाणीं मना हाडुनु निरोपु दिशी, तरि तुवें म्हळेलें हांव करिन. तरि स्वामया, तुं राज्याचो राव राज्य करिताशी आणी तुं व्हडी बायलेलो. तुगेरि जी संचति जायत तें राज्य करिती. मगेरि जे पुत्र जाती तांकां राज्य नां. तुमची शेवा करनु ताणीं आसुंचें. तरि हे भाशे हांव सर्वथा तुवें म्हळेलें नकरीं. हांव जें म्हणतां तें तुं जरि करिशी. तांग हांव तुज्या बापा सांतनु चक्रवतिची बायल जायन”.

तें उतर आयकून ताणें म्हळें, “हांवें प्रतमोचि नेमु एसो केला, स्त्री सर्वथा हांव नकरीं वा राज्योय नकरीं. हांवें मजें तरणेपण मज्या बापाक दिलां, ताचें ब्रधपण हांवें काडून घेतलां. तुं आमंच्या बापा सांतनु चक्रवतिची स्त्री जा. तुगेरि ताचे वरौनु जे पुत्र जाती तांकांचि राज्य हें समेस्त दिलें, ऐशें मानिं. हांव आजि तागायत अस्त्री आणी राज्य जरि करिन, तरि मजे माये गंगेचि माका आण⁶. संवसारीं जितुक्यो स्त्रियो आसति इतुक्योय माका मजे मायेचे परीं. हांव ब्रह्मचारी, परमेस्पराची भग्ति शेवा करुनु आसतलों”.

हें उतर तिणें आयकून, ती संतोसुनु, बरें म्हळें.

मागिरि थेंचि गन्धर्विद्वाह⁷ केलो. करुनु त्या सहिन्या सहित अस्तनापुर राज्यांतु हाडुनु सांतन चक्रवतिक आणी ते सुगन्धेक येकोडे बैसोन आपुल्या हातान रत्नां मोर्तियांची शेंस भरली. “जे कांय तुगेरि पुत्र जाती, तांकां हांव राज्य मज्या बापा हुजिर समर्पुन दिन. तुं आजि तागायत ह्या राज्याची स्वामिणि”. ऐशें वरुदान दोगांयकै भिस्मान दिलें.

ऐशी ही कथा शुख इन्द्रान जल्मजयाक सांगिली. पुणतीं तो विनंती कोरुं लागलो: “आण्येकि अपुर्वि कथा तुं माका सांग”.

6. सोपूत.

7. आप-खोश्येन केल्लें लग्न वा विवाह.

तिसरी कथा

ऐशीं तीं संन्तोशीं राज्य करितां बहुत काळ भरले. आतां मग समस्त लोकां आनंदता त्या राज्याचो धर्म देखुनु. फुडां ती प्रतमोचि गभेस्ति जाली. नव मास पूर्ण भरले. पैलेचि दोग पुत्र जाले. येकाक नांव चित्रु, हेराक नांव विचित्रु. ऐशीं नांवां सांतनु चक्रवर्तिन वा तांचे माये सुगन्धेन ठेयलीं.

ऐशे तें दिवशीं माशीं वाडुं लागले. फुडां धां बारां वरुसांचे जाले. धनुर्विध्या, शस्त्रा अस्त्रांची विध्या, सत्तिस दंडायुद्धांची विध्या पुर्ण शिकिले. ऐशे शिकूनु संन्तोशीं आसतां, फुडां तांचो बापु सांतनु चक्रवर्ती मेलो. ताचें सर्व जैशें परमेस्वरान फर्मायल्या प्रमाणीं क्रिया काम चलविलें. फुडां त्या चित्राक भिस्मान सिंहासनावरि बैसौनु राज्याचो अभिशेक केलो. “तुं आजि तागायत हें राज्य करि. प्रजेक बरे प्रकारीं पाळि. आपुल्यां शेवकांक सांभाळि. दान धर्म वरो करि. इतुकें केल्यावरि तुका परमेस्वर बरें करित आणीं मजें उतर वा हांवें सांगिलेलें जरि करिशी, तरि चन्द्रु सुर्यु आस पर्यंत तुं हें अस्तनापुर राज्य करिशी”, म्हणौनु रत्नानीं शेंस भरली, हस्ती भांडार, घोडे, रथ, देस दुर्गा, गड, ताचे हातीं वोंपूनु राजमुद्रा दिली.

तेणें प्रमाणीं तो चित्रु राज्य करितां, समेस्ती प्रजेक सुखी वा परमेस्वराची भक्ति बरे प्रकारीं करी. थोंटें, पांगुळें, आन्दळें, अतिथ, भिकारे जें जें मागताति तेतुक्यांची आश्या पूर्ण करी. ऐशें आसतां त्या चित्राची माय सुगन्धा भोव दुख करिता आपुलो पति सांतनु चक्रवर्ती मेलो म्होणु. अन्न उदक वर्जुनु एका घरा मधें बैसूनु परमेस्वराचें सुमरण¹ करिता. ऐशी ती आसतां येके दिवशीं आपुलो पुत्र परस्परा रुशेस्परा पासौनु जल्मललो त्या व्यासाचो उगडासु जालो. जायत खेर्वी² तो धावनु येवनु आवैच्या पायांक लागलो. तिणें आपुलो पुत्र म्हणौनु खेम आळिंगण³ दिलें. मग

1. स्मरण, ह्या उतराचें तद्भव.

2. जातनांच; त्याच आत्माक.

3. वेंग.

दोगांय माय पुत्रु येकांत स्थानीं येका घरा मधें बैसूनु आपुलें सुख दुख उलें लागलो. “पुत्रा, तुं इति काळ कोणी कडे आशिलेलो? जैसो मजे उदरीं हौनु जल्मलोशि. तैसोचि माका सांडूनु वनिवासा परमेस्पराची भक्ति करुंक गेलोशि. आतां हा दुखेस्ति जालीं म्होणु तुजो माका आठौ जालो”. तावळि त्या व्यासान म्हळें, “माय, तुं ऐशी दुखेस्ति कित्या?” तावळि तिणें सर्व मागिलें वर्तमान जें जाललें, तें इतुकेंच आपुल्या व्यासा पुत्राक सांगिलें. तें उतर आयकुनु पुणतीं आपुले माये लागीं उलो लागलो.

ऐशीं तीं दोगांय रातिचीं माय पुत्रु उलैतां, तो आपुले मायेक दुखेस्ति म्हणुनु सम्बोखी⁴: “परमेस्पराची गति करणी एणेचि प्रकारीं चलली आसा. तुं कांय दुख करुं नाका. राव गेला म्होणु तुं दुख करिताशि. तरि तुज्यां पुत्रांक राज्य भिस्म देवान दिलां. तुं कांय आजि तागायत दुख करुं नाका”. ऐशें म्हणौनु आपुल्या कमंडळांतुलें उदक काडुनु तिच्यां डोळ्यांक लायलें. एणेंचि प्रकारीं रात्रिचो येवनु तिका सदान्त समजायता. दोगांचिं उतरां रात्रिचीं त्या घरा मधें रायाच्यां घरिंच्यानीं आयकिलीं. आयकूनु चित्रा रायाक सांगिलें: “स्वामया तुमंची माय सुगन्धा ह्या घरा मधें येकलिचि आशिली थें दुसऱ्या पुरुसाचीं उतरां सदान्त ऐशींचि जातातिशिं आमी आयकिलीं”. ऐशें आपुल्यां मनशांनीं सांगिलेलें तें आयकूनु, राव ते रात्री त्या घरा लागीं येकलोचि येवनु आयकुं लागलो. “ही उलैताति तीं कोण? मजी माय तंव येकलिचि हांगा आसा. हिचे लागीं कोणु येवनु उलैता?” इतुक्या भितरि तिणें आपुल्या पुता व्यासाचें चिन्तन केलें. तें आयकूनु, व्यासु भद्रकश्रामीं हौनु आयलो. येवनु आपुले आवें लागीं बैसलो. बैसुनु, नाना प्रकारीं तिका सबोखूनु कमंडळांतुलें उदक काडुनु तिच्यां डोळ्यांक आपुल्या हातान लावनु, “माये तुं कांय चिन्ता करुं नाका, हांव तपाक वेतां.” ऐशें म्हणौनु निरोपु मागूनु गेलो.

ऐशीं ही उतरां आयकूनु चित्रु राव भोव मनांतु चिन्ता करुं लागलो: ‘माका थोर पाप लागलें. माय वायट करिता, ऐशी हांवें भाशण भाशीली. त्या पापाक आतां कोण प्राचित कोरुं?’ ताणें वेतनां वेळु, “माये, तुं भियेंव नाका. चिन्ता कोरुं नाका”, ऐशें उलैललें उतर हांवें तरि मज्या कानानीं आयकिलां. आतां मजे माये लागीं वचूनु, जें कांय मागां जाललें वर्तमान हांव सर्व विचारिन. ती माका सकट सांगत.

4. समजावन सांगतालो.

म्हणौनु आपुले माये लागीं वचूनु पायां पडूनु विचारुं लागलो: “माये, आमी तें तुजे दोग पुत्र. रात्रिचो तुका येवनु सम्बोखुनु वेतनां वेळु: “माये चिन्ता कोरुं का” म्हणौनु म्हणता, तो कोणु तें तुं माका सांग”.

तें उतर आयकूनु, तिणें म्हळें, “तो मजो पुत्र परस्परा रुशेस्परा पासौन मलेलो. तो परमेस्पराचो थोरु भग्तु जाला. भद्रकश्रमीं तप करिता”.

हें उतर आयकूनु, चित्रु आपुल्या मनांतु संकोचलो. ‘हांवें तंव माय वायट करिता म्होणु भाशण धरली. तो तंव तिचो पुत्र. मागिलें वर्तमान माका सांगिलें. तांतां असल्या पापाक हांव कोण प्राचित करुं?’

म्हणोनु भले भले जे परमेस्पराचे भग्त तांकां आपोंक धाडिले आणी राजसभांतु विचारुं लागलो: “आहो जी, आपुले मायेच्या ठाय परपुरुसाची वायटि कल्पना करल्यारि ताका कोण पाप? कोणा प्राचितान तें पाप वचत, हें तुमीं माका सविस्तर सांगा”. तें उतर आयकूनु विनंती करुं लागले, “येका म्हा अरण्यांतु वचूनु जें सवणें नां, उदक नां, मृगां नांति, ऐशें स्थान पळेवनु, थोरा येका वृख्याची पोखरलि पळेवनु, आपुल्या हातान लाकुडां पुंजावनु, त्या वृख्याचे पोखर्ली भोंवतीं डाळूनु, आपण भितरि ते पोखरलितु बैसुनु, उजो लांवचो. ते मधें आपण लासूनु मरुंचें केल्या पाशिं प्राचित जायत, आणी परमेस्परा ठाय मुग्ति पावशी”.

हें उतर आयकूनु, हेरा दिसा राव चित्रु येकेलोचि त्या अरण्या मधें वचूनु, थोरु ठाव पळेवनु, वृख्याचे पोखरलि भोंवतीं लाकुडां लावनु, आपण भितरि बैसलो. उजो लायलो. लागत खेवीं राजा जळूनु भस्मु भूतु जालो. ऐशें करितां राव राज्याक नां.

फुंडा त्या रायाक यमलोकीं यमदुतानीं व्हेलो. चित्रगुप्तु यमराया मुखारि उबो केलो. तावळि यमरायान आपुल्या शेवकांक निरोपु दिलो: “ह्या रायान पाप पुण्य कोणीं प्रकारीं संवसारीं केलां, तें तुमीं पळेवनु वेगीं माका सांगा”.

तावळि ताणीं आपुलें कागत वाचुनु, यमराया लागीं येवनु दोनि हात जोडूनु विनीं लागलें:

“स्वामया, हाचें पाप आप्येक तंव आमंकां कांय दिस्टि पडनां. हाणें आपुली प्रजा बरवे प्रकारीं पाळिली. आपुले शेवक बरवे प्रकारीं सांदाळिले. परमेस्परा ठाय बरवें मन. जितुकें जें जें मागताले इतुक्यांक हो दियो. अन्नदान, उदकदान, वस्त्रदान, भूमिदान, सोवर्नदान, घोडेदान, हस्तीदान, रत्नदान, ऐशीं नानां परिंचीं दानां देवनु

समेस्तांक सुखी केले. ऐसो हो राव धर्मिकु, पण हाका येकुचि दोशु लागलो. तो कै म्हणशी, तरि सांगन. हाची माय गंगा, तिचो पुत्रु व्यासु रात्रिची येका घरा मधें बैस उलैति. जावळि सांतनु चक्रवती राव मेलो, तावळि ती दुखेस्ती जावनु भोव दुख जंव जळो, तंव त्या पुत्राचें सुमरण करी. तावळि तो धांवनु येवनु आपुले माये ला बैसुनु कांय परमेस्पराची कथा उपदेस सांगो. येणें प्रकारीं तिका समजावनु वेतन “माये तुं दुख करुं नाका” म्होणु सांगो. तें उतर ह्या चित्रा रायाच्यां घरिच्यां मनुशा आयकून रायाक वचून सांगिलें. ते दिवशीं राव रात्रिचो थें पळेंव आयलो. ‘हांवें त येकलिचि ह्या घरा मधें ठेयलेली, हांगा कोणु येवनु आप्येकु पुरुसु उलैता’ तें ह आजि पळेतलों म्हणौनु पळेंव लागलो. तावळि ती गंगा⁵ दुसेरीं आपुल्या पु व्यासाचें चिन्तन करुं लागली. इतुक्या मधें तो धांवनु आयलो. येवनु आपुले माये नाना प्रकारीं सम्बोखून कर्मंडळांतुलें उदक काडुनु, तिच्यां डोळ्यांक लावनु, “तुं क चिन्ता करुं नाका. संवसारु येणेचि प्रकारीं चलला. ह्या संवसारा मधें कोण रा अमर जावनु जियेनां. येक फुडें मरत, येक मागिरि मरत. तरि आपणें रात्रि दिव निदेतां, उभटतां, मार्गी चलतां, जेवितां, खातां, निदेतां देवाचें सुमरण करुं केल्यारि परमेस्परु अन्तीं बरो ठाव दित. तरि तुं माये आतां बैस. हांव तपाक वेतां ऐशें म्हणौनु निरोपु मागुनु वचूं लागलो.

तें उतर चित्रान आयकून सकाळिचि सभेक बैसुनु आपुल्यां मंत्र्यां प्रधानां लाग ऐशें विचारिलें: “मायेक आणी येका परपुरुसाक तिच्या पुत्रान वायट केल्यारि ताका कोण पाप? तावळि ताणीं सविस्तर पापाचें प्राचित सांगिलें. तैशेंचि, सांगिलेल्य प्रमाणीं, ह्या चित्रा रायान केलें. तरि हाका पाप कांय नां. राव थोरु धर्मी”.

तें उतर यमरायान आयकून, वेगीं सिहांसनावेलो उभटावनु, चित्राच्यां पायां लागुनु, गळो आळिगण धरुनु आपुल्या सिहांसनावरि बैसौनु, बऱ्या रत्नांची व सुगन्ध पुश्तांची पुजा करुनु, वस्त्रां दिलीं. “स्वामया, मजो कांय अपरादु मनीं धर नाका. तुं राव थोरु धर्मी. परमेस्परा ठाय तुका उदंडि भग्ति. आपुलें येदें राज सांडून आपुल्यां हातानीं तुवें काश्टां मेळौनु, तांतुं तुं बैसुनु उजो लावनु, आपुल्य धेयाक तुवें प्राचित केलें. ऐसो तुं सत्यवादी. उदंडु दान धर्मु केलो. जे भिकारी अना दान मागताले, इतुक्यांची आश्या तुवें पुर्ण केली. अन्नदानांचें सत्र तुं घालिशि. ऐस

परमेस्पराचो थोरु भग्तु. तरि नेणतां मजे शेवक वचूनु तुका घेवनु आयले. गेणुंच्याक मजो अपरादु तुका यमनगराक हाडिलो म्हणु धरुं नाका. तुं हांगा आयलो म्होणु तुज्या पुण्यान केतिक पापी ह्या यमकोंडांतु नरक कोंडीं पडलले ते जे दृस्टी करुनु उधरले”. ऐशें म्हणौनु ताका पायां पडूनु विमानावरि बैसौनु स्वर्गीं हाडिलो.

ऐशी ही कथा शुख इन्द्रान जन्मजयाक सांगिली. अपुर्वि कथा देखुनु दुसेरिं घेनंती करुं लागलो, “तु माका आण्येकि कथा सांग”.

चौती कथा

फुडां कवणेके अवस्परीं राज्याक राव नां, ऐशें त्या नगरांतु जालें. राजा कोणि कडे गेलो म्हणौनु सोदुंक लागले. देसों देशीं चाकर सोदुंक धाडिले. ते श्व प्रथुमि समस्ति आठै दिशा हिंडूनु येवनु, आपुल्यां स्वामया प्रधान मंत्र्यांशीं सांगि

“स्वामया, तुज्या निरोपा प्रमाणीं समेस्त भुवस्तळ, आठै दिशा आदि करु सोदि पण खैं आमंचे दृस्टी पडलो नां. अस्तनापुरिचो राव चित्रु हे कडें आयला तुमीं देखिला. तरि आमंकां सांगा, ऐशें म्होणु आमी विचारिलें. ते आमंकां स लागले, ‘राजा चित्रु आमी हे कडें देखिलो नां.’ आतां आमंकां कोणु निरोपु?”

तो उतर आयकूनु म्हा दुखेस्त जाले, वा ताची माय सुगन्धा भोव दुख झळंबो. पुत्रु आपुलो कोणी कडे गेलो? राज्याक तंव राजा ना’ ऐसो म्हा आका राज्यांतु वर्तलो.

फुडां ताचो धाकुटो भाव विचित्रु राज्यपाटाक सिहांसनावरि बैसलो. सम राज्य ताचे हातीं वोंपूनु दिलें. ऐसो तो विचित्रु राव राज्य करितां, बरे प्रकारीं प्र पाळन करी. जैसो आपुल्या भावा चित्रान दान धर्मु केलेलो त्या हौनु आपण द पुण्य करुं लागलो. निरंतर परमेस्पराची भक्ति करी. येणे प्रकारीं राज्य करितां ब काळ भरले. मग त्या रायाक खे¹ रोगु शेरिराक जालो. नाना परिंचे वैद हाड वोखदां केलीं, पण कांय जिवाक सुख नां जालें. मग ताणें उदंडु दान धर्मु करु आधारिलो. यज्ञ, होम हवन करनु देवळां बांदुं लागलो. बांदूनु परमेस्पराच्या नांवा परमेस्पराची मुर्ति करनु ठेवनु, अन्नदान नित्य घालूनु शेवा करुं लागलो.

आपुलो व्हडलो सवति भाव भिस्मदेव, ताका म्हणुं लागलो, “हें राज्य सांभाळि. मजो व्हडलो भाव चित्रु राज्य सांडूनु गेलो. माका तंव ऐशी शेरिराक व्या उपजली. पुर्वी थोर पाप हांवें केल्लें म्हणौनु माका हें फळ भोगता. तुं आतां हें राज करि”.

1. क्षय, हाचें तद्भव.

ताणें म्हळें, “आरे पिश्या, हांवें प्रतमोचि संकल्पु ऐसो केला की राज्य हांव जरीं आणी वायल नजोडीं. जरि जोडिन तरि माका मजे माये समान. ह्या राज्याची कांय चाड² ना. हांव परमेस्पराचीचि भक्ति रात्रि दिसु करुनु आसतलों. राज्य णिक हें शेरिर लखमि³ कोणांकै स्थिर न्हय. ऐशें मानूनु जे परमेस्परा ठायं भजती कां परमेस्परु अन्तीं स्वरुप दुरुशण दाखेंत. तुं आतां मजें मन पळेताशी तरि ह्या ज्याची पर्वा माका कांय नां. येका परमेस्परा वांचूनु, हें कांय माका नाका.” ऐशें म्हणौनु त्या विचित्रा लागीं बोलिलें.

तें उतर आयकूनु, तो भोव दुखेस्तु जालो, “आतां हो राजभारु कोण चलैत? आमकां दोगांकै तरि पुत्र नां जाले. भिस्मदेव राज्य तंव नकरीं. आतां हांव कितें करूं?” म्हणौनु आपुल्यां मंत्र्यां प्रधानांक निरोपु दिलो: “हो राज्य भारु तुमीं घालैया. माका तंव जिवाक व्यादि लागल्या. सुख तंव नां. आतां हांव परमेस्पराच्या गांवान थोरु होमु करतलों”. म्हणौनु संकल्पु करुनु यज्ञ आरंभिलो. समेस्त मुस्तायती मेळौनु हाडिली. तुप, तेल, तांदुळ. म्होंव, दूद, धें, साकर, नाना परिंचीं परिमळ पुश्यां ऐशीं हाडूनु यज्ञ कोंडा मधें ठेवनु, आपुले हातीं आहुति दिवूं लागलो. अन्नदान, दकदान, भुमिदान, घोडेदान, ऐशीं नाना परिंचीं दानां ब्राह्मणांक दिलीं. अविन्ध⁴ मोतयांच्यो माळो, त्यां माळांक येकेकु सहस्रु मोतयां उत्तमां, येकु भारु सोवर्न. येणेचि प्रमाणीं धा सहस्रां ब्राह्मणांक सुवर्ण वा मोतयां दिलीं. ऐशें दिवनु होमु केलो. आपण भोव दिवस अन्न उदक वर्जुनु बैसलो.

ऐसो भोव कस्टवता देखूनु अंत्रोख्य अस्त्रोनित वाचा जाली: “आरे अस्तनापुरिच्या विचित्रा राया, तुवें पुर्व जल्मी भोव ब्रह्महत्या केलेल्यो. ते निमितीं तुका खेरोगु जालो. आतां कांय केल्या हें नसुटें⁵. हे वेळे तुवें इतुकें होमु हवन, दान धर्मु केललो देखूनु तुका जरि हांव वरो करिन, तरि आण्येकी जल्मीं येणेचि प्रकारिं असलो फळु भोगत. अजून त्या रोगाचो भोगु पुरो जालो नां वा ब्रह्महत्या गेल्यो नांति. जें तुजे कपालीं लिहिलें तितुकेंचि होतलें. तुं आतां भोव कस्टुं नाका”. ऐशी वाचा आयकूनु, रायान यज्ञ पुर्णु केलो. उपरांतें तीन म्हैन्यांनीं राजा मरण पावलो.

2. ओड; मोग; आशा.
3. लक्ष्मी - चें तद्भव.
4. हिस्पाभायर.
5. व्यर्थ; फुकट.

ऐशें करितां तें दुख ताचे माये सुगन्धेक भोव जालें. “दोगै पुत्र माका सांडू गेले. येकु परदेशीं गेलो. हो तंव मरण पावलो,” ऐशें म्हणौनु दुख करुनु रुध् करिता. “आतां हें राज्य येवडें कोण चालैत? भिस्मुदेव तंव राज्य नकरी. परमेस्पराक शरण गेलो. आतां कितें करुं?” म्हणौनु व्यासा पुत्राचें सुमरण केलें. तं धांवनु पावलो, “माये तुवें कित्या माका आपैलेलो, हे सर्व वर्तमान तुं माका सांग तावळि तिणें जाललें वर्तमान इतुकेय आपुल्या पुत्राक सांगिलें. तें आयकूनु ता आपुले माये लागीं बोलिलें: “चित्र तुजो पुत्र अरण्यांतु वचूनु आपुल्या हाता लाकुडां मेळौनु त्यां लाकुडांचें घर करुनु, तांतुं आपण बैसुनु उजो लावनु, ता आपुल्या शेरिराक प्राचित केलें. तो जिवंतु आसा जरि तुं म्हणशी, तरि तो जिवंत ना, मरण पावलो. हें राज्य तंव भिस्मु नकरी. आतां राज्य चालौंक राजा नां. कुळ तंव कोणाकै पुत्र नां”.

हें उतर आयकूनु मायेरि भोव दुख पडलें. “दोगांकै तंव ऐशी वाट घडली आतां कोणु येकु प्रकार हें राज्य उरो, ऐशें करी. तुं परमेस्पराचो भग्तु. तुं जें कां म्हणशी तें सत्य. तुं आतां माका सांडूनु खें वचुं नाका. मायेक पुत्र जरि सांडूनु वच तरि जितुको धर्मु करता, इतुलोय वांयां वचत. ऐशें शास्त्रीं बोलिलें आसा”.

तावळि ताणें म्हळें, “हांव आतां हें तुजें सर्व राज्य चालौंसो प्रकार करिनु कुळाक सनचति जायशी करिनु. तुं चिन्ता करुं नाका”. म्हणौनु कमंडळातुलें उदक काडूनु मायेच्या डोळ्यांक लायलें. तेणें करुनु सकाळ जाली. “आतां हांव फाय सकाळीं परमेस्पराचें ध्यान करुंक बैसतां. थें तुज्यां पुत्रांच्यां दोगांच्यां वायलांक धाडि. थें हांव मजे अमृत दिस्टिनु निहाळिनु. तावळि ह्यो पुत्रवंती जाती, राज्याक राव जायत. तुं कांय चिन्ता करुं नाका” म्होणु थें ठावनु वचूनु, परमेस्पराच्या देवळांतु बैसुनु पदमासनीं येक लख्य ध्यान परमेस्परा ठाय लायलें.

तावळि ते सुगन्धेन चित्रा विचित्राच्यां बायलांक आपौनु सर्व वर्तमान सांगूनु, “जें व्यासु ध्यानाक बैसला थें तुमीं वचूनु ताका पायां पडा. तो अमृत दिस्टिन तुमकां पळेत. तावळि तुमीं पुत्रांक पावश्यात”.

ऐशें आयकूनु, बरे प्रकारीं न्हावनु, तेगी जाणी येवनु, ताचे लागीं उब्यो रावल्यो. येकिन गोपिचन्दन सर्वांगाक लावनु, रावली. दुसरी डोळ्यांक वस्त्र बांदूनु, उबी रावली. तिसऱ्येन तुळशिची माळ गळ्यांतु घालूनु तांचे बराबरि रावली. त्यो

नी विचित्रा, चित्राच्यो बायलो. येकि तिसरी त्यां स्त्रियांची शेवा करता, ऐसल्यो ते जणीं हात जोडून उब्यो रावल्यो. मागिरि त्या व्यासाचें ध्यान सरलें. अमृत स्तिन पळे तरि तेगी जणी आपुले समुख आसति. मागिरि ताणें म्हळें, “तुमी जैश्यो गरु करुनु आयल्याति तैशेचि पुत्र तुमंगेरि जांवति”. ऐशें म्हणत खेवीं, त्यो भैस्ती जाल्यो. मागिरि पर्तून आपुल्यां रावळारांतुं^६ आयल्यो. आपण आपुले माये गन्धे लागीं जावनु, ग्यान उपदेस सांगुं लागलो.

ऐशें आसतां नव म्हैने पुरे जाले. मग त्यो तेगी जणीं प्रसुत जाल्यो. तेगेरि तेग पुत्र जाले. येकिन आपुल्या आंगाक गोपिचन्दन लावनु आयलेली तिगेरि पण्डु पुत्र जालो. जिणें डोळ्यांक वस्त्र बांदिललें तिगेरि आदंलो पुत्र जालो. जिणें तुळशिच्यो माळो गळ्यांतु घालल्यो तिगेरि पुत्र थोरु ग्यानी परमेस्पराचो भक्तिवंचळु जालो. ऐशें तेगिगेरि तेग पुत्र जाले. मागिरि तांकां होमु, हवन, दानधर्मु करुनु तेगांकै नांवां ठेयलीं. येकाक नांव पण्डु, येकाक नांव दृतराष्ट्र, येकाक नांव विधूरु, ऐशीं नांवां ठेयलीं. राज्यांतु थोरु आनंदु जालो. भिस्मान उदंड दान दिलें.

ऐशें ते दिवशीं माशीं वाडले. आतां राज्य कोणाक दिवचें ऐशें मंत्री प्रधान भिस्मदेवा लागीं विचारुं लागले: “दृतराष्टरु तंव आदंलो. हाका तंव राज्य फाव नां, ऐशें शास्त्रीं सांगिलें आसा. विधुरु तंव बटिकिलो^७, हाका तंव राज्य फाव नां. आतां आमी राज्याक कोणाक बैसौचें हें, स्वामया, तुं आमंकां वेगीं निरोपु दी. तुं जो निरोपु दिशी तेणें प्रकारीं आमी करुं”.

तावळि ताणें निरोपु दिलो, “राज्य पाटु पण्डुक देया”. त्या निरोपा प्रमाणीं ते प्रधान मंत्री वचूनु, पण्डुक नव रत्नाच्या सिंहासनावरि वैसौनु, राज्य वोंपुनु सर्व राज्याचो धनी करुनु, हरती, घोडे, रथ, पांयदळ, कोट गड वोंपुनु दिलें. राजा सिंहासनावरि बैसलो, देखूनु समस्तु लोकु आनंदुभरितु जालो. पाटावाचीं तोरणां, मखरां, गुडयो उबैल्यो.

ऐशी ही कथा अपुर्वि देखूनु शुक इन्द्रान जन्मजयाक सांगिली.

6. राजवाड्यात, राजमहलांत.

7. नेफार-चाकरनी-लो.

पांचवी कथा

ऐशें पण्डु राय राज्य करितां, सर्व आनंदमय भुमण्डळ जालें, तें तुमकां सांगीं आतां, चित दिवनु आयका.

ऐशें पण्डु राज्य करितां, सर्व भुमंडळ आनंदमय जालें तें तुमकां सांगोतां, चित दिवनु आयका. कवणे एके अवस्परीं गंगा सूतु भिस्मु आपुल्या मना भितरि पण्डुक दृतराष्ट्राक दोगांय विव्हाव करुंचो, प्रधानां लागीं विचारिलें, “कोणाचे घरीं कोण नगरांतु कन्या वाडल्याति, हें तुमीं माका ठाय घालुनु वेगीं सांगा”.

तावळि प्रधान म्हणुं लागले, “स्वमया, कोन्तभोजु राव कास्मिर देशिचो, ताचे घरीं दोगी जणीं कन्या वाडल्याति”.

ही तांची विनवणी आयकूनु म्हणुं लागलो, “दोगी कन्यां ह्यां दोगांय जणांक पण्डुक वा दृतराष्ट्राक जोडुंक, तुमीं वेगीं आपुले घरिंचे ब्राह्मण धाडका आणी पत्रिका आमचें नांविंची ताका बरैका”. ऐशें म्हणौनु निरोपु दिलो. त्या निरोपा प्रमाणीं दोगां जणां ब्राह्मणांक आपौनु हाडूनु, सगट तांकां सांगूनु, कागत कोन्तभोजाक बरौनु तांचे हातीं दिलें.

ते दोगै वेगीं वेगीं वचुंक गेले. येकां चौं दिसां मधें कास्मिर नगराक पावले. येकी ठाय उतरुनु आपुलें जेवण खाण करुनु, सांजेच्या अवसरा कोन्तभोजा रायाक दोगै मेळले. नमस्कारु करुनु हातीं पत्रिका दिली. ती पत्रिका ताणें वाचिली. आपुल्यां प्रधानांक सांगुं लागलो: “भिस्मान दोग जण ब्राह्मण कागत दिवनु मजे लागीं धाडिल्याति. मजी एक कन्या, आमच्या भावा कोन्ता रायाची आण्येकी कन्या, ऐश्यो दोगी कन्या आपुल्यां दोगां पुतण्यांक मागिल्याति. दृतराष्ट्र तंव आदंळो, पण्डुक तंव पाण्डु¹ लागला. ऐशें देखत आमी कैश्यो कन्या दिवंच्यो? राव तंव थोर अस्तनापुरिचे हय, आमचें राज्य लहान”. ऐशें आपुल्या प्रधानां लागीं विचारिलें.

1. पिडेन पाट आयल्या.

ते म्होणुं लागले: “स्वामया, राय थोर जाले तरि ते आमकां नितिक कितें करी? धर्मनिति शास्त्रातुं ऐशी आसा: आदंढ्याक वा व्यादि लागल्याक सर्वता कन्या दिंव नयेति. जरि माय बापु दित तरि तांकां म्हा पाप लागत, आणी परमेस्परा ठाय वरें नां जायत. त्यो कुमारी आपुल्या जिवाक सुख संतोस जरि जालो, परमेस्परा लागीं आपुल्या माय बापाक वरें मागताति. ना तरि जिवाक आपुल्या दादुल्यांचें सुख जरि नां, तरि स्त्रापिताति, ‘पापयांनीं हाका माका कित्याक दिलेली. येकै पण संवसाराचें सुख भोग नां’. ऐसो हो विचारु आसा, ह्या वरि स्वामयाचो निरोपु”

तें आयकूनु कोन्तभोजान म्हळें: “आमी दोगी कन्या दिवं नये”. ऐशेंचि म्हणौनु पत्रिका वरौनु त्यां ब्राह्मणांच्यां हातांतु दिवनु, वस्त्रां, लुगडिं, द्रव्य घरच्यांक दिवनु तांकां संतोस करनु, रवना² करका म्होणु म्हळें: जैसो रायान निरोपु दिललो तैसो ताणीं केलो.

फुडां ते दोगै ब्राह्मण अस्तनापुराक आयले. भिस्म देवाक भेटले. नमस्कार करुनु पत्रिका हातीं दिली.

ती पत्रिका वाचूनु पळेवनु, ताणें म्हळें: “आमी दोगी कन्या मागिल्यारि नेदेवं म्होणु वरैता. तरि आतां चतुरंग सहिन्या सहित वेगीं वचा. ताचें कास्मिर नगर वेडूनु दोगी कन्या वेगीं घेवनु या. इतुकेंचि तुमीं काम करका. जरि ताचो गावं लुटिशात, मारिशात, नागैशात, तरि तुमकां वा दळपतिक गुजरी³ नां”

हें रायाचें उतर आयकूनु दळपति म्होणुं लागलो, “स्वामया, तुज्या निरोपा वेगळें जरि करिन, तुजी आग्न्या करिशी, ती आग्न्या भंगु जांव दि नां”. म्हणौनु रायाच्यां पायांरि माथें ठेयलें.

तावळि रायान पाठि थापटिली, “चिन्ता करुं नाका, उभटा,” म्होणु आपुल्या हातान कारपुर⁴ पानांचो विडो दिलो. आपुले आंगिचीं वस्त्रां दिलीं. तो दळपति चन्द्रशेनु संतोसु जालो.

सांगातीं सहिन्यें कितुलें व्हेलें तें तुमीं आयका. वास्तरि⁵ कोटी कुंजर, णवि

2. मनाचें समाधान.

3. सुटका.

4. परमळीत केल्ल्या.

5. व्यात्तर.

कोटी रथ, तिनि खेवणी⁶ घोडे, सात खेवणी सहिन्यें, पांच लाख वाजंत्रां, ऐश्या परी सहिन्यें दळपती चन्द्रशेना सांगातीं चालिलें. वाजंत्रांच्या गर्जरान प्रथुमि कांपली. इतुक्या अवस्परा मार्गु क्रमौनु, कास्मिर नगराक दळपती चन्द्रशेनु चतुरंग सहिन्यें सहित मध्यान काळीं पावलो. भोंवतें कोन्तभोज्याचें राज्य वेडिलें. आपुल्यां काटिकारांक निरोपु ऐसो दिलो: तुमीं सहिन्याक सांगा, 'नगरांतु येका जणाक किंचित मात्र वायट जरि करिश्चात, तरि तुमकां हांव गुजरीनां. माका आण भिस्मा देवाचीचि आसा. जैसो ताणें निरोपु दिला, तेंचि कार्य आमी करुनु वचुं. तुमीं येकायेकि धाडि⁷ घालुं नाकाति. पैले आमी कन्या मागुंक भट धाडिल्याति. कुमारी ताणें जरि दिल्यो तरि वरें. दिल्यो नां तरि आमी झगडें करुनु कोन्तभोजाक जिखूनु व्हरुं. तुमीं भाराच्या⁸ भारांतुचि रावा. आडादेड्ये⁹ वचुं नाकाति".

तें उतर आयकूनु सहिन्यें आपापुले कडे वोगेंचि राजभारांतु रावलें.

फुडां भट जे धाडिलले ते कोन्तभोजा राया लागीं वचूनु विनीं लागले: "आगा राया, चन्द्रशेनु दळपति भिस्मु रायाचो, तो राव अस्तनापुरिचो, हो प्रतुमिचो आदिपति. इछ्या-मरणी वीर ताची शेवा करताति, आणी तो परमेस्पराची थोरि भक्ति करिता. राजान आपण ब्रह्मचार्य आचार्लां. येकेका दिसाक सोळां सहस्रां ब्राह्मणांक अन्नदान, नाना परिंचीं खाजीं भोजीं पकुवानां पांचामृतां आपुले पंकतिक वैसौनु नित्य वाडिता. परमेस्पराचे नांवीं आपुले हातीं उदक भुमिवरि सोडिता. ऐसो राजा धर्मी. तरि तुमंच्यो कन्या दोगां भावांक देया आमी जरि नेदे जाश्चात तरि बळान व्हरती, हें तुं सत्य जाणो. रायाचो दळभारु हस्ती, घोडे, रथ, अश्वार, चतुरंग सहिन्यें येवनु तुजें राज्य वेडिलां. वोगोचि, तुं बरेपणीं तुगेल्यो दोगी कन्या पालखियेंतु बैसौनु अस्तनापुराक गांगा सुता लागीं व्हरनु वोंपूनु दी. तो तुका बरे प्रमाणीं मानु हुर्मति देता. तुका फुडां बरें देखत. नां तरि हें तुजें राज्य सर्व गेलें म्होणुं जाणो".

तें उतर आयकूनु कोन्तभोजु रायान काय केलें तें सांगातां, आयका. त्यो दोगी कुमारी वरव्यो शृंगारुनु, सुकासनां पालख्यांवरि बैसौनु, आपुलें सहिन्यें सांगातीं

6. 100,000,000,000.

7. घुरी - raid.

8. एकटांय, एकजुट्टीन, शिस्तीन.

9. खंयच्या खंय आड वाटेन.

घोडे, हस्ती, रथ सहित येवनु, चन्द्रशेना दळपतिक भेटलो. तावळि त्या दळपतिन थोरु मानु दिलो. आपुलें सहिन्यें वा कोन्तभोजाचें सहिन्यें, घोडे, हस्ती रथ, अश्वार येकवटुनु आनंदु करित येवूं लागले. वाजंत्रांचो गर्जरु सुटलो. त्या गर्जराच्या नाडानु¹⁰ आकास तळमळलें.

ऐसो मार्गु क्रमौनु अस्तनापुराक पावतोचि भिस्मदेवाक खबर गेली. ताणें प्रधानाक निरोपु दिलो, “वेगीं नगर शृंगारका. गुडयो तोरणां, मखरां घरां घरीं बांधका. सकट नगर सुवर्णाचीं पताकां, मोतयांचे चौक लावनु, वरे प्रमाणीं शृंगारका”.

ऐशें रायाचें उतर आयकूनु, नगर सर्व घड्येचि¹¹ मधें शृंगारिलें.

चन्द्रशेनु वा कोन्तभोजु दोगीय कन्यां सहित अस्तनापुराक पावले. राज्यांतु थोरु आनंदु जालो. भिस्म देवाक येवनु भेटले. कुमारी दोगी हाडूनु हातीं दिल्यो. ताणें भोव संतोसु जावनु, त्या कोन्तभोजाक आपण्या लागीं बैसुंक ठावो दिलो. भोव मानु दिलो, राज्य-देस ताका उदंड दिलें. दोगांय आपुल्यां पुतण्यांक दृतराष्ट्राक, पण्डुक हाडूनु सिंहासनावरी बैसैले. समेस्तु दळभारु, प्रधानु, नगरांतु लोकु येवनु रायाक हात जोडूनु, पायां पडूनु, आपापुल्या ठायारि बैसले.

येकमेकां भितरि विचारुं लागले: “आगे ही कोन्तभोजाची कन्या कोन्ती ही तंव आंकुवारि, हिगेरि कैसो पुत्रु जालो? ऐशें म्हणौनु लोकु म्हणताति. हें सत्य की लटिक? ही तंव आंकुवारि आजूनु तरि हिका व्हारडिक¹² केलली नां आणी भ्रतारु¹³ तंव आजूनु मेळलो नां. हें तुमीं भले लोकु सांगा”. ऐशें म्हणौनु ते सभेच्यां म्हाजनां लागीं येकामेकांतु विनौं लागले.

तावळि ताणीं म्हळें, “जे तुमी विचारिताति ते पिशे. रायानु आपुल्या पंडुक मेळौनु व्हारडिकेक तिका हांगा हाडिल्या. हें तुमीं राजसभांतु विचारिताति. तरि तुमंची ही बुधि न्हय. असलीं हीं उतरां राजा जरि आयकत, तरि आमंच्यो जिबो कातरित. थोरान जें केलें तें जाता”.

ऐशें आसतां येकु रुशेस्परु त्या अस्तनापुरा नगरांतु आयलो. तावळि हो अविचारु नेणति ते लोकु आशिले, त्या रुशी लागीं येकान्तीं विनौं लागले: “स्वामया

10. वळान.

11. रोखड्या-रोखडें.

12. लग्न.

13. घोव.

तुका तंव ग्यान. जें ठाय जें जें जाता तितुकेंय तुका ग्यानान ठावकें जाता,”ऐशें म्हणौनु, निमुगुं¹⁴ लागले: “तरि आतां आमी येक विचारितांव तें कृपा करुनु आमकां सांगा”.

तें उतर आयकूनु तो रुशी सांगुं लागलो : “तुमीं आतां आयका. जें इतुकेंय वर्तललें तें सांगन. ह्या कोन्तभोजाची कन्या कोन्ति वा ताच्या भावाची कन्या गाधारी ह्यो दोगी जणी आंकुवारी आसतां न्हंयेच्या कांटारि येकु रुशेस्परु तप करी. नित्य परमेस्पराचेंचि चिंतन करी. त्यो दोगी वचुनु सदान्त ताका पायां पडूनु रेंवेवरि खेळति. ऐशे भोव काळ जाले. तंव येके दिवशीं तो रुशी डोळे उगडूनु चोयतालो. तंव ह्यो दोगी जणी हात जोडूनु सास्टांग भुमिवरी पायां पडल्यो. तावळि ताणें म्हळें ‘जें कांय तुमकां जाय तें मागा’-तावळि त्यो सुखी जावनु उलौं लागल्यो, ‘आमकां ऐशे मंत्र दी, मंत्राचेचि पुत्र जाय ऐशें करि’ तावळि ताणें कोनत्येक स मंत्र दिले, गाधारियेक येकु मंत्रु दिलो. आतां तुमी आपुल्या घरा वचा, मजे उतर सत्येचि जायत’. ह्या उतरारी त्यो दोगी जणी परतल्यो.

“मार्गी येतां कोनत्येन म्हळें: ‘आमकां जे मंत्र दिल्याति, हांची आमी साखि¹⁵ पळेंव या’, म्होणु, येके ठाय बैसूनु प्रथम दिललो मंत्रु जपिलो. जपत खेवीं सुर्यु आकाशीं ठावनु येवनु कोनत्ये लागीं उबो राविलो: ‘आगे तुवें कित्या माका आपैलेलो हें तुं वेगीं सांग’. तावळि ती भियेवनु वेगीं वेगीं सांगुं लागली: “स्वामया, रुशेस्परान माका स मंत्र दिलले. ते हय कि न्हय म्होणु पळेंवच्याक येकुचि मंत्र प्रथमलो जपिललो. त्या मंत्राच्या बळान तुं हांगा वेगीं धांवनु पावलोशि”.

“तंव सुर्यान म्हळें, ‘तुं पिशी, जे परमेस्पराची भक्ति करिताति, तांचें उतर सत्य जाता. आतां तुं चिन्ता करुं नाका’ म्होणु, आपुलो हातु तिच्या माथ्यारि दवरलो. दवरित खेवीं ती गुरुवार जाली. तें देखूनु ती कोन्ती भिली. ‘आतां हांव कितें करुं’ म्होणु सुर्याक पायां पडली. ‘तूं भियेवं नाका, हो पुत्रु तुज्या कानांतुल्यान काडिन, आणी जैसी तुं प्रथम आशिलली तैशी करिन. तुं चिन्ता करुं नाका’ म्होणु तिच्या पोटांतु पुत्रु जो आशिललो तो कानांतुल्यान काडिलो. ताका नांव कर्नु ऐशें घालें, आणी ती जैशी फुडें आशिली तैशिचि कोर्नु, घरा वच, ऐशें म्होणु तिका घरा धाडिली.

14. पराधूंक; नमळायेन मागूंक.

15. साक्षि; गवाय.

“ती वेगीं वेगीं वचुं लागली, ‘हांव आंकुवारी आसतां मगेरि पुत्रु जालो म्होणु लोकु जरि देखती तरि माका कोणेचि व्हर नां जाती’ म्होणु वोगिचि आपुल्या घरा गेली आणी हें कोणाक सांग नां जाली. तावळि त्या पुत्राचि चिन्ता सुर्याक लागली. ‘हो पुत्रु स्वर्गीं व्हरन जरि म्हळें, तरि मनुशाचे पोटीं जल्मला. हाका थंय व्हरुं नये, परमेस्पराची अग्न्या नां. कैसो व्हरुंचो?’ म्हणौनु बरें वस्त्र हाडूनु तांतुं गुठलावनु ते न्हंये कांटीं ठेयलो आणि रात्रि दिसु ताच्या तोंडांतु अमृत हाडूनु घाली आणी आपुल्यां शेवकांक निरोपु दिलो : ‘तुमीं हाका वरे प्रमाणीं जतन पांच दिस पर्येंत्र करका. मागिरि हाका कोणै तरि देखती, तरि घेवनु वेती’ ऐशें म्हणौनु तांकां सांगिलें. ऐशे पांच दिस जाले. तावळि अस्तनापुरिच्या रायाचे भोय¹⁶ गाडे घेवनु उदकाक आयलेले, ताणीं तें वाळक देखिलें, देखूनु नवल करुं लागले. राज्य-सुन्दर हें वाळक सुर्याचे सारिखें दिसता म्होणु आपुल्या गाड्यारि घेवनु नगरांतु व्हरनु राया भिस्मदेवा लागीं दिलें. ताणें दृतराष्ट्रा आदिन केलें. तें दिशीं माशीं वाडलें. तरि हो इतलो विचारु मागिलो तुमंकां हांवें सांगिला, तुमी जाणां.”

उपरांते त्यां दोगीय कन्यांक व्हारडिकेची मुस्तायति¹⁷ भिस्मान आपुल्यां प्रधानांक निरोपु दिवनु करैली. फुडां त्या निरोपा प्रमाणीं जेतुकी मुस्तायती जाय आशिली इतुलिय हाडिली. साळि डाळि, नाना प्रकारिंचीं खार्जीं पकुवानां करुनु, समेस्त प्रथुमिच्यां रायांक व्हारडिकेक आपौनु हाडिले. ते समेस्त आयले. तांकां ठाये उतरुंक दिले. सातां खणांचीं, आठां खणांचीं ऐशीं नाना परिंचीं, जाका जैशें दिवंचें तेणें प्रमाणीं वांटूनु दिलें. जेवणा खाणाची मुस्तायती तितुकिय त्या रायांक दिली. ऐशे पांच दिवस पर्येंत्र व्हारडिक जाली. दुर्बळे लोकु, आन्दळे, थोंटे, पांगुळे जितुकें मागति तितुकेंय तांकां दिवनु सुखि करिति. सातवे दिवशीं जे प्रथुमिचे राये आयलले इतुक्यांकै रत्नां, मोतयां, वस्त्रां दिवनु पाठविले. ऐशें राज्य थोरावलें.

फुंडा त्या पण्डुक पारदिवेंचि¹⁸ वेसन. रात्रि दिसु अरण्यांतु वचूनु पारदीचि करता. नाना परिंचीं सावजां मारिता. राज्य चालौचें तें ताणें सांडिलें. सांडूनु अरण्यांतुचि आसा. येके दिवशीं येका पर्वतावरि गेलो. ताचें नांव रत्नागिरी. ताचेरि येक तळें

16. पालखी, गाडे चलोवपी/वचपी मानाय.

17. सगळी मुस्तायकी, तयारी.

18. शिकारेचें.

आशिलें. थंय धणुक वाण घेवनु उदका लागीं राखुंक वैसलो. थंय सावजां येताति म्होणु. त्या अरण्यांतु येकु रुशी किन्धमु आणी ताची स्त्री किन्धमि दोगें जणां परमेस्पराची भक्ति करुनु आशिलीं. तावळि त्या रानांतुलीं मृगु आनी मृगि तीं दोगां भोगितां ते किन्धमिन देखिलीं. देखुनु आपुल्या स्वामया लागीं विनौ लागली, “स्वामया, जैशीं हीं मृगां भोगिताति, तैशीं आमी भोगुं या”. तावळि ताणें म्हळें, “ह्या स्त्रियांक ग्न्यान नां, मूडि¹⁹, जितुकें सांगिलें इतुकें लाग ना. आपण हिचे मनिची वासना पुरैन” म्हणौनु आपणें मृगाचें रुप धरलें. तिणें मृगिचें रुप धरलें. दोगें खेळत त्या तळ्याच्या कांटारि उदक पियेवंक आयलीं. उदक पिलीं, आमी मृगां जैशी भोगिताति²⁰ तेणें प्रमाणीं भोगु करुं लागलीं.

तें पण्डु रायान देखिलें; देखुनु धणुवाक वाणु लावनु वोडि काडुनु विन्दिली. ती भालि दोगांय मृगांक लागली, जिवाक भेदली. तेणें करुनु मुख्या येवनु भुमिवरि पडलीं. दोगांचो जिव वचूं लागलो. तावळि ते मृगिन म्हळें, “आमी तंव कोणाक कांय वायट केलें नां. मृगां जैशीं भोगिताति तें रुप आमी धरनु तैशीं भोगितालेंव. आमी रुशेस्परां. आमकां जाणें वाणानु विन्दिल्यां तो आपुले स्त्रियेक भोगु दितनां, जैसो आमचो प्राणु वेता, तैसोचि ताचोय जिव वचूं” म्हणौनु स्त्रापु दिलो. तें उतर आयकूनु पण्डू धावनु जरि ये, तरि तीं रुशेस्परां. ताणीं स्त्रापिलें तें उतर आयकूनु मनांतु खोंचलो, “आतां हांव कितें कोरुं? स्त्रापु तंव माका लागलो. आतां हें हांव कोणांक सांगुं?” म्हणौनु अरण्यांतु ठावनु परतूनु, अस्तनापुराक आयलो. येवनु भिस्माक आणी बन्दवा दृतराष्ट्राक विधुराक सगटु जाललो विचारु त्यां मृगांचो सांगिलो, “स्त्रापु तंव माका लागला”.

तें उतर आयकूनु, ते बोलुं लागले: “तुका स्त्रापु रुशेस्पराचो जालो तें जातलेंचि. कितेंय जरि आमी केलें तरि सुट नां. तरि तुं आतां ऐशें करि, आपुली स्त्री कोन्ती सांगातीं घेवनु समेस्ति प्रथुमि भोंव. देव देवस्थानां बरे परमेस्पराचे भगत तप करिताति तांचें दुरुशण करुंचें. सांगातीं कांय द्रव्य, घोडो, मनुश्य येक मुख्य व्हरुं नये. दोगानीं दोनि वस्त्रां न्हेशितलेंचि आणी पायांनिंचि पांयांक व्हाण मुख्य नघालतनां प्रतुमिवरि भोंवचें. जे जे कडें परमेस्पराचे भगत आसति तांचें दुरुशण करुंचें आणी आपणें

19. उणे तकलेचो brate.

20. संभोग.

दोगांनीं भिक मागूनु खांवची, आणी रात्रि दिसु परमेस्पराचें चरण आपुले हुर्धें समरुंचे. आपण राजा थोरु म्होणु मनीं गर्व धरुं नये, लीन²¹ हौनु चालुंचें. तावळि परमेस्परु कृपा करित. ताची कृपा जाल्यारि जें कांय आपणें नेणतां केलां इतुकेंय नासता²²”.

तें उतर आयकूनु, तो आपुले स्त्रियेक सांगातीं घेवनु भिक मागत अरण्यांतु भोवूं लागलो. जे जे ठाय रुशेस्पर तप करिताति ते ते ठाय वचूनु दोगांय तांकां हात जोडुनु सास्टांग पायां पडताति: “स्वामयानो, आमी म्हा पापयां, आमंचे हातीं ब्रह्मवदु जालो. नेणतांचि हांवें मृगांचि म्होणु बाणु विन्दिलो. तीं रुशेस्परां मृगांचें रुप धरनु भोगितालीं. त्या रुशियें नांव किन्धमु आणी ताचे स्त्रियेचें नांव किन्धमि. असलो हांव पापी”. ऐशें म्हणौनु त्यां रुशेस्परांक विनौं लागलो.

फुडां ते रुशेस्पर प्रथुमिचें भ्रमण करुंक वचूं लागले. त्यां सांगातीं तीं दोगांय जणां वचुंक लागलीं. देव देवस्थान आशिलले कडे रुशेस्पर भेटताति, तैशीं तीं दोगांय भेटताति. ऐशीं प्रथुमि भोंवनु स्वर्गी वचुंक रुशी उबठले. तिवै त्यां रुशीं सांगातीं वचुंक चमकिलीं²³. कितिकु मार्गु क्रमौनु परमेस्पराचें सुमरण करितोचि स्वर्ग दारिवट्याडे पावले. ते रुशी परमेस्पराचें भगत देखुनु ते स्वर्गिचे द्वारपाळ आपुले हात जोडुनु सास्टांग नमस्कारु करुं लागले. “आजि तुमंचें चरण आमी देखिलें. आमंच्या पापाक नासु जालो. तुमीं परमेस्पराचे थोर भगत” म्होणु तांकां वाट सोडुनु, स्वर्गी वचुंक दिली.

पण्डु आनी कोन्ती वेतालीं. हांकां वचुं नाका म्होणु आज्ञा केली: “तुमंकां स्वर्गु नां. कित्या जरि म्हणश्यात पुत्र मुख तुमीं देखिलें नां आणी रुशेस्परु तुमीं वदिला²⁴ ताचें थोर पाप लागलां. तुमीं आतां परतूनु वचा”.

तें उतर आयकूनु तीं दोगांय वोर्गिचि रावलीं. पर्टुनु भूमंडळीं आयलीं. कोनत्येन पण्डु लागीं म्हळें, ‘आमंकां दोगांकें तंव भोगु नां. रुशेस्पराचो स्त्रापु लागला. आतां पुत्र कैशे जाती?’ ‘ताणें स्त्रापु तरि दिला, स्त्री भोगितांचि प्राणु वच म्हणौनु. आतां

21. खालती.

22. विभाड जाता.

23. चलुंक लागलीं.

24. जिवेशीं मारला.

आमी कोणि वुधि करुंची?' ऐशें मनीं चिंतितां ते कोनत्येक मागिलो उगडासु जालो. 'आपण आपुल्या बापाचे घरीं कास्मिर नगराक आसतनां, आमी आंकुवारी न्हंयेचे कांटें खेळतनां थंय रुशी जो आशिलो, ताका पायां पडतालेंव. ताणें माका स मंत्र दिलले. तावळिचि मंत्रु दित खेवीं. हांवें जपिलो. ताची माका साखि आयली. आतां पांच मंत्र मजेडे आसति, पांच पुत्र जाती. तुमीं आतां माका निरोपु देया. पुत्र जाये, ऐशें हांव करिन'. ऐशें म्हणौनु निरिपु मागुं लागली.

तंव पण्डुन संतोसुनु आपुले स्त्रिये कोनत्येक निरोपु दिलो. तिणें येकी ठाय वैसूनु, मंत्र जपूं लागली; पैलोचि मंत्र जपिलो, यमु आयलो, ताचो पुत्र धर्मु जालो. दुसरो मंत्र जपिलो, वायहु देव आयलो. ताचो पुत्र भिमशेनु जालो. तिसरो मंत्र जपिलो, अमरावत्येचो इन्द्रु आयलो, ताचो पुत्र अर्जुनु जालो. अस्पिन देवाचे दोनि मंत्र जपिले, ताचे पुत्र दोग जण, नकुलु, सहदेव जाले.

ऐशें पांचै पुत्र खिणा मधें कोन्ती घेवनु आयली. तें देखुनु पण्डु राजा संतोसलो. "पुत्र आमकां तंव जाले. आतां आमकां बरें करित". ऐशें म्होणु ते स्थानीं आसतां केतिक दिवस जाले. पण्डुच्या औख्याची²⁵ मर्याद पावली. तावळि ताणें येके दिवशीं कोनत्येरि हातु²⁶ घालो. येकवासु देखुनु तिणें म्हळें, "रुशिचो स्त्रापु आमकां आसा. भोगित प्राणु वचत म्होणु स्त्रापु दिला. तुमीं हो विचारु करुं नाकाति". को कामभारान कांयचि आयक नां, भोगुं लागलो. भोग्तिंचि पण्डुचो प्राणु गेलो. फुडां कोनत्येन आणी पांचै पुत्रांनीं बरे प्रमाणीं ताचो सुद्धाचारु केलो.

ऐशी ही कथा शुख इन्द्रान जल्मजयाक सांगिली. ही कथा अपुर्वि देखूनु संतोसूनु दुसरी भारती कथा ही आदिपर्वाचि सांग म्होणु विनंती करुं लागलो.

25. आयुष्य, हाचें कोंकणी तद्भव.

26. हें नाजूक रसणायेचें वर्णन पळेयात.

सटवी कथा

फुंडा अस्तनापुरा राज्याक राव नां. पण्डु तंव आपुली स्त्री सांगातिं घेवनु थुमिच्या भ्रमणाक गेला. कित्या म्हणशी, तरि किन्धमा रुशेस्पराचो स्त्रापु झालो हणु. तावळि भिस्मदेवान आपुले मनीं विचारिलें, 'हें राज्य कोणाक हांव दिंवूं? दृतराष्ट्र तंव आन्दळो. हाका तरि राज्य फाव नां, ऐशें शास्त्र धर्मीं लिहिलें आसा. वेधूरु तंव ग्यानीं, परमेस्पराचो भग्तु झाला आनी सेवकीं गेलो. राज्यपाटु सरनां आणी येकादे वेळु राज्यपाटु बांदूं जरि म्हळें, तरि तो कबुल करीना. तो येकभाव धरनु परमेस्पराच्यां चरणांवरि रात्रि दिसु आपुलें मन लायतां, तें सुमरण करिता. वंशीं तंव राज्य करुं म्हळ्यारि कोण नां. दृतराष्ट्रागेरि तंव पुत्रु नां'. ऐशी चिन्ता करुं नागलो.

मग आपुले माये सुगन्धे लागीं विचारिलें: "आतां कितें करुंचें? आमंचो सोमवंशु तंव बुडलो. कुळीं तंव कोणय पुत्रु नां. पण्डुक स्त्रापु झालो. तो राज्य सांड्नु थुमिच्या भ्रमणाक गेलो". ऐशें तिचें लागी म्हळें.

तावळि तिणें ते रात्री आपुल्या पुत्रा व्यासाचें सुमरण केलें. तो भद्रकश्रामीं अरण्यांतु येकि शेळेवरि बैसुनु तप करतालो. आपुले मायेचें उतर कानांतु पडतांचि तप करनु उभटलो. आमंचे मायेक काय आकांतु झालो म्होणु हातीं बेतकाटी, क्रमंडळु घेवनु वेगीं वेगीं अस्तनापुराक आयलो. माये पुत्राक भेट जाली. दोगांय एकस्थानीं गोस्टि करुंक लागलीं. ती व्यासाक म्होणुं लागलीं, "आमंचे वंशीं राज्य करिसो कोण नां म्होणु चिन्ता भिस्मदेवाक थोरि लागल्या. आपणें तंव राज्य सांडिलें. ब्रह्मचर्यें धरिलें. संवसाराचें वैराग्य मनीं धरनु रात्रि दिसु परमेस्पराचीचि भक्ति करिता. राज्य आणी हें शेरिर कोणाकै थिर न्हय. पण्डु तंव राज्य सांड्नु गेलो. दृतराष्ट्रागेरि पुत्रु नां. ऐशें करितां, वंशु आमंचो नासलो¹. आतां कोणु विचारु करुंचो, हें तुं माका सांग".

1. विभाडलो ; काबार जालो.

तावळि व्यासु म्होणुं लागलो, “माये, तुं आयक. मागिलो वृतावन्तु तुक सांगन. कास्मिर नगरीं कोन्तभोजा रायाचे घरीं कोन्ती आणी गान्धारी ह्यो दोघी कुंमारी न्हंयेचे कांटीं खेळतनां येका रुशेस्परांन कोनत्येक स मंत्र पुत्र जांवचे दिलले येकु मंत्र गान्धान्येक दिललो आसा. कोन्ती तंव पण्डु सांगातीं भ्रमणाक गेली गान्धारी घरीं आसा. तो मंत्र तिचे लागीं आसा. ती पतिव्रता, आपुल्यां डोळ्यांव वस्त्राचो पाटु बांदिला. आपण आन्दळ्याची वायल म्होणु परपुरुसारि दृष्टि घाली नां. आणी मजी दृष्टि अमृत संजिवनी, ऐसो विचारु आसा. ती जरि तो मंत्र जपत तरि तिगेरि पुत्रु जायत”.

हें उतर सुगन्धेन आयकिलें. आयकूनु गान्धारियेक आपयली. “तुजे लागीं मंत्र जो आसा, पुत्रु जांवचो, रुशेस्परांन दिललो, तो तुं जप”.

तावळि तिका मागिलो आठौ मंत्राचो झालो. आपुल्या भ्रतारा दृतराष्ट्रा लागीं गेली. ताचो निरोपु घेतलो. येक परमेस्पराचें देवळु आशिल्लें, तांतुं वचूनु बैसुनु परमेस्पराचें सुमरण करनु, मंत्र दिलल्याक नमस्कारु करनु, मंत्र जपिलो. जपत खेवीं, पुत्रु म्हा सुन्धरु जालो. मागुतेन जपु करनु आपुल्या हडर्यावरि दोनि वेळ हातानु फोपायलें². तावळि दोग पुत्र जाले. ऐशे तेगै पुत्र घेवनु आपुल्या भ्रतारा दृतराष्ट्रा लागीं आयली. ते पुत्र जाले. ऐशे ताका सांगिलें. तावळि तो भोव खोशी जालो. जावनु नांवां ठेयलें. प्रथम जो जालो ताका दुर्योधनु, दुसऱ्याक दुशासन, तिसऱ्याक सभळु, ऐशीं नांवां ठेयलीं. हे दिवशीं माशीं वाडुं लागले. ऐशें वाडतां आठां वरुसांचें जाले. दुर्योधनाक राज्यपाटु देंवचो ऐशें भिस्मदेवान मनीं हाडिलें.

फुडां वैशाक म्हैच्या शुध-बिये दिवशीं बरो म्हर्तु पळेवनु, राज्य बरें शृंगारुनु, रणभेरि³ वाजिली: “आजि राज्य दुर्योधनाक देवनु सिंहासनावरि बैसैतांव”. तें आयकूनु प्रधानु दळपति मकुट-वर्धानीक⁴ राये, घोडे, रथ, हस्ती शृंगारुनु, चतुरंग सहिन्यें सैत रायाच्या दारवंट्याकडे भार भार करनु उबे रावले. तावळि भिस्मदेवान दुर्योधनाक बऱ्यां देवांग वस्त्रांनीं शृंगारु केलो. नव-रत्नाच्यो माळो गळ्यांतु घाल्यो. हातिं सोवर्णाच्यो मुदयो, पदकां, येकावळी गळ्यांतु घाल्यो. ऐश्या नानां परीं शृंगारु

2. मारलें; धापटिलें.

3. पिल्लूक.

4. मुकुट घेतले कुंवर crown princes.

वनु, सिंहासनावरि भिस्म देवान बैस म्हळें. ताच्या निरोपा प्रमाणीं बैसलो. राव
णु पैलो आपणें हात जोड्नु नमस्कारु केलो. मागिरि समेस्त प्रधान थोर थोर
कट-वर्धानीक राये, दळादिपति, ते येवनु रायाच्या पांयांवरि माथें दवरनु, दोनिय
जोड्नु सास्टांग पांयां पडले. रथां, हस्तीं, घोड्यां सैत समेस्तु लोकु पांयां पडुं
गाले. तावळि दुर्योधनान प्रधानांक निरोपु दिलो, “जे हे राये, सहिन्यें जें येवनु
टलां, इतुक्यांकै वस्त्रां लुगडीं देया. बरे पानांचे विडे हडप्यां⁵ करवीं देया. गन्ध
नावु परिमळाचिं पुश्यां नानां परिंचिं, ऐशीं वांट्नु देया, आणी जे कोण हे सभेक
सति तांकां हांव मज्या हातान वस्त्रां, रत्नां, कापुर्वेलिचे विडे दिन,” ऐसो निरोपु
लो.

जैशे रायान सांगिललें तैशेंचि त्यां प्रधानांनीं केलें. मग थोर थोर राये आपौनु
ड्नु देवांग वस्त्रां, अविन्द मोतयांच्यो माळो, कुकुम, केंसर, चन्दन, कापुराचे विडे
आपुल्या हातान दिले. त्यां रायांक थोरु संतोसु आनंदु मनांतु झालो. रायाक
मस्कारु कोर्नु आपापुल्या ठायारि⁶ येवनु बैसले. ऐसो थोरु उछाव अस्तनापुरा
गरांतु झालो. जेतुके मागतले भाट बन्दिजन⁷ आशिले तांकां वस्त्रां दिवनु सुखी
ले.

तंव भिस्म देवान म्हळें, “दुर्योधना, तुका समेस्ता राज्याचो स्वामि केला. अठरा
वेणीं सहिन्यें इछा-मरणीं विर तुजी शेवा रात्रि दिवसु करतले. तुं समेस्तांक बरें
ख. प्रजेचो प्रतिपाळु करि. देवां धर्मां ठाय बरे प्रमाणीं भज. परमेस्पराच्या चरणावरि
न तुजें लागशें करि. येणें प्रमाणीं राज्य जरि करिशी, तरि तुका देव बरें करित,
यट निवारित. पुर्व जल्मीं पुण्य केललें म्होणु हे जल्मिं राजत्वा पावलोशि. समेस्त
मुंडळा मधें द्वापारिं तुजे सारिखो राजा आप्येकु कोणु नां. प्रथुमिचे राये जे आसति
आमंचे आज्ञाधारक”. ऐशें म्होणु समेस्तु विचारु ताका सांगिलो. “मजें उतर तुं
त्य मानि”.

उपरांतें राजा राज्य करितां धा बारां वरुसां भरलिं. मग ते तेगै भाव धनुर्विध्या
स्त्रविध्या, सत्तिसां दण्डायुद्धांची विध्या शिकुं लागले. येकु ब्राह्मणु, ताका नांव
पाचार्य, तो गुरू करनु, विध्या अभ्यासु कोरुं लागले.

5. वांटपी मानाय - attendants.

6. सुवातेर ; जाग्यार.

7. गांवपी कवी.

ऐशी विध्या शिकत आसतनां केतिकां काळांनिं ती कोन्ती आपुले पांचै पुत्र घेवनु अस्तनापुराक आयली. भिस्मदेवाक भेटली. ताणें म्हळें, “हे पांचै पुत्र खंचे? तिणें पुत्र हे आपुले म्होणु सांगिलें आणी आपुल्या भ्रतारा पण्डुचो सर्व विचार जालेलो सांगिलो. तें उतर आयकूनु आणी तो गंगेचो सुतु, दृतराष्ट्र, विधुरु हे तंग जण दुख कोरुं लागले: “आहा आहा, देवान कायें केलें? पण्डु सारखें रत्न गेलें” म्होणु त्यां पण्डुच्यां पुत्रांक भिस्मान आपण्याच्या उसुग्यारि⁸ वैसेले. तांचीं नांवां विचारिलिं.

तावळि तिणें सांगिलें: “पैलो पुत्र धर्मु, दुसरो भिमशेनु, तिसरो अर्जुनु, चावतां नकुलु, पांचवो सहदेवु” ऐशीं पांचांचीं नांवां सांगिलिं, तेणें प्रमाणीं मनां आयलीं.

फुडा कृपाचार्या गुरूक भिस्मदेवान आपौनु हाडूनु सांगुं लागलो, “जैशी दुर्योधनाक धनुर्विध्या शिकैताशि तैशिचि ह्यां पण्डुच्यां पुत्रांक विध्या सांग. तुका बरे प्रकारीं आमी सांबाळु, येक नगर देवूं, तुं चिन्ता कोरुं नाका”. त्या निरोपा प्रमाणीं पांचै जणांक वा दुर्योधनाक विध्या शिकौं लागलो.

तावळि ती कोन्ती गान्धारियेक भेटुंक गेली. तिणें भोव प्रकारीं आपुले भयणिक मानु दिलो: “पण्डु गेलो म्होणु तुं कांय चिन्ता कोरुं नाका. हे पांच पुत्र तुगेरि कैशे झाले?” तावळि तिणें मागिलो वृतावंतु सगटु जालेलो तो सांगिलो.

तावळि तिणें तिचे लागीं विचारिलें, “ तुगेरि हे तंग पुत्र कैशे झाले?” तावळि तिणें सांगिलें त्या रुशिया मंत्रा पासवत झाले. ऐशें येकिमेकिनीं आपुलो मागिलो वृतावंतु सांगिलो. तावळि दोगीय जणीं मनांतु समजल्यो.

तंव गान्धारियेन म्हळें: “ तुगेरि पांच जण पुत्र. मगेरि तंग जण. येकु पुत्र मजे दुर्योधनु राजा झाला. आणिकै पुत्र मगेरि जाये, ऐशें करतलीं”. ऐशें म्होणु गान्धारि व्यासा रुशेस्पराची शेवा करुंक लागली. ऐशी केतुले दिस पर्यंत्र शेवा करितां त्या रुशिक कृपा उमटली, “तुका प्रसन्न जालों, वरु माग”. तावळि तिणें मागिलें, “मगेरि आठाणोवि पुत्र जाये, ऐशें करि”.

तावळि ताणें येकु मंत्रु गान्धारियेक दिलो. तो मंत्रु जपुंक आपुल्या भ्रतारा दृतराष्ट्राचो निरोपु घेतलो. ताणें मंत्रु जप म्होणु निरोपु दिलो. तंव ती येकी ठाय वचूनु बैसली आणि मंत्रु जपिलो. जपत खेचीं आठाणोवि पुत्र झाले. त्यां पुत्रां सैत

8. मांडियेरी.

वनु दृतराष्ट्राक सांगिलें. तावळि ताणें म्हळें, “बरें केलें”. कोनत्येक सांगिलें. तिणें म्हळें, “परमेस्परान भोव बरें केलें”.

ऐशें ते पुत्र दिवशीं माशीं वाडुं लागले. पांच आठ वरुसांचे झाले. विध्या शेकुंक कृपाचार्या आदिन केले. ऐशे ते विध्या अभ्यासु करितां भोव काळ झाले.

तावळि कृपाचार्यान म्हळें, “हे कांय धनुर्विध्या जाणति की नेणति”. म्होणु त्यां कौरवां पाण्डवांक आपौनु सांगुं लागलो: “तुमीं धनुर्विध्या करका. हांव आसां तो मळेतां” म्होणु एका वडाच्या रुखाक येकु वांसो, ताका तिनि रेगो काडल्यो. येकि रेग काळी, येकि तांबडि, येकि उजळि. ऐश्यो रेगो काडूनु तो वांसो (वेळु) वडारि उंच व्हरनु आकासा पाव पर्यंत बांदिलो. दुर्योधनाक आपैलो. आपौनु म्हळें: “धनुक बाण हातीं घे आणी ह्या वृख्या खाल उबो राव आणी वांश्याक मधेंचि रेखो आसती त्यो विन्दूनु भुमिवरि घालि”.

ते उतर आयकूनु दुर्योधना रायान धनुक आणी बाण हातीं घेवनु रुखा खाला वचूनु उबो रावलो. रावनु शिन्ताक बाणु लावनु, विन्दिलो. तो बाणु चुकलो. पुणतीं आणियेकु बाणु विन्दिलो. तोवै चुकूनु आण्येकी कडेवेलो तिसरो बाणु विन्दिलो. तोवै वायांचि⁹ गेलो.

मागिरि समेस्तां कौरवांक कृपाचारी म्होणुं लागलो: “तुमीं येकेकु जणु हातीं धनुक घेवनु विंदिका”.

ते त्या कृपाचार्याच्या निरोपा प्रमाणीं धनुक बाण घेवनु विन्दू लागले. ते समेस्तै चुकले. येकै पुणु विराच्यान त्यो रेगो विन्दव नां जाल्यो.

“आतां पुरो, तुमीं विन्दु नाकाति”, ऐशें त्या कृपाचार्यान म्हळें. तावळि ते वोगेचि आपापुले कडे येवनु उबे राविले.

तंव अर्जुनाक कृपाचार्यान आपौनु, सांगुं लागलो, “धनुक आणी बाण हातीं घेवनु वेळुवाक (वांश्याक) तिनि रेखा ज्यो काडिल्याति त्यां भितरि ताम्बिडी माजावेली रेखा तुं विन्दि”.

ऐशें गुरुचें उतर आयकूनु, ताच्यां पांयांरि आपुलें माथें ठेवनु, वृख्या खाला वचूनु, परमेस्पराचें सुमरण करुनु, धनुकाक बाणु लावनु, वोडि भरनु विन्दिलो. तो बाणु वचूनु मधेंचेचि ताम्बिडे रेखेक लागलो. हें देखूनु, कृपाचारी भोव संतोसु जालो.

कृपाचारी संतोसु जालो देखुनु, दुर्योधनु मनीं दुचितु जालो. 'ह्या पण्डुच्या पुत्रान रेखा विन्दिली देखुनु, आमंचो गुरू सुखी जालो. तरि ह्यां पांचाय जणांक कोणु ये उपाव करनु आमी नासूनु पोरो घालुंचें,' ऐशें मनीं घेतलें. "हे थोर जरि प्रभळ जा तरि समेस्त राज्य आमंचें घेती". ऐशें म्हणौनु आपुल्या प्रधाना शेकुन्या लागीं बुं येकांतीं विचारिली. "आतां आमी कोणु उपाव करुंचो, हें बरें मना हाडूनु तुं माव सांग".

रायाचें उतर आयकूनु प्रधानु म्होणुं लागलो: "स्वामया, तुमंचें उतर जें आ तें सत्य. हे पाण्डव थोर नजातनांचि¹⁰ कोणु येकु उपाव करनु आमी हांकां भार्या घालुंचे. थोर जरि जाती, तरि मागिरि कामा नये". हें प्रधानाचें उतर राया दुर्योधना मनीं घेतलें.

फुडां ते कौरव आणी पाण्डव बापोलभाव येकि ठाय धनुर्विध्या अभ्यास करितां, आपण्यांतु वैर करुं लागले. अर्जुनाक थोरि विध्या, सत्तिस दण्डायुद्धांची शेस्त्रा अस्त्रांची, बाणांची बरी टगळि येता देखुनु कौरवांचो राव दुर्योधनु मनीं वाय चितुं लागलो.

ऐशे ते समेस्त येके दिवशीं न्हंयेंतु उदका मधें खेळतां, समस्तां कौरवां दुर्योधनान निरोपु दिलो, "तुमीं अर्जुनाक धरुनु जें भोव उदक आसा थंय तुमीं बुडौन वोबाटि कोर्नु खेळा".

त्या निरोपा प्रमाणीं अर्जुनाक धरुनु उदकांतु थोरु फोंडुसो पळेवनु बुडैलो. ते भिमशेनान, अर्जुनाच्या भावान, आपुल्यां डोळ्यांनीं देखिलें. देखुनु न्हंयेंत उडी घाली घालुनु अर्जुनाक काडिलो. समेस्तां कौरवांक बुडौ लागलो, येकु दुर्योधनु वेगळ करुनु, मागिरि ते आपणेंचि समेस्तां कौरवांक वैरि काडिले. कौरव पाण्डव सांगातिंचि आपुल्या राज्यांतु आयले. दुर्योधनु आपुल्या राजमंदिरा गेलो.

पांचै पाण्डव आपुले माये कोनत्ये पार्शीं आयले. येवनु जें वर्तललें वर्तमान सांगिलें. तें आयकूनु ती महा दुखेस्त जाली. तिणें वचूनु आपुल्या भाव्या दृतराष्ट्राक आणी भिस्मदेवाक सांगिलें: "कौरव घातु करुंक पळेताति. आजि अर्जुनु उदकांतु येकि ठाय खेळतनां, धरुनु बुडैलो. मरतां मरतां भिमशेनान वयरि काडिलो. तुमी थोर आसतनां, हे ऐशी बुडि करिताति".

10. जल्माक थावन जावन.

तें उतर आयकूनु, भिस्मदेव मनीं संखिर्न¹¹ जालो. दृतराष्ट्र म्होणु लागलो: “आरे दुर्योधना, तुजी बुधि आतां लेगिन नासली. आपुल्यां बापोलभावांक वायट करिताशि. हें तुका बरें न्हय. ह्या वयरि तुं जाणतो आसशि, आजि जी चुकि जाल्या तीचि पुरो. ह्या फुडां ऐशें जरि आपण राव म्होणु करिशि, तरि देव तुका बरें नकरी”. ऐशें बापाचें उतर आयकूनु, वोगोचि आपुल्या मंदिरा गेलो.

ऐशी ही कथा शुख इन्द्रान जल्मजयाक भारतिची आदि पर्विची सांगिली. ती कथा आयकूनु, तो विनौ लागलो: “आण्येकि अपुर्व कथा माका तुं सांग. तुं भलो संग्न्यानु जाणतो आसशि. परमेस्परु तुजे हुर्धयीं आसा. ही विनती”

कथा समाप्त

11. दुखान उचांबळ, खस्तवस्त.

तातवी कथा

ऐशें ते कौरव पाण्डव सोंसरीं¹ धनुर्विध्या अभ्यासु करिताति. वरव्या पन कृपाचार्य गुरू ते अवस्परिं विध्या शिकवित तांकां.

फुंडा ते कौरव पाण्डव अस्तनापुरा नगरा भायरि वचूनु, येकि बरिशी भुमिक मैधान पळेवनु, थंय धनुर्विध्या करुं लागले. जाका जैशी विध्या शिकैल्या ती विध्य आपुल्या गुरूक दाखैता. ऐशें खेळतां खेळतां येकु सोवर्नाचो चेण्डू आकासारि उडौन विन्दुं लागले. तो चेण्डू पडतां पडतां धनुकाक बाण लावनु विंदिति. त्या चेण्डुवाक बाण लागूनु केल्येक सहस्र गांव पर्येंत्र उंच तो चेण्डू बाण घेवनु वचो. ऐशें खेळतां खेळतां जो विंदिलेलो बाणु चेण्डुवाक चुकलो. चुकूनु तो चेण्डू अवचितोचि पाडो बांयतुं पडलो. तावळि समस्त कौरव पाण्डव तो चेण्डू बांयतु पडलो देखुनु ते बांयच्या कांटारि उबे रावले. दुर्योधनु म्हणो: “आरे हे बांयतु डेवनु हो चेण्डू काडका”. येक म्हणताति “बाणांनिचि विंदुनु काडुं”. येक म्हणति, “कैशे तुमी काडिश्यात? बाणु विन्दिल्यारि बांयतुचि पडतलो, चेण्डू आणी बाण येकिचि ठाय रावती”.

ऐशें येकयेकां भितरि उलैतनां दृणु ब्राह्मणु आपुले स्त्रिये सहित ते वाटेन अस्तनापुरा राज्यांतु येतालो. ताणें वाटेरि दुर्योधनु राव समस्त लोकु कौरव पाण्डव ते बांयच्या कांटारि उबे आसति देखुनु, थंय दृणु गेलो. आपुले स्त्रियेक येका रुखा लागीं उबी केली आणी आपण तमासो² पळेंव लागलो. तावळि ते कौरव म्हणताति, “हो चेण्डू बांयतु डेवनु वेगीं काडका, येदोळु कितें पळेताति? आमंचो गुरू कृपाचार्य आमंचेरि रागत. तो बैसुनु आमंची वाट पळेता”.

तावळि दृणान म्हळें, “तुमंकां विध्या अजूनु पुरी आयली नां. हो चेण्डू बांयतुलो आपैसोचि वयरि ये, ऐशी विध्या शिकैलि नां”.

1. पुराय रीतीन.

2. मौज.

तें उतर आयकून दुय्योधनु त्या दृणाक विनौ लागलो, “स्वामया, तुमीं कोणी प्रकारीं आमकां काडून दाखैया. हो चेण्डू आपैसो तुमीं वयरि जरि काडिश्वात, तरि आमकां जिवाक संतोसु जायत, आणी आमी तुमंची शेवा करुं”.

ऐशें दुय्योधना रायाचें उतर आयकून, त्या दृणान येकु मंत्रु जपून हातिचो दभु³ बांयतु घालो. घालित खेवीं तो चेण्डू त्या दर्भान गुटलावन आपैसो वयरि येसो केलो. चेण्डू वयरि आयलो देखुनु, दुय्योधनु कौरव पाण्डव भोव संतोसु झाले. “ह्या ब्राह्मणा लागीं विद्येचो समन्द्र⁴ आसा. भिकारी ऐसो दिसत पण परमेस्पराची कृपा हाचेरि आसा. जाका विध्या भोव आसा ताका विध्या फळनां. अल्पि विध्या जे शिकिल्याति तांकां फळता. पण हो ब्राह्मणु परमेस्पराक शेरण गेला. हाका हें समेस्त काय लेख. येकु विद्येचो तमासो आमकां दाखैलो. आतां हो कोणांच्या घराडे वचून उतरता, ऐशें तुमीं हाचे मागिल्यान वचून पळेया”. ऐशें म्होणु आपुल्यां शेवकांक कानांतु मातून सांगिलें.

तावळि दुय्योधना लागीं निरोपु मागुनु दृणु आपुले स्त्रिये सहित नगरांतु वचुंक गेलो. त्या सांगातीं ते शेवक हळूचि पाठीं मागिल्यान गेले. तावळि तो दृणु वचून कृपाचार्याच्या घराडे उतरलो.

थंय ठावनु परतून येवनु त्यां शेवकांनीं रायाक सांगिलें, “स्वामया, तो दृणु कृपाचार्याच्या घराडे उतरलो”.

तावळि कौरव पाण्डव समस्त मेळुनु जंय आपुलो गुरू कृपाचार्य बैसललो थंय ते आयले. येवनु समस्त जें जाललें इतुकेंय सांगिलें. तावळि कृपाचार्यान म्हळें, “तो गुरू दृणु आमचो मेवणो, थोरि विध्या जाणतो. आतां तो वरो मानु पावत”. ऐशें म्हणौनु कौरवां पाण्डवां सहित नगरांतु आयलो. गुरून निरोपु दिलो: “तुमीं आपापुले घरीं वचा”. तावळि ते समेस्त आपापुले घरीं गेले. कृपाचार्य आपुले मंदिरीं गेलो. ताणें दृणु देखिलो. खेम आळिंण जालीं. तस्त हाडून ताचे स्त्रियेचे वा ताचे पांय धुले. मग येके ठाय बैसून गोस्ती करुं लागले.

तावळि दृणान दृपदा रायाची वेवस्ता सांगिली: “ताणें माका भोव गांजिलो. त्या निमितीं हांव अस्तनापुराक पावलें. फुडां देव जें करित तें सत्य. आमचे आदिन कांय ना”.

3. तणा-वाली पसून केल्लें दोर.

4. समुद्र.

तावळि कृपाचार्यान म्हळें: “तुं ह्यां कौरवां पाण्डवांक धनुर्विध्या, सत्तिसां दण्डायुद्धांची विध्या. शेस्त्रा अस्त्राचें निवारण शिकै. हो दुर्योधनु राव हे पृथुवी मधें थोरु. हाचे सारिखो राजा ह्या भुमण्डळा मधें आप्येकु नां. ज्या रायाक अठरा खेवणी दळभारु, हस्ती, रथ, पांयदळ, घोडे अगणित, ह्या वरौनु तुं जें करुं सर्व होयत. तु विध्या अभ्यासु शिकै”.

तावळि दृणान म्हळें: “तुं विध्या शिकैत आसतां हांवें विध्या सांगुंची निति न्हय”.

तावळि ताणें म्हळें: “हांव संतोसूनु शिकौ सांगतां. तुं तंव आप्येकु भायलो न्हय, मजो मेवणो. तुं आणी हांव वेगळे न्हय”.

ऐशें ते येकमेका भितरि उलौनु, जवणा खाणाक उभठले, न्हाले, बरीं देवांग वस्त्रां न्हेसूनु परमेस्पराचें सुमरण केलें. जें कांय खाजीं पकुवानां, रांदिललें तें परमेस्पराचे नांवीं समर्पिलें. समर्पुनु दोगै जेविले. गन्ध पुश्यां दृणाक दिलीं. आपुले हातीं कापुर्वेलिचो विडो दिलो.

ऐशें तो कृपाचार्याचे घरीं आसतां, दुर्योधना रायान आपुल्या बापा दृतराष्ट्राक वा भिस्मदेवाक, विधुराक त्या चेण्डुवाचें वर्तमान सांगिलें. तें उतर गंगा सुतान आयकूनु दृणाक वा कृपाचार्याक आपौंक शेवकांक निरोपु दिवनु धाडिले. शेवकांनीं वचूनु कृपाचार्याच्या घराडे सांगिलें, “तुमकां दोगांय जणांक भिस्मदेवान आपैल्याति”. ते दोगै वेगीं उबटौनु शृंगारु करुनु भिस्मदेवाच्या मंदिराडे शेवकां सहित आयले. येवनु भेटले. तांकां बैसुंक निरोपु दिलो. ते त्या निरोपा प्रमाणीं बैसले.

तावळि भिस्मान म्हळें, “कृपाचार्या हो ब्राह्मणु कोणी कडे हौनु आयलो? दुर्योधनान वा पाण्डवानीं चेण्डुवाचो समाचारु माका सांगिलो. बांयतु पडललो चेण्डू आपसोचि मंत्रांनी वयरि येसो केलो. तरि ह्या दृणा ब्राह्मणा लागीं धनुर्विध्या पुर्ण आसा, ऐशें माका दिसता. तुं आतां, कृपाचार्या, हाका ऐशें म्हण, ह्यां कौरवां पाण्डवांक सत्तिस दंडायुद्धांची विध्या, गदांची विध्या, साधन कोरुंची, धनुर्विध्या विन्दुंची, ऐशी नाना परिंची विध्या हांकां शिकौ सांग. ऐशें म्होणु तुं दृणा लागीं उलै”.

तावळि तो कृपाचार्य दृणाक येकान्तीं व्हरनु, उलौं लागलो: “भिस्मदेव ऐशें म्हणता: ह्यां कौरवां पाण्डवांक विध्या शिकौ सांगता.

तें उतर आयकूनु दृणाचार्य म्होणुं लागलो: “आमी ब्राह्मण भिकारी. आमकां हें कार्य खंय टांकत?” ऐशें म्होणुं उलौं लागलो.

तें उतर गंगा सुताक सांगिलें. तावळि ताणें दृणाक आपण्या लागीं आपौनु, बैसुंक ठावो दिलो. हें आपण ताचे लागीं उल्लें लागलो: “आहो जी गोंसावी, तुमंचे लागीं हांव एकि विनंति करितां. ती तुमीं बरी मनां हाडका”. ऐशें म्होणु उल्लें.

तावळि तो जाप देंवूं लागलो, “आमंचो मेवणो कृपाचार्य ह्यां कौरवां पाण्डवांक विध्या शिकैता. ताका न्हय कोर्नु हांवें विध्या शिकौंची निति न्हय. लोकाचें उतर लागत”.

तावळि ताणें म्हळें: “ताका आमी सांगुं, तो भोव सुखी”. तावळि कृपाचार्याक म्हळें, “ह्या दृणाक आजि लेगिन तुमीं ऐसो निरोपु देया, कौरवां पाण्डवांक विध्या शिकौंक”.

तावळि ताणें म्हळें, “स्वामया, भोव बरे. हें उतर हांवें ताका पैलेंचि बरें मनां हाडिल्लें. हें हय की न्हय म्होणु तुमीं ताचे लागीं विचारका. पण त्या दृणाचे मनीं येक आसा. राया दृपदान ताका उणीं उतरां उल्लेंयांति. त्यां उतरां निमितीं तो हांगा पावला. त्या दृपदाक दृणु आपण येकाचि बाणान तेचि सभांतु मारतो. ताचें सर्व राज्य, हस्ती, घोडे, रथ जिखतो. पण तें ताचें सारिखें न्हय. ताणें येक उतर उल्लेंयां की आपुल्या शिस्या करवीं घोड्याच्या पायांक उपराटो⁵, मान सकल पायें वशें करनु तुका बांदूनु हाडैन. हें उतर मजें तुं सत्य जाणो. ऐशें म्होणु थंय ठावनु हो हांगा आयला. हें इतुकें कार्य तुमिं हौनु कोरुंचें”.

तावळि त्या भिस्मान म्हळें, “ हें दृपदाचें कार्य थोडें आसा. येका जणा करवीं बांदूनु हाडूं तुं ताका सांग, आणी तुं ताका विध्या शिकौंक निरोपु दी”.

ताणें म्हळें, “हांव भोव संतोसु”

भिस्मान दृणाचार्याक आपौनु आपुल्या हातान देवाग वस्त्रां दिलीं. नागरखोंड्या⁶ पानांचे विडे दिले. “तुमंचो सर्व समाचारु कृपाचार्यान आमकां सांगिला. तें कार्य अवश्य आमी करुं. तुमीं हांकां विध्या अभ्यासु सांगा”.

तावळि दृणान म्हळें: “कृपाचार्याचो निरोपु शिकौंक आमकां तुमीं घेवनु देया.

तावळि कृपाचार्याक म्हळें: “ह्या दृणाक विध्या शिकौंक निरोपु देया.

ताणें म्हळें, “स्वामया, भोव बरें”. त्या उतरारि गंगा सुतान संतोसू जावनु, वस्त्रां कृपाचार्याक दिलीं आणी पांच गांव इनाम दिलें.

5. उरफाटो ; परतो.

6. परमळीत खांवच्या पानां विडो.

फुडां तो दृणु कौरवां पाण्डवांक विध्या नाना परिंचि शिकौंक लागलो आणी तांकां म्हळें, “धनुर्विध्या, सत्तिस दंडायुद्धांची, गदेची सादन कोरुंची विध्या कोण कैशे शिकिल्याति ती विध्या कोर्नु माका तुमीं दाखैया.”

तावळि ते कौरव पाण्डव दोनिय हात जोडून दृणागुरूक पांयां पडून धोणुवाक बाण लावनु, विन्दू लागले. येकि गदा हातिं घेवनु, येकि हातिं वोडण घेवनु, सादन कोर्नु दाखौं लागले.

तावळि ताणें म्हळें: “तुमंकां अजून विध्या पुरी लागली नां.” ऐशें म्होणु रात्रि दिसु तांकां आपण्यां लागीं ठेवनु धनुर्विध्या, गदेची विध्या, सत्तिस दंडायुद्धांची विध्या, नाना परिंच्यां शेस्त्रां, अस्त्रांची विध्या, मारुंची, सोडुंची, परतून हाडुंची, ऐशी विध्या अभ्यासु रात्रि दिसु तांकां शिकौनु निपूण केले.

फुडा येके दिवशीं नगरा भायर बरें मैदान पळेवनु, थंय येका रुखावरि गगन चुंबितु वेळु बांदिलो. ताका तिनि रेखा काडिल्यो. येकि तांम्बिडी, येकि काळी, येकी पाण्डरी. ऐश्यो तिनि रेखा काडिल्यो, आणी त्या रुखा मुळा उजो केलो. ताचेरि तांब्याची कायलि ठेयली. तेल तांतुं घालें. ते तेल घालित खेवीं उज्याच्या बळान कायलितु खळखळेंव लागलें. समेस्तां कौरवांक आपैले. दुशासनाक वा सभळाक म्हळें: “ तुमीं तेलांतु रुप पळेवनु, उपराटें धनुकाक बाण लावनु, हें लख्य⁷ भुमिवरि पाडका”.

तावळि त्या गुरूच्या निरोपा प्रमाणीं धनुक बाण घेवनु, त्या तेलाचे कायली लागीं उबे रावनु. त्या तेलांतु रुप पळेंव लागले.

तावळि दृणान म्हळें, “तुमकां तांतुं कितें दिसता?”

तावळि ते म्होणुं लागले, “स्वामया, आमंकां हांतुं कांय दिस ना”.

तावळि तो दृणु हांसूं लागलो, “नसुदेंचि⁸ तरि तुमीं विंदका”.

तावळि ते बाण विन्दो लागले. ते बाण फुंकटोचि गेले.

तावळि ताणें म्हळें, “आतां पुरो. तुमीं विन्दुं नाकाति”.

तावळि दुर्योधना रायाक आपैलो. “हे तिनि बाण तुं हातिं घे आणी तेलाच्या कड्या⁹ लागीं वचून, तांतुं तुजें रुप पळेवनु, हें वेलें लख्य विन्दून पाडि”.

7. लक्ष, मोख.

8. बेश्टेंच.

9. हांड्या.

तावळि तो दुर्योधनु हातिं तिनि बाण घेवनु, गुरूक नमस्कारु कोर्नु, तेलाच्या कड्या लागीं वचूनु, तेलांतु रुप पळेंव लागलो.

तावळि दृणान म्हळें: “आगा दुर्योधना राया, तेलांतु तुका कितें दिसता तें तुं माका सांग”.

तावळि तो तेलांतु रुप पळेवनु गुरूक सांगुं लागलो: “येकु वेळु ह्या वृख्यारि बांदिला ताका तिनि रेखो काडिल्याति”.

तें आयकूनु, ताणें म्हळें, “माजावेली रेखा तांम्बिडी विन्दुनु भुमिरि पाडि”.

तावळि धनुकाक बाण लावनु, विन्दिलो. तो बाणु चुकूनु आकास पर्येंत्र गेलो. दुसरो बाणु विन्दिलो, तो मधेंचि रावलो. तिसरो विन्दिलो तो लागत लागत चुकलो. ऐशे तिनीय बाण फुंक्याचि गेले. समेस्तां कौरवानीं विन्दिले, पण तें लख्य मोडिलें नां.

तावळि पण्डुच्या पुत्रा अर्जुनाक आपैलो. तिनि बाण ताचे हातीं दिले. तो नमस्कारु करनु, धनुकाक बाणा सैत कड्या लागीं वचूनु उबो रावलो. तेलांतु रुप पळेवनु, परमेस्पराचें सुमरण केलें. उपराटें संधान¹⁰ कोर्नु माजावेली तांम्बिडी रेखा विन्दूनु भुमिरि पाडिली. तौवळि दृणु संतोसुनु, आपुल्या गळ्यांतुली अविन्द मोतयांची माळ भिस्मदेवान दिलेली ती अर्जुनाच्या गळ्यांतु घाली. तें देखुनु, दुर्योधनु आपुले मनीं भोव क्रोदांतु काळु जालो. म्हणो: “धनुर्विध्या अर्जुनु बरी शिकिलो. शेस्त्रां अस्त्रांची मारु¹¹ बरो जाणतो झालो. त्या निमित्तिं समेस्ता लोका देखतें, आमंच्या गुरू हातीं हाका मानु भोगता. हांव तंव राजा. आतां हाका कोणु विचारु?”

ऐशें म्हणौनु आपुलो प्रधानु शेकुनी आपैलो. तो धांवत येवनु, हात जोडुनु, नमस्कारु केलो: “स्वामया, काय निरोपु माका?”

तावळि दुर्योधनु म्होणुं लागलो, “हे पण्डुचे पुत्र पांचै जण विध्येन परिपुर्ण झाले. त्यां मधें अर्जुनु थोरु धनुर्धरु जालो. भिमशेनु गदेचे विध्येन थोरु सादनिकु¹² जालो. हे दोगै अतुळबळी झाले आसति. आतां हांकां आमी कोणु उपाव कोरुंचो तें तुं माका सांग”.

10. मोख धरुंक.

11. मारु; व्हडलो.

12. ताणु; पाटांगडो; कुशल proficient.

प्रधान म्होणुं लागलो, “राया, प्रथमोंचि तुमंचे लागीं हांवें विनंति केल्या. ह्यां पांचें जणांक आमीं कांय येकु उपाव करनु नासुंचे. हांचे लागीं तंव सहिन्यें नां. घोडे, हस्ती, रथ नांति. तुं समेस्तांचो राजा. तुं जें करिशि, तें आजि जायत”.

ऐशें त्या प्रधानाचें उतर रायान मनीं मानिलें. फुडां ते पण्डुचे पुत्र पांचें जण कौरव येकातोशें¹³ त्या आपुल्या गुरू दृणाचार्या लागीं विध्या अभ्यासु शिकिले. पुरी विध्या शिकिले.

फुडां त्या दृणाचार्यान त्यां आपुल्यां शिसां लागीं उलैलें, “तुमंचे लागीं हांव येक मागतां. तें तुमीं माका कोर्नु देया. तें कार्य केल्यावरि हांव भोव संतोसु”.

तावळि दुर्योधनान म्हळें: “स्वामया, तुमचे मनीं जें आसा त्या कार्याक आमंकां निरोपु देया. तें कोरुं. तुमीं मनीं चिन्ता कोरुं नाकाति”.

तें उतर आयकून, त्यां पांचें जणांक आपण्या लागीं आपैले. “तुमीं कौरव पाण्डव म्हा वीर. सत्तिस दंडायुद्धांची विध्या, शेस्त्रांची विध्या, धनुर्विध्या, गदांची विध्या, ऐश्या परिंच्यो नानां विध्या तुमीं शिकिले. तरि तुमंचे लागीं हांव गुरू दखिणा मागतां, तुमीं माका देया”.

तावळि दुर्योधना रायान आणी त्यां पाण्डवानीं म्हळें: “जी कांय आमंकां टांकता इतुकिय शेवा तुमंची आमी कोरुं, तुमीं मागा”.

तावळि दृणाचार्यान म्हळें, “येका रथान, येका जणान वचून दृपदु राजा जिवोचि धरनुं, घाव, फातोरु नलागतां, घोड्याच्या पांयांक उपराटो बांदून, मजे लागीं हांगा हाडुंचो. हें इतुकें तुमीं माका देया”.

तावळि दुर्योधनान म्हळें: “स्वामया, हें तुमीं कितें म्हणताति? दृपदा राया लागीं हस्ती, रथ, घोडे, सहिन्ये अगणित. ताका येकल्या वीराच्यान वचून धरनु हाडवता? आणी तो नुसुदोचि सांपडता? हें तुमंचे मनीं जरि आसा, तरि ताचेरि आमी सहिन्यें, रथ, हस्ती, घोडे मकुट-वर्धानिक राये, हो आमंचो भाव दुशासन ह्या सांगातीं इतुकें देवनु थैं धाडून, तो दृपदा लागीं युद्ध कोर्नु जिखून हाडुं. हें इतुकें कार्य हां करिन, आणी जरि तुमंकां जाय, राज्य, देसु दुर्गा दिन”.

तावळि ताणें म्हळें, “हें कांय हांव तुमंचे लागीं माग नां”.

तें उतर आयकून राव वोगोचि रावलो.

तावळि त्यां पण्डुंच्यां पुत्रां पांचें जणांक आपैले. “हें मजें कार्य तुमंचे हातिं जायत की नजायत हें माका सांगा”.

तावळि ते पांचै जण एकी ठाय येकांत स्थानीं बैसुनु उलौं लागले. धर्मा व्हडल्या भावान म्हळें, “दृपदु राव भोवां वरुसांचो, नांनां परीं रायां लागीं युद्ध कोर्नु, मग घरा आयलो, आणी खेत्री थोरु. तुमीं अद्याप रणांतु युद्ध केलें नां. तुमीं बाळकां, कोणे प्रकारीं युद्ध कोरुंचें हें तुमकां ठावें नां. विध्या परिपूर्ण शिकिल्याति. आणी येकल्या वीरान वचूनु ताका धरनु हाडुंचो, हें काय ल्हान कार्य न्हय”.

तावळि अर्जुनान म्हळें: “हांव येकलोचि वचूनु ताका धरनु हाडिन. मजे सांगातिं सहिन्यें, घोडे, हस्ती, रथ, कोण नाका. जें मज्या गुरून मागिलां तें ताका देंवचें, नां-तरि संवसारीं जियेवनु कोणु फळु? आमी तंव राये खेत्री. मरणाक भियेंवूं नये”.

हें उतर धर्मा रायाक मानलें. तावळि ते पांचै जण उभठावनु, दृणाचार्या लागीं आयले. “स्वामया, निरोपु दी”.

तावळि ताणें म्हळें, “तुमीं पांचै जण वचुंक कामा नयेति. येकल्यानोचि वचूनु ताका धरनु घोड्याच्या पांयांक उपराटो बांदुनु जिवोचि, घाव, फातोरु नलागतनां हाडुंचो. ऐशें उतर ताका माका झगडें झालें, ते वेळे हांवें ताका उलैलां. तें उतर मजें सत्य कोरुंचें. हें इतुकें तुज्यान जरि जाता, तरि तुं फुडें सर”.

तावळि अर्जुनान म्हळें, “स्वामया, हें कोण कार्य? माका तुं निरोपु दी,” म्होणु आपुल्या गुरूच्यां पांयांरि माथें दवरलें. ताणें आपुल्या हातान पाठि थापटिली: “भियेंव नाका, उभठा. तुजें मनिचें देव करित”. ऐशें म्होणु आपुल्या हातान कापुरवेलिच्या पानांचो विडो दिलो. “त्या दृपदाक तुं वेगीं धरनु हाडि”.

त्या निरोपा प्रमाणीं रथावरि अर्जुनु बैसलो. सारथ्याक म्हळें: “रथु हांकारि”¹⁴

तावळि दृणाक येक आठवलें, “ह्या लेंकृवांक हांव धाडितां. सहिन्यें, रथ, हस्ती, घोडे सांगातिं तंव कोण नांति”, म्होणु, आपुलो येकु बिजमंत्रु कानांतु सांगिलो. “तो दृपद राव तुजेरि सहिन्या सैत युद्ध जरि करित, तरि तुं हो मंत्रु जपूनु बाणु सोडि. तावळि तें जितुकें सहिन्यें मकुट-वर्धानिक राये येती, इतुकेय निद्रेस्त जावनु रथा खाला पडती. हातिचें धनुक बाण पडती. निद्रेन समेस्त सहिन्यें भुमिरि लोळत.

तावळि तुं दृपदाक धरनु घोड्याच्या पांयांक उपराटो बांदुनु, घाव नलागतनां, घेवनु यो. ह्या मंत्राचें नांव मोहिनी". ऐशें म्होणु ताच्या माथ्यारि हातु ठेयलो.

फुटां अर्जुनु रथ सैत दृपदाच्या नगरावरि चालूनु गेलो.

ऐशी ही कथा शुख इन्द्रान जन्मजयाक सांगिली. तावळि ताणें पुणतीं विनंती केली: "त्या दृणा दृपदाक कित्या वैर जालें? ते तंव दोगै बाळइस्ट येका गुरू लागीं विध्या शिकताले. वैर कित्या निमितीं जालें, हें बरें तुं मनां हाडूनु सांग. हांव बरें कोर्नु आयकतलों".

त्या उतरारि ताणें भोव बरें म्हळें, "तुका हांव मागिली समुळि कथा सांगन. तुं चित देवनु आयक. ही विनंती".

सांता आना

अनामीक

(ह्या भजन गितांतले कांय अंश - सोळावो शेंकडो)

1. सांत आना तुजें सुफल जीणें,
देवू जमला माते, नातू तुजो;
स्वामी मजो, राजा म्हजो,
दान-धर्म, माये, थोरु तुजो.
2. तुजें गे नांवूं, नवला परीं,
आना म्हणजे तूं गे कुर्पा थोरी;
कृपेस्त आसतना, थोरी जाली,
देवान तुका आपुली आजी केली.
3. तुजे कुशीं सदैव लेंकी,
देवा-माता आंकवारी एकी,
तिचे कुशीं गे देवा पूतु,
माये, तुजो मोगाळ नातू.
4. तुजें गे भाग्य आनंद थोरु,
भोडुव्यां मदें आसन तुजें करु,
लेकी राणी, नातू राजा,
व्हडू राणी म्हणटीत गे तुका
8. सांत आना, माये, आमची सासाय
.....
चुंबन करुन तुजे गे पांय,
कुर्पा आमकां दी गे थोरी
आमचे पासूंत विनती करी!"

दौत्रीना क्रिस्ता

(थोमस स्टीफन्स - 1622 - हांतलो एक अंश)

महापातकांच्या सात मुळस्थानांचो आवेस्पर

गुरु : परमेशपराचे, आणी सांता अिग्रजेचे उपदेस सांबाळुंचे, कोण ते तुवें सांगिल्याति. आतां कोण तीं पातकां नकरुंचीं, तीं सांग.

सिश्य : महापातकांचीं मूळस्थाना सातः पयलें- गर्व; दुसरें आपसुवार्थु; तिसरें - काम; चवथें- क्रोध; पांचवें- पोटाथु; सटवें- नेदुखचारु; सातवें- आळसाय.

गुरु : संवसारांतु आणियेकां पातकां नांति? हींचि पातकां?

सिश्य : उधंडां आसति. पण हीं सात समेस्तांची मुळां, ह्यां वरौनु हेरां समेस्तां निपजताति म्हणु. आणी हीं जीं आसति, तीं येकादे वेळ, म्हापातकां जालींय तरी, आणियेकी वेळ उपपातकां जातति.

गुरु : म्हापातकां वरौनु पातक्याक कोण वायट भोगता?

सिश्य : परमेशपराची कृपा, अिश्टागती, आणी मुक्तिपद सांडोवता, जेझु क्रिस्ताच्या मरणाचो फळ अंतरता, कुडी, आत्म्याक, यमकोंडिची ख्यास्ति, दंडणा भोगूंक जोडटा. आणी माणुसु म्हापातकांतु आसतां ज्यो बरव्यो करण्या करिता, तांचो फळ ताका अंतरता.

गुरु : म्हणजे म्हापातकांतु आशिल्ल्याक बरव्यो करण्या केलल्यो उपेगा नयेति?

सिश्य : परमेशपराची कृपा, आणी मुक्तिपद जोडूंक उपेगा नयेति, पण त्यां करण्यां पास्वत परमेशपरान कुडीचें प्रणाम, उधंड ब्रव्य, आणी पातकांची वळखी, वा सुधी दुखी ताका देंवच्याक उपेगा येताति.

गुरु : म्हापातकां म्हणताति कित्याक?

सिश्य : कित्या तांचे वरौनु महा थोर वायट आत्म्याक भोगता. आत्मो मरता, म्हणजे परमेशपराची कृपा, आत्म्याची जिणि जी आसा ती ताका सांडोवता.

फ्रेय गाशपार द सां मिगेल हांगेली*

भोव सुप्राडी¹ वाक्य-बांदावळ²

(कांय झळको) - 1635

1. हांव तुमचे उदरगतीक मरनु मरतां: तुमीं तिचे वैरी जावन वर्ततात.
2. हांव तुमचे सोडवणेक जीव दितां (जीव आदितां/ प्राणु दितां; जीव/प्राण वेचिता, उदकांतु घामेतां, उदकांतु हुमेतां, वेंटी वावळी जातां; खस्तवस्तु, सर्गार दन्य जातां). पण तुमीं तिची बेपर्वा करितात (हांसतात, खेळतात, तुमकां तिको हुस्को चींता ना, तुमचेचि तिचें कार्याचिं धरलें ना. तिचो रजमात्र पड करिनांत)
3. ह्या कोटाचें बुरिंज³ दुर्गा हौनु धा पावलां (धा गज, धा पुरूसां).
4. कुबायता⁴ (शेणायता); नितळता, उजवाडता.
5. सांजवता; रातवता; काळोखवता
6. यमकोंडात दो दोळ्यांनी रिगुंचे भाशे वैकुंटांत येका दोळ्यान रिगललें बरें.
7. चालीस-पन्ना⁵ विण म्हाका वाचता.

* Gaspar de S. Miguel, O. F. M.

Arte da Lingoa Canarim - Parte 2ª - Syntaxis Copiosissima na Lingoa bramana e polida (A Syntax of Standard Konkani) with introduction by Jose Pereira - Journal of the Univeristy of Bombay, September 1967 - Vol. XXXVI (New Series) Part 2 - Arts Number (no.42) - University of Bombay 1968.

1. भरपूर, घे म्हणून - Abundant/ copious.
2. Sentence structure; Syntax.
3. Tower.
4. बारीक पावस पडटा; शिडशिडटा.
5. वक्ल; वक्ल नासतना म्हाका वाचूंक येता.

8. तुर्जीं उतरां फटिका⁶ हौनु निर्मळां.
9. वैरियांचे कश्ट दग्द, अदावति साणयेन⁷ सोशिलले भोव उपेगवंति.
10. गुणांनी, लखेणांनीं, खेडिनीं, लांसणांनीं⁸, पळीतु, अमंगळु, विर्ताळिकीं
अळशिकावणो.
11. वस्तु दोळ्यांनी देखवनां तीं चाळिस पत्रान देखूं येता.
12. तुवें माका धाडिलेलो रोखो¹⁰ संतोसान वाचिलो. तुवें माका वरयल्ल्या लिकिता
भोव संतोसलों.
13. लोक आवांकितालो¹¹ ताचे पाशिं पेद्रुन उणें केलें.
14. कोणाय मनुशाक येकु पुणु गूणु जाय, जो साणी जावचो.
15. जो कोणु बरें करनु स्वर्गिंचे सुख एकांगिं नियाळितो, ताका सवसाराचें अथिर
सुक कांयिंची न्हय दिस्ता.
16. हे जोडीचो, ह्या कुळाग्राचो, ह्या घरा-म्हालाचो, ह्या जेवणा-खाणाचो, ह्या
माना-प्रभावाचो वांटेकारु जो आसा तो हांव.
17. हो राव लोकाक अनाहितु (नांवडातो) देव्याडु, निश्टूर, निर्दुखी.
18. हें कुळाग्र आपुल्या धनयाक सुफल (सलबिक, आदाविक, उपेगवंत, फळादिक).
19. ते साळबें¹² माका देखून आयलें, माका दिश्टे पडले..
20. हांव हांडुवो¹³, राव, तुरिकु, भिकारी, बडुवो, भग्तु सां फ्रासिशकु, पुंडु¹⁴
देंवचार अवगलों¹⁵.

-
6. स्फटीक - Crystal.
 7. सोसणिकाय - patience.
 8. चुकिनी.
 9. वायट स्वभावाचो, नश्टो.
 10. चीट; चिटारो.
 11. अदमास करतालो - he conjectured.
 12. लांव-भूत.
 13. उरमट; खरकस.
 14. चिड्डूपी; हुकूमशाह - dictator, tyrant, oppressor.
 15. सवंग केले.

Prasse Pastoral - Antonio de Saldanha
प्रास्सि पाश्तोराल आन्तोन्यु द साल्दाजा - सोळावो शेंकडो

एक उतारो

‘पाद्री : संवसारांतु येवनु आमंच्या स्वमया जेझु क्रिस्तान आमकां सोडौंच्याक कितें केलें? प्रथमल्या पुरुसाच्या पापा निमितीं जें आमचें मनुश्यकूळ सैताना आदीन पडलें, तें कोणी प्रमाणी स्वामयान सोडयलें, तें तूं सादृश्ट आमकां सांगूनु समजाय, मना हाडि, आमचे कपालीं आनी मनीं वचशें करि.

क्रिस्तांव: आमच्या स्वामया जेझु क्रिस्तान आमकां सैतानाच्या बटिकपणांतुलें¹ सौडौंवच्याक उधंड कश्ट संवसारांत सोंशिले, कुसावरि थोरि घाशी अपदेन² आपुलो प्राणु दिलो, मेलो, आपुल्या मरणान अखंडित मरण जें आमकां आमच्या पातकां पासावत भोगतलें आशिल्लें, तें जेझु स्वामयान निवारिलें, आमचे वारये³ आपुल्या मरणा वा रगताच्या पुण्यान, सत्यवंता वापाक पुरें फारिक वा परिहोर⁴ केलें.

पाद्री : मेल्या उपरांतें स्वामयान कितें केलें, कोणि प्रमाणी आमचे सोडोवणेचें कार्य संपादिलें, मरण, सैतानु वा रगत मोंश कोणी प्रमाणी येसादीक⁵ जावनु स्वामया तारकान जिखिलें. जिखिल्ल्यान कैशे आमी सुटलेंव तें तूं आमकां सांगूनु, सर्व आमचे मनिचो दुभाव फेडितलो⁶ सत्यार्थु आमच्या मनांतु संचाराय.

क्रिस्तांव: आमचो स्वामि जेझु क्रिस्त मेल्या उप्रांतें तिसऱ्या दिवसा पुणतीं

1. गुलामपण.
2. कश्ट-दगद.
3. वरवीं.
4. फारीक करून मेकळे केलें.
5. यशस्वी; येस्वंत.
6. पुसून काडलो, ना-नपश्यात केलो.

जिवंतु जालो, चाळिसाव्ये दिवशीं आपुल्ये प्राप्ती, हुकुमेन आकाशिंच्यान ग्या चडलो, थंय ठावनु समेस्त मनुश्यांची मनसुबी⁷ करूंक संवसाराच्ये निमाण्ये भाग निमाण्या दिवसा, आपुल्या महा झळझळीतां अगणितां भोडुव्या⁸ वा भगतांच्ये सभे सैत महा थोरा समारंबान⁹ अंत्राळिंच्यान येवनु, कुपांवरि टेंकूनु, तांचेरि उभो रावून सुर्यापाशिं सहस्र वेळु महा प्रज्ञाळित होनु, येतलो.

पाद्री : हें कैशें जायत, कोणी प्रमाणी जेझु तारकु निति करीत, गंवगाराक शेंवटु कैसो जायत, संवसारु कैसो सरत, तें सविस्तर आमकां समजावनु मात अंतिंच्या दिवसाची वेवस्ता सादृश्टी आमकां समजशी करि?

क्रिस्तांव : सर्व हें सांगन. तूं चित्त दिवनु आयक. जेझु क्रिस्तु आमचो स्वामी. सर्वय जाणांचें पाप, पुण्य पळेवनु जगलोका हुजिर मनसुबी करित, पुण्यवंता मनुश्यांच्ये ताच्या पुण्या प्रमाणी आपुल्या सर्वसुखाच्या राज्यांतु महा झळझळीत करनु, आपण्ये सांगातीं व्हरत. वायटा. नश्टा पापयाक ताच्या पापा दोशा प्रमाणीं अग्निकोंडिच्ये याचनांतु दग्द घेंवक सासणाक घालीत. अग्निजाळान ही पृथुमि. हो भूमिगतांक भस्म जातलो. जाल्या उपरांतें नितिवंतु मनुसुभिदारु जेझु स्वामि तारोकु समेस्त भोडुव्यां वा भगतांच्ये सभे सहित, महा आयपा दबाज्यान, अंत्राळिंच्यान येवनु नितळां कुपांचें शिंहासन करनु, असल्या शिंहासनावरि बैसूनु, मृत्युलोकाची खरी मनसुबी करित, जितुकीं माणुश्य विश्व रचिलें लेगिन, तो संवसाराचो निमाणो दिस पर्यंत मेललीं, इतुक्यांचे प्राण संवसाराच्ये फुडल्ये आपुल्ये कुडींत प्राप्तिवंता स्वामय देवाचे हुकुमेन रिगून आपुल्या नितिधारा जेझु स्वामया फुडें मनुसुभियेक उभो रावतीं, तांच्या पुण्या पापाची जेझु स्वामि उबरबारि¹⁰ पळेवन ताची खरी निति करित.

7. न्याय-नीत.

8. देवदूत (angels).

9. दबाज्यान, धाटा-माटान.

10. बरे-वायट गूण तपासून.

Antonio de Saldanha, S. J. (1598-1663), author of the present work, was born in 1598, in the famous citadel of Mazagaon then held by the Portuguese in Morrocco, northern Africa. His father was of native Portuguese stock and his mother of Italian extraction. Imbued with a martial spirit, he joined the Portuguese army at the age of sixteen and came to Goa as a soldier. Later, moved by a higher impulse, he gave up his military career and joined the Society of Jesus (Jesuits) in 1615. He completed his initial training for the priesthood including the philosophy course, which, however, had to be interrupted owing to a grave illness that afflicted him to the point of blindness. He was finally ordained priest and appointed as a preacher in the mission of Salcete, Goa. He had mastered the Konkani language and preached as well as wrote in it with great felicity and proficiency in several parishes in the counties of Salcete and Goa Islands (Tiswadi). He was appointed Rector of St. Ignatius Seminary of the Society at Raitur (Rachol), Goa, in 1643, where after a very fruitful tenure, he passed away on 15th December, 1663.

Of the several works attributed to him, according to the '*Bibliotheca Lusitana*' of Diogo Barbosa Machado, are : 'Fruits of Nectar of the Tree of Life', a work in prose and verse of sublime proportions; 'Delectable Roses and wild flowers from the Rose-Garden of Mary etc'. a Pastoral Guide; 'Great Benefits from Guardian Angels'; and 'Miracles of St. Anthony' (1655); with titles in

Portuguese* but all in Konkani. He also has to his credit a compilation of Konkani vocabulary/dictionary in MS, and a work on St. Anthony in Marathi verse.

Saldanha is rated as one of the three great prose -writers of Konkani of its 'golden period' encompassing the 16th and 17th centuries which witnessed its most exuberant flowering in grammatical treatises, lexicographic compilations and literary works propelled by the Renaissance in Europe, which the missionaries who landed on Goan soil caused to be spilled over into Konkani, with imitations and translations of them being done in the latter.

The present work is in the genre of the biographical narrative of the Saint (Anthony), who was born in Lisbon (Portugal) and worked in Padua (Italy), and about the miracles that he wrought during his lifetime and posthumously, being divided into two parts reflecting these two periods of time. It epitomizes the narrative pattern of the 'Puras' that prevailed at that time in Konkani and in neighbouring Marathi, on which this work has been modelled. The earliest specimens of this writing were found in early native literature in Konkani embodying versions of the Indian epics of 'Ramayana' and 'Mahabharata'. This book contains a very important specimen of Konkani prose at the zenith of its development in the seventeenth century, which was followed later by a period of persecution, relaxation and downfall.

-
- * i) *Tratado dos Milagres de Santo Antonio* - 1655. (One copy in Biblioteca Nacional, Lisbon and another in the library of Marquis de Abrantes)
 ii) *Rosas e boninas deleitosas do ameno Rosal de Maria, e seu rosario*, traduzidos e compostos com proveitosos moraes para bem das Almas - Rachol - no date of print.
 iii) *Fruto da arvore da vida a nossas almas e corpos salutifero*, illustrado com varios moraes para proveito das Almas - Rachol - no date of print.
 iv) *Vocabulario da lingua Concanica* - Mss.
 v) *Beneficios insignes dos Anjos custodios* - Mss.
 vi) *Baculo pastoral para administracao dos sacramentos e mais obrigacoes parochiais* - Mss.

आंतोन्यु द साल्दाज्या (1598-1663)- ह्या फुडें येतल्या ग्रंथाचो वरोवपी, आंतोन्यु द साल्दाज्या हो उत्तर आफ्रिकेंतल्या मोर्रोको शारांत जल्मलो. हें शार त्या काळार पुर्तुगेजांच्या ताब्यांत आशिल्लें. ताचो बापूय नीज पुर्तुगेज आनी आवय इतालियान वंशाची. 16 वर्सा पिरायेर तो फौजींत भरती जालो आनी गोंयां आयलो. मागीर, अवचितपणीं देवाले आज्ञेन जाल्ले भशेन, फौज सोडून दिवन ताणें गोंयां जेझुयित धर्मसंघांत 1615 वर्सा रीग घेतली. पाद्री जावपाच्या अभ्यासक्रमाचें ताणें सुरवातेचें प्रशिक्षण, तत्वगिन्यानाचें धरून पूर्ण केलें, पुण ताका जाल्ले गंभीर पिडेक लागून, जेन्ना तो कुड्डो जावचे दशेस पाविल्लो, ताका तें वंद दवरचें पडलें. ताणें निमाणेकडेन पाद्रीची दिक्षा घेतली आनी साश्टी-गोंयच्या धर्ममळ्यांत ताका पाद्री आनी प्रवचनकार नेमलो; थंय ताणें व्हड कार्य केलें. त्या धर्मसंघांत ताणें जापसालदारकेचे हुद्दे सांबाळ्ळे आनी रायतुरेचे सेमिनारिचो तो व्हडिल जांवक पावलो. ताका कोंकणी तशी मराठी भोव बरे रितीन येताल्यो. तांतूंत ताणें गद्यांत तशें पद्यांत बरयलें. तशेंच गोंयच्या तिसवाडी आनी साश्टी म्हालांतल्या गांवा-गांवांनी ल्हाय-लोसणी रितीन प्रवचन केलें. तो रायतुरेचे सेमिनारींत देझेंब्राचे पंदरावेर, 1663 वर्सा भोव फळादीक कार्य केल्या उपरांत ह्या संवसाराक अंतरलो. ताका 17व्या शेंकड्यांतलो कोंकणीचो व्हडांतलो एक गद्यकार मानतात. ताचे उत्तमांतले कांय ग्रंथ, जशें दियोगु वार्वोझा माशादुन आपल्या 'बिब्लियोतेका लुजिताना' (पुर्तुगेज वरोवप्यां ग्रंथालय), हांतूंत नोंद केल्लें आसा, ते हे:

(i) 'सांत आंतोनिचीं अचर्या' (1655); (ii) 'जिवित्व-रुखाचीं अमृत फळां' (iii) 'प्रास्सि पाश्तोराळ' (iv) 'मरियेच्या धादोस्कायेच्या गुलाब-वागींतलीं गुलाब-आनी हेर सोबीत फुलां आनी तांची माळ.' तांतले पयले तीन सोदून मेळ्ळ्यात, जांतलो पयलो ह्या संपादीत आनी पुनर्बांदून हाडिल्ल्या ग्रंथांत उजवाडाक येता. हेर संपादून पुनर्बांदून जाल्ले ग्रंथ मागीर उजवाडाक येतले म्हणपाची आस्त बाळगितां.

सांतु आंतोनीचीं अचर्या - 1655

हांतले कांय वांटे

अचर्य दुसरें

भगता सांतु आंतोनीन सांगिल्या प्रमाणि, येका ग्रेस्ता सुआर्थियाचो काळिजाचो गोंडु, तो मेल्या उपरांतें, ताच्या द्रव्याचे पेटेंतु, जिवोचि हळाळितु मेळलो.

ज्या नगरांतु सांत आंतोन्यु वर्ततालो, त्या नगरिं एकु महा ग्रेस्तु प्राण्यो आशिलो; पण महा सुआर्थी लोभी. तो गत जाल्या उपरांतें, ताच्या मरणाचे सुधचार¹ करुंक, तागेल्या सोहिन्यां-धायन्यांनी येक प्रेगासांव² करुंक सांत आंतोनी लागीं मागिलें. तांच्या उतरान, त्या मनुश्याचें मडें इग्रजे मडें तुंबांत³ आसतना, भग्तु सांत आंतोन्यु प्रेगासांव सांगुंक पुलपितारि⁴ गेलो. त्या ग्रेस्ताचे उपचार पळेंवक, अप्रमित लोक मेळलो; त्या समेस्ता लोका लागीं भग्तु सांत आंतोन्यु उधंड सांगिल्या उपरांतें, येणें प्रमाणि उल्लोव लागलो :

अहो श्रुत्यांनो, स्पीरिता सांतान⁵ म्हळां : (Ubi est thesaurus tuus, ibi et cor tuum erit.) जंय तुजें द्रव्य, भांडार आसा, थंयचि तुज्या काळिजाचो गोंडूय आसा; त्या समेस्ता लोकाक ह्या उतरांचो अर्थु सांगिल्या उपरांतें, आणी सुआर्था निमतिं आत्म्याक कितुलें नाशिक जाता, तेंवंय सांगिल्या उपरांतें, त्या मेलल्याच्यां सोहिन्यां लागीं ऐसो उल्लोव लागलो : “आहो, तुमिं हागेल्यां द्रव्यहोयन्यांतु⁶ आतां वचा, आणी

1. मरणावेळाचे निमाणे न्हावपा-धुवपाचे संस्कार.
2. पुर्तुगेज उतर म्हळ्यार प्रवचन वा सेर्मांव.
3. मेल्ल्या मडया काशांवा वयर सत्रे सारको माटव.
4. प्रवचन करपा खातीर केल्ली इग्रजेंत उठून दिसपा सारकी सुवात pulpit.
5. पवित्र आत्मो, देव-त्रिमुर्तीचो तिसरो जण.
6. जंय द्रव्य-धन राखून लिपोवन दवरतालो, थंयची गुठाची सुवात.

ज्ये पेटांतु हाणें द्रव्य भांगार दवरलां, थंयचि हाच्या काळिजाचो गोंडु जिवोच हळाळित तुमकां मेळत.”

भगताचिं उतरां आयकूनु, तागेले सोहिरे-धायरे मेलेल्याच्या घरांतू उठाउठीं गेले, पेट उगती केली; करुनु भितरि जरी पळेति, तरी त्या ग्रेस्ताच्या काळिजाचो गोंडु द्रव्यारी आशिललो तांकां मेळलो. तें अभिश्ट देखूनु महा अज्याप जाले, आणी पापाची भ्रांति सर्व मानशिं घेवनु, तो दिसु लेगिन, सुआर्थु वा द्रव्याची आशा सांडूनु, आपुल्या भगता सांत आंतोनीक सुवामया परमेस्पराक असलें ग्यान दिलें म्होणु, कृपाळा परमेस्पराक उधंडां अर्गां दिंवू लागले, पापया संवसाराचें अथिरपण चिंतूनु, ताचें थिरासण⁷ मनीं नधरुंच्याक, भग्त सांत आंतोनिच्या पुण्या खातीर, स्वामया परमेस्परा लागीं कृपा, वा ग्यान डोळे मागूं लागले, सुआर्था, वा संवसाराची आशा मनीं नधरुंच्याक, भगता सांत आंतोनी लागीं मजति मागूं लागले.

आत्म्याक फळु काडूंक उपशामू

जैसो पळेया (क्रिस्तांवांनो) येकु मोगाळु बापु आपुले प्रतिच्या पुत्राक आपुलो घुटु, आपुलें वर्म सांगता, तैसोचि परमेस्परु वापाच्या माया मोगान, जो फुडारु जांवचो आशिलो, तो सांत आंतोनीक जाणैतालो. ताची भग्ति शेवा बरव्ये प्रमाणिं तुमी जरी करिश्चात, तरि ताच्या पुण्यान, परमेस्परु अंतिंच्यो वस्तू तुमकां उगडाप्यो करित, वा ताचें ग्यान तुमकां दीत: संवसाराचें सर्व अथिरपण, वा मुग्निराज्याचें थीरपण,⁸ वा कंयचि नसरतलें सर्व सुख, जें अंतिं भोगुंचें आसा, तें सांत आंतोनिच्या पुण्यान, तुमकां कळत. ताच्ये प्रार्थनेन, जी मया संवसारुं तुमच्या मनांतु घालिता, ती तुमीं पोरो घालिश्चात; द्रव्याची आशा, जी सैतान मनिं रिघैत, ती तुमीं धरी नां जावनु, अनंद राज्याची आशा सदां करुंक, हौंशे चडश्चात, पापया संवसाराचें चंचळपण, ह्या सुफळा भगताच्ये मजतिन तुमीं पुरें समजून, ताची आशा जिवीं भावीं सांडिश्चात, आणी ह्या सदैवा भगताच्या पुण्य विनंतीन परमेस्पराच्या दुरुशेणाक अंतिं पावश्चात.

-
7. थीरपणाचें पर्यायी उतर, जें विरोधालंकारान उपकारावन संवसाराच्या अथिरपणाकडेन ताची सर केल्या, ह्या संवसारांत थिरासण ना, देखून तें आसा म्हणून मनांत धरचें न्हय.
 8. तीच गजाल विरोधालंकारान मांडल्या ती नियाळात.

अचर्ये पांचवें

भग्तु सांतु आंतोन्यु येका भल्या माणुसाच्या घरांतु आश्रमल्यारि, त्याचि घराच्या घरकारान, भग्तु आश्रमलेल्या कुडांतु, बाळक जेझुस, सांतु आंतोनी लागीं महा प्रजळितु उलयतना, देखिलो.

मुग्तीपंथा¹ निमित्तिं लोकाक शास्त्र सांगूंक, येका नगरांतु सांत आंतोन्यु पावलो. त्या नगरांतु येकु भलो, धर्मिक माणुसु वर्ततालो; ताणें सांतु आंतोनीचे बरवे गूण, उत्तमां लखेणां देखूनु, आपुल्या घराडे वस्त्ये रांवक, ताका भोव प्रार्थना केली. ताच्ये विनंती प्रमाणिं, ताच्या घरा वस्त्ये रांवक सांतु आंतोन्यु गेलो. त्या मनुशान सांत आंतोनिक आपल्या घरा उधंडु सनिमानु केल्या उपरांतें, आपुल्या घरार्चें येक कूड,² जें येकी कडे वेगळें आशिलें, तें बरें करुनु शृंघारुनु, नितळ करुनु, सांत आंतोनीक रांवक दिलें. थंय साभार दिवस पर्यंत सुफळु भग्तु राविल्या उपरांते, तो भलो मणुसु घराचो घरकारु, आपुल्यां घरांतु, येकी रात्री आयल्या पेल्यान भोंवतालो. भोंवतां भोंवतां सुर्या सारिखें तेज सांत आंतोनीच्या कुडांतु ताणें फांकललें देखिलें. कसलें तेज, वया?³

मुखारि पळेंवक जरि वचो, तरि सांत आंतोनीच्या कुडांतु तें तेज फांकललें देखिलें. देखतोचि, लोहळू, लोहळू मुखारि वचूनु, देराच्यां शिरांतुल्यान हिवांवनु⁴ जरि पळे, तरि सांतु आंतोनीच्या लिवावरि सुर्या पाशिं महा प्रजळितु, येकु भुरगो ताणें

1. तारण वा salvation सालवासांव, ह्या अर्थान उपकारायलां.
2. तें कूड, आकाराचेर आधारिल्लें कुडीचे आनी कुडाचे मदीं उरतली चार-वंटीं मदली सुवात नियाळात.
3. हें उतर आयज व्हय, व्हे, अशें उपकारायल्ल्या उतरांचें एक रूप.
4. दोळे लावन शिरेंतल्यान पळेवप - to peek or peep into.

देखिलो. आणी तो घडये घडये सांत आंतोनीच्या गळ्याक लागता, आणि सांतु आंतोन्हु ताची गळो-वेंग धरिता, ऐशें ताणे देखिलें. देखतोचि भुरग्याचे स्वरुपायेक लवदूनु, महा अज्याप जावनु पडलो. भुरगो खंयचो, आणी खंयच्यान आपुल्या घरांतु आयलो, ऐशें चितितां, दोशिंगारि⁵ पडलो.

त्ये रात्री भितरि, मिनिन (वाळक) जेझून सांतु आंतोनीक, जेतुकें घरकारान देखिलें, इतुकेंय जाणैलें. जाणैल्या निमित्ति, फातें जातोचि, त्या भल्या मनुशाक सांत आंतोनीन आपौन हाडिलो, आणी ताका परमेस्पराची आण⁶ घालूनु, म्हळें : “जितुकें तुवें कालिच्ये रात्री हांव आशिलल्या कुडांतु डोळ्यांनी देखिलें, तांतुतलें रजमात्र जित्या जिवाक हांव संवसारांतु आसो पर्यंत्र सांगूं नाका; जर सांगशी, तरि तुका परमेस्पराची आण आसा,” म्हळें. आपण्याक भग्तान आण घाली देखून, तो घरिंचो घरकार कोणाक कांय सांगनासतनां, वोगोचि राविलो. पण सदैव भग्त गत⁷ जाल्या उपरांतें, जितुकें त्या भल्या मनुश्यान देखिललें, येतुकेंय जगलोकाक ताणें प्रमाणमुखिं प्रघटायलें. ह्या पासावत सांतु आंतोन्हु चितारते वेळे, हौ ताचें वावलें घडिते वेळे, ताचे हातिं आशिलल्या लिन्नारि, वाळकु जेझुस चितारताति, हौ केललें वाळक जेझुचें वावलें दवरताति.

आत्म्याक फळु काडूंक उपशामू

जरि संवसारांतु आसतनां (क्रिस्तांवांनो), इतुलो मया मोगु सांतु आंतोनीक वाळक जेझून करुनु दाखयलो, तरि आतां अनंद राज्यांतु कितुलो ताका करुनु दाखयत? कितुलें सुख परम अनंदु आपुल्या दुरुशेणान ताका भोगैत? आणी ताच्या पुण्यान, ताची भग्ति शेवा संवसारांतु करितल्यांक, कितुली मजति वाळकु जेझु करित. वाळकु जेझु लागीं सांतु आंतोन्हु आपुली भग्ति शेवा करितल्यांक दिंवक, कितें मागत? आणी वाळकु जेझु ताका कितें नेदें जायत; सर्व महा संतोसान दीत. असलो सांभाळणारु तुमकां मेळल्या उपरांतें, सर्व वरवें तुमकां नित्यकाळ मेळत. पण जैसो मोगान मोग चडता, तैसोचि तुमचो मया मोग जरि सांतु आंतोनीन करुंचो आसा, तरि

5. On the horns of a dilemma; हें करचें / येवजुंचें वा तें.

6. सोपूत घेवन / दिवन.

7. मेलो; भायर पडलो.

ताचोय तुमीं बरवे प्रमाणिं करका. तुमी केल्या सरशें,⁸ शेतगुणीं तुमंचो तो करित, आणी ऐशें जरि जायत, तरि अप्रमित परमेस्पराचे उपकार भग्ताच्या पुण्यान तुमकां हांगा ह्यां संवसारांतु लाभती, आणी अंतिं परमेस्पराच्या दुरुशेणाक ताच्ये मजतिन पावशात चितारताति, हौ केललें बाळक जेझूचें बावलें दवरिताति.

8. त्या वरावरीच्या प्रमाणान, त्या मापान.

अचर्यें सातवें

भगता सांतु आंतोनीच्या पुण्यान, दर्यातुले मिन माशे,¹ भगताचिं उतरां आयकूंक, स्वामया परमेस्परान तडी येशे केले.

आरिमीनु म्हळलें येक नगर आशिलें; ताचो घरवाशी लोकु महा थोरु पापी, शास्त्रद्रुहितु;² त्या नगरांतु सांतु आंतोन्यु रिघलो; आणी त्या लोकाक, फेभावार्था निमिति, वा मुक्तिराज्या खातिर उपदेसूं लागलो. पण तो लोकु मुखु, वा अभावार्था पासावत, महा निलखेणु म्होणु, येकुकु जाणु पुणु, भगताच्या उपशामा, सांगण्यान येतवलो ना, वा मुक्तिच्या मार्गा लागलो ना. त्या पासावत सांतु आंतोनीक महा थोरु दुख जालें. ह्या निमिति भौचि अक्रांदूं³ लागलो. हे अक्रांदण्येन समुद्राचे तिरिं वचूनु, परमेस्पराच्या थोरा विस्वासान, समुद्रांतुल्या माश्यांक उलो दिवूं लागलो, आणी तांकां परमेस्पराची आग्न्या करुनु ऐशें म्होणूं लागलो:

“ये माश्यांनो, जांकां परमेस्परान मति, ग्यान, कान, डोळे, तोंड, हात आणी पांय दिलले, त्याचि स्वामयाची शेवा करुंक आणी ताच्या शास्त्राचो प्रतिवाद आयकूंक, ते शास्त्रा निमिति मातु गोश्टे सांगिल्यारि, आयकनांति. तुमकां मति कळोकळि⁴ जरि ना, तरि ह्या अभावार्थ्याचें निलखेण⁵ फेडूंक, तुमीं वेगीं आपुल्या रचणाराचें उतर आयकूंक, तडी या.”

हें सांत आंतोनीचें उतर येत खेचिं, मिति नाथिलले माशे, मिन, व्हडां लागीं

-
1. नुस्तें; मासळी.
 2. शास्त्राचे आड वावुरपी heretics.
 3. दुखांन तक्रार करुंक.
 4. समजणी; समजुपाची तांक.
 5. सुलखेण (बन्या लक्षणांचें) हाचें विरोधार्थी उतर, म्हळ्यार वायट सभावाचें लक्षण.

व्हड, लाहानां लागीं लाहान, आपापुर्लीं बोडुकां उदका वयरि काडूनु, थंय मेळले. तांकां भग्तु सांत आंतोन्यु, जे स्वामया रचणाराचे उपकार लाभते, ते तांकां अर्थुनु सांगू लागलो. भगतांचिं उतरां मिन माशे बरव्ये प्रमाणिं चित्त दिवनु आयकताले. ह्ये खबरेन त्या नगरांतु जितुको लोको आशिलो, इतुलोय हें नवल पळेंवक आयलो. थंय पावतोचि, परमेस्पराच्ये अपरांपरि⁶ प्राप्ती, हुकुमेन, तांचें मन पलटलें.

ती स्वामयाची अविश्ट करणी देखूनु, सदैव भग्तु सांत आंतोन्यु तांचे लागीं ऐसे उल्लोव लागलो : 'ये माणुसानो, हे वुधी, मति नाथिलले मिन माशे आपुल्या रचणाराक वोळखताति, ताच्यां भगतांक मानु दिताति. तुमकां मति, ग्यान, कळोकळि स्वामया रचणारान दिवनु, ताका तुमिं वोळखनांति, आणी स्वामयाच्या उतरांक मानु दी नांति. हे माशे मोने आणी भयरे, परमेस्पराचें उतर आयकूंक तडी आयले. तुमकां कान, डोळे आनी जीव परमेस्पराक दिवनु, ताच्या शास्त्राचें उतर तुमकां सांगिल्यारि, तुमि आयकनांति, स्वामयाचीं उतरां कानभायरिं करिताति.'

इतुलें आणी अदिकतोर तांकां सांगिल्या उपरांतें, त्या इतुल्याय लोकान, परमेस्पराचो उजुवाडु तांचे मनीं भेदल्या निमित्तिं, ग्यान घेतलले, समेस्त चेतवले; आणी सांतु आंतोनी लागीं साबारां प्रकारिं गुन्यांव मागूं लागले, फुडलो अभावार्थु थंयचि सांडिलो. ते अणभवले म्होणु भगता सांत आंतोनिन उधंडां अर्गां परमेस्पराक दिल्या उपरांतें, माश्यां मळकुळांक आपुलें आश्रवचन दिलें. दीत खेविं, ते मिन माशे महा हर्कु संतोसु करुनु आपापुले स्थानीं गेले. तें महा थोर नवल त्या लोकान देखूनु, सांत आंतोनी लागीं आपण्याकय आश्रवचन दी म्होणु मागिलें. ताणी मागिल्या प्रमाणिं भग्तान तांकां वरुदान दिवनु, तांचे वरि बेंसांव⁷ घालें. घालित खेविं, जे अनुभावार्थी शास्त्रद्रुहित जावनु आशिले, ते भावार्थी आणी परमेस्पराचे शेवक तैशेचि जाले. जावनु, परमेस्पराचो उपकारु मानिल्या उपरांतें आपापुल्या घरा महा अनंदु उच्च्याव करुनु गेले. स्वामया परमेस्पराक, वा ताच्या मोगाळा भगता सांत आंतोनीक उधंडां अर्गां, वाटे वेतना, महा थोरा अनंदा संतोसान, दीत गेले.

6. अनंत मापाची; अंत-पार नाशिल्ली; मापान आटापूंक जायनाशिल्ली.

7. आशिर्वाद वा अश्रवचन, हाचें पुर्तुगेज तत्सम रूप.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

अवगुण, क्रिस्तांवांनो, जे आमी सांडुंचे, आणी वरवे गूण जे आमीं आधारुंचे, ते सांतु आंतोनीचे मजतिन, ताच्या आधारान. ती मजति, आणी आधारु, ताची भग्ति शेवा तुमीं जरि करिश्चात, तरि कोणिय वेळे कोणाय वग्ता तुमकां मेळत. तुमचें मन पापा पासावत जरि वज्रा पाशिं⁸ निबर जावनु आसा, तरि सांत आंतोनीची भग्ति शेवा केलल्यान, दरवत.⁹ ताचे मजतिन परमेस्पराचें उतर तुमी जिवीं भावीं आयका; आयकश्यात तरि परमेस्पराची कृपा, भग्ताच्या पुण्यान तुमकां मेळत. जरि क्रिस्तांवपणाचे उपशाम, तुमकां वायट गूण लागल्या पासावत, मना नयेति, तरि सांत आंतोनीच्या पुण्यान, परमेस्परु तुमचें मन पलटित, आणी ते तुमकां महा उत्तम दिसूनु, तांकां पाळो दिश्यात. जें मागां तुमकां क्रिस्तांवपणाचें समजनां आशिलें, तें भग्ताच्या पुण्यान तैसोचि परमेस्परु तुमकां समजशें करित. आणी क्रिस्तांवपणाचे उपदेस जे सांभाळुंक आणी पाळुंक तुमकां अवगड, सगिन दिसताले, ते भग्ताच्या पुण्यान तुमकां सोंपे दिसती, आणी त्या स्वामयाच्यां उपदेसांक तुमी संवसारांतु मानु, पाळो दिवनु, अंतिं ह्या सुफळा भग्ताच्ये मजतिन, सर्व सुखाच्या राज्यांतु पावशात.

8. वज्रापरस; ही उपमा पळेयात;

9. दवरत - कडून, विर्गळून येत.

अचर्ये नवे¹

भगता सांतु आंतोनीक मारुंक, जें विख शास्त्रब्रुहितांनी जेवणांतु घालें,
तें सांत आंतोनीच्या पुण्यान, परमेस्परान निर्विख जायशें केलें.

भग्तु सांत आंतोन्यु, क्रिस्तांवपणाचो खांबो जावनु, संवसारांतु आसलो म्होणु पापी शास्त्रब्रुहित ताचेरि म्हारनंव² जाताले, आणी महा रागा क्रोधान तो भूंय घालुंक आणी संवसारांतुलो फेडूंक, मेळ्या नेदुखचारान³ भोव प्रकारिं चिंतिताले. हें आपुल्ये मनिंचें नश्टपण सिविधी⁴ घालुंक, येकी दिवशिं सांत आंतोनीक आपुल्या घराडे जेवणाक आपयलो. भग्तु सांत आंतोन्यु मुग्तिच्या उजुवाडा, आपुल्या उपशामान तांकां हाडुंक, तांचे सांगातिं वचूंक गेलो. थंय पावतोचि जेवणाक बैसल्या उपरांतें, येका रांधवयांतु,⁵ त्यां पापयां अनुभावार्थ्यांनी सांत आंतोनीक विख घालें. तें रांधवय खांवक भग्तु सांत आंतोन्यु हातु लांवक वेतोचि, तांतुं विखु आसा आंतोनीन मनांतु घेतललो, त्याच स्वामियान ताचो प्राणु राखिलो, आणीम्होणु, ऐशें परमेस्परान सांत आंतोनीक जाणैलें. जाणैल्या पासावत, त्या शास्त्रब्रुहितांक सांत आंतोनीन शांतपणीं आगरावनु⁶ म्हळें : 'आगा, तुमी अकिर्तगुणि,⁷ माका जिवीं मारुंक कित्या केलो?'

तीं भगताचिं उतरां आयकूनु, आपुलो भेदु सांत आंतोनीक ठावो जालो, ऐशें तांकां सादृश्ट कळलें. कळल्या प्रसंगिं, तांचें तोंड काळें जालें. उताविळ जावनु, देवाच्या

1. हो आंकडो कसो बरयला तो नोंद करात; आनी न्हय णव.
2. दुस्मानकायेन उसळटाले.
3. मेळो म्हळ्यार दुस्मानकाय वा वायटपण; नेदुखचार - कुडनाटाय envy.
4. शार्ती पावोंवक; to accomplish.
5. एक रांदपा, जेवणा, परात. dish.
6. आग्रो करून; शिटकावन.
7. बरे किर्ती - गुण नाशिल्ले.

गताक आपुलो सुधवांटो⁸ दिवूं लागले : “आमी दातारा, तुका विख घाललें, हय, त्त्य. पण तुका मारुंक न्हय, वगर क्रिस्तांवपणाचो सत्यार्थु पळेंवक, कित्या जावळि क्रिस्तांवपणाच्या ग्रंथांतु म्हळां, कि भावार्थी, विख पिलेय तरि, तांकां सर्वथा भेद ना जायत, तावळि तुका भेदत कि नभेदो, पळेंवक जेवणांतु तुका आमीं विख घालें, त्त्य.”

ऐसो ताणीं सांत आंतोनीक आपुलो भांजडो⁹ दिलो; आणी म्होणुं लागले, “विख आशिल्लिं ही रांधवयां, आमचे हुजिर तूं जरि खाशी आणी तुका वाद ना जायत, तरि तुजी शिकोवण सत्याची, आणी क्रिस्तांवपण निजु तडिपंथु¹⁰ म्होणु, सर्व मानशिं आमीं सत्य मानूं.” त्या उतराक सांत आंतोन्यु कोबुल जालो.

आणी थोरु परमेस्पराचो विस्वासु मनांतु घेवनु, त्या विस्वासान तांचे हुजिर तीं विखाचिं रांधवयां हातिं घेतलिं, वा तांचेरि सांता क्रुसाची कुरू करुनु, मटमटां¹¹ खावूं लागलो. ते पापी अमंगळ शास्त्रद्रुहित, तीं विखाचिं रांधवयां पोटांतु पावत खेविं, सांत आंतोनीचो प्राणु तैसोच वेतलो म्होणु, ऐशेचि पळेंवनु राबताले. पण ज्या स्वामयाचो विधासु सांत त्या विखाचें निर्विख केलें, कित्या अमृत सेविलल्याचे परीं, तें रांधवय खातना, ऐशें सांत आंतोनीक जालें.

तें अभिश्ट देखूनु, ते पापी शास्त्रद्रुहित अज्याप जावनु, शिला पडूनु, खोंचले, आणी खंडा प्रमाणी, आधिलो अभावार्थु, आणी निलखेणपण सांडूनु, क्रिस्तांवपणाचो फेभावार्थु जिविं भाविं आधारिलो. हेरु जितुको लोक थंय आशिलो आणी जो मागिरि ह्ये खबरेक पावलो, तो जें वर्तललें तें अभिश्टशें मानूनु, क्रिस्तांवपणाचो उधंडु, प्रियेव मानूं लागलो, आणी फुडलो आपुलो अभावार्थु वर्जुनु, क्रिस्तांवपणाच्या उजुवाडा सर्व मानशीं आयलो.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

जेशें (क्रिस्तांवांनो) तें विख सांतु आंतोनीक परमेस्परांन राखिलो म्होणु, भेदलें

-
8. फोडणिशी - सफायी - कारणां, justification, खऱ्या अर्थान दिसतलीं.
 9. तीच फोडणिशी खरेली न्हय पुण फटिंगपणाची जाल्यार, ताका भांजडो म्हणटाले.
 10. तारण, salvation; दुसरो अर्थ भायर सरपाची वाट वा सुटका.
 11. हापहापपणीं; एकामेकार थांबनास्तना गडगडीत रीतीन gluttonously, ravenously.

ना, तेणेंचि प्रमाणिं, ताची भक्ति शेवा करितल्यांक परमेस्परु राखूनु, तांचे वेलें विखा-
वा आणियेक कसलेंय तरि विघ्न निवारित. पण त्या भितरि, जें पापाचें विख सैता
आमच्या आत्म्यांक घालूनु, माणुसांचो स्वामि जेझु, सांत आंतोनीचे प्रार्थनेन ताची भक्ति
शेवा करितल्यां वरि कृपा करुनु, सर्व पापाची, वा अनुभावार्थाची ख्यालि¹² पांग-
घालुंक, धीरु दीत. त्या धिरान भावार्थी क्रिस्तांव धिरादीक जावनु, परमेस्पराच्या
उपदेसांक पाळो दिवनु, हांगा संवसारांतु चालती आणी अंतिं परमेस्पराच्या म्हा-
प्रजळीत दुरुशेणाक, सुखीं पावती.

12. पातक; व्यसन चूक वा वायट करणी

अचर्ये इकरावें¹

सांतु आंतोनीच्या पुण्यान येकु चेडुं जें मेललें, तें परमेस्परान जिवें केलें,
आणी ताचे मायेक, ताका जिवें केलल्यान, संतोसायली.

सांत आंतोनीचें शास्त्र आयकुंक येकी सजनी स्त्रियेन आपुलें येक चेडू येका पाळण्यांतु निदायलें, आणी देराक खिळि घालूनु, इग्रजेडे धांवत वचूनु शास्त्र आयकिल्या उपरांतें, घरा परतूनु येंवक मार्गा लागली. घरांतु पावतोचि, पाळण्यांतु जरि पळे, तरि आपुलें चेडू निर्जिव जाललें देखिलें. देखिल्या पासावत, जी बोब तिणें केलली, जें रुधन केललें, तें सांगतां नये. आणी त्येचि पावलें इग्रजेडे परतूनु गेली, आणी सांत आंतोनी आशिल्ले कडें धांवत वचूनु भग्ताचे चरण धरलें; आपुल्ये मनिचें दुख महा थोरां हिंपुट्यांनीं सांगूं लागली. तिचिं दुखवंतां उतरां सांत आंतोनीन आयकून, त्येचो अखटाव² भग्ताक दिसलो, आणी तिका नाना प्रकारिं संभोखूनु, “भियेंव नाका” म्हळे : “तूं घरा परतूनु वच, आणी घरा पावतोचि, परमेस्पर तुजी काकुळति करित.”

ह्या उतरान ती चिकेशे³ बुजावली, आणी आपुलें चेडू परमेस्पर भग्ताच्या पुण्यान जिवें करित म्होणु, भग्ताचो तिका पूरुं विस्वासु दिसलो; ह्या विस्वासान घरिंचे वाटे लागली. घरा पावतोचि, जें चेडू पाळण्यांतु निर्जिव जावनु आशिलें, ताका जीव भरुनु बैसललें देखिलें. देखिल्या निमित्तिं जो संतोसु तिका भोगलो, त्या संतोसाक मिति ना, आणी जीं अर्गां परमेस्पराक आणी ताच्या भग्ता सांत आंतोनीक दिवूं लागली, तीं उधंडां; उपकारु जो मानिलो, तो महा थोरु; आणी तो दिसु लेगीन, दिसानदीसु, सांत आंतोनीची भग्ति शेवा महा थोरी हाणविधीं विर्जिकेन⁴ करुं लागली.

-
1. सारको आंकडो नोंदून घेयात; अकरावें न्हय.
 2. चुरचुरे, compassion.
 3. मातशी; इल्लीशी.
 4. पोटतिडकीन; खतखत्यान; सौरसान; रैवासान.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

सांत आंतोनीचें चरण (क्रिस्तांवांनो) आपुल्ये गरजे आकांताक आपुल्ये मर्ण कांणें सुमरिलें? आणी कांणाक सांत आंतोनीन उपेखिलो? तें तुमी माका सांगा! ताचे विस्वासु मनांतु पुरो जरि धरिश्चात, आणी त्या विस्वासान ताच्यां चरणांचें सुमरण जां करिश्चात, तरि तुमचे मनिचें, तो मिध्दी पायत. तुमंचेरि मरण मुखे जरि आयलें, तो तें चुकैत, कित्या मरणावरि मुखे स्वामया परमेस्परान आमंच्या भग्ताक प्राप्ति हुकुम दिल्या, आणी त्या भितरि पापा पासावत जें मरण आत्म्याक जाता, ते चुकांच्याक आमचो भग्तु महा किर्तिवंतु चुकांणारु आसा, संवसारांतु, आणी आत मुग्तिराज्यांतु आसतना, आपुल्ये विनंती प्रार्थनेन उधंडी वेळ नाशिवंता आत्म्याचें मरण भौतेकां वेळे ताणें चुकयलें, आणी सधांकाळ चुकैत; कुडिचें मरण जें आसा, तें कधिंचि चुक ना. मागां फुडां येतलेंचि, काय येका भग्ताच्या पुण्यान थोडे काळ पर्यंत्र परमेस्पर जरि चुकैत, तरि तें दुसरें येणार, कोणाक चुक ना. आत्म्याचे मरण माणुसाक, पापा पासावत संवसारांतु जरि जायत, आणी कांय येक भग्ताच्या पुण्यान परमेस्पर नचुकैयि जरि जायत, तरि माणुसु सासणाक नासलो. असलें नाशिक तुमच्या आत्म्याक नभोगुंच्याक, कृपाळा भग्ता सांत आंतोनीची भग्ति शेवा सधां करका; तो तुमचो शाखारी परमेस्परा लागीं जरि जायत, तरि आत्म्याचें मरण तुमकां सवर्था लाग ना जायत, आणी ताच्या पुण्यान परमेस्पर तुमकां आपुल्या दुरुशेणाचें अनंत सुख मेळशें करित.

अचर्यें सतरावें

जायेपणिच्या¹ येका पांगुळ्या चेड्याक, चमकणें जें नाशिलें, तें सांत आंतोनिच्या पुण्यान मेळलें.

अचर्येंवंता सांतु आंतोनिन लोकाक येका नगरांतु, शास्त्रा निमित्तिं मातु गोश्टि केल्या उपरांतें, आपुल्या विडाराडे सदैवु भग्तु येंवक येतालो. वाटेरि येकि बायल ताका रावताली; तिच्या गोपांतु येकु आपुलो भुरगो, जायेपणिचो पांगुळो आशिलो. भगता सांत आंतोनिक ती बायल देखतोचि, वेगिं वेगिं मुखारि धांवनु वचूनु, आपुल्या गोपांतु आशिललो तो पांगुळो भुरगो सांत आंतोनिच्यां चरणांडे घालूनु, भगता हुजिर साश्टांग² भूमी वरि घालूनु घेतलें, आणी स्वामया जेझू खातिर, ह्या पांगुळ्याच्या माथ्यारि हात दवरुनु. दातारा, सांता क्रुसाची कुरु ताचेरि करि, म्होणु भौतां प्रकारिं मिनति मामूलु³ करुं लागली.

सांत आंतोन्नु, लिणुवाये आश्रित, पांगुळ्या चेड्यारि हात दवरी नां आशिलो, वा सांता क्रुसाची कुरु तर्केकी⁴ मस्तकारि नकरि आशिलो. भग्तु आपुलो हातु दवरी ना, ऐशें ती बायल देखूनु, भौचि प्रार्थू लागली: “कृपाळा जेझू खातिर, तूं, दातारा, ह्या पांगुळ्याच्या मस्तकारि हात दवरि. तुजो हातु तूं जरि दवरिशी, तरि पांगुळ्या भुरग्याक हात पांय जावनु, बरो नीटु जायत, ऐसो माका मनिं पुर्नु विस्वासु दिसता.”

ती भोव खणपटी⁵ लागल्या पासावत, आणी सांत आंतोनिच्या सांगात्यान तिचे खातिर भोव प्रार्थिलें म्होणु, भगता सांत आंतोनिक तिची काकुळति आठवली. आणी

-
1. जल्माक धावन अशें जाल्लो.
 2. ही काणी आमचे संस्कृतायेंत वसोवपाचो हीं उतरां उपकारावन केल्लो प्रयत्न.
 3. विनंती. मागणी, प्रार्थना, भीक-मागणें.
 4. कितेंच केल्यार (in no way).
 5. फाटीक लागचें. भौन भौन मागचें (importunation; persistent pleading).

वों जेझु⁶ स्वामयाचें नांव त्या भुरग्यारि उचारुनु, ताच्या मस्तकारि मांता क्रुसाची कुरु केली. करित खेविं, वा सांतु आंतोनिचो हातु भुरग्याच्या मस्तकारि लागत खेविं, भुरगो जो पांगुळो आशिलो, तो बरो निटु जावनु, संतोसाच्यो उडक्यो दिवूं लागलो. ताची माय तें अपूर्व देखतोचि भोव अनंदली, भौव संतोसूनु रैवासली. सांत आंतोन्नु आणी ताचो सांगाती, जेझु स्वामयान त्ये वायलेचो भावार्थु आणी विस्वासु देखूनु, तिचेरि येदी थोरि कृपा केली म्होणु, भौव संतोसलो.

ती आपुलो भुरगो लागीं घेवनु, परमेस्पराक वा ताच्या भगताक अर्गा दिल्या उपरांतें, आपुल्या घरा वचूंक गेली. पण घरा वेते वेळे, तिचे लागीं सांत आंतोन्नु आपण संवसारांतु जिवो आस पर्येंत्र, हांगा जें वर्तललें अचर्यें, तें जित्या जिवाक तूं सांगूं नाका म्होणू, भोव प्रार्थू लागलो. कित्या ह्या नवलाचो मानु, किर्ति स्वामया परमेस्पराक सर्व प्रकारिं फावो. “ज्या स्वामयान तुज्या चेड्याक बरो केलो, त्या स्वामयाचो उपकारु तूं सधांकाळ मानि.” भगताचिं उतरां महा लिणवायेचिं ती वायल आयकूनु, आपुल्या भगताक असले बरवे गूण दिले म्होणू, स्वाम्या परमेस्पराक अर्गा दिवूं लागली.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

संवसारांतु आसतना, क्रिस्तांवांनो, इतुली हुकुम आणी प्राप्ति परमेस्परान सांत आंतोनिक जरि दिली, येदी थोरि काकुळति मया लोकाक बरें करुंक ताका जरि आशिली, तरि आतां सर्वय सुखाच्यां राज्यांतु परमेस्परचें दुरुशेण नित्यकाळ भोगितां, ताका कितुली प्राप्ति, आणी हुकुम अससलीं अचर्यां करुंक जायत? कितुली मया आणी काकुळति आपुली भग्ति शेवा करितल्यांची ताका आठवत, कितुल्या अनंदा संतोसान आपुलें सुमरण करितल्यांक, मजतिक पावत! ताची भग्ति शेवा तुमीं करका, आणी ह्या उतराक तुमींचि साखि जाया. कित्या परमेस्परु जे उपकार सगळ्याक सांत आंतोनि खातिर दिसान दिसु करिता, ते अप्रमित, आणी हो संवसारु आस पर्येंत्र, परमेस्परु आपुल्या मोगाळा भगताच्या पुण्याक करितोचि रावतलो.

ताचि भग्ति शेवा तुमिं करका, आणी ताचे अगणित उपकार घेया. ते तुमकां लाभुंव्याक फेभावार्थु, वा पूरु स्वामयाचो, वा ताच्यां भगतांचो विस्वासु त्ये बायलेचे

6. वा म्हळ्यार बरो, पुर्तुगेज भाशेंत - बरो, मोगाळ जेझू.

देखिन, तुमी धरका. फेभावार्थु, आणी पूर्नु विस्वासु मनिं जरि ना जायत, तरि परमेस्परु, आणी ताचो काकुळतिसारु भग्तु आमकां पाव नां जाती; तो जरि जायत, तरि कृपाळु भग्तु सांत आंतोन्यु, मुखारि सरुनु, तुमंचे खातिर विनंती करित. ताचे विनंति प्रार्थनेन स्वामि परमेस्परु उधंड उपकार तुमकां करुनु, मुग्ती राज्यांतु पावशे करित.

अचर्ये इकुणतिसावें

सांत आंतोनिच्या पुण्यान, पावसु जो सगळ्याक पडतालो, तो फ्रादिक खांवक कांय नाशिल्या पासावत, तांकां भाजी व्हरतल्या येका चेडुवारि, कांयचि पडलो नां.

येका अटुका अरण्यांतु, येकु मुस्तेयरु सांत आंतोनिन बांदिललो, तांतूं आपुल्या रेलिज्योझां सैत परमेस्पराची भग्ति, सेवा वा उधंड प्राचित, आणी उग्र तप करी. येके दिवशिं फ्रादिक खांवक निस्संग¹ नाशिलें, नां पोरसुवांतु,² नां घरांतु. आपण्याक अतूर³ पडलें देखूनु, सांत आंतोन्नु लागीं आशिलले येकी पुण्यादिकी स्त्रिये लागीं कांय येकि पोरसुवांतुली भाजी फ्रादिक रांदवय करुंक. मागूं धाडिली. म्हणयारे तिच्या घरांतु गेले; सांत आंतोनिचें सांगणें पायलें.

तांच्या सांगण्या प्रमाणी, सांत आंतोनिक, वा तागेल्यां फ्रादिक वरौवाची⁴ तुंटपणी⁵ जाल्या, ऐशें त्ये बायलेक कळलें.

ती खबर आयकूनु, ती दुखवली; बापुड्या फ्रादिंचो अखटाव करुं लागली; आणी वेगिं वेगिं येक आपुलें रावयललें चेडूं आपयलें, आणी ताका पोरसुवांतु धाडूंनु, फ्रादिक पुरोशी भाजी हाडूं सांगिली.

सायबिणिचो निरोप आयकतोचि, चेडुवान जाप दिवनु, म्हळें : “आगे सायबिणी, पावसु तरि शिळाधारिं⁶ पडता, वारें तरि महा प्रचंड येता, ताचे लागीं कोणाच्यान उभें

1. कुस्कटाचें; निखालुस; कांय एक.
2. पोरसांत; वारव्याच्या मळ्यांत.
3. गरजेक सांपडले; आकांतात पडले.
4. जेवणा-खाणाच्यो वस्तुं पुरवठो.
5. उणाव; टंचाय shortage; scarcity.
6. हरांधारिंनी; घसघश्यांनी.

रावव नां. असल्या पावसा, वाऱ्यांतु कोणी प्रमाणीं जिनांतु वचूं? देरा भायर पांव घलवोचि नां मं?”

चेडुवाची जाप आयकतोचि, सायबिणिन म्हळें : “आगो, गेल्या बगर सरोचि नां. कोणिय बुधिन तूं वच. फ्रादिक महा अतूरपण पडलें. रांदवय जायशी थोडी भोव भाजी तांकां आमिं जरि धाडी नां जांव, तरि थंयचि ते उपवाशिं मरती.”

सायबिणिचें उतर आयकूनु, चेडुवान परमेस्पराचो विस्वासु मनांतु धरुनु, वेगिं जिनांतु वचूंक गेलें.

ताका वेतनां सायबिणिन म्हळें, “आगो, भाजी कातरुनु मुस्तेयराडे व्हर, आणी फ्रादिक दिवनु वेगीं घरा यो.”

सायबिणिच्या उतरान पोरसुवांतु चेडूं गेलें. फ्रादिक पुरो जायशी भाजी कातरली, आणी भाजेक वेंग मारुनु, मुस्तेयराडे वचूंक गेलें. पण वेतनां आणी येतनां अविश्टाचें येक नवल वर्तलें; कित्या अप्रमित पावसु पडत आसतां, येकूय थेंबो त्या चेडुवाच्या आंगारि पडलो नां.

चेडुवाची सायबिणि, आपुल्या चेडुवाचो अखटाव घरा करिताली; वापुडें चेडूं थापडें⁷ जायत, सगळें तिमत,⁸ ताची वाट पळेताली. इतुल्यारि तें चेडूं घरा आयलें. घरा पावतोचि ताचिं आंगावलिं, सायबिणि जरि पळे, तरि सुकिंचि देखिलिं. तें अपूर्व देखूनु, ती महा अज्याप जाली. आणी त्या चेडुवा लागीं सर्व वर्तमान विचारुं लागलि.

सायबिणिच्या उतराक चेडुवान म्हळें, “आगे सायबिणि, घरांतुलें भायर पडलें लेगिन, आणी घर परतूनु ये पर्यंत्र, अप्रमितु पावसु पडलो, हय सत्य. पण आसरावणें⁹ माका नासतनां, येकूय थेंबो पुणु मजेरि पडलो नां.”

त्या चेडुवाचें उतर आयकूनु, सायबिणिन अविश्ट मानिलें, आणी परमेस्पराक, वा ताच्या भगता सांतु आंतोनीक ती आणी त्या घरिंचो समेस्तु लोकु अर्गां दिवुं लागलीं, आणी परमेस्पराच्या शेवकाक सधा धर्मु¹⁰ करुंक आपुल्या मनांतु निर्धारु करुनु, सांत आंतोनिच्या पुण्या खातिर, परमेस्परा लागीं मजति मागूं लागलि.”

7. पावसान भिजून चिचिपिल्लें.

8. भिजून सगळें ओलें जायत.

9. आसरो घेवपाचो उपाय, सत्री सारकेलो.

10. दान-धर्म, दुडवां वा हेर मदत.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

थोडी भोव शेवा करितल्यांक (क्रिस्तांवांनो) येदी थोरि मजति सांत आंतोनिन जरि केली, तरि ताची अदिकि भग्ति शेवा करितल्यांक कितुल्या प्रकारिं सांभाळित? तांचेवेलें कितुलें विघ्न, आणी अकांतु निवारित. कणिवळु भग्तु सांत आंतोन्यु, ताचे खातिर आमिं कितें करितांव, पळे ना, वगर कोणा त्या चित्तान, कोणा त्या मये मोगान आमिं करितांव, तेंचि पळेता. वरव्ये खोश्येन, वरव्ये दये मायेन, इदुली ताची शेवा केल्यारि, इतुलो सांभाळु त्या चेडुवाक भग्तान जरि केललो, तरि अदिकि शेवा करितल्यांक, कितुलो करित? समेस्तां भगतां भितरि भग्तु सांत आंतोन्यु भोव उपकारी, कोणाचो उपकारु ठेय नां, तैसोचि बावडिता. इतुलें ताच्या नांवान केल्यारि, सहस्रगुणिं ताचो उपकारु मानुनु, महा थोर परमेस्पराचे उपकार तांकां लाभशे करित. ताच्ये शेवे भग्तिक, येक कोणय जरि वेचित, तरि येकेकाक शेत गूण¹¹ तो मेळशें करित.

11. शंवर पटीं; शंवर फावटिच्या मापान.

दुसरो भागु

अचर्यें पयलें

अचर्येंवंता भग्ता सांतु आंतोनिन येका कोश्ट्या¹ माणुसाक कोश्टा ब्रहित केलो, आणी आपुल्या अभावार्थाच्या पापा पासावत,² जें कोश्ट येका अभावार्थाक लागलें, तेंवय भग्तान फेडिलें.

येका ग्रामांतु भोव काळ पर्यंत, येकु माणुसु बळिकेन रेंजतालो; ताच्या सर्वांगारि कोश्ट व्यादि जालली. त्या पासावत भौचि कश्ट, दग्द पावतालो. त्ये काळिं, सांत आंतोनिच्या पुण्यान उधंडां अचर्या संवसारांतु परमेस्परु करितालो. तीं त्या रेंजतल्यान आयकूनु, परमेस्परु सांतु आंतोनिच्या पुण्यान आपणाकय अनमान करित म्होणु धिरु घेतलो; हौंशे चडलो.

इतुली आशा ताणें मनांतु धरुनु, आपुल्या येकां सोहिऱ्यां लागीं ज्या सेपुलक्रांत³ सांत आंतोनि पुरललो, त्या सेपुलक्राडे आपण्याक व्हरा म्होणु, भोव प्रकारिं ताणें प्रार्थिलें. ऐशें तो रेंजतलो भोव खणपटी आपण्याक लागल्या पासावत, तागेले सोहिरे ताका उभारुनु, सांत आंतोनिच्या सेपुलक्राडे व्हरुं लागले. वाटे वेतना, येकु शास्त्रदृहितु हेरेजि⁴ तांकां भेटूनु, तुमिं खंय वेताति, म्होणु विचारुं लागलो.

“सांत आंतोनिच्या सेपुलक्राडे ह्या आमंगेल्या सोहिऱ्याक व्हरतांव, ऐशी ताणिं ताका जाप दिली. जैसो अप्रमितां बळिकेच्याक भग्नु अनमान करिता, तैसोचि कोश्टा व्यादी ब्रहित, हाका करित म्होणु, ताका आमिं व्हरतांव.”

1. कोड जाल्लो मनीस; कोड = कोश्ट = कुश्टरोग.

2. कुडीक लागिल्लें कोड आनी आत्म्याक पोखरतलें कोड हांतली उपमा पळेयात.

3. थडगें, पुर्तुगेज उतरांतल्यान उपजल्लें.

4. पुर्तुगेज उतर, त्या आदल्या उतराचें समानार्थी heretic.

तांचि उतरां आयकूनु, तो शास्त्रदृहितु तांकां हांसूं लागलो, आणी चोत्रायेन म्हळें, “जरि सांत आंतोनिच्या पुण्यान हाचें कोश्ट भायर पडत, तरि तेंचि कोश्ट व्यादि माका लागूं.” इतुलें तांकां सांगिल्या उपरांतें, वचूं नाकाति म्होणु तांकां वारितालो.⁵ पण त्या शास्त्रदृहितांचि उतरां, तें आयक नां जावनु, मुखारि वचूंक गेले.

इग्रजेडे पावतोचि सांतु आंतोनिच्या सेपुलक्रा मुखारि तो रेंजतलो कोश्टी तागेल्यां सोहिन्यांनि उबो केलो. करित खेविं, ताका निद्रा आयली. निद्राभितरि सांतु आंतोन्यु ताका दृश्टी पडूनु, कोश्ट्याक म्हळें, “तुजी विनंति, प्रार्थना हांवें आयकिली; तुजो भावार्थु देखिलो. तूं वेगिं उबठ आणी सुखी कोश्टा व्यादी ब्रहित जावनु, घरा वच.”

त्या उतरान तो उबटलो. आणी ज्या फळ्यां वरि ताका सोहिन्यांनि उभारुनु हाडिललो, तीं फळिं आपुल्या खांदावरि घेवनु, महा अनंदु संतोसु लोका हुजिर करुनु, आपुल्या घरा वचूंक गेलो. वाटे वेतनां, जो शास्त्रदृहित ताका वचूं नाका म्होणु वारितालो, आणी जरि सांत आंतोनिच्ये मजतिन तुजें कोश्ट भायर पडत, तेंचि आपण्याक लागूं, ऐशें जो म्हणतालो, तोचि कोश्टान वेस्टललो,⁶ तांकां मेळलो. तोचि रडतालो, कुयतालो,⁷ आणी काकुळती येतालो; सांत आंतोनि लागीं गुन्यांव भगसूनु मागतालो.

ताणें मागिल्या प्रमाणिं, तो पापी हय, पण सांतु आंतोन्यु काकुळतिसारु म्होणु, ताचिय काकुळति सांत आंतोनिन करुनु, ताकाय कोश्टा व्यादी ब्रहित केलो. आपुल्ये आंगिचें कोश्ट सांत आंतोनिच्या पुण्यान भायर पडलें, त्या कोश्ट्यान देखूनु, कृपाळा भग्ताचो उधंडु उपकारु मानिलो, आणी सर्व आपुलें दृहितपण सांडूनु, भाविकु क्रिस्तांव जावनु, परमेस्पराक अर्गा दिवूं लागलो.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

जरि आपुल्यां वैन्यां वरि सांतु आंतोनि इतुली कृपा करिता, तरि मये-मोगान ताची भग्ति शेवा करितल्यांवरि कितुली करित? गरजे अकांताच्या वेळा, देवाच्या

5. आडायतालो.

6. वळवळून पिडेंत रोंवून आसलो.

7. वोवो हुयेली, किळंच्यो मारतालो.

भगता सांतु आंतोनिक तुमिं सुमरा.⁸ तो तुमंच्या सुमरणाक तैसोचि पावत, आणी तुमंच्या अकांताक पावल्या उपरांतें, सर्व विघ्न निवारित, आणी जे तुमकां कश्टयती, वा सांतु आंतोनिची भक्ति करुंक आडवारिती, तांकां तो बुधि सांगता, कोश्टा व्यादिचो वांसो⁹ जैसो भोव लागता, तैसोचि पापाचो वांसो, म्हणजे वायटि देखि, हेरा माणुसांक तैसोचि लागता. ती तुमकां नलागुंच्याक, भगता सांत आंतोनिची दिसान दिसु थोडी भोव भक्ति सेवा केल्या वगर, सुनो¹⁰ दिसु तुमिं वचूं दिवूं नाकाति; आणी जरि तुमकां अविचारिं लागत, तरि वेगिं सांत आंतोनिचें सुमरण करका, ताका मजतिक आपैया. तो तुमकां जरि पावत, तरि पापा निमित्तिं तुमंच्या आत्म्याक लागललें सर्व कोश्ट, ताच्या पुण्यान भायर पडत.

-
8. मान दिवन प्रार्थना करा - pray reverentially.
 9. तेंकून स्पर्शून लागिल्ली पिडा वा दुयेंस infection; कुडीची आनी अत्म्याची पिडा, हांचें विरोधालंकारान मांडिल्लें रूपक नियाळात.
 10. शुन्य, ह्या उतरा वेल्यान घडयल्लें 'सुनो', हें कोंकणी तद्भव पळेयात.

अचर्ये इकरावें

सांत आंतोनिच्या पुण्यान सुकलले बेल, जे येकी अनुभावार्थिनी बायलेच्ये
हातिं आशिले, ते जिवे लवलवित जावनु, फुला, फळा पावले.

येका ग्रामांतु फेभावार्था निमित्तिं, दुभाव धरनु येकि निलखेणि बायल आशिली. तिच्या मनांतु फेभावार्थु नाथिल्या पासावत, सांत आंतोनी कारणें जीं विपरितां सगळ्याक परमेस्परु करितालो, तीं सत्य मानी नां आशिली. येकी दिवशिं, भौतेकां जाणां सैत कोणी येकी कडें ती आशिली, थंयचो लोकु सांत आंतोनिच्या पुण्यान जीं अचर्यां सगळ्या संवसारांतु परमेस्परु करितालो, तांचे निमित्तिं मातु गोस्टि करुं लागलो. तांची मातु तिणें आयकूनु, निलखेणपणिं त्या समेस्ता लोकाक हांसूं लागली; आणी तिच्ये हातिं येका डाकांचे¹ सुकलले बेल जे आशिलले, ते त्या लोकाक तिणें दाखौनु म्हळें, “सांत आंतोनी वरौनु, हे सुकलले बेल जरि मज्ये हातिं जिवे जाती, आणी आतांचि मज्या हातांतु आसतनां, फुला फळा जरि पावती, तरि सांत आंतोनिचिं अचर्यां हांव सत्य मानिन, हरशें सत्य नमानिं.”

ऐशी ती हुजिर आशिलल्या समेस्ता लोकाक सांगूं लागली. पण परमेस्परु सांत आंतोनिचो मानु जैसो कोणिय कडें राखतालो, तैसोचि ह्या निमित्तिं राखिलो. कित्या तिचे हातिं जे सुकलले बेल आशिले, ते अवचितोचि जिवे जाले आणी फुला फळा पावले. तें अविस्ट हुजिर आशिललो लोकु देखूनु, आपुल्या मोगाळा भग्ताच्या पुण्यान, अविस्टां सगळ्या संवसारांतु करुनु दाखयता म्होणु, परमेस्पराक अर्गा दिवूं लागलो.

ती निलखेणि बायल तें अपूर्व देखिलल्यान, महा विस्मित जाली, आणी तिची सर्व मति विगरुनु² परमेस्परा, वा सांत आंतोनी लागीं गुन्यांव भगसूनु मार्गुं लागली.

1. डाका वा बाका वा दाका बेल वा बाल grape-vine.

2. कडून येवन वा दरवून वा विगळून.

आणी तो दिसु लेगिन आपुलें निलखेणपण जिविं भाविं सांडुनु, भाविकि क्रिस्तांवि जाली, आणी सांत आंतोनिची भग्ति शेवा नित्य काळ करुं लागली, आणी जें अबिस्टांचें वर्तमान आपण्या लागीं वर्तललें, तें सर्वय लोकाक सांगूनु, असल्या कृपेवंता भग्ताची शेवा करका म्होणु, मुखारि मेळल्या लोकाक महा सौरोसान^३ उपदेशिताली.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

येणे प्रमाणिं (मज्या भावांनो), आमंचो भग्नु सांत आंतोन्यु सगळ्या संवसारांतु हाचे सारिखिं उधंडां अचर्या केल्या प्रसंगिं प्रकासता. ताची भग्ति शेवा तुमि जरि करिशात, तरि परमेस्परु आमंच्या भग्ताच्या पुण्यान उधंडि मजति तुमंकां करित, आणी सांत आंतोनी सांगातिं अंतिं आपुलें दुरुशण तुमंकां दाखैत. कित्या सांत आंतोन्यु, कुडिचे गरजेक जरि वेगिं पावत, तरि भौतेकां प्रकारिं आत्म्याचे सोडवणेक पाव नां! वेगिं पावत! आणी आपुल्यां भगतिवंचळांक उधंडि स्वामयाची कृपा ह्या संवसारांतु लाभशी करुनु, अंतिं मुत्तिचें राज्य, वा परमेस्पराचें दुरुशण मेळशें करित. कांय अनुभावार्थु, कांय दुभाव भग्ताच्यां नवलां निमितिं तुमच्ये मनिं जरि जायत, तरि सांत आंतोनिच्या पुण्यान, परमेस्परु तो फेडित, आणी तुमंकां वरें मतिगन्यान दीत.

कित्या फेभावार्थु जो आसा तो क्रिस्तांवपणाचें मूळ. तो मनांतु दृडु जरि जायत, तरि हेर सर्व सुफळ जायत; तो मनिं जरि थिरु नां, तरि हेर सर्व माणुसाचें निर्फळ जाता. हें आमंचो कृपालु भग्नु जाणो जावनु, आपुल्यां भगतिवंचळांक ह्या निमितिं भोव मजति करिता. अभावार्थारि सर्वथा तांकां पडूं नेदे, आणी जरि अविचारिं पडले, तरि वेगिं तांकां नानां प्रकारिं मजति करुनु, तांच्ये मनिचो अभावार्थाचा अंधकारु^४ भायर पडसो करित.

३. खोशेन.

४. हें रूपक नियाळात.

अचर्ये बारावें

भगता सांत आंतोनी वरौनु, येका शास्त्रदृहिताचे डोळे, जे उसळूनु भायर पडले, ते बरे जाले.

ज्या नगरांतु सांत आंतोनिची पवित्रि कुडि निखेपिलली, त्ये नगरिं कांय येक महा थोर पापी शास्त्रदृहित आशिले; ते सांतु आंतोनिच्या पुण्यान, जीं विपरितां परमेस्परु करितालो, तीं सत्य मानि नां आशिले, आणी इतुलेंय नपुरो जावनूय, आमचेरी त्यां अचर्याक चेस्टा, चोत्राजेस्त करिति.

येकि दिवशिं, ह्या निमित्तिं, मातु गोस्टि आणी चोत्रायो तो आपण्या भितरि करितनां, तांच्या भितरल्या येकान म्हळें : “हो लोकु सांत आंतोनिचिं अचर्या सत्य मानिता, तो सुधो पिसो जालो. असलें पिशेपण तांच्या मनांतुलें फेडूंक आमिं येक करूं या. हांव येक लुगट रगतान तिमौनु, तें डोळ्यांवरि घालितां. समेस्ता लोकाक मजे डोळे भेतले म्होणु, ऐशें हांव सांगन. तुमिं माका सांत आंतोनिच्या सेपुलक्राडे दिस्टि मागूंक, रडत व्हरा. थंय पावल्या उपरांतें, सांत आंतोनिच्या पुण्यान माका दृश्टि मेळली, हांव लोकाक चोत्रायेक सांगन, मागिरि आशिललें आमिं लोकाक सागुं. तें आयकिलल्यान, लोकु सांत आंतोनिचिं अचर्या सत्य मानि नां जायत.”

इतुलो श्रापुंक फावो निखेव आपण्या भितरि ते खेळाक करुनु, सांत आंतोनिच्या सेपुलक्राडे वचूंक गेले. थंय पावतोचि, जाणें रगतान भरललें लुगट डोळ्यां वरि घाललें, तो बोब शिंयाडे दिवूं लागलो : “सांत आंतोनी, माका दिश्टि दी. कृपाळा भगता, माका पाव.”

ऐशी मिनति मामुले करूं लागलो. हेर जे लागीं आशिले, ते आपणें चिंतललो तो चोत्रायेचो निखेव सिविधी घालुंक मुखारि सरले, आणी ताचे लागीं विचारूं लागले : “तुका सांत आंतोनिन दिश्टि दिली गा, कि नां?”

ताणें दिली म्हळें.

तें आयकून रुग्तान भरललें लुगट जें डोळ्यां वरि ताणें बांदिल्लें, तें सोडुंक ताचे सांगातीं जरि वचति, तरि दोनिय ताचे डोळे भायर उसळले, आणी लुगटाक नागलले देखिले. तें देखून सुकले. आणी जिवाक जिव ना जावनु, भेयान थडथडां कांपूं नागले, आणी आपुल्या पापा पासावत, सांत आंतोन्यु आपण्यारि कोपत, कांय यादल शखैत, आपुले मनिं भियेंवूं लागले.

त्या भेयान सांत आंतोनिच्या सेपुलक्रा हुजिर उधंडि दुखि संतापु मनांतु घेवनु, गुन्यांव भगसून मागूं लागले. देवाच्या भग्ताक पांयां पडून, सपाट भूंय घालून घेवनु, ह्ये वेळे तुं आमकां राख, कृपाळा भग्ताक प्रार्थू लागले. आणी मुखारि आशिलल्या इतुल्या लोका हुजिर, आपुलें पाप, आपुलो वायटु निछेव सांगून, सांत आंतोनिक ऐशि प्रार्थना करूं लागले : “देवाच्या भग्ता, हो गुन्यांव तूं आमकां जरि दिशी, आणी आमंच्या सांगात्याक जे डोळे उसळून पडले, ते जरि बरे जैशे करिशी, तरि आजि लेगिन आमिं भाविक क्रिस्तांव जांव, तुजी भग्ति शेवा करूं.”

तांची विनंति कृपाळा सांत आंतोनिन आयकून, जाचे डोळे उसळून भायर पडलले, ते आपुल्ये सुवाते पुणतिं बैसशे केले. तें हेरांनि देखून, उधंडु संतोसु मनांतु मानिलो, आणि स्वामया परमेस्पराक सांत आंतोनिच्या पुण्यान येदी थोरि मजति आपण्या वरि केली म्होणु, अर्गां दिवूं लागले. जाचे डोळे उसळून भायर पडले, तो सांत आंतोनिचें येस किर्ति सर्वय लोका हुजिर वाखाणून, आपण्यारि जी कृपा भग्ता सांत आंतोनिच्या पुण्यान स्वामया परमेस्पराक केल्ली, ती सर्वय लोकाक आपुल्या जिवाच्या महा थोरा संतोसान सांगूं लागलो.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

आपुल्या वैन्यांचो, येणे प्रमाणिं, जरि सांत आंतोन्यु सांभाळणारु जालो, तरि आपुली भग्ति सेवा करितल्यांक कितुल्या प्रकारिं सांभाळित? ताचो सांभाळु तुमकां जरि जावो, तरि ताची सेवा तुमिं, क्रिस्तांवांनो, सांडुंचि नाकाति. ताची तुस्ति पवाडे सधांकाळ वर्निका, पूरु ताचो विस्वासु मनांतु धरका. जरि ध्यानिं मनिं धरिशात, तरि तुमंचो सारथी सांभाळणारु सांत आंतोन्यु जावनु, राखत; उधंडि स्वामयाची कृपा तुमकां लाभशी करुनु, सांभाळित. त्ये कृपे वरौनु, क्रिस्तांवपणाचे तुमकां बरवे गूण लाभती;

वा सर्व कोंकणेपणाचे अवगूण, झांकि, जळपु^१ भायर पडत. आपुल्या वैन्यांक स
गुन्यांव भगसूंक आणी तांकां मजति करुंक जी देखि दयाळा भगता सांत आंतोय
आमकां दिल्या, ती तुमिं घेंवक आणी त्ये देखि प्रमाणिं चालूंक, तोचि सभागी
तुमंचे देखिन परमेस्पराक विनंति करुंक स्वामयाची कृपा तुमकां लाभशी करित.

॥

अचर्ये अठरावे

भग्ता सांतु आंतोनिचें मडें पुरुंक व्हरतनां, अप्रमितां अचर्यां स्वामया परमेस्परान ताच्या मानत्वाक करुनु दाखयलिं, आणी जो दिसु सांत आंतोन्नु निजु परमेस्पराचो भग्तु म्होणु, क्रिस्तांवपणाच्या शिरोमण्यान सर्वय लोकाक जाणैलो, त्याचि दिवसा लिशबोआ म्हळल्या नगराच्यो घांटो आपुश्योचि संतोसाच्या वाजपान, वाजूं लागल्यो.

आरसेला म्हळल्या नगरांतु भग्तु सांतु आंतोन्नु गत जालो म्होणु, पादुआ म्हळल्या नगरिंच्या लोकाक खबर पावतोचि, त्ये नगरिंचो समेस्त लोकु महा थोरा अखेपान मेळलो, आणी आपुल्या भग्ताचि पवित्रि कुडि आपुल्या नगरांतु हाडुंक गेलो. हेरा शाराचो लोकु तर्केकी व्हरुं नेदे आशिलो. पण त्ये नगरिंचो बिस्पु, त्या दों नगरिंच्या लोकांचो संवादु आयकिल्या उपरांतें, पादुआ नगरांतु सांत आंतोनिची पवित्रि कुडि व्हरुंक फावो, ऐशें ताणें निवडिलें. ताच्या निरोपा प्रमाणिं, पादुआ नगरिंचो लोकु महा थोरा अनंदा, रैवासान, संतोसा, वा आटापा दबाज्यान, सांत आंतोनिची पवित्रि कुडि लागीं घेवनु, आपुल्या नगरांतु वचूंक गेले.

त्ये खबरेन, अप्रमित थोंटे, पांगुळे, भैरे, आंदळे, आणी हेर वेवेगळ्यां व्यादिंचे व्यादिश्ट, वळ्ळिकेचे आपण्याक सांतु आंतोन्नु अनमान करित म्होणु, थोरा भरवंश्यान धांवत आयले. येक तांबाक¹ हात लायतोचि अनुमान जायति; हेर सांतु आंतोनिच्या पांयांची उमा घेतोचि, तैशेचि बरे जायति. असलिं महा विपरितां देखूनु, लोकाच्या अनंदाक मिति नां जाली. कित्या पैस जे आशिलले, ते लोकाची खेटी² भोव जाली म्होणु देखतोचि, ती खेटी दाटी फाळुंक, वा मुखारि वचुंक, तांकां टांक ना जाल्यारि,

1. तांब्याक; सांत आंतोनिच्या भेंडाक बांदिल्लो तांब्या-कुडको.

2. लुटी-गदी; लोकाचो हरपांजर (गदी-तांडी).

“सांत आंतोनी पाव,” ऐसो उलो दित खेविं, थंयचिं सर्वांगिची व्यादि फिट्टुन, जायति.

तीं अप्रमितां अचर्यां सांत आंतोनिच्या पुण्यान परमेस्परा थंय करितालो, तीं शाराच्या लोकान देखून, क्रिस्तांवांच्या शिरोमण्या, सुम्मो पोंतीफिसि म्हळल्या लागू आपुले हेजिब धाडिले, आणी तीं समेस्तां अचर्यां ताका जाणैलिं. तीं बरे प्रमाणिं नामना हाडून पळेलिं. पळेल्या उपरांतें, त्यां अचर्यां प्रमाणिं, सांत आंतोन्यु नि परमेस्पराचो भग्तु, ऐशें सूम्मु पोंतीफिसिन निवडिलें. निवडित खेविं, सांतु आंतांनि जल्मभुमिचें लिशबोआ म्हळलें येक नगर पुर्तुगाल राज्यांतु आसा, त्या नगरांत जितुक्यो घांटो आशिल्यो इतुक्योय आपुश्योचि संतोसाच्या नादान, कोणाचो हातु लागू नासतनां, रेपिकार³ जांवूं लागल्यो. घांटांचो महा हर्कितु नादु आयकिल्या पासावत समेस्तु लोकु महा संतोसा अनंदान नाचूं, उडूं लागलो.

थोड्या काळा भितरि, त्या नगरिं खबर पावली, सांतु आंतोन्यु परमेस्पराचो भग्तुसो म्होणु सुम्मु पोंतीफिसिन नांवाडिलो⁴ म्होणु. त्ये खबरेन त्या शाराच्या लोकांन दिस लेखून जरि पळेलें, तरि ज्या दिवसा घांटो आपेआपोचि रेपिकार जाल्यो, त्याचि दिवसा सुम्मु पोंतीफिसिन सांत आंतोन्यु महा थोरु परमेस्पराचो भग्तु म्होणु, रोमा नगरिं नांवाडिलोसो, ऐशें समेस्तांक दृश्टी पडलें. ही संतोसाची खबर सगळ्या राज्यांतु तैशिचि फांकली. राज्याचो सर्वय लोकु महा थोरु संतोसु मानून, असलो आपुल्ये जातिचो सारथी भग्तु आपण्याक सांभाळुंक स्वामया परमेस्परांन दिलो म्होणु, त्याचि कृपाळा स्वामयाक अर्गां दिवूं लागलो.

आत्म्याक फळु काडुंक उपशामु

सांत आंतोन्यु (क्रिस्तांवांनो) जिवो आसतना, आणी मेल्याय उपरांतें, सर्वय लोकाचो सांभाळणारु जावनु आसा. कोणय ताचें सुमरण जरि करित, गरजे अकांताक कोणय जरि मजतिक ताका आपैत, तरि कोणाचें समुरण तो उपेखी नां, कोणय प्रमाणिं मजति करुनु सांभाळित. आणी तोचि परमेस्पराचो मोगाळु भग्तु म्होणु, ताचो मानु स्वामयान तागेल्या निजा नगरांतु घांटां वरौनु जैसो केलो, ताची भग्ति शेवा तुमिं

3. भौन भौन वाजताल्यो, पुर्तुगेज उतर.

4. नांव जाहीर करुन पर्गटायलो.

जरि करिशात, तरि परमेस्परु सांतु आंतोनिच्या पुण्यान तुमंचो सांभाळु करित, आणी अदिकतोरि ह्या सुफळा भगताची शेवा, मया मोग दिसान दिसु करुंक, तुमंचेरि कृपा करित. आणी त्ये कृपेच्या बळान महा थोर पुण्य तुमिं संवसारांतु जोडूनु, अंतिं सांत आंतोनी सांगातिं परमेस्पराच्या महा प्रझळिता दुरुशणाक पावशात. जैसो पादुआ म्हळल्या नगराचो लोकु आपुल्या नगरा भगताची कुडि व्हरुंक आपुल्ये मनिंची भग्ति दाखयतालो, तैशेचि तुमिं, ताची देखि घेवनु, आपापुल्या मनांतु ह्या भाग्यवंता भगताची शेवा सधां करुंक बरें मन धरका. तुमंच्या बऱ्या मना सरिशें भग्तु तुमंकां पावतलो आणी सर्व विघ्न निवारुनु मजति करितलो.

11

anuy eary eepa magunū: eiye verāno lueguf
 conenddiel ougi bhogunchace. xbal xal lue
 lantastane Deu vharū.

DEVAPVTRA-

CHEA ZALMAVARAV.

nu zē barcuē saunstaraca labelē,
 uchy gofai quella.

Dullery Gevenne:

A Manchea taraca suania IESV Christachea
 seliba verānu, zē barcuē saunstaraca labo-
 lē. anuy lantastā nuonxani. apomcance, mo-
 nu. nuanceru. va vpacara labalekache. anādu
 vchhezo carunchace zo phai. zo arthunu langal-
 ly. zeri ziba nā xaly, leri punnu hiye voparino
 shoddē bhov orbhunu sangū. Zeri vdhaddā veraf
 is. ho dehadicu, va veuāddicu suriyu, zo frunt-
 feru vānādditā zo vdelalo nhoc, anuy conoi ye-
 ca nuantane apotē ddotkani nedeqhilalo. va pra-
 churica veuāddu necarnu. moidanō. parucē dip
 uprecallāno frungharjale nhoc zeri lāo estā calla.
 eache mohontā vānunu endacā madhē alle-
 tū. yecchi nhoc digere lchhoddachiā lāncallā
 tantura vhadā dūchafagheranu boddunu ver
 () lēcū;

Miguel de Almeida (1604-1683)- Born in Gouveia, Portugal, in 1604, he came to Goa, with a wish to serve in the Eastern mission, and joined the Jesuit religious Order in Goa, on 12th September, 1625. He was promoted to be the Jesuit Provincial of the Indian Province, after being Rector of the famous College of St. Paul, reputed as the University of Goa, in the city of Goa (now Old Goa) and served also as the parish priest of Chicalim village in Goa.

He is known to have composed many works in 'elegant' Konkani, the best of them being the 'VONVALYANCO MOLO' (Garden of Shepherds), taking inspiration from St. Thomas Aquinas' *Summa Theologica*, in five voluminous tomes, published in 1658-59, on being printed at the Jesuit Press at Rachol, Goa. It is rated as the masterpiece of that 'golden age'. Unfortunately, the presecution that the Jesuits suffered at the hands of an anti-clerical government of that time, resulted in the dispersal of these works. Vol. I (557 printed pages) loaned by Rev. Canon Francisco Vaz of Anjuna, Goa, to the Calcutta-based Jesuit historian, Henry Hosten, was analysed by him in articles published in the Bombay 'Examiner' (1922), but has not been traced so far. Vols. III and V of this massive work have been located, the former in the Central Library, Panjim, and the latter in the library of the School of Oriental and African Studies, London, and brought home by me. Vol. III has been reconstructed and edited by me and is being published now, as appended to this work, while Vol. V will be worked on and taken up later for publication.

In this volume and others, Konkani is revealed as a rich and versatile language, with a variegated and unique vocabulary and turns of speech and picturesque expression which have been employed very effectively by this writer in this work of a philosophical

and theological import. The descriptions and imagery in the book are embellished with the hyperbolic, cumulative and ornamental characteristics of the Baroque style prevalent in the Europe of that time, adapted to the situations in the Goan landscape, making generous use of the rich and versatile Konkani vocabulary and idiomatic phrases prevalent during that period in Goa.

मिगेल द आल्मेयद (1604-1683) पुर्तुगालाच्या गोंयच्या गांवांत 1604 वर्सा जल्मलो. उदेंतेच्या धर्ममळ्यांत वावुरचे खातीर म्हणून तो गोंयां आयलो आनी ताणें 1625 वर्साच्या सेतेंब्राचे 12-वेर जेझुयित धर्मसंघांत प्रवेस घेतलो. मागीर ताका भारतीय जेझुयित प्रांताचो व्हडील नेमलो. ताचे आदीं कोलेज्यु द सां पौल हे विश्वविद्यालय म्हणून गाजिल्ले संस्थेचो तो मुखेली जाल्लो, तसोच गोंयचे चिकले गांवचो पादिगार. ताणें खंय 'सोबीत' कोंकणींत साबार ग्रंथ रचले. तांतलो सगळ्यांत उत्तम म्हळ्यार 'वनवाळ्यांचो मळो.' तो बरोवपाक ताणें सां तोमाज आकीनु, इर्गजेच्या ह्या व्हड जाणकारांच्या 'सुम्मा थेयोलोजिका' (ब्रह्मविद्येचो आपरोस)- आंतल्यान स्फूर्त घेतल्या. तो पांच-खंडी ग्रंथ 1658-59 वर्सा रायतुरा (गोंय) छापून उजवाडाक आयलो. त्या 'भांगरा युगांतलो' तो सर्वोत्तम ग्रंथ मानतात. दुर्दैवान त्या काळावेल्या पुर्तुगेज सरकाराकडल्यान जेझुयित धर्मसंघाच्या वांट्याक आयिल्ले पिडापिडेक लागून, हो आनी हेर ग्रंथ हांगा-थंय शिंपडून, शेणून गेल्यात. तांतलें पयलें खंड (557 छापिल्लीं पानां) गोंयच्या हणजूण गांवांतल्या कोन्ग पाद्री फ्रांसिश्कु वाज, हाणें कलकत्ता शारांत वस्ती करून राविल्ल्या हेन्री हॉस्टेन ह्या जेझुयित इतिहासकारा कडेन उसणे दिल्ल्यान, ताणें ताचो चिकत्सक अभ्यास करून मुंबय थावन उजवाडाक येतल्या 'एक्झामिनर' नेमाळ्यार (1922) कांय लेख बरयल्ले. पुण त्या खंडाचो सध्या पत्तो लागलो ना. ह्या ग्रंथाचीं III & V खंडां सोदून मेळ्ळ्यांत आनी घरा हाडिल्लीं आसात, जांचेर वावर जातलो. III खंड आतां आमी पुनर्बांदून हाडलां आनी संपादलां, जांतले कांय वांटे ह्या ग्रंथांत नव्या रुपान फुडें दिल्यात.

ह्या आनी हेर खंडांनी उपकारायल्ली कोंकणी भास आनी तिच्यो वेगवेगळ्यो मोडी, वाक्प्रचार आनी अलंकारीक गिरेस्तकाय ह्या ग्रंथाच्या बरोवप्यान आपलो ब्रह्मविद्येचो आनी तत्वगिन्यानीक प्रबंध भोव अखेपायेन मांडपाक यशस्वी यत्न केला. वर्णनां आनी अलंकारीक चित्रभास भोव अतितायेन आनी मातोवन सांगिल्ले बार्रोक शैलींत मांडल्यांत.

वनवाळ्यांचो मळो - 1658-59

तिसरें खंड - हांतले कांय अंश

स्वामया जेझु क्रिस्ताच्या पवित्र जल्माची पयली शिकवण

आमंची सधा आंकुवारि स्वामिणि, नाझरेथ¹ ठावनु चमकत येतां, थोर संकश्टें बेल्या² शारांतु पावली आणी थंय आश्रमो करनु रांवच्याक बिडार³ नमेळो देखूनु, त्ये रात्रिची वेळ काडुंच्याक शाराच्या दुर्गा⁴ सरिशें⁵ येक कनिश्ट⁶ किरकोळ खोंपट⁷ जें आशिल्लें, जंय येकाद वेळ कांय येक परदेशी वा गांवचे आश्रम्या रावति, त्या खोंपटांतु स्वामिणिक वच्चे पडलें. ह्या रावळारांतु⁸ भोडुव्यांची⁹ राणी प्रवेसली. ही कनिश्ट, वा किरकोळ सुवात, निजु गोरवांचो गोठो, स्वर्गु संवसाराचो राव, वा रचणार स्वामि

1. आयच्या इजरायेल देसांत उरतलो एक गांव वा नगर; मरी आनी जुझे, हांचो मूळ गांव.
2. वेलें वा बेथलहेम शार, हे धर्तरेवेलो जेझुचो जल्मा गांव. भाकित केल्ल्या प्रमाणें हो गांव हे व्हड घडणुके खातीर वेंचून काडिल्लो.
3. बिराड, हाचें पर्यायी उतर; रावपाची-जियेवपाची सुवात.
4. कोट वा किल्लो. ह्या उतरावेल्यान दुरिग, हें उतर उपजलां.
5. लागसार; तेंकून आशिल्लें.
6. दुबळें, सकयल्या पांवड्याचें.
7. खोंपटी; ल्हान खोंप.
8. राजमहल; राजवाडो; खोंपटाक रावळाराचो पांवडो फावो जाता जेन्ना भोडुव्यांची राणी, म्हळ्यार मरी, थंय प्रवेसता. तांतलो विरोधालंकार नियाळचो; तशेंच रूपक.
9. सर्गावेलें देवदूत; angels in heaven.

जल्मुंच्याक वेंचिलो. ही सुवात भगत जुझेन तांकता तेणेप्रमाणिं, झाडूनु वेळूनु¹⁰ सरी केली. ह्ये सुवाते आमंची आंकुवारि स्वामिणि देवान आपणाक ऐसलो फकीरू थारो¹¹ दिल्या निमित्तिं, भुमीरि डिवयो¹² घालनु, दोनीय हात जोडूनु, देवाक अर्गा¹³ दिवनु, आपुलें चित्त अंतस्करण स्वामयारि ठेवनु, प्रार्थना करित आशिली.

इतुल्यान तिणें हें घडललें देखिलें. आणी सभोंवतें मुग्तिच्या भोडुव्यांचें म्हा उत्तम, वा मंजूळ गायन आयकूनु, आमंची आंकुवारि¹⁴ स्वामिणि डिवयो घालल्ये कडें आसतां, आपुल्या पांयांडे¹⁵ जरि चोयि, तरि म्हा सुंधरू बाळकु जेझु, निजु देवाचो पुत्र, भोडुव्यां, वा मनुश्यांचो रचणारू, राव, वा तारकु,¹⁶ स्वामि जल्मललो आपुल्यां डोळ्यांनिं देखिलो. देखत खेविं¹⁷ व्हडी लिणत्वाये¹⁸ वा हुर्मतिन¹⁹ आपुलो देवुसो वळखूनु, ताची भजना केली, आपुलो रावसो मानूनु, ताच्या पांयांची उमा घेतली, आपुलो स्वामिसो लेखूनु, ताच्या हातांची उमा घेतली, आपुलो पुत्रुसो म्होणु, ताच्या मुखकमळाची²⁰ उमा-बोंची²¹ घेतली, ताची गोळोवेंग धरनु, ताका आपुल्या आंकुवारत्ना व्रुधया सरसो

10. हो वाक्प्रचार नोंदचो.

11. फकीराक फावो जातलो थारो वा विसव घेवपाची कनिश्ट सुवात. transferred epithet- on her knees.

12. दिंवयो; दिंवयेर पडून, खातलीकायेचें प्रार्थनेन genuflection.

13. दिनवास, उपकार मानून; अर्गा फकत देवाक दिताले.

14. दादुल्याचो संग नाशिल्ली; तरीय देवाचे आज्ञेन, पवित्र आत्म्याचे कृपेन, देवाचो पुत, जेझु क्रिस्तु ह्या नांवान हे धतेरेर मनशाचो अवतार घेंवचे खातीर, तिका वेंचून काडिल्ली, आनी तिच्या निश्कळंक कुसव्यांतल्यान जेझून जल्म घेतलो. ही एक गुडार्थ गजाल एक मिस्तेर्यु. तिका सधा आंकुवारी, ever Virgin, म्हणटात.

15. पांयांकडें; पांयांतळा.

16. सोडवणदार; भासायल्ल्या प्रमाणें, देवाचो पुत, मनशाचो अवतार घेवन, मनशां भाशेन सगळें सोंसून, कश्ट-दगद भोगून मरतलो आसलो आनी ह्या मरणा उपरांत पुनर्जिवंत जावन सर्गार वेंतलो आसलो, आनी अशी आदंव-एवेन, पयल्या आवय-वापायन, केल्ल्या आधिपापांतलो मनशाक सोडवण वा तारण फावो करतलो आसलो - देखून ताका तारक म्हळा.

17. त्याच खिणा; देखतनांच.

18. खालतिकाय, नमळाय, नम्रताय.

19. देवाक वा भोव मानादीक मनशाक दिल्लो मान; reverence.

20. ह्या सोबीत उतराची आयची दुर्दशा नियाळात.

21. उमो Kiss.

पवित्रां स्तनां लागीं काडून व्हडी भगती वा संतोसान ताका म्हणो : “ये, केण्या^{21A} राशी मज्या पुत्रा ! ये मुग्तिच्या निधी-भांडारा ! ये भोडुव्यांच्या आनंदा उलासा ! ये सर्वय सगुणा, वा स्वरूपाच्या आरूश्या ! तुजें येणें ह्या संवसारांतु सुफळ हों, तुजे विण हो संवसारु सर्व प्रकारिं हारपललो, तुजें वरौन, ह्या संवसाराक उपाव जायत, तूं देवा वा मनुश्यां भितरि स्वस्त रचलोशि, तुज्या जल्मा, येण्या प्रसंगिं संवसारिचे मनुश्य मुग्ति पावती.”

व्हडी भग्ति वा हुर्मतिन हीं उतरां म्हणून ती उमा दिता सदैव बाळकाक, येकि निश्कळख पोरण्या गोठ्यांतु आशिलल्या सुक्या तणारी दवरनु, ताचें मुखकमळ निहाळनु, ताचें सुमरण चिंतन करूं लागली. हो ऐसलो पलंगु मनुश्यपण घेतलल्या देवान, मनुशांचे सोडवणे खातिर, आपण्याक विसंवच्याक संवसारारु वेंचिलो.²²

तरि क्रिस्तांवांनो ! हांगा जो ह्या तणारि वोटांगला,²³ तो आमंचो देव, आमंचो तारकु, वा स्वामि. व्हडी दये, मये, वा भग्तिन ताची भजना करूंया, ताची सेवा करूंच्याक स्वर्गिचे भोडुवे हांगा उतरताति, वनिचे²⁴ गोंवाळे²⁵ गोपाळ मेळून, ताका मानु, पाळो²⁶ देवनु, आपुलो रचणारु सो वळखून, आपापुली भेट हाडून दिताति; तिचि ती मोनजाति²⁷ आपुलो स्वामिसो मानून, ताका मानु, हुर्मति दिता, कित्या ह्ये अलंगुली²⁸ सुवाते येकु बैलु, वा येक वेंसर²⁹ गाढव, तीं आशिलिं, तीं आपुलो खोडु³⁰ सांडून, डिंवयो घालनु, ताची भजना करूं लागल्याति. तुमीं आमीं ह्या अग्न्यांनिं मोनजातिं पाश्ट जांवचें न्हय. क्रिस्तांवांनो, हांगा आमीं आमंच्या स्वामयाची सेवा भग्ति भजना करूंया, हांगा आमीं आमंच्या तारकाक वळखुंया, जो आमंचे सोडवणे प्रसंगिं आपुल्ये मुग्तिचे

21A जेवण खाण - Food.

22. हे दोनूय परिच्छेद आनी तांतली वारोंक शैलीची सोबीत चित्रभास नियाळात.

23. आड पडून विसव घेता.

24. रानांत भोंवंतले; गांवटी.

25. गोंवळी, गोरवां-राखणे; गोंवाळो गोपाळ, ही मातैल्ली उतरावळ पळेयात, वारोंकाचें. लक्षण.

26. सांगता तें आयकून; obedience.

27. मोनी जात म्हळ्यार जनावरां.

28. सुपुल्ली; ल्हान; चिरंगटिल्ली.

29. गाढवाचें पोर.

30. वांदिल्ल्यो सांकळ्यो वा दोरी.

घरवासु सांडूनु, संवसारांतु आमकां सोदूंक आयला, कित्या त्या सदैव वाळका ठाय आमीं भौतेक देखुंचें आसा.

लीया³¹ म्हळ्ये स्त्रियेन आपुल्या पर्थमल्या पुत्राक रूवें नांव घालें (gen. 29) म्हणजे *filius visionis*. देखिल्यारि इतुलो स्वरूपु सुंधरु, की ताचेवेली दृश्टि काडव नजो जाय; पळेंवचो तरि ऐसल्या लावण्य पुतळ्याक³² पळेंवचो. येणेंकर्ता, ती ताची माय ताका आपुल्या कमरारि घेवनु, मुखारि मेळल्या इतुल्यांकय दाखैत वचो. आणी ऐशें म्हणो “*Videte filium* ह्या बाळकाक चोया, हाची स्वरूपि सुंधरि रूपनिळा पळेया, माका हें नवरत्न³³ लाबलल्या प्रसंगिं, मजें व्हड भाग्य वा सदैवपण लेखका.”

संधेवा विण आमंची आंकुवारि स्वामिणि ऐशेंचि म्हणती, आपुलो पुत्रु बाळकु जेझू आपुल्या गोपांतु धरनु, समेस्तां गोंवाळ्यांक दाखयती, ताची भग्ति भजना करुंक आयलल्यांक भेटयती, ताका पळेंवक, ताची भेट घेंवक आयलल्याच्यां हातांतु वोंपिती. समस्त ताची स्वरूपि, सुंधरि, रूपनिळा देखूनु, अज्याप विस्मित जावनु पडत, आणी ताका आपुल्यां डोळ्यां मुखावेलो आणियेकी कडें व्हरु नदेत, ताकाचि देखतां, वा चोयतां, ताचे ठाय अदिकतोरिचि देखुंचें, वा पळेंवचें आशिल्ल्या वरौनु समस्तांचें अंतस्करण तृप्त नजतें.

तरणधाकुट्या जोझेपाची गोश्टि करितां, पवित्रु ग्रंथ सांगूनु दिता, की तो इतुलो स्वरूपु सुंधरु, लावण्य पुतळो हौनु वरतो, की जितुले वेळो आपुल्या घरांतुलो भायर सरो, वा मार्गा बिदिरी³⁴ दृश्टी पडो, तितुले वेळो समस्त एजिपताचे दादुले, वा स्त्रियो आपापुल्यां घरांच्या दुर्गा दारिवंट्यां, वा दाडाळ्यांरि³⁵ उबियो रावनु, ताका चोयिति, पळेति,³⁶ वा तोखेति³⁷- *filia discurrerunt per muru*, ताची चालिबोली, वा

31. बायबलीच्या पोरण्या करारांतलें (Old Testament of the Bible) एक पात्र.

32. हें रूपक नियाळात; आमचे संस्कृतायेंतल्यान घेतिल्लें उतर.

33. हें रूपक आनी हेर अळंकारांची नोंद घेयात.

34. रस्तो, वाट.

35. जनेलां, हें उतर पुर्तुगेजितल्यान आयलां हें नीज कोंकणी उतर पळेयात.

36. ही मातैल्लीं उतरां नियाळात. ताचे फुडलेंय वर्णन कितलें सोबीत आनी मातोवन केल्लें आसा, ते बारोंक शैलीचें प्रदर्शन पळेयात. कोंकणीचें खाशेले लक्षण, ‘आय’-न सोंपिल्लें भाववाचक उतर, जशें स्वरूपाय, लिणत्वाय, हें नियाळचें.

37. तूस्त करून पळेत admire.

सुंधरताय देखुंच्याक हातिंचें, वा तोंडिचें थंयचें थंयचि सांडूनु, उडयो घालूनु, ताका पळेंवच्याक, वा देखुंच्याक येति. जरि तरणधाकुट्या जोझेपची स्वरूपाय, ताची प्रभा, कांति इतुली मिरवो, वा ताचे ठाय इतुलें पळेंवचें, वा देखुंचे आशिलें, तरि म्हा सुंधरा बाळका जेझुची केदी व्हडी कांति, प्रभा, वा स्वरूपाय जायत, आणी ताचे ठाय कितुलें देखुंचें, वा पळेंवचें आसत?

हो स्वामि तरि निर्मळ, नितळ, निश्कळंखु आरूसो³⁸, अखंडिती, दिपतिची प्रभा, कांति वा स्वरूपाय, मुग्तिची प्रज्ञळिति, वा दिपपंजि दिवटी, अनाधसिद्धा³⁹ देवबापाचें तत्वादिक⁴⁰ स्वरूप, ह्या स्वामया ठाय आमी भोवतेक पळेंवचें,⁴¹ वा देखुंचें आसा. Videamus hoc verbum. कित्या जितुलें अदिकतोर पळेवुं वा देखुं, तितुलेंचि अदिकतोर पळेंवचें, देखुंचें आसा. जें हांव जाणां तें हें : आधिले सुमुर्तितु⁴² बाळक देवमनुशाचे जितुले रूपकार आशिलेति, ते इतुलेय डोळ्यांनि डांपिललेति.

तो झाकारियस प्रोफेताचो फातोरू क्रिस्ता स्वामयाचो रूपकारू जो आशिलो, ताचेरि सात डोळे आशिलेति. (Exod. 28) तें स्रश्टा सासेदोंतिचें⁴³ आंगुलें,⁴⁴ जें स्वामयाच्या मनुश्यपणाचें चित्र हौनु मिरवो, ताचेरि सगळ्यारिचि डोळ्यांचो कसदो⁴⁵ काडिललो? इझाकियेला प्रोफेताचो रथु, देवमनुश्याचो निजु रूपकारू, सगळोचि डोळ्यांनि भरललो. हें कितें आणियेक कांय न्हय, बगर ह्या दवेबाळका ठाय सगळो संवसारू आपुल्या डोळ्यांनि निरखूनु⁴⁶ चोयता. समस्त ताचेवरि आपुले डोळे निरोखिताति, आपुली दृश्टि ताचेवेली आणियेकी कडे नकाडिति. हांगा अनाधसिद्ध देवबापु ताचेवरि

-
38. खत पडूंक नाशिल्लो हारसो; हें आनी फुडें येतलें रूपकांनी भरिल्लें वर्णन तोखेवन घेयात.
39. सासणाच्या; eternal.
40. तत्वभरीत; substantial.
41. पळेंवचें, हें रूप पळेयात; हें सारकें रूप, आनी न्हय पळोंवचें, ज्या दुसऱ्या उतराचो अर्थ धांवडावपाचो वा पळोवन घालपाचो जाता.
42. स्मृती, ह्या भारती उतराचो क्रिस्ती धर्माची संकल्पना मांडपाक तद्भव रीतीन उपेग केला.
43. यांजीक ; जो पुरोहीत वा पाद्री यज्ञन वा याग करता.
44. आंगावलें; आंगाचें; कपडे.
45. चित्र वा रूपकार.
46. कोरा करून; दोळे वाटारून; दोळे थिरावन.

आपुली दृश्टि ठशिता.⁴⁷ Firmabo super te oculos meos. हांगा मुत्तिचे भोंडुवे ताचेवेली नदर खिणु येकु कडें नकाडिति, म्होणुंच्याक तेंप्लांतु⁴⁸ वरूती मान करनु, लब्दादिक⁴⁹ हौनु, दो कडें उवे आशिलेति. Versis vultibus in propitiatorium हांगा समग्र मनुश्यकुळ ताचेरिचि दृश्टि देवनु, दोळ्यांचें पातें हालय नासतां आसा. Dominus est oculos hominis. तरि आमिं आमंची दृश्टि, डोळे, वा आमचें चित्त, मन, अंतस्करण ह्या सदैवा, स्वरूपा, सुंधरा वाळका जेझूरि ठेवूंया. Videamus hoc verbum, कित्या जरि ताका निजा भावार्था, भग्तिन चोवूं, तरि ताचे ठाय आमका सर्वय वरवें,⁵⁰ वा आमची मुत्ति मेळत.

भग्तु राव दाविद तरि ह्या सुंधरा वाळकाचे दृश्टिन, आपण सदैवु भाग्यवंतु म्हणो! Satiabor cum apparverit gloria tua Pfm . Ig. वाळका जेझु लागीं उलौनु भग्तु दाविद राव म्हणो : जावळि, स्वामया, हांव तुका देवमनुश्य जाललो देखन, तावळि सर्वय प्रकारिं आनंदभरितु हौनु, मजें चित्त, मन, अंतस्करण तृप्त जायत; जावळि हांव तुजी मुत्ति देखन, तावळि मज्ये मुत्तिच्या सर्व सुखा पावलोंसो समजन.

भगता राया ! जी मुत्ति तूं देखुंच्याक इतुलो आठयताशि, ती कोणि मुत्ति ही? Tunc satiabor cum angustia bitur imago tua : हांव जी मुत्ति देखुंच्याक आठयतां, दाविद म्हणता, ती देव लहानु वाळक हौनु, येका गोठ्यांतु जल्मूनु, कनिश्टां लुगड्यांनिं गुठळावनु, येकी अळंगुली गवणितु⁵¹ शिंयान कडकडेत आशिललो देखुंच्याक आठयतां, हें इतुलें हांव मुत्तिशी मानितां. Cum apparuerit gloria tua. ये अखंडिता राया? ये स्वर्गिच्या स्वमया! ही मुत्ति सोडुंच्याक तूं संवसारांतु आयललोशि? 'हय' म्होणू प्रतिजाप⁵² दिता : ही मुत्ति नित्य हांवें आठयली, नित्य वेंचिली, तीचि आतां ह्या गोठ्यांतु भोगितां. बेलेंच्या गोठ्यांतु वाळकु जेझु, येदी व्हडि मुत्ति, इतुली दिप्ति प्रभा, इतुली थोरिव प्राप्ति, वा सुंधरत्व भोगिता, की समग्री मुत्तिक वास⁵³ व्हरूं नदे.

47. थिरायता; येकाग्रतायेन बसयता.

48. देवमंदीर; येवदी प्रजेचें देवुळ, तेंपलु म्हणून संबोधताले.

49. लब्दान पडून; येकाग्र चित्तान, मोगान.

50. बरें; कल्याण.

51. सुक्या तणाचो पुंजो, वा रास manger.

52. जापेक जाप; rejoinder.

53. जागो आडांवक.

ताबोर⁵⁴ पर्वतारि स्वामि मुग्तिभरितु हौनु, दृश्टी पडलो; पण देवाबापान तो आपुलो पुत्रुसो दाखौन देंवच्याक देवा बापाचो शब्दु, वा साखि⁵⁵ कारण जाली. *Hic est filius meus dilectus*. हो जो आसा, तो मजो मोगाळु पुत्रु. हें कितें, देवा बापा, हो तुजो पुत्रुसो दाखौंच्या सत्यार्थाक, ही ताची मुग्ति, ही दिप्ति, प्रभा, हो संभ्रमु⁵⁶ नुपुरो जालो? 'नुपुरो' म्होणु देवबापु प्रतिजाप दिता : हांवें प्रघट करुंचें पडलें, साखि खुण दिंवची जाली, *hic est* हो मजो पुत्रु. इतुलेंय नम्हणतां, बेलेंच्या खोंपटांतु, देवपुत्रान आमचें मनुश्यपण घेवनु, मनुश्य जावनु, आमंचे भितरि वर्तलो. *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. ताचो संभ्रमु, ताची दिप्ति, प्रभा, ताची थोरिव, प्राप्ति, ताचें उत्तमपण, सुंधरताय, वा मुग्ति येदी व्हडि जाली, की कोणाय येका डांगिन्या⁵⁷ वा साखि विण तो देव, देवबापाचो निजु पुत्रुसो दाखौनु दिलें. *Vidimus gloria ejus gloriam quasi unigeniti apatre*.

ह्या सुंधरा बाळकाक, आमिं येका खोंपटांतु जल्मललो देखत खेविं,⁵⁸ तैसोचि ताका मुग्तिचो रावसो वळखिलो; हो बाळकु आंकुवारी मरियेचो पुत्रुसो देखत खेविं, तैसोचि ताका निजु देवाचो पुत्रुसो म्होणु मानिलो: तो येका दिवसाचो बाळकुसो देखत खेविं, ताच्या मुखकमळाची प्रभा, कांति स्वरूपाय प्रझळित खेविं, तैसोचि तो अखंडिती मुग्तिचो डायजी, वा तोचि तो निजु देवसो दृश्टी पडो. इतुली ताची मुग्ति देखिल्यारि, भग्नु सां सिरिलु आलेशांद्रिन⁵⁹ म्हणता, की तिचे प्रसंगिं, तो सत्यवंतु देव हय न्हय सो, कोणाय येकाक संधेव दिस ना जाय : *mentis compos alijquam*

54. ताबोर पर्वतारि जेझु आनी ताचे वेंचिक पट्टशिस प्रार्थना करताले तेन्ना, जेझुचें रूपांतरण (transfiguration) जालें. तांकां मोयझेस आनी एलियस, हे आदले भाकणार वा प्रवादी वा प्रोफेत दिश्टी पडले आनी हे सगळे झगझगीत उजवाडान भरिल्ले तेन्ना सर्गावेल्यान देवाचो ताळो आयकूंक आयलो : हो म्हजो मोगाळ पुत्र, म्हणून. हे घडणुकेचो हांगा उल्लेख येता.
55. साक्षी, ह्या उतराचें तद्भव रूप.
56. दिव्य-भव्यताय - majesty, solemnity.
57. पेरगांव वा धोलकास बडोवन केल्ली सांगणी.
58. देखतनांच; आक्ताक; त्याच खिणा; हाचे मुखार येतलें कितलें मातोवन केलां तें नियाळात, बारोंक शैलीचें अतितायेचें फुलतें रूप.
59. इगर्जमातेचो देवशास्त्राचो एक जाणकार.

unigenito filio convenire illam fateretur. ये सुंधरा, सुलखेणा⁶⁰ देववाळका, इतुली स्वरूपाय वा मुग्ति तुका ह्या गोठ्यांतु आसा वा भोगता, ह्या सुक्या तणारि पौडलो आसतां, तूं सर्व हुकुमदारू, वा सर्व प्राप्तु, मुग्तिभरितु देव हौनु, स्वर्गि नंदताशि म्होणु आमिं सत्यमानितांव.

ज्या दिवसा स्वामि जैतवंतु हौनु स्वर्गि वोळगललो,⁶¹ त्या दिवसाच्या सुखा, संतोसा, आनंदा, उलासा, मुग्तिची गोश्टि हांव तुमकां कितें म्होणु सांगुं ! येदी व्हडि मुग्ति ! की त्यांचि त्यां भोडुव्यांक विस्मित⁶² करनु घाले; पण भग्तु सां पावलु⁶³ सांगतलो जाल्यारि, समग्रि हेब्रेवांक⁶⁴ बरयलल्ये येकी पत्रिकेच्या लाहाना अधेयांतु, थोड्याचि भितरि आटापून सांगूनु दिली. 8. Capitulum super ea quae dicuntur talem habemus Pontificem qui consedit in dextra sedis. हें कितें भगता आपोस्तला⁶⁵! स्वामि स्वर्गि वोळगलल्या दिवसाची सर्वय मुग्ति, येकी पत्रिकेच्या लाहाना अधेयांतु आटापूनु सांगताशि? हय, तरि बाळका जेझुच्या जल्माची मुग्ति कित्यारि बरोवन घालिशित? हौ ह्या कार्यार्थाक अदिकतोर लागत, अदिकतोरि सुवात जाय?

60. सोबीत सगळीं लक्षणां आशिल्लो; लक्षणाचें लखेण म्हणून तद्भवीकरण जाल्लें पळेयात.
61. चडलो; वयर सरलो; मेल्या उपरांत, पुनर्जिवंत जावन संवसारांत रावल्या उपरांत, जेझू लोकां मुखार सर्गार चडलो (ascended into heaven), हे घडणुकेचो उल्लेख.
62. तटाकून उडयले; अज्यापान घाले.
63. पावलु क्रिस्तावांक पिडापीड दितालो; दामास्कुस वचपाचे वाटेर ताचेर जोगलावणेचो उजवाड पडून, तो बशिल्ल्या घोड्यावेलो पडलो आनी ताची दोळ्यां-दिश्ट गेली; तेन्ना सर्गावेल्यान जेझुचो ताळो आयकुं आयलो. 'म्हाका कित्याक पिडापीड दिता व्हय?' कोण उलयता काय म्हणून पावलून विचारल्यार जाप मेळ्ळी. तो सांगिल्ल्या प्रमाणें वचून, ताका दिश्ट मेळून, क्रिस्तांव धर्मांत भितर सरलो आनी जेझुचो व्हड प्रेशीत जालो. सगळ्या ग्रीक लोका मदेन चड करून ताणें धर्मप्रसार केलो. तांकां आनी येवदी लोकांक बरयल्लीं ताचीं पत्रां भोवूच फामाद.
64. हेब्रेव म्हळ्यार येवदी प्रजा, जी आपल्याक देवान वेंचून काडिल्ली म्हणून मानताली, आनी सोडवणदाराची वाट पळेताली. पुण जेन्ना जेझु क्रिस्ताच्या रूपान तो सोडवणदार आयलो, तांणी ताका मानून घेतलो ना, पुण खुर्सार खिळायलो, आनी ताची जबाबदारी आपणाचेर आनी आपल्या भुरग्यांचेर पडची, अशें म्हळें.
65. पावलु जरी मुळांत आपोस्तलु म्हळ्यार बारा जाणांतलो एक पट्टशिस न्हय, जाल्यारूय ताका उपरांत तें बिरूद फावो जालें.

Sume tibi librum grandem, et scribe in eo velociter. Isai 8
 इसायियासा⁶⁶ लागीं उलौनु देव म्हणता: प्रोफेता, येकि कागताची फोलि न्हय बगर
 उधंडी फोली⁶⁷ घे, येकु व्हडु लिब्रु,⁶⁸ येक सगळेंचि पुस्तक घे. Sume tibi librum
 grandem. आणी ताचेरि वाळका जेझुचें पवित्र नांव वरय: जरि येकाचि तुज्या
 नांवाक, मोगाळा जेझु, इतुली मुग्ति, येदो व्हडु संभ्रमु जो आसा, तो बरौंच्याक येदो
 व्हडु, वा सगळोचि लिब्रु जाओ, तरि जी समग्रि मुग्ति, जो येदो व्हडु संभ्रमु, सर्वय
 प्राप्ति, हुकुम, वा तेंचि तें ताचें समग्र देवपण, जें ह्या खोंपटांतु आशिल्ल्या सुक्या तणा
 खालुतें लिप्तु आसा, ताची आतां हांव कितें म्होणु गोश्टि करूं ? जें एवांजेलिस्त⁶⁹
 सांव जुआंवान आपुल्या एवांजेलाच्या⁷⁰ शेवटारि म्हळलें, तेंचि म्हणतां : Nec
 ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt
 libros, तुजे मुग्तिची थोरिव, वा समर्थपण जें ह्या खोंपटांतु, ह्यो दुर्बळिकांतु, ह्या
 अनाथपणांतु दाखैताशि, तें आटापूनु धरूंच्याक हो सगळो संवसारू इदुलो⁷¹ वा लाहानु.

सधा सर्वधा स्वर्गि अनाधसिद्धा देवा वापा हुजिर, जी मुग्ति स्वामयाक भोगो,
 ती व्हडि मुग्ति, पण आजि आपुल्ये पवित्री मायेच्या गोपांतु, तोचि स्वामि जी मुग्ति
 आमकां दाखैता, तिचे ठाय येक अदिकतोर कितेंशें मिरवता, ती आपण्या सांगातिं भोव
 करनु आमचें चित्त, मन, अंतस्करण हिरौनु⁷² व्हरता. मुग्तिचे सदैव भोडुवे, आपुल्यां
 डोळ्यांची दृश्टि समग्री सांतिस्सिमा त्रिंदादी,⁷³ देवतत्वा अशेपणारि ठेवनु, डोळ्यांचें पातें
 हालय नासतां, ताचे प्राप्ती, म्हयमेचे अकळित पार विवेखूनु, नित्यकाल निरखूनु
 चोयताति, तरीय पुणु आपुलें उतर, वाच्या धरनु, मोने जावनु पड पर्येंत्र, विस्मित

66. हो एक भाकणार, प्रवादी, प्रोफेत, अशें (prophet) जाणें जेझू विशीं भाकित केल्लें.

67. एक कागद, फुडलें आनी फाटलें पान धरून - A sheet of paper (two pages).

68. पुस्तकाक पुर्तुगेज उतर.

69. शुभवर्तमानकार ('येवांजेल' ह्या पुर्तुगेज उतरा वेल्यान) चौगजाण: लूक, माथेव, मार्क,
 जुआंव, जाणीं जेझू क्रिस्ताची 'बरी खबर' वा कार्याचें आपापले रितीन वर्णन केलां.

70. एवांजेल म्हळ्यार तांचें हे विशीं बरोवप वा सांगणें, पुर्तुगेज उतरा वेल्यान.

71. इल्लोसो; हाचें आदलें भाळयतलें एक रूप.

72. झोंबून, हालोवन, ओडून व्हरता.

73. पुर्तुगेज उतर आसा तशेंच तत्सम रूपांत दवरलां. तें म्हळ्यार पवित्र तृत्वी वा त्रिमुर्ती;
 जशी हिंदु धर्मांत ब्रह्मा, विष्णु, महेश ही त्रिमुर्ती.

नजति, स्वामयाची तुस्ति, वाखाणें करुंच्या प्रसंगिं, तांची जिव मेकळी उरता. येण करतां रात्रि दिवसु नम्हणतां, सधा सर्वधा उशिरा व्रैत, ताची प्राप्ति, म्हयमा, वा समर्थपण वाखाणिताति. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.

पण बेलेंच्या खोंपटांतु आशिल्ल्या जेझु बाळकाचे दृश्टी हुजिर, सर्वय रचना इतुली अतोर्ज⁷⁴ पावता, इतुली विस्मित जाता, की उतर वाच्या धरनु, मोनी जावन पडता. Deus ab austro veniet आबाक प्रोफेतु तें म्हणता et Sanctus de monte Pharan, म्हणजे देव बेल्या शारांतु आयलो ab austro, कित्या तें शार पूर्व दिशेकडेच्यान पडता, आणी फारान म्हळल्या पर्वताचो जल्मलो, हौ शास्त्रपुरुसु मेंदोंसा. म्हणता, तेणे प्रमाणिं, उंब्रोसु म्हळल्या पर्वताचो निपजलो, जो आंकुवारी स्वामिणिचो रूपकारु, स्पीरिता सांताचे⁷⁵ सांवळियेन डांपललो सदैव पर्वतु. Virtus altissimi ob umbrabit tibi. देव येकी आंकुवारिचे कुशिंचो, बेल्या शारांतु जल्मलल्या वरौनु कितें अर्थता? हेब्रेवी भाशेन, सेला म्हणजे मोहन: तरि प्रोफेतान ऐशें म्हळल्याचे परीं जालें. देव मनुश्य जाला ! तरि कोणाय येकान कधिकाल देखो, वा आयको नाथिल्ल्या विपरिता नवला हुजिर आमंच्यान कितें करवत?

जीब चाबूनु, मोहन⁷⁶ धरनु, वोर्गेचि राविललें बरें. देव लाहानु बाळकु जावन जरि जल्मला! तरि आमिं मोहन धरुंया. देव येका खोंपटांतु सुक्या तणारि पौडला? मोहन धरुंया. देव मोनजाती मधें वर्तता, ह्या इतुल्यांय निमित्तिं, रजमात्र उतर काडुंचें नलागो. हांगा मोहनोचि कारण, हें अभिश्टांचें अभिश्ट, नवलांचें नवल, संवसारांतु वर्तनांशिलली अपुर्वि, अभिनवि करणी, देवाचे अगम,⁷⁷ वा अकळित पार, तोचि देव जाणां, आणियेक कोणाक ठावके नांति. Quo sermone, भग्तु सांव जेरोनिमु म्हणता, qua voce speluncam tibi possumus salvatoris exponere, et illud praesepe in quo infantulus vagit silentio magis, quam in simo sermone honorandum म्हणजे बेलेंच्या गोठ्याचें वर्तमान सांगुंच्याक,

74. अज्यापान तटाकून पडटा.

75. पवित्र आत्मो (हाचें पुर्तुगेज रूप).

76. मौन धरपाचें मागणें, कितलें अतितायेन केलां तें नियाळात.

77. लिपून आशिल्ले, सोदूंक मेळनाशिल्ले.

तांतुल्या तणाची गोश्टि करुंच्याक, थंयचे हास्कार हुस्कार सांगुंच्याक, बाळका जेझुचें रडणें, वा ताचे पवित्री मायेचिं दुखां आळांवच्याक,⁷⁸ भग्ता जोझेपची दुर्बळिक वाखाणुंच्याक, माका कोणि जिव, वा कैसलिं उतरां कारणशिं तुमकां दिस्ता? हांव मजोचि उचारु करनु म्हणतां, की ती इतुलीय दर्बळिक, वा अनाथपण देखूनु, वाय वाच्या ना जावनु, आणियेक करुंच्याक माका टांकलें ना, बगर अज्याप जावनु मोहन धरनु, वोगोचि राविलों!

हें विवेखूनु, ह्ये सुवातेरि कार्दियाल पेद्रु दामियांव म्हणता, *fit lingua elinguis, immemor memoria, sensus insensibilis*, म्हणजे हो शास्त्रपुरुसु सांगूनु देता, माका उतरा विण जिव आसा, उगडासा त्रैत यादि उरल्या, शर्मा विण विसाये⁷⁹ आसति, हांव सगळोचि अज्याप हौनु, अतो ज पावनु, विस्मित जावनु पडलां.⁸⁰

भग्तु सां सिप्रियानु ह्या हौनु अदिकतोर सांगन म्हणता, *in caeteris mirabilibus aliquae satisfaciunt rationes*, म्हणजे स्वामयाच्यां हेरां अभिनवां ठाय, माका जाप, सजाप⁸¹ देंवच्याक आसत, भायर भितर सरुंच्याक, वाट, प्रवेसु, रिग मेळत, आयकन, उलयन, प्रतिजाप देन, अज्याप जावनु नपडो जायन, पण ह्या येकाचि समग्रा अभिनवा वरुल्या,⁸² देवमनुश्य हौनु बाळपणिं वर्तलल्या अभिनवा ठाय हांव भोव विस्मित जातां, भोव अतो ज पावतां, *solus me complectitur stupor*, माका आणयेक कांय टांक नां, बगर मोहन धरनु वोगोचि रावन; आणी जरि येणेप्रमाणिं प्रतिश्टितल्यां भग्तांचो आर्मिं विस्वासु नमानूं, तरि त्या बेलेंच्या गोठ्यांतु रिगूं या, थंय आमकां ह्या इतुल्याचोय हयकारु येत, येक म्हा थोर मोहन दृश्टी पडत. ह्या पवित्रा गोठ्यांतु उलयललेंशें येक उतर मुख्य पवित्रा एवांजेलांतु नमेळो.

बाळकु जेझु वोगोचि आसा, आंकुवारि स्वामिणि येक उतर मुख्य उलयना, भग्ता जोसेफान मोहन धरलां, गोंवाळे येकामेकाक चोवनु अज्याप जावनु वोगेचि आसति. भग्त राय इतुलें देखूनु, अतो ज पावनु, लब्दादिक हौनु कायंचि उलयनांति. मुग्तिचे

78. गावन दाखोंवच्याक; आळाप, हें भारतीय संगितांतलें खाशेलें उतर आपणायलां.

79. इंद्रियांचें अस्सल कोंकणी उतर - *Five senses*.

80. हें मातोवन केल्लें वर्णन नियाळात.

81. जापेक जाप दिवपाचें आनीक एक उतर (प्रतिजाप).

82. वयल्या पांवड्याच्या.

भोडुवे स्वामया सोभंवते रावनु, येक उतर मुख्य नकाडिति, समस्तांनि मोहन धरिलां, समग्र अज्याप जावनु पडल्याति, येकु वैलु वा येक वेंसर, ह्यो दोगी मोनजाती, ज्यो त्या गोठ्यांतु आशिल्योति, त्यो मुख्य हें इतुलें देखूनु, तोंडिचो ग्रासु थंयचि सांडूनु, भिलल्याचे परीं बाळका जेझुक चोयताति. ह्ये वेळे समग्री पखि जाती संवण्यांनि आपुलें गायन वर्जिलें,⁸³ समस्ति मोनजाति आपुल्ये कडें वोगिचि राविली; रूखां रूखस्थळांचें⁸⁴ येक पान मुख्य हाल नास्तां, सर्व थंड पडलें, झरिं, व्हाळां, न्हंयेच्या उदकाचे नाद थांबले : वान्यान आपुल्या झडा- मोडाचो गर्झरू आडवानु धरलो: सर्वय रचना आपापुल्ये कडें, आपापुल्ये रितुचें भ्रमण⁸⁵ खळूनु,⁸⁶ स्वस्त सवकास हौनु वर्तली. हें इतुलेंय पवित्रि इग्रज सांगूनु देता, *dum medio silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet omnipotens sermo tuus Domine a regalibus sedibus venit.* ये अनुपमी मुग्ती ! ये अंतुपारू नाथिलल्ये प्राप्ती ! ये अनंतपणि नंदतल्या संभ्रमा ! ये सर्वय गुणिं संपुर्ना देवबाळका, जाचे दृश्टी दरूशणा हुजिर सर्वय रचना अतोज पावता : *Dominus in templo sancto suo*, प्रोफेत आबाखून म्हळें : स्वामि आपुल्या शारांतु पावला, बाळकु जेझु आपुल्या गोठ्यांतु उतरला, आपुल्ये प्रेजेपिंतु⁸⁷ वर्तता : हें व्हड अपूर्व : *sileat afacie ejus omnis terra.* ह्ये इतुलिये मुग्ती हुजिर सर्वय रचना विस्मित जावनु पडूं !

ये देवबाळका, तुका देखिल्यारि कोणाचें चित्त, मन, अंतस्करण, तुज्ये प्रती, मोगान सगळेंचि मेणाच्ये अथवा लोणयांचे परीं दरवनास्तां⁸⁸ उरत ? तूं मुग्तिची प्रज्ञळिति दिवटी, तुज्या कांतिप्रकासाच्या आधारा व्रैत जियेववत ! तूं भोडुव्यांची सुंधरताय, तुजें स्वरूप सुंधर मुखकमळ निहाळिल्यारि, तुका सांडूनु तुजे विण येकि अर्दि घडी वर्तुंच्याक कोणाचें मन रावत, अथवा धरत ? ये आमंच्या रचणारा, वा

83. सोडून दिलें; ताचे पसून मेकळे जाले.

84. रूखांच्या जम्याचें रासवळ उतर - केदें भव्य वर्णन तें नियाळात.

85. भोंवडी; अचलचाली.

86. बंद पडून; पिडुर जावन; होगडावन.

87. नातालांक करतात तें गोठ्याचें प्रदर्शन - पुर्तुगेज उतर.

88. कडून वचनास्तना; मेणाचें आनी लोणयेचें प्रतीक नियाळात. फुडलीं रूपकां आनी अलंकार पळेयात.

तारका, तुजेरि दृश्टि नठेयतां, आणियेकी वस्तुक चोंवचे भाशे,⁸⁹ आमकां हे डोळेचि नाकाति, स्वामया.

पुर्तुगालिच्या राज्यांतु दोना जुआना म्हळली दुसऱ्या दों जुआंव रायाची येकि राजकुमरि आशिली. ती व्हडां शगुणांचे देखिन, आणी पुण्यपुरुशार्था,⁹⁰ किर्ती म्हयमेन येका मोस्तेरांतु⁹¹ जिली, वा मरणा पावली. ही भगतिवंचळि राजकुमरि नित्यकाल येणे प्रमाणिची भग्ति करी, की रात्रिचे वेळे जावळि आपुल्या आश्रम्याच्या कुडांतु निद्रेक वचो, तावळि आपुल्या हातांतु येक जेझु क्रिस्ताचें बावलें घेवनु, आपणाक निद पड पर्येंत्र आपुल्यां डोळ्यां मुखारि धरी: येणे कर्ता रात्रिची निमाणी दृश्टि स्वामया जेझु क्रिस्तारि ठेयल्या ब्रैत सर्वथा निद्रा⁹² नकरी जाय. तेणेचि प्रमाणि सकाळिं जागृत जायत खेविं, डोळे उगते करुंचे फुडेंचि दिसाची प्रथमली दृश्टि, स्वामया जेझुरि घालुंचे प्रसंगिं, उंश्याडे आशिल्लें तेंचि तें स्वामयाचें बावलें हातांतु काडून, आपुल्यां डोळ्यां मुखारि धरनु, डोळे उगते करनु ताका चोयि. येणे प्रमाणि दिसान दिसु पयली, वा⁹³ निमाणि दृश्टि जेझु क्रिस्तारि ठेयल्या ब्रैत, तिणें निदेंवचें, वा उबठंवचें⁹⁴ नां आशिल्लें. आणी जी क्रिस्ता स्वामयाक दिवसाचे आरंभि, वा शेवटारि देखो, ती ताका दों पारांरि कोणाय येका वेळा, वा सधा सर्वथा देखो: आणी जी नित्यकाल देखो, तिका ताचे ठाय दिसान दिसु नवगतीं,⁹⁵ अदिकोचि पळेंवचें, वा देखुंचें दृश्टी पडो; कित्या ह्या पवित्रा स्वामयाचे दृश्टी हुजिर, भग्तु सां सिप्रियानु म्हणता, जितुलें प्रझळित आसा, जितुलें अमोलिक⁹⁶ हौनु वर्तता, जितुलें सर्व संपूर्णपणि शृंगारुनु मिरवता, तें इतुलेंय अदृश्ट जावनु वेता. Ornamenta quando erant siad essent non haberent oculos in inspectores.

येणे कर्ता, जरीय बेलेंच्या खोंपटांतु, सगळ्या संवसारा मधें, आस्त्यांकु व्हड

89. ताचे बदला; ताचे परस; आयजूय चलता.

90. भारतीय संस्कृतायेतलें हें उतर आपणायल्लें पळेयात.

91. पुर्तुगेज उतर = मठ वा माद्रिंचो वा पाद्रींचो कोंवेंत.

92. हें तत्सम उतर; आनी निद तद्भव, दोनूय उपकारायल्यांत.

93. 'वा' ह्या उतराचो अर्थ म्हळ्यार 'आनी' (and) आनी न्हय आतांचें वा (or).

94. आड वा निदेल्लेकडचें उठून उबें जांवचें.

95. नव्यान, नव्या नेटान.

96. मोल करूंक जायनाशिल्लें; चड मोलादीक.

मोला, वा प्रियेवाचिं परिकरां,⁹⁷ वा संपनिकां वस्त्रां, आणी हेर सर्वय अमोलिक शृंगार हाडनु लायले, तरीय तें इतुलेंय बाळका जेझुचे दृश्टी हुजिर कांयच न्हय दिस्ता, कित्या हो स्वामि येणेप्रमाणि लाहानु, वा उगतो बाळकु जालोय तरि, आपण्याक चोयतल्यां, वा देखतल्यांचे डोळे, विसाये, वा अंतस्करण, आपण्या सांगातिं हिरौनु व्हरता.

Quia praesentia ... आणी प्रास्तायान भग्तु सां सिप्रियानु म्हणता, कित्या ताचे येकाचि ठायं सर्वय रचिल्लें, वा अरचित बरवें देवान आपुल्ये सर्वय प्राप्तिन मेळयलें, वा येकवटिलें, तें कुटुक्यांनि⁹⁸ ताचे ठायं सोदुंचें नलागो, कित्या तो आमंचे सोडवणे निमित्तिं इतुलो लिणु जालो, की येकु लहानु बाळकु हौनु वर्तलो; येदी व्हडि लिणत्वाय आधारिली, की आपण तेंचि तें देवग्न्यान जावनु, ह्या गोठ्यांतु येक उतर मुख्य उलौंच्याक नेणो आशिलो. मोयझेस देवा हुजिर आपुली व्हडि लिणत्वाय दाखयतलो जाल्यारि, ताणें आपण उलौंक नेणो म्हळें. *Non sum eloquens impeditioris, et tardioris linguis sum.* स्वामया हांव जिबटु⁹⁹ न्हय, उलौंक नेणो, मजी जिब भोव जडि, हांव कोणाय येका कार्याक उपकारा नपडो. आणी येणे प्रमाणिं, आपण भोव लिणु हौनु वर्ततासो मोयझेस दिसो. आह ! केदी व्हडि लिणत्वाय, जी आजि बाळकु जेझु, बेलेंच्या गोठ्यांतु दाखयता ती! तो तंव येक उतर मुख्य उलौंक नेणो *Est verbum...* ऐशें भग्तु सां बेर्नार्दु म्हणता, बाळकु जेझु भायल्यान उलैना, पण ताचें उलौणें अभ्यांतरिं, अंतस्करणि भेदता; भौतेकां उतरां नांति, पण करण्यांची अखेपाय¹⁰⁰ आसा : कानांतु गोडिवेच्यो मातु¹⁰¹ सांगुंक नेणो, पण आमंच्यां अंतस्करणां, वा खोर्शियेरि राज्य, वा सायबिक करूंक जाणां.

ह्ये लिणत्वायेक आणियेक मेळैया, हो देवबाळकु आमकां दिस्ता तेणे प्रमाणिं जरि उलौंक नेणो, तरि भोव बरें रडूंक जाणां, की एझाकियास राव, इसायियास प्रोफेता वरौनु, आपुल्या मरणाची खबर आयकूनु, येकी वेळे रडटालो जाल्यारी, *Convertit facie sur ad pariete* (Isay .88) वोणतिक तोंड परतिलें, आणी

97. सोबीत; परिश्रुत; मोलादीक.

98. कुडके, हाचें आदलें रूप.

99. चड उलोवपी; बडबडपी.

100. फळादीकपण - effectiveness, efficacy.

101. गजाली; गजाल-मात.

रडलो : कित्या आपणायेदो व्हडु राव जावनु, आपुल्ये समग्री प्रजे देखतें, रडुंचें म्हळ्यारि, ताका व्हडि कांकटेणी,¹⁰² वा लज दिसली. पण तूं, ये मुग्तिया राया ! स्वर्गा वा संवसारा हुजिर मनुशां, वा भोडुव्यां देखतां, ह्ये लिणत्वायेची बेपर्वा नकरिशि, सर्वय रचने मुखारि, तूं आमंच्यां पातकां खातिर रडताशि! पण रड, स्वामया रड : समग्रा संवसारा देखतें रड, कित्या हीं तुजिं दुखां जीं आसति, तीं अमोलिक माणिकां,¹⁰³ जीं आमंचे सोडवणेचें मोल हौनु वर्तताति, तीं समस्तानिं देखिललिं बरीं, जीं दुखां दाविद राव विखरायि, *lachrymis meis...*

भग्तु सां जुआंव क्रिझोस्तमु तांकां अमोलिक माणिकां म्होणु नांवाडिता. *Erant Prophetiae lachrymae...* कितुल्या अदिकतोर प्रास्तायान तुजीं दुखां, देवबाळका, अमोलिकां माणिकां म्होणूंक फावोति; कित्या तांचे ठाय अगणित मोल आटापलां, ज्या वरौनु, तूं, तुज्या अनाधसिध्दा देवा बापाक आमंच्यां पातकांचें देणें देवनु फारिक करितालोशि. आंकुवारि आमंची स्वामिणि, आपुलो देवबाळकु रडललो देखूनु, ताका आपुल्या गोपांतु धरी, आणी ताचे सवें उलौनु म्हणो : “हें कितें, मज्या अंतस्करणाच्या पुत्रा ! हें तूं कितें करिताशि, मज्या भरवंश्याच्यो आडिखिळ्या !¹⁰⁴ हाका नांव कितें, मज्या देवा, वा मज्या स्वामया ! हीं कैसलिं दुखां विखरायताशि ! हे कैसले हास्कार हुस्कार¹⁰⁵ सोडिताशि ? ये, मज्या पुत्रा, हांव तुका आजि कैसो दुर्बळु, वा अनाथु देखन ? मागां, तूं भोडुव्यांच्या पाखुट्यांनी उडूनु ह्या अंत्राळारि भोंवतां, जो तुका इसायियास प्रोफेतान देखललो, तें तुजें शिंहासन खंय ? वीजु झोंपावनु, माथ्यारू गडगडु पडनु, व्हडा संभ्रमान सिनाय पर्वतारि,¹⁰⁶ तूं जो मोयझेक दृश्टी पडललो, तें इतुलेंय खंय ! ह्ये कनिश्टाये ठाय, तें सर्व तुवें पलटिलेंशि! ह्ये दुर्बाळिके वारिये, तें इतुलेंय वेचिलेंशि? त्या इतुल्याकय, हें अनाथपण विकतें ठेयलेंशि !”

जितुलें स्वामिणि अदिकतोर उलैयि, आणी जेझु बाळकु आयको, तेतुलेंचि माय वा पुत्रु येकामेकांक चोवनु रडति; *Irrigum superius et irriguum inferius?*

102. खांकडेपण; उणेंपण.

103. हें सोबीत रूपक नियाळात, दुकांक अमोलीक माणकांक सर केल्या.

104. ही रूपकभरीत भास नियाळात; आडिखिळो म्हळ्यार मोख (target).

105 भितर घेवपाची आनी भायर सोडपाची वाफ वा स्वास.

106. मोयझेक सिनाय पर्वतार प्रार्थनां करतना, देवान धा उपदेस उज्यान कांतयल्लीं फातराचीं फळीं दिल्लीं.

(Jud.1)-.....वेलें उदक सकल्या उदकांतु येकवटो, स्वर्गिचें उदक संवसारिच्या उदकांतु मिसळो, स्वामिणिचिं दुखां, देववाळकाच्यां दुखांतु भरसति. ह्या दुखांच्यां झरिं, व्हाळांचें¹⁰⁷ कितें निपजतशें तुमकां दिस्ता? येकु दुखांचो व्हडु सागरू, संवसारू विभाडुंच्याक, वा भंगुंच्याक न्हय, बगर पुनरपिं सरसावनु,¹⁰⁸ उदरगती पांवच्याक. जाणातलेति कित्या पासावत? जितुली स्वामिणि अदिकतोरि आपुल्या पुत्राक वुकायि, तितुलोचि तो अदिकतोरि रडो ! हांव तुमकां सांगन.

जावळि जोसुवेन इजरायेलिच्यां पुत्रां लागीं खंडु¹⁰⁹ केलो, की कधिंचि देवारि चुकि नकरितिशे म्होणु, तावळि पवित्रु ग्रंथु म्हणता, की ह्या इतुल्याचे साखी, वा यादिक येकु व्हडु फातरू उभारिलो, *posuiter Cum subter quereum...* हौ हेब्रेआ ग्रंथीं आसा तैशें *subter Terebintum*. तेरेबिंतु म्हळलो येकु रूखु जो आसा, तो क्रिस्ता स्वामयाचो रूपकारू, कित्या जैसो हो रूखु, भग्तु सांतु औगुस्तिन्यु म्हणता, तेणे प्रमाणिं, *medicinale lachrymema exudeta...* आपुल्ये आंगिचो प्रतेवादिक¹¹⁰ वोशदाचो डिकु, अथवा दुखां फुटयता, तैसोचि बाळकु जेझु, जीं दुखां गळिता, तीं आमंच्या बळ्ळिकांक¹¹¹ व्हडा प्रतेवा उपायाचें वोशद. जावळि स्वामिणि बाळका जेझुक आठव करी, कोणी प्रमाणिं समग्र भावार्थी ताच्ये भक्तिक लागतलेतिशे, समस्त, बेलेंचें खोंपट पर्येंत्र ताका सोदूंक येवनु, ताची भजना करितलेतिशे, आपुल्यां सर्वय गरजां आकांतां विग्नांक उपाव, मजति मागतलेतिशे ? तावळि बाळकु जेझु, ऐशें म्हळल्याचे परीं भोभोवचि रडो:

“जरि समग्र क्रिस्तांव आपुल्ये गरजे आकांताच्या वग्ता, मजे लागीं उपाव मागूंक येतलेति; जरि आंदळे, भैरे, थोंटे, पांगुळे, वा सर्वय बळ्ळिकेचे मज्या धिरा, आधारा सरतलेति, तरि तांकां पांवच्याक हांव उपायांची मामग्री करनु रावतलों. मजिं दुखां व्हडा प्रतेवाचें वोशद. जे कोण ह्या गोठ्यांतु माका सोदुव्याक येतित, तांकां वांटून देवच्याक, हांव रडनु, तीं दुखां मेळींचे धंदलिरि¹¹² आसतलों.”

ऐशेंचि तुवें केलें, मज्या मोगाळा जेझु : तुं भोव रडलोशि, तुं समस्तांक

107. ही प्रतिमावळ, चित्रभास भोगून घेयात.

108. नवें, सारकें, दुरुस्त, रसरशीत करून.

109. करार (contract).

110. जाचो बरो फळादीक परिणाम जाता; अखेपायेचो.

111. पिडेक; दुयेंसाक.

112. वावर, कार्य, काम-धंदो.

पावताशि, समस्तांक उपाव दिताशि, समस्तांक अनिमान¹¹³ करिताशि. हो तुजो येदो व्हडु उपकारू, ही तुजी येदी व्हडि प्रति, जी तुं ह्या गोठ्यांतु ठावनु करिताशि, ती कैशी, वा कित्यान बावडूं? बगर ह्ये तुज्ये दुर्बळिकेची प्रति करनु, ह्ये तुज्ये लिणत्वायेचो प्रियेव मानूनु, ह्या तुज्या अनाथपणाक मानु हुर्मति दिवनु, तुज्ये सांगातिं रूधन करनु, तुज्ये भगती भजनेक फुडारानु, आणी तुजी कृपा मागूनु : ज्ये वरौनु स्वर्गिं अखंडिति मुग्ति भोगुंच्याक, जंय आमां तुमां समस्तांक देव व्हरूं.

113. बरें नाशिल्ल्यांक बरे करता; भलायकी परती दिता. आदले कोंकणींत, कोणूय आदीं दुयेंत आशिल्लो भेटल्यार, ताका संबोधतना, 'तुमी अनिमान आसा मू' म्हणटाले. आनी सदांच बरे भलायकेन आसतल्याक संबोधतना, 'तुमी प्रणाम आसा मू' म्हणटाले.

पयल्या मारतिरि, भग्ता सांतु इश्तेवांची

पयली शिकवण

कालिचे दिवशिं, आमिं मारतिरिंच्या¹ राया, स्वामया जेझु क्रिस्ताच्या जल्माची परवण² संवसारांतु केली : आणी आयचे दिवशिं संवसारांतुलो भायर सरलल्या पयल्या मारतिरिची³ परवण करितांव. कित्या जो अमरू हौनु वर्तता, ताणें मृत्यादिकांक⁴ जिणि देंवच्या निमित्ति पयलें आमचें मनुश्यपण घेवचो प्रस्ताव आशिलो : आणी उपरांतें, मरणादिका मनुशान, अमरा देवा खातिर मरणाक फुडारूंकी निति, वा परमार्थु. म्होणुंच्याक सेवका पासावत⁵ मरणा पांवच्याक आणी सेवकान स्वामया खातिर मरणाक फुडारूंच्याक, हो स्वामि जल्मलो. इश्तेवांव स्वर्गिं चडुंच्याक, जेझु क्रिस्तु संवसारांतु उतरलो. ह्या भग्ताची ससारि⁶ जिणि⁷ एवांजेलिस्त सां लुकास 'आकुश' म्हळल्या आपोस्तलांच्या पुस्तकांतु लिहूनु ऐशें म्होणु सांगता :

1. पुर्तुगेज उतर = हुतात्मे; जे धर्मा खातीर वा आपल्या ध्येयां, वा सिध्दांतां खातीर आपलो प्राण वेचताले.
2. परब, फेस्त, उत्सव. Celebration
3. क्रिस्त मरून, पुनर्जिवंत जावन, सर्गार गेल्या उपरांत, ताणी शिकयल्ल्या धर्मांत येवदी आनी हेर लोक भितर सरूंक लागले. तांतल्या एकल्याक, इश्तेवांक, जाका ह्या धर्माचो प्रेशीत म्हणून वेंचून काडिल्लो, ताका दुसमानांनी लोकान फातरावन मारलो. तो ह्या धर्मांतलो पयलो मार्तीर वा हुतात्मा.
4. मरणादीक वा मर्णाक बळी पडप्यांक.
5. हें रूप अजून दक्षिणेचे कारवारी मोडींत चालता. गोंयांत 'पासत' जालां.
6. पुराय, सगळी comprehensive, complete.
7. जीण, जिवीत.

की स्वामया जेझु क्रिस्ताची इग्रज⁸ अदिकतोरि चडत वेतां, ताच्यां भावार्थ्यांचो जमो, मेळु दिसान दिसु भौभोवचि चडत वचो; जांकां त्ये कालिं स्वामयाचे शिस⁹ म्होणु नांवाडिति, कित्या देवाच्यो करण्यो ज्यो आसति, त्यो जळत्या, वा सांदकलल्या¹⁰ उज्याचे परीं. जो वाऱ्याच्या बळा प्रसंगिं, भौभोवचि सांदकता, वा चडता अथवा सोवर्ना¹¹ सारिखें, जें आगिट्यांतु घालल्या निमित्ति, भौभोवचि चोख जावनु अदिकतोर कसा चडता, तैशें जे स्वामया जेझु क्रिस्ताक सत्यमानिति, त्यां भावार्थ्यां क्रिस्तांवांचो मेळु, वा भारू, जम्या, वा धड्या ठाय अदिकतोरू चड, येकोचि न्हय, बगर भग्ती, वा संपुर्नाये ठाय, येणें प्रमाणिं वाडत वचो, की ते इतुलेय भावार्थी क्रिस्तांव आपुलें सर्वस्व विकूनु, ताचें मोल हाडनु आपोस्तलांचे पांयांडे घालिति : ताणिं तें देवा खातिर दुर्बळ्यां धाट्यांक दाना धर्माक वांटूनु देंवच्याक.

येणे कर्ता, ते समस्त भावार्थी, आपुलें द्रव्य दाना धर्माक वांटूनु देंवच्याक, भग्तां आपोस्तलांनिं आप करनु घेतल्या निमित्ति, आपण्यांरि व्हडु उपकारू केलासो दाखौनु दिति. कोणा येका लागीं, कोणीय येकी वस्तु आपुलिशी नांशिली, समस्तांलें सर्व समग्रांक येकतारा भोगो : कित्या तांतुंतल्या कोणाय येकाक जें जाय, तें इतुलेंय, हो अथवा तो न्हणतां, गरजे पुरतें वांटूनु दिति: दुर्बळ्यां धाट्यांच्या सांभाळा निमित्ति, भोव करनु अनाथिं, वा गरजेवंतिं विधंवंच्या प्रतिपाळा प्रसंगिं वरोवा,¹² कणवट्या,¹³ वा हेरि वस्तुंची सामग्री व्हडि हाणविधी,¹⁴ दये, वा काकुळतिन करिति. आणी जावळि भावार्थ्यां क्रिस्तांवांचो जमो मेळु व्हडु जालो, आणी दान धर्मु वांटूनु देंवच्याक जांचे आदिन केललें, ते जावळि समस्तांक सरशेंचि¹⁵ वांटूनु नदे जालेति, तावळि ग्रेसिया म्हळल्या शारांतु जल्मलले हेब्रेव, आपुल्या वंशवर्गाच्यां विधंवंचि जुदेया राज्याच्यां

8. हांगा इग्रज म्हळ्यार पवित्र सभा म्हळ्यार क्रिस्तांव लोकांचो जमो वा समुदाय.

9. शिष्य, हाचें तद्भवीकरण.

10. पेटिल्ल्या; भगभगीत जळटल्या.

11. सुवर्ण वा भांगर.

12. जेवणा-खाणाच्यो वस्तू, भाजी-पालो, तांदूळ आदी.

13. सगळे तरेच्यो घराच्या गरजांक लागतल्यो वस्तू: जेवणा-खाणाच्यो, न्हेसण-पांगरूणाच्यो तश्योच हेर म्हाल तयार करपाच्यो - supplies; raw material.

14. पोततिडकीन; खतखत्यान; with zeal.

15. सगळ्यांक सारकें, फावो तितलेंच, गरजे पुरतें.

विधंविं बराबरि दान धर्मु नकरिति देखूनु, आणी त्या निमितिं आपण्याक अपमानु बेहुर्मति¹⁶ भोगताशी समजूनु, ह्या इतुल्याची निंदा करनु, गाराणें¹⁷ देवूं लागलेति. भग्तां आपोस्तलानिं ह्या गाराण्या, वा निंदेक उपाव दिंवच्याक, वा तिचें मूळ मुख्य हुमळुंच्याक¹⁸ अनुमानिलें : आणी ह्या इतुल्याक ह्ये विलाथेच्यां¹⁹ समस्तां भावार्थ्यां क्रिस्तांवांक आपौनु हाडूनु, तांकां म्हळें : कुडिंक खाण देंवच्या निमितिं, आत्म्याचो चरौ²⁰ दवेशास्त्र, सुमुर्ति, वा बरवी शिकवण आत्म्याक देंवची सांडिल्लें बरें न्हय म्होणुंच्याक तुमिं तुमंचे भितरले सात जाण, न्हय भोव वृध्द, न्हय भोव तरणधाकुटे, बगर हो दाना, धर्माचो कणिवळु व्यापारू, कश्ट, घाशि घेवनु चलौंच्याक, भलाय, वा सग्ति बळ आशिल्ले बरे भले, सुकृती, शगुणी, स्पिरिता सांताचे कृपेन भरलले, वा समेस्तांक सरशेंचि वांटूनु दितले मनुश्य वेंचूनु काडुंच्याक भग्तां आपोस्तलानिं तांकां फर्मायलें.

ही भग्तां आपोस्तलांची अर्दास,²¹ वा परमार्थु समस्तां भावार्थ्यां क्रिस्तांवांक बरो दिसलो, आणी समग्र येका जम्या मेळनु, ताणिं आपण्या भितरले, बरे भले शगुणिं, वा सुकृती सात जाण सत्वादिक मनुश्य वेंचूनु काडिले, आणी भग्तां आपोस्तलां हुजिर व्हरनु भेटयले : आणी सदैवां आपोस्तलांनीं तांकां तेचि खेविं, मिसाचे सोसेरदोत करनु, व्हडी दये, वा काकुळतिन समस्तांक सरशेंचि दान धर्मु करुंच्याक भोव करनु वोडमाडिले,²² येकोचि न्हय बगर समग्रांक पवित्रि दौत्रिनि, वा मुग्तिची वाट शिकौंच्याक तांच्यां हातांतु वोंपिलें: समस्तांच्यां कुडिंचो सांभाळु करुंचोचि व्यापारू तांकां दिलो न्हय, बगर भोव करनु तांच्यां आत्म्यांचोय प्रतिपाळु, वा धांदो तांचे आदिन केलो.

ह्यां सातां जाणां वेंचलल्यां भितरलो, आस्त्यांतु स्रश्टु, अदिकतोरू सगुणी, वा स्पिरिता सांताचे कृपेन भरललो जो आशिलो, तो सदैवु भग्नु सांत इश्तेवांव : हो

16. हुर्मती आड - irreverence.

17. भारतीय संस्कृतायेंतलें उतर = तक्रार; मागणी.

18. ही सोबीत चित्रभास नियाळात.

19. देसाच्या; विलाथ म्हळ्यार हांगा देस, ह्या अर्थान हें उतर उपकारायलां.

20. प्रतिमा नियाळात; जसो चरौ, खाण कुडीक दितात, तशें आत्म्याक लागतलें खाण-जेवण म्हळ्यार देवशास्त्र आदी.

21. मागणी; निमगिणें.

22. फर्मायले; सुचैलें; फुसलायले.

समस्तां फुडें व्हडी हाणविधीं धांद्या, वा हुस्क्यान आपुलो व्यापारू अभ्यासुं²³ लागलो, येदये व्हडी निति प्रस्तायान समस्तांक दान धर्मु वांटी, की कोणीय येकी निंदे, वा गाराण्या त्रैत समस्त खोशी हौनु वर्तति : आणी ह्या कणिवळा व्यापारा ठाय असो संपूर्णपणि चालो, की हेर समग्र ताचे शगुण, वा देखि घेति. ह्याय उपरिं हो मुग्तिवंतु भग्तु सांत इश्टेवांव, आत्म्यांचे शिकवणे ठाय, नव्या क्रिस्तांवांक मुग्तिच्या मार्गा लांवच्या कार्या निमित्तिं, इतुल्ये हाणविधीं, रैवासान²⁴ प्रेमभरितु हौनु चालो, की ह्ये प्रसंगिं आपुल्या अंतस्करणांतु जो वसो, आपुल्ये मुखवचनी जो उलौन दिसान दिस उधंडां अचर्या करी आणी त्या वरौनु अपरांपरू लोकु, जो स्वामयाच्या फेभावार्थाक हाडी, तो सत्यवंतु देवसो दृश्टीक दाखौनु दी.

भग्तु सांतु इश्टेवांव इतुलो पुण्य पुरूशार्थु आचारी, स्वामया जेझु क्रिस्ताचे फेभावार्था वळखिक अगणित लोकु हाडितासो अनुभावार्थ्या दृश्टांनि देखूनु, ताका आपुल्ये सुमुर्तिचो व्हडु दृश्टु दुसमानुसो मानूनु, ताचो व्हडु दुमालो²⁵ करूं लागलेति, आणी ताचे लागीं भोवतेकी वेळु शास्त्र, सुमुर्तिचे प्रतिवादु²⁶ मांडिल्यारि, जावळि ताचे अंतस्करणिं स्पिरित सांतु वसो, आणी ताचे मुखवचनिं उलैयि, तावळि तो येणे प्रमाणिंचो संवादु मांडी की ते इतुलेय प्रतिजाप दिंवच्याक नेण जावनु पडनु, नित्य आमंचो भग्तु आमंच्या फेभावार्था²⁷ निमित्तिं जैतवंतु हौनु वर्तो. ह्या वरौनु ते समस्त अनुभावार्थी, फेभावार्थाचे दृश्ट, लज, वा अपमाना पडनु, जरि आपण्यांच्यान ताका जिखवव नजो, तरि जिविशिं मारनु पुणु, ताचो स्वडु²⁸ घेवूं म्होणु, ह्या इतुल्याक वेळ, वा समयो पळेंव लागलेति.

फुडां ते अनुभावार्थी, आमंच्या फेभावार्थाचे दृश्ट, आपण्यांनि चिंतितललें कार्य सिध्दी पांवच्याक, मुग्तिवंता भगता सांत इश्टेवांरि आड, लटिकि गोवाय, साखि

-
23. वेव्हारांत हाडूंक; कार्य करूंक.
 24. खतखत्यान; उर्बेन.
 25. पिडापिड; अपजायणें; त्रास.
 26. भासाभास; उतराक उतर - discussion, debate.
 27. फे, हें पुर्तुगेज उतर म्हळ्यार धर्म वा सद्धा, भावार्थ, हें कोंकणी उतर; दोनूय जोडून, हें उतर तयार केलां, इंकजिसांवाच्या भेयानशें दिस्ता.
 28. सूड, हें त्या उतराचें आयचें रूप.

सोदिलेति, आणी येणे प्रकारिं ताका धरनु, स्क्रिवां फारिजेवां²⁹ लागीं व्हेलो, जंय आणियेक उधंड लटिक गोवाय, साखि हाडूनु, येक ताचेरि मुदाय³⁰ रावनु, आपण्याक जाय तेणे प्रमाणिं उलौनु, ताचें गाराणें दिवूं लागलेति.

तावळि मनसुभिदारां³¹ फारिजेवांनि गोवाय म्हणताति, तें इतुलेंय सत्य काय म्होणु भग्ता लागीं विचारिल्यारि, तो मुग्तिवंतु भग्नु, त्यां मनसुभिदारां हुजिर, वा समस्तां अनुभावार्थ्यांच्या दळभारा देखतें, येक येदें व्हड उत्तम, वा पवित्र शास्त्र सांगुंच्याक आरंभलो; आणी निती प्रस्ताया, वा अचर्यानिं येकिचि, स्वामया जेझु क्रिस्ताची सुमुर्ति, निजि, वा सत्यवंतिशी दाखौनु दिली, आणी आप्येकु सत्यवंतु देव नां, बगर जेझु क्रिस्तु, ताचिचि शिकवण, वा फेभावार्थु आयकुंच्याक, वा सत्य मानुंच्याक फावो, ह्ये सुमुर्ती भायर कोणाय येकाक मुग्ति ना, वा कोणाय येकाच्यान स्वर्गिं प्रवेसु करव नजो, बगर जे कोण येकाचि स्वामया जेझु क्रिस्ताक सत्यमानिताति, ताची पवित्रि सुमुर्ति, वा उपदेस सांभाळिताति, तेचि सर्व सुख मुग्ती पावतितशे. हें मुग्तिवंतु भग्ताचे मुखिचें सत्यवंत शास्त्रपठन, त्ये सभेच्यां समस्तां अनुभावार्थ्यांनि आयकत खेविं, अज्याप जावनु भिलेल्याचे परीं, भग्ताच्या तोंडाक निरखूनु चोवूं लागलेति, आणी ताचें मुखकमळ इतुलें मुग्तिभरित, इतुलें प्रझळित, वा तेजपंज देखिलें, की मनुशाचें तोंड दिसना जाय, बगर येका दिप्तिवंता भोडुव्याचें मुखकमळ दिसो.

कित्या स्पिरितु सांतु जो ताच्या अंतस्करणांतु, वा आत्म्यांतु वसो, तो भायर फांको, आणी आपुलिं दिप्तिभरितां किर्णां, ताचे कुडी ठाय भायरपणिं फांकुंच्याक धाडी, आणी जावळि भग्नु सांत इश्टेवांव गुनेया व्रैत, निरपराधी हौनु वर्तो, आणी स्वामया जेझु क्रिस्ता खातिर कश्ट, वा मरण सोसुंचो समैयो मेळुंच्याक भोव करनु आठैयि, तावळि त्या इतुल्यांय दृश्टां दुसमानां हुजिर इतुलो खोशी हौनु, इतुली भरकमाय धरनु उबो आशिलो की स्पिरितु सांतु जो ताच्या अंतस्करणांतु वसो, तो ताच्या आत्म्या ठाय आशिल्लें, सर्व मुखकमळारि दाखैयि : अभ्यांतरि³² आशिल्ली अनुपम सौरूपाय भायले कुडिक फांकैयि : मनिंचें निर्मळपण कुडिच्या भायल्या आकारा

29. दोनूय येवदी पुरोहीतांच्यो जाती, पयलो शास्त्र बरोवन दवरताले आनी ताचें पठण करून समजणी-फोडणिशी दिताले; दुसरे मनन, किर्तन करताले, मनसुभी दिताले.

30. बगलांट घालून, आरोप करून फुडें येतलो गवाय.

31. न्याय करपी; न्यायदीश.

32. भितर्या; खोलायेंत.

ठांय मिरवो : अंतस्करणांतु लिप्ति आशिल्ली दिप्ति, प्रभा, आरूशांतु निहाळिलल्याचे परीं निडळारि³³ दृश्टी पडो : पण जो निर्लेपाये,³⁴ वा शगुणां प्रसंगिं आत्म्या ठांय, तोचि तो निजु भोडुवो हौनु वर्तो. जो स्फिरिता सांतान भरितु जावनु, कुडि नांशिलल्याचे परीं, भोडुव्यां सारिखो हौनु, तांच्या शगुणा, वा निर्मळत्वाची सरि टांकी,³⁵ तो मुखकमळा ठांय भोडुव्या सारिखो दिसलल्यान कोण नवल! आणी मोयझेन सिनाय पर्वतारि ठावनु आधिले सुमुर्तिचे पाटे³⁶ हाडिल्या निमित्तिं, ताचें तोंड जरि सुर्या सारिखें प्रझळलें, तरि आमंच्या मुग्तिवंता भग्तान, तिचि ती निजि स्वामया जेझु क्रिस्ताची सुमुर्ति मुखिं उचारनु जनलोकाक शिकयलल्यां प्रसंगिं, ताचें मुखकमळ भोडुव्या सारिखें दिसललें कोण नवल !

इतुल्या मधें मुग्तिवंतु भग्तु सांत इशतेवांव त्या इतुल्यांय अनुभावार्थ्यां, फेभावार्थांच्यां दृश्टां,³⁷ दुसमानां भितरि उबो आसतां, वरूती मान करनु, दोनीय डोळ्यांनिं स्वर्गाक जरि निरखूनु चोयि, तरि तो स्वर्गु दों भागिं उगतो जावनु, क्रिस्तु आमंचो तारकु आपुल्या अनाधसिध्दा देवबापाच्या उजुव्या हाता, भगता सांत इशितेवांचे मजतिक धांवत येतल्याचे परीं, आपुल्या फेभावार्थां खातिर, भग्तान प्राणु करित खेविं, ताका आपुल्या गोपांतु धरनु, सर्व सुखा, मुग्ति व्हरुंच्याक स्वर्गिंच्या दारिवंट्याडे उबो आशिल्लो ताणें देखिलो. हो दृश्टाव भगता सांत इशतेवांक जालो, आणी तांतुं स्वामि जेझु क्रिस्तु जिवंतु दृश्टी पडलो, कित्या हो स्वामि मनुशां खातिर क्रुसारि जोडनु, मरण पावलोसो, ह्या भग्तान जनलोकाक प्रघट करनु सांगिल्यारि, थोडोचि कालु जाललो : आतां, मुग्तिभरितु हौनु, स्वर्गिं अनाधसिध्दा देवबापाचे उजुव्ये हातिं बैसलोसो, समस्तांक प्रघट करुंच्याक, जिवंत ताचे दृश्टी पडता. आणी स्वामि जेझु मुग्तिच्या दारिवंट्या लागीं उबो रावनु, आपुल्या फेभावार्थां खातिर प्राणु वेचितल्या³⁸ भगताक आपुली कृपा, धिरू, आधारू, बळ सग्ति पुरौनु, ताचे लागीं उलौनु, ताणें ताका ऐशें म्हळेंशें केलें :

33. कपलार, तकलेर.

34. लेप वा खत नाशिल्ली स्थिती.

35. देखादेखीक लागो; वडावडीक पडो; अनुकरण करी.

36. फातराचीं फळीं, जांचेर देवान दिल्ले धा उपदेस कांतयल्ले stone tablets containing the Ten Commandments.

37. दुसमान वा देवा-धर्मा आड वावुरपी.

38. भेटयतल्या; अर्पण करतल्या.

“इश्तेवांव, मजे खातिर प्राणु देंवच्याक भियेंव नाकाशि : कित्या हांव तुका, मज्या देवबापा हुजिर व्हरनु भेटौंच्याक, हांगा राबतां. संवसारू सांडुंच्याक तुं भियेंव नाकाशि, कित्या स्वर्गु तुका आपण्या ठाय आप करनु घेंवच्याक, भोव अत्रिखेता.³⁹ तुं तुजी जिणि सांडुंच्याक भियेंवनाकाशि, कित्या अखंडिति मुग्ति भोगुंच्याक येशित.⁴⁰ ह्या इतुल्याक स्वर्गिंचे दारिवंठे उगते जाल्याति : आनंदभरितु हौनु वयरि चडत यो : कित्या कश्टु सांडुनु सुख संतोसु भोगुंच्याक येताशि, तुजो दुमालो करतल्यां मनुशांक सांडि, आणी तुका देखिल्यारि सुख संतोसु पावनु, खोशी जातल्यांची संगति आधारुंच्याक, वेगिं, वेगिं, यो.”

भग्तु सांत इश्तेवांव स्वामया क्रिस्ताक स्वर्गिंच्या दरिवंठ्याडे उबो आशिललो देखिलल्यान, इतुल्या सुखा, संतोसा पावलो, ताचें अंतस्करण इतुलें उलासलें, की आपण स्वर्ग उगते जालले देखतां, आणी जेझु क्रिस्तु आपण्याक स्वर्गिं व्हरुंक मुग्तिच्या दारिवंठ्याडे राबता, ऐशें म्होणु हाक दिल्या त्रैत, ताचें अंतस्करण धर नां जालें.

हीं उतरां जुदेवानीं आयकत खेविं, ते, ताका जिविंशिं मारुंच्याक जावळि कालु, वग्त, वा समैयो सोदितलेति, तावळि ह्ये वेळे पुरती वेळ नांशि देखूनु, ते इतुलेय अनुभावार्थी, आमच्या फेभावार्थाचे दृश्टे, येकिचि भारिं उभटूनु, बोब हाक शिंहाडे देवनु म्होणुं लागलेति : ह्या देवदृह्या दुसमानाक जिविंशिं मारका, जिवघातु करका, ऐसल्याक ठेवूं नाकाति, कित्या आपण येदो व्हडु भग्तुसो दाखौनु, येदी व्हडी आपतुस्ति⁴¹ करिता, की स्वर्ग उगते जावनु स्वर्गिं व्हरुंच्याक देवपुत्रु आपण्याक राबता म्हणता. येणे करितां ते इतुलेय निश्टूर अनुभावार्थी भग्तारि थोरा कोपा, क्रोधा चडूनु, चडफडेवनु, यद्ये व्हडी निश्टुरायेन ताका फातरावूं लागलेति, की येका खिणा भितरि ताचें सर्वांग फातरवार्यां मारनु, घायवट⁴² रगत बेंबळ करनु, ताका जिविंशिं मारिलो.

भग्तान हें मरण, संकश्ट इतुल्या सुखा, संतोसा, वा सोसवणेन आप केलें की तो आपण्याक इतुल्ये निश्टूरपणिं कश्टौनु जिविंशीं मारितल्यां मनुशांक भगशिं म्होणू,

39. अत्रेकता; आंवडेता; वाट पळेत आशेवन राबता.

40. विरोधालंकारान मांडिल्लें गद्य नियाळात.

41. आपणाचीच तुस्त वा वाखाण्णी करता.

42. घायाळ; जखमी.

डेंबयो घालनु, स्वामि जेझु क्रिस्ता लागीं मागूं लागलो. ह्या भग्तान आपुल्या दृश्टां, समानां निमित्ति, देवाक प्रार्थना करनु, तांचो अपराधु भगशि म्होणूं, स्वामया लागीं गगिल्या उपरांतें, तोचि तो स्वामि जो स्वर्गिचे दारिवंठे उगते करनु, मुग्तिच्या समग्रां श्रळभारां सैत राबतालो, त्या आपुल्या रचणारा स्वामया जेझु क्रिस्ताच्यां हातांतु, ताणें आपुलो प्राणु वोंपिलो, आणी ताचे सांगातिं आपुल्यां कश्टांचो उचित फळु, सर्व सुख, अखंडिति मुग्ति भोगुंच्याक स्वर्गि गेलो.

तीचि मुग्ति, येकभाविं ह्या स्वामयाक सत्य मानूनु, ताची पवित्र सुमुर्ति, वा उपदेस संपूर्णपणि साभाळितल्यां निजां क्रिस्तांवांक लाबत.

दृश्टां दुसमानांक भगसुंची गोश्टि केल्या

भगता सांत इश्टेवाची -

तिसरी शिकवण

मुग्तिवंतु भग्तु सांतु इश्टेवांव, प्रथमलो मार्तिर, जो आपुल्या दृश्टां दुसमानांच्य मेळ्या, दुसमानिके वायलो हौनु, तांचे ठाय मयेमोगान चालो, आणी तांकां सर्व मनशिं भगसूनु, तांचे खातिर स्वामया देवाक मिनति करी: ताची देखि घेंवच्याक जांचे अंतस्करणिं पेल्याचो मेळो, वा दृश्टचारू वसता, ताणि उपशामा¹ येवनु, भगसुंक शिकुंच्याक, थोडे भोव विवेख ह्ये सुवातेरि लांव या :

पयलो विवेखु जो आसा, तो हो : जाचे अंतस्करणिं आपण्याक दुखयलल्या कोणाय येका मनुशाचे दुसमानिकेची टाळणी आसा, ताणें सर्वय वस्तू फुडें विवेखु करूं काज; की मनुश्यु जैसो आसा, तैसोचि, जरिय भोव कनिश्टु, फकिरू जालो, तरिय पुणु स्वामया देवाची रचना, वा ताचो पुत्रु, ताच्या अमोलिका रगतान उधरिललो, आणी ह्या स्वामया खातिर, त्या मनुशाक भगसुंच्याक जरिय नफावो जालें, तरिय पुणु ताका भगसुंच्याक प्रस्ताव आसा. जाका भगशितांव ताचेरि दृश्टि देंवची न्हय, बगर ज्या खातिर भगशितांव, त्या स्वामया देवारि दृश्टि नदर ठेंवची, कित्या आमकां दुखयलल्या मनुशाक आमिं चोयतां, ताका भगसुंच्याक, जरि प्रस्ताव नमेळो जालो, तरिय पुणु, ज्या स्वामया देवा खातिर आमिं भगशितांव, वा जाका आमिं इतुलें देवें,² ताका चोयल्यारि उधंड प्रस्ताये दृश्टी पडतित.

देव स्वामि जो आसा, तो सर्व बरवो देखूनु, जें ताका फावो, आणी जितुले

1. देखीवंत सांगणें आयकून - exhortation.

2. देणें आसा, दिंवचें आसा, दिंवक फावो.

पकार ताणें आमंचेरि केल्याति, ते आमंचे खातिर इतुले, वा येदे व्हड, निश्टूर कश्ट सोंशिल्या प्रसंगिं, आमिं ताका कितुलें देवें, ताचो विवेखु करूंया, आणी जाणें आमंचे खातिर इतुले कश्ट सोंशिले, ताचे खातिर जें आमि सोंशितांव, तें भोव न्हयशें दृश्टी पडता. पाप करूंक जाणा जालेंव, तो दिसु लेगिन आजि पर्यंत अगणित पाप जें देवारि घुक्नु केलां, ताचो विवेखु करका,³ आणी ज्या स्वामयान तुमकां इतुल्यो चुकी सोंशिल्याति वा येदिं व्हडां पातकां भगशिल्यांति, वा फुडां तुमकां भगशिललिं जाय, तरि ताचे खातिर येदी लाहानि चुकि, येदो लाहानु अपमानु सोसुंचो भोव न्हयसो दृश्टी पडता.

घेरवें⁴ तुमिं अनितिन आपुली काकुळति करि म्होणु मागताति देखूनु, आणी तुमंच्या आपुल्या पेल्या लागीं काकुळतिन चालनां जाल्यारि, तुमकां ती काकुळति लाबुंच्याक फावो ना; आणी जरि तुमिं तुमंच्या आपुल्या पेल्याक भगशि ना जाश्यात, तरि देव तुमकां भगशिनां जायत, कित्या जें तुमिं आपण्याक मागताति, तें पेल्याक नदेति देखूनु; ऐशें स्पिरितु सांतु म्हणता, मनुश्यु पेल्या मनुशा आड दुसमानिक मेळो आपुल्या अंतस्करणांतु दवरिता, आणी जो कोपु आपुल्या पापा आड फावो तो विसरुंच्याक देवाक मिनति करिता, आपुल्या पेल्या ठाय काकुळतिन चाल ना, आणी आपण्याची काकुळति करि म्होणु देवा लागीं मागता.⁵

आमंच्या दृश्टांक भगसुंच्याक, जो उपाव स्पिरितु सांतु आमकां ऐशें म्होणु दिता, तोहि विवेखुनु पळेया. थोड्याचि दिवशिं तुमिं कोणी भोवशे पावतलेति, तुमंची धुळि माती जी जातली, ताचो आठव करका, आणी जावळि मरण तुमकां सोदूंक येत, तावळि कोणिय येकी वस्तुची तुमकां चाड,⁶ ना जायत बगर देवा हुजिर ताची काकुळति मेळल्या पुरो म्होणु आठयश्यात; तुमंच्या पातकांच्या भगसण्या व्रैत आणियेकी पोरनिय वस्तुची तुमकां भावना नां जायत. तरि हें ऐशें आसतां, तुमिं सुटावें जाणां की मरणकालाडे देवान आमंचिं पातकां भगसुंच्याक, आणियेकि वस्तुं भितरि, जी वस्तु तुमकां उपकारा पडूं शको, ती तुमिं जें ह्या संवसारांतु पेल्याक⁷ भगशिललें तें.

3. हें कारवारांत अजून चलतलें पोरणे प्रमाण कोंकणीचें रूप नियाळात.

4. हरशीं-हरशें, otherwise.

5. हांगा संक्षिप्त रीतीन मांडिल्लो तर्क आनी सांगिल्लें तत्वगिन्यान नियाळचें.

6. शीण; तक्रार grievance.

7. दुसऱ्या मनशाक, शेजाऱ्याक-सामान्याक, जांचे कडेन आमचो संबंद येता.

जरि देवा ठाय तुमकां काकुळति मेळलली जाय, तरि तुमंचे ठाय तिचि काकुळति आपुल्या पेल्याक मेळूं; देवा ठाय तुमकां, ताचें मुखकमळ बरें मेळललें जाय तेंचि तुमंचे ठाय आपुलो पेलो निहाळूं. जरि तुमंच्या मरणकालाडे जीं पातकां तुं देवारि चुकूनु केल्यांति, तांचो विसरू ताचे मनिं पडललो जाओ, तरि तुमंचेरि पेल्या मनुशान जी कांय येकि चुकि केल्या, ती आतां ताका तुमिं भगश्या आणी विसरा. ह्या व्हडा आचारणाच्या पुण्यफळाचोय विवेखु करका, कित्या पातकांचें भगसणें लाबुंच्याक व्हडा अखेपाचो प्रकारू जाओ, येकोचि न्हय, पण नव्या पुण्यफळान मनुशाक ग्रेस्त् करुंच्याकय उपेगा येता, कित्या कोणिय येकी करण्ये ठाय, जें पुण्यें निपजता, तें ती करणी संकस्तिं केलल्या निमित्तिं निपजता.

म्होणुंच्याक जितुलें येक आचारण अदिकतोर खडचर,⁸ वा अवगड जायत तितुलें ताचें पुण्यफळ अदिकतोर व्हड विपत.⁹ देखून मार्तिरपणाचें आचरण जें आसा तें येद्या व्हडां कश्टां, वा संगिनायेचें¹⁰ म्होणु, ताचो पुण्यफळु जो आसा, तो व्हडा पुण्यपुरुशार्थाचो. आणी जरि हांगा तुमकां ऐसल्या अवगडां कश्टांचो समयो फुडारता, तरि तेणेंचि प्रमाणिचें पुण्य, वा उचितु लाबत. येणे करतां, जरि तुमिं भावार्था निमित्तिं मार्तिर जाले नांति, तरि दये काकुळती प्रसंगिं, मार्तिर जाश्यात; कित्या भग्तु सां ग्रेगोरयु म्हणता तेणे प्रमाणिं, हातयारा, वा उज्या ब्रैत आमिं आमंच्या अंतस्करणांतु सत्यभाविं सोसवण धरलल्या वरौनु, मार्तीर जांवये. ह्या शगुणाची महिमा, वा मोल विवेखुनु पळेया, हो शगूण आमकां येकी उत्तमी प्रकारिं, स्वर्गिंच्या दयाळा बापाच्या अंतस्करणाचे देखिचे पुत्र करनु दवरिता; तो बापु बऱ्यां, आणी वायटांक सारिखोचि पावनु, नितिवंतां, वा पापयारि आपुल्ये कूपे, करुणेचो मेगु¹¹ वरुसाविता.

जरि वायटाचे भ्रांती हौनु, तुमिं बरव्या भल्याच्या मयेमोगान दरवनांति,¹² तरि ह्या पापाची व्हडि वायटिवशी विवेखुनु पळेया: ही वायटिव जी आसा, ती येदी व्हडि, की भगता सां जुआंवान तिका परघाताची सरि दिल्या: जो कोणु पेल्याक जिविशिं

8. निबर; कठीन, tough - तांतूंत देख दिल्लें तत्वगिन्यान मना हाडात.

9. उपजत; भायर सरत; outcome.

10. कठिनाय; खडचराय; 'आय' सोंपतलें कोंकणीचें खाशेलें लक्षण.

11. मेघ, ह्या उतरा वेल्यान आयिल्लें कोंकणी तद्भव, म्हळ्यार पावस घालतलें कूप. - हांतली चित्रभास पळेयात.

12. कडून; विर्गळून वचूंक.

मारूंक चिंतिता, ताणें देवाचे मनुसुबिये हुजिर ताचो घातु केलो जाता. येणे करतां, हें पाप येदे व्हडी वायटिवेचें जालल्यान, जैश्यो गाळी, श्राप, वा आणियेकां पातकां विसरताति, तेणेंचि प्रमाणिं, जरि तें पाप केल्या उपरांतें विसरते, तरि लाहान पाप जातें. पण ऐशें न्हय, बगर दुसमानिक, वा मेळो जो आसा, तो उधंडी पावटीं येक, दोनि, वा भोवतेकां वरूसां मनिं वसता. येणे करतां, हो घाव जो आसा, तो हातयाराच्या घायाचे परीं न्हय, बगर भालिच्या घायाचे परीं, ज्या घायांतु लोखंडाची भालि उरलल्या निमितिं, सर्वथा पेख ना जावनु, नित्यकाल दुरगंदि, वा राशी व्हांवता.¹³

ह्या लागीं आणियेक व्हड वायट येकवटता, तें जें आसा, हें: तें पाप आणियेकां पातकांचो जमो, भारू आपुले सांगातिं हाडिता: आणी तीं समग्रां पातकां, ताचे लागिंचिं सर्वथा कडे सर नांति; कित्या कोणाय येका मनुशाची दुसमानिक जायत खेविं, ताच्यो सर्व करण्यां आमकां वायटी दिस्ताति : आमंचे अंतस्करणिं, कोपु, क्रोधु, नेदुखचारू,¹⁴ निंदा, माव, भेदु, निपजून, वायटारि वायट चडता, आणी ह्या इतुल्यांय हौनु जें अदिकतोर वायट आसा, तें हें: आपण आपुल्या दृश्टाक वायट देखिलल्यानंचि खोशी नजो, बगर हेरांय समस्तानिं ताचे ठाय वायटिवेन चालिललें जाय. जरि तुजें अंतस्करण दरौंच्याक हें इतुलेंय नुपुरो, तरि विपाय,¹⁵ ज्या स्वामयाक येका कुसारि जोडनु, मस्तकारि कांट्यांची कोरोआ¹⁶ घालूनु, जाका फारानिं सगळोचि घायवट, वा येकु दुखिचो सागरू¹⁷ केलो, ताचे देखिचो पुणु विवेखु करि: आणी तो हें इतुलेंय आपुल्ये सदैवी माये हुजिर सोंशित आसतां, प्रथमलें उतर जें त्या अशक्त जालल्या अंतस्करणांतुलें वोडित उलयलो तें हें : बापा! तुं ह्या मनुशांक भगशि, कित्या ते जें करिताति, तें अग्न्यानपणिं देखूनु.

तरि हो ऐसलो मयेमोगु, वा भगसण्याचे देखिचो फळु, जो क्रिस्ता आमंच्या तारकान आमंकां इतुलें वोडमाडूनु शिकयलो, तो नघेतां, निर्फळु केलल्या हौनु आणियेक व्हड अंदकपण¹⁸ आसा! हें जें आसा, तें आमिं आमंच्यां अपमानां ठाय

13 रूपकां आनी उपमांनी भरिल्ली ही जबरदस्त प्रतिमा पळेयात.

14. निर्दुखाय, कुडणाटपण, envy, jealousy.

15. उणें म्हळ्यार; निदान; at least.

16. पुर्तुगेज उतर = मुकुट.

17. हें रूपक पळेयात.

18. कुड्डेपण; जाणा जावन दोळे धांपल्या.

विवेखुंचें : आणी येणे प्रमाणिं ते अपमान आमकां इतुले गोड जातिंत, की जी आमंच्या दृश्टाची वायटि करणी आसा, ती त्या दृश्टां शिंवाच्या तोंडांतु अमृताची घागरी¹⁹ हौनु वसता. शेखिं²⁰ जे आपुल्यां दृश्टां, दुसमानांक भगशिनांति, ते कोणा त्या तोंडा, वा सत्यान आमंच्या बापाचें ओरासांव²¹ करूं शकति? जैशें आभिं पेल्याक भगशितांव, तैशिंचि आमंचिं पातकां भगशि म्होणु, तांच्यान कैशें मागवत? जरि ऐशें म्हणताति, तरि प्रत्येक्य दृश्टी पडता, की ते आपण्यांरि आड फर्माण दिताति: आणी मनभाविं, वा सुकृतिं देवसुमरण नकरिति, बगर लटिका²² अंतस्करणान, वा फटिकिन्या तोंडान जपताति.²³

तरि ताणिं कितें करुंचें? येकु भ्यां भ्रांती पडनु, जरि आपण तीं उतरां म्हणन, तरि आपण्यारि आड फर्माण जायत, वा आपुलिं पातकां भगसो नां जातिंत: आणी हें ओरासांव देव नऐको जाल्यारि आपण्येकां ओरासांवां, वा अर्दासो केलल्या निमित्तिं, आयकत म्होणु, जरि सत्य मानित, तरि ह्या इतुल्या ठाय पापी आपणपेंचि नाडवत: कित्या तो क्रिस्ता स्वामयाच्यां शिसांचे परीं चाल ना, बगर तांकां खुति²⁴ काडूनु, आपण्याचे बदिन²⁵ तांतुलिं उतरां उणिं करिता देखूनु. ह्या वरौनु दृश्टी पडता की अनाधसिद्ध देव बापु, जें पाद्र नोसाचें²⁶ सुमरण ओरासांव आपुल्या पुत्रान शिकयललें तें न्हय देखूनु, सर्वथा आयक नां, वा आप नकरी जायत. आणी आपण्याच्या तोंडान आपण्यारि आड आपणें फर्माण दिलल्याची भ्रांति धरनु, अंतस्करणा वरौनु, आपण्याचेरि आपणें खेव हाडिलल्याची शंख्या भ्रांति²⁷ नधरितां, तोंडानोंचि म्हळलें देव समजता, अंतस्करण ताका ठावकें नाशें भासूनु,²⁸ आपणपेंचि आपण नाडवता.

19. ही सोबीत प्रतिमा पळेयात.

20. निमाणेकडेन; आखरेक; ultimately.

21. पुर्तुगेज उतर = मागणें, प्रार्थना.

22. पाखंडी; फटिंग.

23. जप करतात; भारतीय संस्कृतायेतलें हें उतर पळेयात.

24. उणेंपण दाखोवन; खत काडून; दोश लावन.

25. आपल्याक लागता तशें.

26. Padre Nosso म्हळ्यार पुर्तुगेजींत आमच्या बापा, हें कोंकणी मागणें.

27. शंका, भिरांत, हांचीं तद्भव आनी तत्सम उतरां.

28. भासता; दिस्ता; झळकता; to appear; to seem.

ह्यावरि आमंच्या बापाच्या ओरासांवांतुल्यो हेरी अर्दासो देव आयकता, आणी ती शिरि²⁹ सांगिलली अर्दास आयकना जायतशी सत्यमानूनु, नाडबुद्धी पडता: कित्या हेरी अर्दासो ज्यो आसति, त्यो पुत्राच्यो न्हय जातित, बगर वायटा, वा घातक्या शेवकाच्यो, आणी जरिय ती अर्दास नकरी जालो, तरिय देव आयकत. पण हो ऐसलो आपण्यारि चुकि केलल्या पेल्या मनुशाक भगशी ना जालो देखूनु, देवूय ताचिं पातकां माप³⁰ नकरी जायत.

29. वयर; सुरवातेक, at the head - शीर.

30. माफ करूंक वा भगसूंक;- हांगा उपकारायल्लें तें कोंकणी उतर.

भग्ता सां जुआंव एवांजेलिस्ताच्या¹ दिवसाची

पयली शिकवण

भग्ता सांव जुआंव एवांजेलिस्त जो आसा, तो बरव्या जेझुचो मोगाळु शिसु हौनु वर्तलो. हो भग्ता आपुल्या भावा दियोगा, वा झेबेदेव म्हळल्या आपुल्या बापा सांगातिं, येका लाहाना तारुवारि बैसून, मासळी पागुंचिं आपुलिं जाळां शिवत आसतां, स्वामया जेझून तांकां आपयले, आणी आपुल्ये पाठीं मागिल्यान येवच्याक तांकां फर्मायलें. त्या दोगां भावांनिं क्रिस्ता स्वामयाच्या उतराक येदो व्हडु पाळो दिलो की तेचि खेविं आपुलें तारूं, जाळां, व्यापाराचो अभ्यासु,² घरदार, मायेबापु, वा सर्वय हेर थंयचि सांडून, स्वामया सांगातिं, ताची सेवा भग्ति भजना करूंच्याक फुडारले. ह्या वरौनु आमिं कोणी त्ये हाणविधीं, वा ताकितिन,³ क्रिस्ता स्वामयाच्या उतरा बोला, वा आपवण्याक पाळो दिवनु फुडारुंचें, वा कोणी प्रमाणिं ह्या भग्ताची सरि टांकून, ह्या स्वामयाची सेवा, भग्ति करूंचिशी, आमकां देखि लायली.

हो भग्ता सां जुआंव एवांजेलिस्तु लाहानु, वा तरणधाकुटो आसतां, इतुल्ये अखेपायेन स्वामया-देवाची सेवा भग्ति करूं लागलो, आणी येणे प्रमाणिं ताणें स्वामयाचें चित्त जोडिलें, की हेरां समस्तां आपोस्तलां भितरि, स्वामि ताची अदिकतोरि प्रति करि:आणी तो आपुल्ये प्रतिचो शिसु देखून, ताचो व्हडु विस्वासु मानून, आपुले सर्वय घुठ ताचे लागीं वोंपी; स्वर्गिं ह्यो समग्री वस्तु ताका उगडाप्यो करनु सांगो:जितुले कडें

1. जाणें येवांजेल बरयला,पट्टिशिसां मदलो सगळ्यांत ल्हान, जेझुचो लागींचो; दुसरो जुआंव बाप्तिस्त, जो जेझुची वाट तयार करून, जोर्दाव न्हंयेच्या उदकान बावतीज्मु वा पवित्र स्नान दितालो.
2. कामाक लागतली सामग्री, मुस्तायकी, दुरुस्तीचें सामान.
3. रोखड्या - रोखडें; ताकतिकेन; ताकेत करून.

स्वामि वचो, त्ये इतुलेय ठांयिं आपण्यां सांगातिं ह्या आपुल्या मोगाळा शिसाक व्हरो.

येके दिवशिं क्रिस्ता आमंच्या तारकान, ह्या भग्ता सां जुआंवांक, वा ताच्या भावा सां दियोगाक, वा सां पेद्रुक आपण्या सांगातिं, ताबोरा पर्वतारि व्हेले, आणी तांचे हुजिर, ते आपुल्ये अदिकतोरी प्रती, मोगाचे देखून, जी मुग्ति आपुल्या पवित्रा आत्म्याक भोगो, तिका आपुल्ये कुडी ठाय प्रकासुंच्याक निरोपु दिलो. आणी त्या तेगांय शिसां आपोस्तलांनिं स्वामया जेझु क्रिस्ताची पवित्र कुडि, येद्ये व्हडी दिप्ती, प्रकासान प्रझळलली देखिली, की ताचे इतुल्ये कांतिच्या भारान, तांच्या डोळ्यांची दृष्टि मावळून, तेगय आंदळे जावन पडलेति, आणी तो सगळो पर्वतु इतुल्या तेज प्रकासान भरलो, की येकु आनंदभरितु स्वर्गु दिसूं लागलो.⁴

ह्ये समयिं स्वामया जेझु क्रिस्तान आपुल्या प्रतिच्या शिसा सां जुआंव एवांजिलिस्ताक स्वर्गिचे व्हड अभिनव नवलाये दाखौनु दिलेति; ताणें मुग्तिच्यो उधंडी अगमी वस्तु देखिल्योति, देवकर्तव्यां मिस्तेरयांचे अकळित पार समजलो, वा शिकिलो. पण आस्त्यांतु व्हडु उपकारू, जो स्वामयान ह्या भग्ताक केलो, अदिकतोरु प्रियेव, प्रति, वा दुलबाय, जी ताचे ठाय दाखैली, ती आपुल्या दुखभरिता पायशांवा⁵ फुडें, सांतिसिमु साक्रामेंतु⁶ उप्राशिलल्ये पवित्री रात्री, स्वामि जेझु आपुल्ये पवित्री पंकतिरि⁷ बैसललो आणी ताचे सरिसो, ताचे लागिंचि, जो बैसून आशिलो, तो हो ताचो मोगाळु शिसु, सां जुआंव एवांजेलिस्तु. आणी स्वामयाक ताची इतुली प्रति, वा मोगु आशिलो, की तो आपुलें मस्तक स्वामयाच्या हर्ध्याक टेंकून वोटंगलो⁸ आसतां, ताका त्या पवित्रा हर्देकमळारि,⁹ येकि येदी व्हडि देवकळेची निद पडली, की त्ये निद्रेंत समग्र स्वर्गिचे देवगुठ वा आमंच्या फेभावार्थाच्या कर्तव्यां, मिस्तेरयांचे अकळित पार समजलो. स्वामयाच्या ह्दयेकमळा ठाय, ताणें म्हा पवित्रु पावनु¹⁰ सांतिस्सिमा त्रिंदादिचो मिस्तेरयु देखिलो; कोणी प्रमाणिं अनाधसिद्धा देवा बापाचो, देवपुत्रु प्रसंवललो,¹¹ आणी देवबापा, वा

4. स्वामी जेझु क्रिस्ताच्या परजळीत रुपांतरणाचो (transfiguration) उल्लेख.

5. पुर्तुगेज उतर, कश्ट-दग्दग - Passion.

6. पवित्र संस्कार, जो ते रातीं निमाण्या जेवणा वेळार जेझून घडयलो.

7. पंक्तिर बसून जेवण; भारतीय पद्धतिचें हें उतर.

8. आड पडून विसवलो.

9. हें सोबीत रूपक उतर पळेयात, हर्ध्याक कमळाची सर केल्या.

10. भारतीय संस्कृताये उतरावळ पळेयात.

11. प्रसूत जावन जल्माक हाडिल्लो.

देवपुत्रा पासौनु स्पिरितु सांतु कोणी प्रमाणिं वर्तो, अथवा निगो, ऐशें प्रत्येक्यपणिं तो जाणा जालो. ह्या येद्या व्हडा उपकारा वयरि आणियेकु हाच्याकय अदिकतोरु व्हडु उपकारु, जो क्रिस्ता आमच्या स्वामयान आपुल्या मोगाळा शिसा सांव जुआंवंक केलो, तो हो :

स्वामि क़ुसारि जोडिलो आसतां, ह्या प्रतिच्या शिसाक त्याचि त्या जेझु क्रिस्ताचे सुवातेरि, सधा आंकुवारी स्वामिणी लागीं उलौनु, हो जुआंव तुजो पुत्रु म्होणु, तिच्यां हातांतु वोंपिलो : आणी जुआंवांक म्हळें, ही सधा आंकुवारि स्वामिणि जी आसा, ती तुजी माय. ही स्वामयाची प्रति प्रियेव वा दुलबाय, जी आपुल्या मोगाळा शिसा जुआंवा ठाय दाखयली, ती येदी व्हडि जाली, की तो, त्याचि त्या स्वामया जेझु क्रिस्ता सारिखो हौनु वर्तलो; दोगय भावशे म्होणुंक फावो आशिले; कित्या दोगय जे आसति, ते सधा आंकुवारी स्वामिणिचे पुत्र म्हणति. स्वामयाच्या मरणा उपरांतें, हो ताचो मोगाळु शिसु आपुल्या देवगुरून फर्मायलल्या प्रमाणिं, सधा आंकुवारी, आमंचे स्वामिणी, सांगातिं वर्तूनु आशिलो, तिका आपुली मोगाळि मांय, आपुली स्वामिणी, वा आपुली राणीशी मानूनु, व्हडा माना, हुर्मतिन आपुली समग्रि जिणि, तिची सेवा भग्ति वा फर्माण पाळूनु वर्तलो.

सधा आंकुवारी स्वामिणीन हो आपुल्या पुत्राचो मोगाळु शिसु पुत्राचे सुवातेरि आशिल्ल्या समग्र काला भितरि, ताका इतुल्या उपकारांनि भरलो, ताची इतुली प्रति, प्रियेव, वा दुलबाय केली, की कोणाय येकाच्यान जिवेन अर्थूनु सांगव नजो : कित्या जरि स्वामिणि आपुल्या धिरा, आधारा, आलाशिन्या सरनु, आपुली सेवा चाकरी करतल्यां पापयां ठाय, थोरी दये काकुळतिन चालता, तरि ती भग्ता सां जुआंव एवांजेलिस्ताक कितें करिती? तो तंव येदो व्हडु भग्नु, आणी ताच्या पुत्राचे सुवातेरि आशिलो: जरि स्वामिणि आपुल्यां सेवकां ठाय इतुल्ये उधारपणिं वर्तता, तरि कितुल्ये उधारयेपणिं भग्ता सां जुआंवां ठाय चालती, जाका तिणें आपुलो सेवकुसो करनु घेतललो न्हय, बगर आपुलो पुत्रु. क्रिस्ता आमंच्या तारकाच्या मरणा उपरांतें, भग्नु सां जुआंव एवांजेलिस्तु सधा आंकुवारी स्वामिणिचो निरोपु घेवनु, जेझु क्रिस्ताचो पवित्रु फेभावार्थु जनलोकाक प्रघट करुंच्याक, वेगवेगळिं शारां, पुरां, नगरां, पाठणां हिंडो, इतुल्ये हाणविर्धी, वा प्रेमभग्तिन शास्त्र सांगो, की थोड्याचि काला मधें, आमंच्या फेभावार्थाक असंख्यात लोक मेळौनु, स्वामयाचे वोळखी हाडिलो.

पेद्रु द रिबादानेयरा म्हळल्या पाद्रीन आपुल्या Flos Sanctorum म्हळल्या पुस्तकांतु नांवाडिललो मेताश्रश्ट सांगून दिता, कीं भग्ता सां जुआंव एवांजेलिस्तान उधंडां अचर्या केलिं, भोंवतेकां मनुशांचे आंगिचे भोवतेक सैतान दंवडिले,¹² भोंवतेकां बळिकेच्यांक अनिमान¹³ केले, भोवतेकां मेळल्यांक पुनर्जिवित्व¹⁴ दिलें, आणी आणियेकां उधंडां अभिनवां, अचर्या आचारलिं : त्या भितरलें येक जें आसा, तें हें :

दोमिसियानु म्हळल्या इंपेरादोरान,¹⁵ भग्ता सांव जुआंव एवांजेलिस्ताक, जेझु क्रिस्ताचो पवित्र फेभावार्थु जनलोकाक प्रघट करनु सांगिलल्या प्रसंगिं, कडतल्या, अथवा खतखतेतल्या तेलान भरलल्या, येका व्हडा गंगाळांतु¹⁶ घालनु जिविशिं मारुंच्याक फर्माण दिल्यारि, भग्ता सां जुआंव- एवांजेलिस्तु, उज्यान कडतल्या, वा उमाळे दितल्या तेलाच्या गंगाळांतु, जेझु क्रिस्ताच्या फेभावार्था खातिर, व्हडी खोशये, वा संतोसान प्रवेसलो. प्रवेसत खेविं, तैशेंचि उज्याचें बळ मोडलें, आणी जें तेल तापूनु, कडनु उमाळे देत आशिलें, तें शेळशितळ जालें. आणी त्या गांगाळांतु, तो भग्ता लासूनु वळवळेवनु, ताचो भातकडो येंवचे सुवातेरि, येकी निर्मळा उदकाचे तळियांतु न्हालल्याचे परीं, ताचें सर्वांग नितळ निश्कळंक हौनु वर्तलें, आणी त्या धगधगीत जालल्या तेलान ताच्या पवित्रा आंगाची येकी लंव मुखे बावली ना. हें येकोचि न्हय, बगर भोव करनु फुडेल्या पाशिं आदिततोरु स्वरूप, संधरु, वा दिप्तिभरितु हौनु तांतुलो भायर सरलो.

ह्या उपरांतें त्याचि त्या इंपेरादोरान, भग्ता सां जुआंव एवांजेलिस्ताक पात्मोस म्हळल्या येका जुंव्यारि देसभ्रश्ट करनु घालो. जंय क्रिस्ता आमंच्या तारकान ताची इतुली प्रति प्रियेव, वा दुलबाय केली, की थंय वर्ततल्या काला भितरि, भोवतेकी वेळो स्वामयाची सुफळि दृश्टि, वा पवित्र दरुशण भोगी, ताचे सर्वे वर्तो, उलैयि, बोल, मात गोश्टि करी, स्वर्गिच्यो व्हडी अगमी वा अकळिती वस्तू देखो. उधंडी वेळो ह्या भग्ताचो निर्मळ आत्मो, स्वर्गिची आनंदभरितु मुग्ति पळेंवच्याक वचो, जेणे प्रमाणें आमिं हांगा, येकामेका भितरि उलयतांव, बोलतांव, तेणे प्रमाणिं, मुग्तिच्यां भोडुव्यां सांगातिं उलौनु, बोलूनु, मातु गोश्टि करनु, जिये.

12. धांवडायले; तांच्यांतले काडले; exorcised.

13. बरे नाशिल्ले ते बरे केले.

14. नवें जिवीत; पुनर्जिवीत.

15. (पुर्तुगेज उतर). सम्राट, रोम साम्राज्याचो.

16. मडक्यांत; हांड्यांत; in cauldron.

ह्या सदैवा भग्ता जुआंव एवांजेलिस्ताक स्वर्गारि इतुलो रिगु आशिलल्या निमित्ति, भोडुव्यां लागीं इतुली चालि, वा सन्यधान¹⁷ आशिलल्या वरौनु, वा क्रिस्ता आमंच्या तारका ठाय इतुलो सरिपाडु¹⁸ आशिलल्या प्रसंगिं, ताचे ठाय येदो शगूणु, प्राप्ति, वा सासाय¹⁹ वसो, की तिचे वरौनु, अपरांपरां²⁰ अचर्या आचारी. रचन वस्तुंचो सेंवपलटु²¹ करी; जेणें प्रमाणिं वनिच्यां रूखां झाडांच्या पानांचें चोख सोवर्नु केलें, आणी गुंड्यां फातरांचिं अमोलिकां माणिकां करनु दवरलिं : अश्टप्रजेच्या मागण्या, वा मिनतिन, येकी मेलल्ये विधंविक²² जिवंति केली, येका तरणधाकुट्याचे मेलल्ये कुडिक जिवदान दिलें : येक महा निश्टूर विख पिल्यारि, ताका कांयचि वायट भोगलें नां : तेंचि विख हेरांनिं चाखत खेविं, समस्त मरण पावले; पण भग्ता आपोस्तलान तांकां पुनरजिवित्च दिलें. हें इतुलेंय प्राद्रि पेद्रु द रिबादानेर्यरा आपुल्या 'फ्लोस सांतोरूं' म्हळल्या पुस्तकांतु, ह्या भग्ताचे जिणिची गोष्टि करितां सांगूनु देता. आणी मैदानिंच्या तणा पाल्याचेंय सोवर्न केलल्याचें अचर्ये येणे प्रमाणिं सांगता:

येकु ग्रेस्तु कुबेरु,²³ संपनिकु क्रिस्तांव आशिलो. तो आपुली सर्वय ग्रेस्ताय भोगूनु जितां, निर्भाग्य मुखारि सरनु, व्हडी दुर्बळिके पडलो, आणी इतुल्या रिणान बुडलो, की कोणीय येकी प्रकारिं फारिक करूंच्याक सग्ति उपाव ना जावनु पडलो. सर्वय कडेच्यान धनि वोडि²⁴ करिति; आणियेका लागीं रिण मागिल्यारि, नदें जायति, देखूनु हो दुर्बळो बापूडु, इतुल्ये चिंते, खंती, विगना आकांता कश्टांच्या वोळश्या पडनु बुडलो, की तडि घेंवच्याक,²⁵ आण्येकु उपाव दृश्टी नपडलल्ये प्रसंगिं, ताणें अपघातु करनु मरूंच्याक चिंतिलें. आणी ह्या इतुल्याक त्ये विलाथांतु येकु ज्युदेव, व्हडु घाडी जो आशिलो, ताचें घर पर्येंत्र वचूनु, ताचे लागीं, येक म्हा विखाचें पिवण आपण घेत खेविं आपुलो प्राणु वचो-सो, आपण्याक दी म्होणु मिनति करनु मांगिलें. ज्युदेवान ताका

17. सहवास; इश्टागत.

18. बरोबरी; सरी करपा सारको; equation with; equal to.

19. देवाची कृपा, आशिर्वाद, आसणें.

20. सर करूंक जाय नाशिल्लीं, जायतीं.

21. सैबाचो, प्रकृतीचो बदल वा रूपांतर.

22. विधवा.

23. धन-गिरेस्तकायेचो देव; गिरेस्तकायेचें प्रतीक.

24. फाटीक लागिल्ले; अन्न धरताले.

25. ही सोबीत प्रतिमा नियाळान.

दिलें, तें तो क्रिस्तांव आपुल्या घरा व्हरनु आपुल्ये संवयिं सरशें, ताचेरि पयली सांता क्रुसाची कुरू करनु, पिलो. पिल्यारि तें विखाळवंत पिवण, सांता क्रुसाचे सत्ये वरौनु, निर्विख जावनु, ताका कांयचि बादलें ना.

दुसरिये पावटीं, तो क्रिस्तांव त्या ज्युदेवा लागीं येवनु, आपण्याक निश्टूर विख देंवचे सुवातेरि, नाडि करनु अल्प विख दिलें देखून, ताचेरि कोप चडून आणियेक ताच्याकय म्हा निश्टूरा विखाचें पिवण मागलें. ज्युदेवान ताका येक म्हा विखाचें विख सोदून पिवण करूंक दिलें. क्रिस्तांव तें विखाचें पिवण हातिं घेवन, मरणाच्या भेंयान कडकडेत, फुडल्ये परीं प्रथम ताचेरि सांता क्रुसाची कुरू करनु जरि पिये, तरि अज्याप करणी वर्तली. त्या विखान ताका कांयचि वायट भोगलें नां, कित्या त्या म्हा विखाचें बळ, सांता क्रुसाचे सत्ये, वा प्राप्तिन, मोडनु, निर्विख करनु घालें.

क्रिस्तांव अज्याप जावन, व्हडी दुखी, वा संतापान पुनरपिं ज्युदेवा लागीं वचून, ताणें ताका वर्तललें सांगिलें. ज्युदेव जो आपणें क्रिस्तांवांक पियेवक दिलल्या विखाचें बळ जाणां आशिलो, आणी तें कोणाय येकान पिल्यारि, सैंबपणिं जिवव नज-शें, ताका प्रचिती²⁶ आयलली, तावळि ह्या इतुल्याचे साखिक ज्युदेवान त्या क्रिस्तांवा हुजिर, त्याचि विखाचें येक रजमात्र²⁷ येका सुण्याक खावूंक दिलें; सुण्यान तें गिलत खेविं, तैशेंचि हात पांय सांडून थंयचि मेलें.

इतुलेंय नम्हणतां ज्युदेवान त्या क्रिस्तांवां लागीं, तें विख पितां कितें केलें, वा कोणी प्रमाणिं पिललोसो, पुशि²⁸ घेवनु विचारिलें. क्रिस्तांवान तें विख पियेवचे फुडें, पयली क्रिस्तांवांचे रितू प्रमाणिं, ताचेरि सांता क्रुसाची कुरू करनु, पिललो म्होणु सांगिलें. तावळि तो ज्युदेव समजलो, की सांता क्रुसाचे प्राप्ति, वा सत्येन, विखाचें बळ मोडलल्या वरौनु, तो क्रिस्तांव जिवंत उरलोसो; आणी ह्या अचर्या निमित्तिं अज्याप जावन, देवकृपेन ताचें मन दरवत²⁹ वचून, मुग्तिवंता आपोस्तला सां जुआंव एवांजेलिस्ता लागीं गेलो, आणी सपाट ताच्यां पायांडे घालनु घेवन, आपण्यांक क्रिस्तांव करि म्होणु ताचे लागीं मागिलें. आणी ह्या इतुल्याक कोणु प्रस्ताव जालोसो, सर्व भग्ता आपोस्तलाक सांगिलें.

26. अणभव; परिणामाची वळख.

27. चिमटी-भर; इल्लेंशें.

28. चौकशी; वासपूस.

29. मोवाळून; ओडून; विर्गळून.

भग्तान व्हडी दये काकुळतिन ताका आप करनु, आमंच्या फेभावार्थाचे मिस्तेरी शिकौनु, बावतिजार केलो; आणी भगता आपोस्तलान त्या क्रिस्तांवा लागीं खबर विचारितां, तो दुर्बळो, वा गर्जवंतु आणी आपुल्ये व्हडी कनिश्टायेचे कश्ट सोंसव नजो जालल्यान, अपघातु करनु मरुंच्याक, इतुलें केलेंशें समजूनु, ताका फर्मायलें : “तूं रानिं, डोंगरिं, मैदानिं वच, आणी जें तुका हाडूंक टांकता, तितुल्या तणा, वा पाल्याचो भरो घेवनु यो.”

भग्तान फर्मायलल्या प्रमाणिं ताणें केलें. तण वा पाल्याचो येकु भरो बांदूनु, भगता सां जुआंव एवांजेलिस्ता हुजिर हाडनु दवरिलो. भग्तान समस्ता लोका हुजिर, त्या तणा वा पाल्याच्या भन्यारि येकि सांता क्रुसाची कुरू करनु, आपुलें येक अश्रवचन देत खेविं, त्या इतुल्याय तणा वा पाल्याचें चोख सोवर्न जालें. तावळि भग्तु आपोस्तलु त्या मनुशाक चौनु, म्होणू लागलो: “मनुशा ! तूं ह्या सोवर्नान तुजें समग्र रिण फारिक करि, आणी जें उरता, ताणें तुज्या घराचो सांबाळु वा पिंडपोशण जोगय. आणी सांत क्रुसा वरौनु तुका मरणांच्या हातांतुलो स्वामयान सोडयलल्या निमित्तिं, देवाक उधंडां अर्गां दी; ह्या फुडां, ताचेरि तुजो सर्वय भरवंसो वा विस्वासु ठेय, कदिंचि ताचेरि चुकूं नाकाशि.”

हें आणी आणियेकां उधंडां अचर्यां आमंच्या भगता सांव जुआंव एवांजेलिस्तान केलिं, तीं इतुलींय जरि हांगा सांगुंचि जातिं, तरि भोव दिस लांवचे पडतेति. येकोचि सांगतां की हो भग्तु जो आसा, तो आपुल्यां भगतिवंचळां, गर्जवंतांची सर्वय गर्ज टाळुंच्याक प्राप्तु भग्तु, सर्वय बळ्ळिकांतुले निवारुंच्याक ताका प्राप्ति, वा सत्या आसा; जे कोण जिवंत भावार्था, वा निजी भगतिन ह्या भगता लागीं सरती, ताच्या धिरा, आलाशिऱ्या रिगती, त्या इतुल्यांकय हो मुग्तिवंतु भग्तु सर्वय ठायिं पावत, वा मजति करित, आणी ह्या संवसारांतु उधंडि देवकृपा लाबैत, ज्ये वरौनु, अंति सर्व सुख, मुग्ति भोगुंच्याक, जंय आमां समस्तांक देव स्वामि व्हरूं.

निरपराध्यां भगतां बाळकांच्या मार्तिरपणाची

शिकवण

येका व्हडा कोपा, क्रोधा सरशें, आपुल्ये प्राप्ती हुकुमेन, कोणाचेय आडवारने त्रैत, आपण्याक जाय इतुलेंय करूंच्याक टांकतल्या येका निश्टूरा निसांचरा¹ हौनु अदिकतोरि निश्टूरि, वा निसांचरि कोणिय येकि वस्तु अथवा मोनजाति ना. हो निसांचरू जो आसा, तो येका सांदकलल्या हौ पेटलल्या उज्या सारिखो, वाऱ्याच्या बळान हांकारा² चडनु, डोळ्यांचें पातें लंव पर्येंत्र सर्व लासूनु, भाजूनु, भस्म करनु घालिता. हौ येकि व्हडि व्हाणि³ लागलल्ये येकी न्हंयेचे परीं, जांतूं जितुलें पडता, तें कोणांय येकाच्यान सांवारव नजतां, तो आपुल्या बळान सर्व लोटूनु व्हरता. ह्या इतुल्याचो सत्यार्थ बाळघातक्या राया हेरोदिचे निश्टूराये ठायिं दृश्टी पडता. जाणें बाळकु जेझु आपुली राजकाठी, वा राजमुकुट काडितसो, संधेवा पडनु, आपुलें राज्य आपण्या ठाय स्थिरपणिं तरूंच्याक, बेल्या शाराचे मारूंच्याक फर्मायलें.⁴

बाळकु जेझु, संवसाराचो तारकु, बेलेंच्या खोंपटांतु जल्मलो. येक नवें नखेत्र स्वर्गि उदेलल्या सामकारा, वा खुणेन, पुर्वदिशेचे तेग राय येवनु जेरुझाल्या शारांतु प्रवेसूनु, सांप्रत⁵ जल्मललो, ज्युदेवांचो राव, जाचें नखेत्र ताणिं, पुर्वदिशे कडें उदेललें देखिलें, तो खंय आसा म्होणु विचारूं लागलेति. राव हेरोदि आपण राज्याक राव

1. क्रूर; मनीसपणा-भायरो.
2. हांवकार; हांवकार-बडीवार; अहंकार, हाचें तद्भव; ह्या वाक्यांतली चित्रभास नियाळात.
3. व्हांवती; हुंवार; हांतली प्रतिमा पळेयात.
4. हेरोद राजां, जुदेया प्रांताचो येवदी राजधर; हाणें जेझूक पारचे हेतूत सगळ्या दोन वर्सां सकयल्या भुरग्यांक मारूंक फर्मायल्लें.
5. निकतोच; हालिंच जाल्लो; थोड्या तेंपाचो.

आसतां, आणियेका नव्या रायाक विचारिल्लें आयकूनु, सगळोचि थरकांपलो. आणी ही वार्ता सुटावी ठायिं घालुंच्याक, वा तो नवो राव जेझु क्रिस्तु कोणी कडें जल्मलासो जाणुंच्याक आपुल्या राज्यांतु आशिल्ल्या समग्रां जाणां शास्त्रप्रविणांक आपौनु हाडूनु, तांचे लागीं ह्या इतुल्याची पुशि घेवनु, विचारिल्यारि, ताणिं, प्रोफेतांच्यां भविश्यफुडारा प्रमाणिं, बेल्या शारांतु, म्होणु प्रतिजाप दिली.

तावळि हेरोदिन, पुर्वदिशेच्यां तेगांय भग्तां रायांक येकांतिं पावनु, तांचे लागीं भोव करनु, ताणिं देखिल्ल्या नव्या नखेत्राचें वर्तमान विचारिलें, आणी कोणु त्या काला दृश्टी पडलेशें ठायिं घालनु, जल्मलल्या नव्या बाळकाक सोदुंच्याक बेलें शारा पर्येंत्र टांकूनु वचा म्होणु तांकां निरोपु दिलो; आणी बाळकु मेळत खेविं पुनरपिं जेरुझाल्या शारांतु परतूनु येवनु, तो कोणि कडें आसासो, आपणाक जाणपजाण⁶ करका म्होणु तांचे लागीं मागिलें, आपणूय ताची भजना करुंच्याक, थंय पर्येंत्र वेतलों देखूनु.

हें इतुलेंय हेरोदी राजान नाडी भेदा वा कपटपणिं म्हळें : कित्या तो बाळका जेझुची भजना करुंच्याक नचिंती आशिलो, बगर हो देवबाळकु आपुलें राज्य काडुंच्याक आयलासो संधेवा, वा भ्रांती पडूनु, ताका जिविशिं मारुंच्याक पळेतालो. जेरुझाल्या शारांतुले भगतिवंचळ राय भायर सरनु, आपुलो मार्गु चमकत वेतां, बेलेंच्या खोंपटांतु पावले, जंय भग्ता जोझेफ, वा सधा आंकुवारी स्वामिणी सांगातिं बाळकु जेझु तांकां मेळलो; आणी ताका देखत खेविं, तो सत्यवंतु देवसो वोळखूनु, ताची भगति भजना केली, वा आपापुल्ये विलाथेच्यो वस्तु, ज्यो ताका भेटांच्याक हाडिलल्योति, त्यो समर्पूनु दिल्योति.

आणि हें वर्तमान हेरोदी रायाक जाणपजाण करुंच्याक जेरुझालेंच्या मार्गान परतूनु वचूं नाकाति, बगर आणियेका मार्गान आपापुल्ये विलाथे वचा, म्होणु येका स्वर्गिंच्या भोडुव्यान तांकां सांगूनु दिलें. भोडुव्यान फर्मायल्ल्या प्रमाणिं भगतिवंचळां रायांनिं केलें.

फुडां तो हेरोदि राव, जो ते भगत राय आपण्याक बळकाची खबर सांगुंच्याक परतूनु येतलेशे, विस्वासूनु राबतालो, ते नयेतिशे देखूनु, ताणिं आपुली बेपर्वा केलिशी समजुनु, मनिं भोव दुखलो. पण ताका दिसलें, की तो बाळकु तांकां नमेळल्या पासावत, लजेन ते पुणतिं ह्या मार्गान परतले नांतिशे. पण जावळि ताणें आयकिलें की बाळकु

6. कळीत करपाची सोदून काडिल्ली खबर; वा म्हयती.

जल्मल्या उपरांतें, चाळिसा दिवशिं जेरुझालेंच्या तेंप्लांतु व्हेलो, आणी सिम्यांव म्हळल्या येका भगतिवंचळा म्हालगड्यान ताका अपुल्या गोपांतु धरनु, ताच्यां उधंडि अभिनवि करण्यांचें भविश्य फुडार सांगूनु, तो संवसार-तारकुसो वोळखूनु, ताणें ताची भजना केलिशी ठावकें पडलें, तावळि भग्ता रायांनिं आपुलि वेपर्वा केलिशी समजलो, आणी बाळकु जेझु जल्मलासो सुटावो प्रतेव⁷ आयलो.

इतुल्यान आपुलें राज्य भायर पडतलेंशें भ्रांति धरनु, म्हा उग्रु, वा उचंबळु हौनु, आपुल्या कोपा, क्रोधाची कडियाळी सोडनु,⁸ त्या देव बाळकाक जिविंशिं मारुंचें मनस धरिलें. आणी आपणें चिंतिललें कार्यें सिद्धी⁹ पांवच्याक, वा तो आपुल्या हाता चडुंच्याक संवसारिक सर्वय उपाय, प्रकार, प्रवंद, वा बसतन्यो¹⁰ सोदिल्योति. पण जावळि देवान निर्मिलल्या आड कोणाचें कांय चाल ना, तावळि ताणें उप्राशिलले सर्वय प्रकार निर्फळ हौनु वायां गेलेति, कित्या अनाधसिद्धा देवावापान स्वर्गिंचो येकु भोडुवो धाडनु, बाळका जेझु, वा ताच्ये सदैवी माये सैत एजिप्तांतु वचूनु, (आपणें पुनरपिं सांगो पर्यंत्र) थंय रांवच्याक, भग्ता जोझेफाक सांगणें पायलें.

हेरोदि राव आपणें चिंतिललें इतुलेंय कार्थिचि सुफळा पडना देखूनु, आणी बाळकु जेझु बेल्या शारांतु, अथवा ताच्ये शिमे भितरि लिपूनु आसासो भासूनु, ताणें येक कदिंकाळ, कोणें देखो, वा आयको नांशिललें मुख, अविचार, वा निश्टूर निर्वाण धरिलें, आणी दों वरूसां खालुतिं जितुलिं वाळकां बेल्या शारांतु, वा ताच्ये शिमे भितरि मेळतित, तीं इतुलींय खर्गधारिं जिविंशिं मारुंच्याक फर्माण दिलें. येणें करतां बाळकु जेझु, जो ज्युदेवांचो राव जातलो, तो त्यां भितरि नचुकुंच्याक रायानि सांगिलल्यां दिवसा वयरि, दों वरूसांचो कालु चडयलो, आणी वेलेंच्या शारा वयरि अदिकतोरि सुवात हाकायली;¹¹ सर्वय प्रकारिं आपणें चिंतिललें कार्यें संपूर्णपणें सिद्धी पडुंच्याक.

इतुली निश्टुराय चिंतूनु, आपुल्यां लछकर्या, पायकांक¹² आपौनु, तांकां म्हळें : “तुमिं बेल्या शारांतु वा ताचे शिमे भितरि वचा, आणी दों वरूसां खालुतिं जितुलिं

7. रूजवात; clear evidence.

8. हें रूपक, प्रतिमा नियाळात; घोड्याक बांदिल्ली कडियाळी जशी.

9. तडीक व्हरच्याक; शार्ती पांवच्याक; to accomplish.

10. कपटी मांडण्यो; गुठाच्यो वांकड्यो हालचाली.

11. थारायली; निश्चित केली; हाक - आपय.

12. शिपायक; पायक footsoldiers; peons.

वाळकां आसति, त्या इतुल्यांचिय नांवां वरौनु घेया, कित्या ह्या दो वरूसां भितरि समग्र वेल्या शारांतु कितुलिं वाळकां जल्मल्यांतिशीं हांव समजतलों, आणी त्या इतुल्यांचिय नांवां वरौनु जमो केल्या उपरांतें, तांकां येका थान्या मेळौनु, येक पुणु नचुक्तां, समेस्तांक खर्गधारिं जिविशिं मारका म्होणु, तांचे हातिं आपुलें फर्माण दिलें. हें निश्टूर, वा दारूण फर्माण घेवनु चाळवलल्यां व्याग्रां, शिंवाचे¹³ परीं. म्हा उग्र हौनु, ते निश्टूर, वा निसांचर लछकरी हेरोदिन फर्मायलल्या सरशें त्या भोळां कोर्देयरांच्या¹⁴ धणारि¹⁵ चालिले, त्या निरपराध्यां वाळकांरि उपिले, तांचें रगत पियेंवक तानेलल्याचे परीं हातयारां, खर्गानि, सुरियां, पेस्कात्यां, खंजिरांनि तांचि मधुरां, सुंधरां शिसां कातरुनु, थथंय जिविशिं मारनु घालुं लागलेति.

ह्या निश्टुरा वाळघाता ठाय जें वर्तलें, तें भग्तु सां ग्रेगोरियु, वा भग्तु सांत औगुस्तीन्यु वरयता, त्या मारेकारां लछकर्यांची निश्टुराय, त्यां वाळकांच्या मायेवापाचें रूधन, विळाप¹⁶ दुखि, वा संतापु त्यां निरपराध्यां, नेणारां वाळकांचे घाये, वा मरणां; आणी त्यां निर्मळां, वा तरण्यां कोर्देयरांचें रगत, जें सर्वय कडेंच्यान व्हारवो, त्या इतुल्याचेंय सविस्तर सांगूनु दिताति : तीं कितुलिं वाळकां मरण पावलिं, तैसो तांचो सुटावो जमो आमकां ठावको पडललो ना.

पण सालमेयरांव म्हळलो जेझुचे कोंपान्येचो¹⁷ येकु म्हा प्रविणु पाद्रि, जाणें पवित्रा एवांजेलांरि इकरा पुस्तकां बरयल्यांति, तांतुल्या तिसऱ्या पुस्तकांतु सांगूनु दिता, की निश्टुरा राया हेरोदिच्या फर्माणान, जेझु क्रिस्ता खातिर चौधा हजार निरपराध्यां वाळकां मरण पावलिति. त्या इतुल्यांनिय मार्तिरपणाचो मुकुट जोडिलो, कित्या आपुल्याचि पवित्र रगतांतु तीं निरपराध्यां सदैवां वाळकां बावतिजार¹⁸ जालिति, आणी संवसारिकी जिणिची गोडिव भोगूंक आरंभुंचे फुडेंचि, स्वामया जेझु क्रिस्ता खातिर मरण पावलिति देखूनु.

13. ह्या वाक्यांतली कडकडीत उपमा नियाळात.

14. पुर्तुगेज उतर उपकारायलां-शेळी - lambs रूपक सुपुल्ल्या भुरग्यांक लेखून.

15. जमो; हिंड, पंगड - रासवळ नांव; तशेंच धडें, ह्या आदीं आयिल्लें उतर.

16. रडणें, चड करून भितरल्या भितर फोफेवन आयिल्लें.

17. संघाचो; म्हळ्यार जेझुयित धर्मसंघी.

18. पवित्र स्नान घेतलें; हो पयलो संस्कार जाचे वरवीं उदका स्नानान एक भुरगें वा मनीस क्रिस्ती धर्मांत प्रवेस करता; ताणी रगतान स्नान घेतलें.

येणें करितां भग्तु सांत औगुस्तीन्यु ह्या बाळकां लागीं उलौनु, ऐशें म्हणताः भाग्यवंतां, वा सदैवां बाळकांनो ! तुमचें भाग्य, वा सदैवपण कोणाच्यान अर्थूनु सांगव नजो, कित्या तुमिं संवसारिकी जिणिचें वरें भलें, वा सुख, संतोसु भोगुंचे आधिचि देवाची मुग्ति भोगुंच्याक आरंभलिति; कांय येकु गुन्यांव, वा चुकि करुंच्याक तुमकां प्राय¹⁹ नांशिली, पण कश्ट, दग्द सोंसुंच्याक सोंसवण आशिली : स्वामया जेझु क्रिस्ताक वोळखुंच्याक अध्याप गिन्यान नांशिल्लें, पण ताचे खातिर प्राणु दिंवच्याक निर्वाण आशिलें; संवसारांतु चलुंच्याक शक्ति, वळ, धिरू नांशिलो, पण स्वर्गिंच्या रावळारांतु भोंवच्याक मतिप्रकासु आशिलो, कश्ट, घाशि, अपद सोंसुंच्याक, पुरो ऐशी कूडि नांशिली, पण आमच्या फेभावार्थाच्या सत्यार्था निमित्तिं विखरांवच्याक रगत आशिलें.²⁰

तोचि भग्तु सांत औगुस्तीन्यु म्हणता : जेझु क्रिस्ता खातिर बाळकां मरताति; निती पासावत निरपराधु मरणा पावता. त्या निरपरध्यां बाळकांची प्राय केदि सदैवि, वा भाग्यवंति हौनु वर्तली! कित्या अध्याप जेझु क्रिस्ताक उचारुं नेणतां, ताचे खातिर मार्तिरपणाचो मुकुटु भोगुंच्या दैवा पावलें. त्या बाळकांचो जल्मु केदो सदैवु जालो! कित्या ह्ये दुखभरिती जिणिंतु रिगत खेविं, अखंडिति जिणिं भोगुंच्याक, तैशिचि तांतुलिं भायर सरलिति. जियेवच्याक आरंभत खेविं, तैसोचि तांचे जिणिच्यां कश्टांचो शेवटु पावलो. पण संवसारिकी जिणिंचो शेवटु सदैवी, वा अखंडिती जिणिंचो आरंभु हौनु वर्तलो; आपुल्यां जनान्यांच्यां गोपांतुलिं देवदृश्टी, दरूशणा हुजिर पावलें; बाळपणिंच्या पाळण्यांतुलिं भोडुव्यांच्या वैशिंकारि व्हरनु दवरिलिं. माका दिस्ता की तुमिं समस्त, त्या निश्टूरा बाळघातक्या हेरोदिक कोणु शेवटु भांगलोसो जाणुंच्याक आठयताति. येद्या व्हडा पापा निमित्तिं, इतुल्यां बाळकां ठाय येदी व्हडि निश्टुराय आचारिलल्या प्रसंगिं देवान ताका, कोणि, वा कैसली यादल दिली?

कित्या ताणें चिंतिल्लें सर्व निर्फळ जालल्या वयरि, आणी बाळकु जेझु मेळुंच्याक, वा ताचो प्राणु घेंवच्याक जितुले प्रकार सोदिललेति, ते इतुलेय वायां गेलल्या हौनु, आस्त्यांतु व्हडि दुखि, वा संतापु, जो ह्या निश्टुराचे मनिं संचारलो, तो

19. पिराय; वय; संवसारगतीचे ख्यालींनी पडपाक तांकां आयुश्य मेळूंक नाशिल्लें. फुडलें कथन नियाळचें.

20. हांतलो सोबीत रीतीन मांडिल्लो विरोधालंकार पळेयात.

स्वामि जेझु आपुल्या हाता नचडलल्या निमित्ति, हेरां वरावरि ताचें गर्धन नमारिलल्या प्रसंगिं, सगळोचि सायाभंगु²¹ जावनु पडलो; ह्या निमित्ति आपणें घेतलले सर्वय कश्ट, चिंतिलले सर्वय प्रकार, घुडशिलल्यो²² सर्वय वस्तन्यो, अनुमानिललिं सर्वय तंत्रां, उप्राशिलले सर्वय विरमार, वेचिललो सर्वय आंगकिळोसु, लायलली सर्वय हाणविधीं उपेगा नयेतां, निर्फळि हौनु, वायां गेलली देखूनु, शिरिंचि सुकलो.²³ घडये घडये कोपा, क्रोधा चडूनु दांत करेकरां खायि, ताचें अंतस्करण ऐशें वोळश्या पडललें, की पाळां, लाहारां, खोळुसां²⁴ उमटूनु येकु उचंबळु जाललो साघरू, अथवा पावस-कालिचें येक अदभुत वादळ, वा मोड दिसो, ज्या वरौनु सगळ्या रावळारा वा राजवटाचो वोळसो करी : कोणाय येकाच्यान ताचे कश्ट सोंसव नजो आशिलेति. येणे करितां ताचे घरिंच्या लोकाच्यान मुखे ताका दोळ्यांनिं देखव नज आशिलो, येकचि न्हय, बगर समग्रा राज्याचो लोक ताचो व्हडु कांटाळो धरनु चालो. देवान निर्मिलल्यारि आड आपणाच्यान येवतशें ह्ये आग्निपुरिंचे मोनजातिक²⁵ दिसलें. क्रिस्तु आमंचो स्वामि आपुलें राज्य काडुंच्याक आयलासो, ताका भासलें. राजवटाचे आशे, वा सुआर्थान स्वामया आड झुज आधारिलें; देवारि आड संग्रामु केलो; स्वर्गारि आड रणमैधानिं चालिलो.

पण तूं, निश्टुरा, वा मुख्रा राया! भग्तु सांत औगुस्तीन्यु म्हणता, ही तुजी निश्टुराय तुका कोणा उपेगा आयली? जरिय तुवें तुका जाय तेणे प्रमाणिं बेलेंचिं समग्रां वाळकां मारिलिति, तरिय जेझु क्रिस्तु सर्वथा तुज्या हाता चड ना; तुका दिस्ता की संवसाराचो तारकु तुजें राज्य काडुंच्याक आयलासो, हें सर्वथा घड ना, कित्या तो कोणाचेंय राजवट काडुंच्याक स्वर्गिं हौनु संवसारांतु आयलो ना. पण समस्तांक मुत्तिचें राज्य दिंवच्याक आयला; प्रथुमिची ग्रेस्ताय सोदुंच्याक आयललो ना, बगर समस्तांक स्वर्गिंची ग्रेस्ताय वांटूनु दिंवच्याक आयला. कोणाय येकाचो मानु, मानत्व काडनु आपण्याक घेंवच्याक आयललो ना, बगर समस्तांक मानुपदा पांवच्याक आयला: मनुशांक वायट करुंच्याक आयललो ना, बगर बरवेंचिं: प्रथुमिचें राज्य भोगुंच्याक

21. लजेन तकली सकला घालची पडली. crestfallen.

22. कपटान मांडिल्ल्यो.

23. शीर वा तकली पिडेर जाली; तांतलें सगळें सुकलें - हो वाक्प्रचार पळेयात.

24. वेगवेगळ्या आकाराचीं दर्याचीं ल्हारां आनी- हें आनी फुडलें चित्रमय रूपक नियाळात.

25. अग्निकोंडाचे वा यमकोंडाची मोनजात- म्हळ्यार सैतान - रूपक.

आयललो ना, वगर जितुले आपण्याक सत्यमानिती, आपुली प्रति, मोहो, भग्ति, भजना करिती, त्यां इतुल्यांकय स्वर्गिचें राज्य भेटांच्याक आयला.

ह्या निश्टुरा निसांचरा राया हेरोदिचे येद्ये व्हडी वायटिवे निमिति, ताणें केल्ल्या पापाचे ख्यास्ती, यादलेक, स्वामया देवान ताका येकि महा अदुभुति बळ्ळिक दिली, हौ समग्री बळ्ळिको येकवटून ताचे आंगिं वर्तश्यो केल्योति. ताच्ये कुडिक सर्वय प्रकारिं जाळ, वळ, कश्ट, दग्द, दुखि, घाशि दंडणा भोगयली. कित्या जोसेफु म्हणता तेणे प्रमाणि, अभ्यांतरिं येकि व्हडि अग्नि संदकूनु, ताचें अंतस्करण भोव जळो, केल्लें इतुलेंय नांचि जावनु, भुकेन वळवळेवनु मरो; येदी व्हडि तान ताका उमटो, की कितुलेंय उदक पिलोय तरि, तानेन भौभोवचि ताळो सुको : ताच्या काळिजा, पोपुसां, वा समग्रां आंतांक रूवां, वोणां, चौवंदां पडनु, कुसूनु, नाखि, तोंडिं दुर्गादि सुटो; समग्री कुडिच्यो सर्वय घडनो अश्टांग नित्यकाल उसळेति: पांय सुजून दोन जाललेति,²⁶ सर्वांगाच्यो शिरो वोडलल्योति, वा सुकलल्योति; हास्कार हुस्कार वर्जललो: सर्वांगाक किडे पडललेति; आणी इतुलें कुसलें की ताची घाणि कोणांच्यान घेंवव नजो जायि.

आणी तोचि हेरोदि आपण्याची घाणि दुखि, वेदन, जाळ, वळ सोसव नजो जावनु, आपण्याक इतुलो कांटाळेलो कि जिणिची आश्या निरास करनु आपण्या लागीं आशिल्ल्या, येकाच हातिचो येकु खंजिरु उपूनु घेवनु अपघातु करनु मारूंच्याक, आपुल्या आंगा, वा पोटारि खोंचून घेत आसतां, येका तागेल्या नातवान तो खंजिरु ताच्या हातांतुलो काडनु घेतलो. इतुलो संतापु, तागेल्या कोपा, क्रोधाचे जाळ ताचे पोटीं वसताति की आपण मरुंचे फुडें पांच दिस ताणें आंतिपात्रु म्हळल्या आपुल्याचि पुत्राक जिविशिं मारिलो.

आणी आपुल्या मरणान समग्री प्रजा भोव सुख संतोसु पावतलिशी भासून, आपुल्या राज्याच्या समग्रां व्हडां, स्त्रेश्टांक कपटपणि आपौनु हाडनु, बोंदोडी²⁷ घालून, आपुल्यां लछकर्यांक फर्मायलें, की आपण मरत खेविं, त्यां इतुल्यांय सरधारांचिं गर्धनां मारनु घालका, तांच्या मरणान, आपुल्या मरणाचे आचार, उपचार²⁸ फेडुंच्याक, आणी समग्र राज्याच्या दुखा वोळश्यान, आपुल्या मरणाचो संतोसु जो मानितले

26. हें आनी फाटलें-फुडलें जिवंत वर्णन पळेयात.

27. बंदखणींत.

28. भारतीय संस्कृतीक उतरावळ पळेयात.

आशिलेति, तो असंतोसु जावनु, समस्तांक दुख पडशें करूंच्याक. पण तो निर्भागी मरत खेविं, तडवणे²⁹ आशिलल्यां इतुल्यांकय, तैशेंचि सोडनु भायर घालं : आणी त्या निश्ठुराच्यां हातांतुले आपण इतुल्यान सुटलेशें देखूनु, समस्त आनंदभरित हौनु, ताणिं येकि म्हा थोरि परवण केली.

क्रिस्तांवांनो! तुमि विवेखु करका, कोणी प्रमाणि देव, पापयांक तांच्या पापा प्रसंगिं ख्यास्ति यादल लायता! हेरोदिक कोणु शेवटु भोगलो, आणी त्या निरपराध्यां बाळकांक कोण सदैवपण भोगलें पळेया: येकाच्ये कनिश्टायेरि, आणी हेरांचे नंदनिकेरि³⁰ दृश्टि देया. हेरोदिचे कश्ट, दग्द, दंडणा, घाशि विवेखूनु पळेया: आणी भगतां बाळकां मार्तिरांची मुग्ति निहाळका. कोणु तो हेरोदी सवें राज्य केलल्या पाशिं, जेझु क्रिस्ता खातिर मरूंचें कितुल्यान वरें म्होणु आपुलो प्राणु नदेत? हो निर्भागी हेरोदि जेझु क्रिस्तु आपुलें राजत्व काडितलो म्होणु भिये, आणी तें सांडव नां जांवच्याक, इतुलिं निरपराध्यां बाळकां जिविशिं मारिलिंति : आणी इतुलेंय नम्हणतां राजवट सांडवलें, प्रणामु भलाय सांडवली, जिणि जिवित्व सांडवलें, आणी आत्मो सांडवलो, जो अखंडित काल नसरतल्या आग्निकोंडिच्या उज्यांतु लासूनु, भाजूनु, वळवळेवनु आसत.³¹

ह्या वरिं तागेले समग्र पुत्र, नातु, वा सोहिरे थोड्याचि काला मधें सरनु गेलेति. पण सदैवां बाळकां अखंडितपणिं जिताति, मनुशांच्या उगडासाचि ठायिं न्हय, पण भोडुच्यां सांगातिं.³² संवसारांतु जंय वरूस प्रति वरूस पर्वण करिताति थंयचि न्हय, वगर स्वर्गिं, जंय देवाची निर्मळि दृश्टि, दरूशण भोगिताति, ताचे हुजिर दिप्तिभरितां, स्वरूपां, सुधरां हौनु मिरवताति. आपुल्या भगतिवंचळां खातिर, तांकां आपण्या सांगातिं मुग्ति लाभूंच्याक देवा स्वामयाक प्रार्थना करित आसति.

29. आडावन, आळाबंदाक आशिल्ल्यांक = कैद्यांक.

30. खोशी; अपूर्वायेचो मोग.

31. हें उल्लेखनीय वर्णन नियाळात.

32. विरोधालंकारांनीं केल्लें वर्णन पळेयात.

आमंचे आंकुवारी स्वामिणिच्या निर्मळपणाच्ये परवणेची कथा वा पयली शिकवण

ह्ये म्हा दिप्तिभरिती परवणिंतु, त्या मुग्धिभरिता दिवसाची पवित्रि परब करितांव. ज्या दिवसा संवसाराचो निजु उजुवाडु, आमंचे खातिर जल्मललो देववाळकु, चाळिसां दिवसां उपरांतें, तेंप्लांतु व्हरनु स्वामिणिंच्यां पवित्रां हातां वरौनु, अनाधसिद्धा देवावापाक भेटयलो, आणी वृद्धा भग्ता सिमयांवान, आपुल्या गोपांतु धरनु, स्फिरित सांताचे प्रेम कृपेन भरनु, तो कोणुसो वोळखूनु, संवसाराचो उजुवाडु म्होणु, गायन करनु प्रघट केलो. ह्या प्रस्ताया निमित्तिं, आमिं वृद्धा भग्ता सिमयांव, वा दाविदा प्रोफेता सांगातिं, आजि मिसांतु ऐशें म्होणु उचारितांव: स्वामया तुज्या तेंप्ला मधें, आजि आमकां तुजी काकुळति लाबल्या, आणी जळत्यो वाती आमिं हातांतु धरिलल्या निमित्तिं, तुजे हुजिर, आजी हो उजुवाडु तुका भेटयलोसो उचारितांव : ह्या उजुवाडा वरौनु समस्तां अश्रवचनां निपजतातिशिं दाखौंच्याक ह्यां वातिरि अश्रवचन बेंसांव¹ दितांव.

आमंची आंकुवारि स्वामिणि तेंप्लांतु रिगूनु संवसाराचो उजुवाडु, आपुलो पुत्रु, देववापाक भेटौंच्याक, आपुल्या म्हा पवित्रा प्रसुतपणा उपरांतें, चाळिस दिवस जी थांबिली, ती कित्या पासावत तुमकां दिस्ता! हेरिं स्त्रियांचे परीं, मोयझेचे सुमुर्तिक² पाळो दिंवच्याक, तिका कायदो आशिलो काय? जी सुमुर्ति पुत्रु प्रसंवलल्ये स्त्रियेक चाळिसां दिवसां विण, वा कन्या प्रसंवलल्ये स्त्रियेक ऐंशीं दिवस भरल्या ब्रैत तेंप्लांतु

-
1. पुर्तुगेज तत्सम उतर, त्या आदल्या अश्रवचन उतराचें समानार्थी = blessing.
 2. म्हळ्यार येवदी धर्माची सुमुर्त, जांतूंत ती आस्पावताली.

नरिगुंच्याक फर्मायि, कोणिय येकी प्रकारिं ह्यो स्वामिणिक त्ये सुमुर्तिक पाळो दिंवचो कायदो नांशिलो. कित्या तिचि सुमुर्ति प्रत्येक्य सांगूनु दिता, आणी त्ये सुमुर्तिची तिका वायली करिता, ऐशें म्होणु: पुरुससंगा निमितिं प्रसंवलल्यां स्त्रियां विण, आणियेकी कोणिय येकिक त्ये सुमुर्तिक पाळो देंवच्याक कायदो ना.

तुमिं येक जाणुंचें, की जितुल्यो स्त्रियो मनुश्यप्रकृती सरश्यो प्रसुत जाताति, त्या इतुल्यांकय इग्रजांतु नरिगुंच्याक फर्मायलल्या निमितिं, पापाची अळशिक, वा कांटाळो आसुंच्याक, देवान ही सुमुर्ति उप्राशिली, आणी हें इतुलेंय भोव करनु आधिपापाचे अळशिके प्रसंगिं, जांतु समग्र आदांवांचे पुत्रु, स्त्रिये वा दादुल्या वरौनु जल्मताति, आणी जावळि आधिपापाचें मूळ प्रथमलें पाप, ज्यांतु आमिं निपजतांव, तें स्त्रिये वरौनु घडललें, वा तिणें पाप करुंच्याक दादुल्याक वोडमाडिलो,³ तावळि कन्या प्रसंवलल्ये स्त्रियेक दूणि यादल दिवनु, ऐशीं दिवस तेंप्लांतु नरिगुंच्याक फर्मायलें, आणी पुत्रु प्रसंवलल्ये स्त्रियेक चाळिस दिवसांची आग्न्या केली.

हें इतुलेंय स्वामि देव आमकां उपशामा⁴ हाडूनु, आमिं पापाची अळशिक, वा कांटाळो धरुंच्याक करी, आणी स्वामया देवारि चुकि केलल्या हौनु, आणियेकि पलिति, वा कनिश्टि वस्तु नांशी वोळखुंच्याक, ऐशें फर्मायि. हांगा तुमि देखश्यात, मज्यां भावांनो, स्वामि देव पापाची केदी अळशिक, वा कांटाळो धरितासो. आणी ह्या निमितिं, म्हा पातक देखिल्यारि, कोणी प्रमाणि पळुंचेंशें, तुमंचे दृश्टी पडत, कित्या लाहाना जल्मलल्या बाळकाचें पाप, म्हा पातकाचे वोपारिक भोव लाहान आसता, वा आदांवान केलल्या पापाची समख्या,⁵ सांवळी जावनु, तांकां येदी व्हडि ख्यास्ति यादल लायता देखूनु.

ह्या वरौनु आमंची स्वामिणि, निर्मळि आंकुवारी, ह्यो सुमुर्तिचे मयादे वायली जावनु आशिलिशी सादृश्टपणि दृश्टी पडता, कित्या स्पिरिता सांताचे कृपे निमितिं, गर्भु संभौनु, तेंचि तें निज भत्तिचें मूळ, वा निर्मळपणाचें रत्न,⁶ देवबाळकु, प्रसंवली देखूनु; पण आपखोश्येन त्ये पुरुससंगान प्रसुत जालल्यां स्त्रियांचे सुमुर्तिक तिणें पाळो दिलो,

3. एवेन देवान आडवारिल्लें फळ खाल्लें आनी आंदांवांक, आपल्या घोवाकूय खावपाक फुसलायलो; हें करणेचो हो उल्लेख, जांतल्यान आधीपाप सगळ्यांक लागलें.
4. उपदेसाक; देखादेखीक.
5. सारकाय; रूपकार; खुणा.
6. हें रूपकांनी भरिल्लें चित्र पळेयात.

लिणत्वायेन देवसुमुर्ति पाळुंची देखि समेस्तांक लांवच्याक; जेणें प्रमाणिं आपुलो पुत्रु, बाळकु जेझु, सिरकुसिसांवाचे सुमुर्तिक पाळो दिवनु, चालिलो.

सुमुर्तितु फर्मायललें की कोणिय येकी स्त्रियेरि जरि पुत्रफळ जायत, तरि चाळिसां दिवसां उपरांतें, देवतेंप्लांतु व्हरनु, देवाची वस्तु देवाक भेटौंची, आणी कांय येक मोल दिवनु, विकतो ठेवनु सोडयल्या विण, परतूनु घरा नहाडुंच्याक आग्न्या⁷ केलली: कित्या स्वामया देवान तांचे खातिर एजिप्ताचे समग्र म्हालवत जिविशिं मारनु, जावळि तांकां दासत्वांतुले सोडयले, तावळि त्या उपकाराच्या दिनवासाक, ज्युदेवांचे समस्त म्हालवत आपण्या आदिन करनु दवरलले.

तरि यो, स्वामिणी, आणी तुजो पुत्रु देवतेंप्लांतु हाडनु, आमां समस्तां वारिये, स्वामया देवाक भेटय, कित्या आमंचे ठाय देवाक समर्पिशी युग्ति, वा बरी वस्तु नां. जरि आमचे आत्मे भेटौं, तरि ते आमंच्या पापाचे पलिताये वरौन, जी बावतिजमाचे कृपेची स्वरूपाय लाबलली, ती हारापूनु, भोव कुरप, विकट जावनु पडल्यातिशे संधेव दिस्ता. जें आदांवाच्या पापाचें खत आमकां डायजाक फावललें, वा आमंचे मायेचे कुशितले विकट हौनु जल्मललें, तें स्वामयान बावतिजमाच्या पवित्रा उदका वरौनु धुवूनु, आमंचे ठाय आपुलें स्वरूप प्रकासशें केलें; आणी आमिं अनउपकारि, वा अंदक हौनु, पुनरपिं पापा वरौनु, ताचेरि सैतानाचें पलित रूप काडूनु, विकट करनु घालें.

म्होणुंच्याक, स्वामया, आमंची कूड तुका भेटौंच्याक, आमकां निर्वाण ना. जरि आमच्यो कुडी तुका भेटौं, तरि कनिश्ट भेट, कित्या जरि सांव पावलु आपुल्ये कुडी ठाय सरिशी वस्तु ना म्होणु, म्हणो, जी आमंच्यां आत्म्यां हौनु पवित्रि जावनु वर्तौ, तरि तिचे वोपारिक आमच्यां कुडिंचो कोणु हिशेबु? जरि ताका आमच्यो करण्यो भेटौं, तरि त्यो येणेप्रमाणिंच्यो, की दाविदा सांगातिं, आमिं भोव करनु हाक देंवच्याक फावो, स्वामया. मज्या पातकांवेली तुजी दृश्टि, तुजें मुखकमळ परति: जरि बरव्यो करणियो करितांव, त्यो भेटौं, तरि त्यो चुकी, वा नुपुरवणेन इतुल्यो भरल्याति, की इसायियास म्हणो, तेणे प्रमाणिं, तांकां खतां पडलल्या म्हेळ्या वस्त्राची सरि दिलली बरी. म्होणुंच्याक स्वामिणी, आमंचे वारिये, हीं अनंतां निच्छाळपणां, ये अमोलिका मोलाची भेट भेटय; ती येकिचि अनंतपणिं अनाधसिद्धा देवबापाक मानता; आणी आमंच्यां अंतस्करणां वा करणियांची भेट निर्मळि, वा निछळि करुंच्याक, त्येचि भेटेक टांकता.

7. आज्ञा, हाचें हें तद्भव रूप पळेयात.

ह्या प्रस्ताया निमित्ति, आयच्या मिसाच्या एपिस्तोलांतु इग्रज आमंची माय, मालाकियास म्हळल्या प्रोफेताच्या भविश्य फुडाराचें लिहित वाचितां, तांतूं आमंचे पासावत भेटैलल्या देववाळकाक उज्याची वोपारि दिता : जो उजो सोवर्ना, रुप्याक निर्मळ, चोख करनु दवरिता, कित्या आमंच्यां अंतस्करणां, वा करणियांचे किडे, वा खतां पोरो घालुंच्याक, त्याचि त्या स्वामयाक टांकता देखूनु. शेखिं, स्वामिणी, आमंचे वारिये, तुजो येकुचि पुत्रु, अनाधसिद्धा देववापा लागीं आमंचे खातिर, क्रुसारि मरनु, ताचे, वा आमंचे भितरि स्वस्त⁸ करी पर्यंत्र वोपूनु दी.

आणी जाका भेटांच्याक स्वामिणि जी भेट हाडी, वा भेटैयि, ती जरिय सर्वय प्रकारिं, वा सर्वय ठायिं, ताचे सारिखी अनंति, वा अनंता मोलाची, तरिय पुणु सुमुर्ती प्रमाणिं संवसारिकि भेट, दोग कवडे अथवा येक पारुव्यांचे जोडें व्होरुचें सांडी नां. सत्यभाविं म्हा अर्थादिकि भेट : कवड्यां अथवा पारुव्यांचें गायेनु आणियेक कांय न्हय, बगर विळाप,⁹ रूधन, ज्या वरौनु, ह्या दुखभरिता परदेसांतु कोणु अभ्यासु करनु वर्तुचें, कोणी जिणिन जियेवचें म्होणु, स्वामि आमकां शिकैता. ती जीणि आणियेकी कोणिय प्रकारिंची न्हय, बगर नित्यकाल आमंच्या पापांचें रूधन, विळाप करनु वर्तुचें. वायटि टाळण्यां, वा जिणिच्या जळजोखा, विग्ना, आकांता मधें आटापलल्या निमित्ति, हास्कार हुस्कार सोडुंचे. देव अथवा मुग्ति अंतरत म्होणु, चिंता भ्रांति धरुंची, आणी मुग्तिच्या बापाची सुफळि भेट चिंतूनु, आमंच्या निजा घरा मुग्तिस्थानाची गोडिव सुमरुनु, तिचि घोंकणी¹⁰ करुंची: भोव करनु जावळि आमिं स्वामयाच्या तेंप्लांतु रिगतांव, तावळि ह्ये परिंच्या गायनाचो अभ्यासु करुंचो : मुग्तिचो भरवंसो मानूनु, चुकिं गुन्यांवा निमित्ति, रूधन विळाप करनु, देवाचें सुमरण चिंतन मांडुंचें.

ह्या वरि एवांजेलिस्तु सांगता की जावळि स्वामिणिन बाळकु जेझु तेंप्लांतु भेटैलो, तावळि थंय येकु सिमयांव म्हळलो वृध्दु मनुश्यु आशिलो. तो नितिवंतु, वा देवभ्रांति आशिललो वा समग्री प्रजेचें हित, बरवें, वा सोडवण चिंतितालो, वा ताच्या आत्म्या, अंतस्करणांतु स्पिरितु सांतु वसो. एवांजेलिस्तु ह्या उतरांनि भग्तु वृध्दु सिमयांव सर्वय परिंचे भग्ती ठायिं संपूर्नुसो दाखौनु दिता. पयलोचि ताका नितिवंत म्हणता, म्हणचे

8. सवस्तकाय; शांती; शांतताय.

9. दुखा, वळवळ्यांचें खतखतीत रडणें.

10. भौन भौन तिचेर ध्यान थिरांवचें, नियाळ करचो, प्रार्थना म्हणची.

अंतस्करणिं उतरां, वा करणिंयां ठाय, कोणाय येकाक दुखय नासतां जितलो मनुश्यु, आणी ताचो आत्मो नितळ, वा निश्कळंकु म्होणु दाखोंच्याक, देवभ्रांति आशिल्लो मनुश्यु म्हळें, आणी ताच्या मयेमोगाची व्हडिव अर्थूनु सांगुंच्याक: जो संवसाराचो तारकु, वा बुजावणारू, आपुल्ये प्रजेक संवोखुंच्याक स्वामि देव धाडितलो आशिलो, ताका देखुंचे व्हडी खोश्ये, वा भरवंश्यान रावो म्होणु चडैलें.

कटकटा: जंव पर्येंत्र आमंच्यो वस्तु आमकां जाय तैश्यो बरवेपणिं चालताति, तंव पर्येंत्र आमंचेरि कोणाच्या बरव्या, वा वायटाचें धरललें नां. ह्या निमितिं, आमचे ठायिं, येकामेकांची प्रती मोहो नांसो प्रत्येक्य साखि¹¹ येता, कित्या मयेमोगाचो व्यापारू जो आसा, तो समस्तांचें बरवें आठौंचें, सगळ्या संवसाराची सोडवण चितुंची, रडतल्यां लागीं रडुंचें, हांसतल्या लागीं हांसुंचें. ह्ये बरव्ये वासने वरौनु, ह्या वृध्दा भग्ता सिमयांवांक संवसाराचो तारकु आपुल्यां डोळ्यांनीं देखिल्या बगर मरण नपावो म्होणु, स्पिरिता सांताची ताका बोलु भास¹² लाबली. आयचे दिवशिं देवपुत्रु सगळ्या संवसाराचो तारकु देवतेंप्लांतु देखशी म्होणु सांगूनु, स्पिरिता सांतान ताची खोशी पुरैली. व्हडी खोश्ये, वा आनंदान वृध्दु भग्नु सिमयांव देवतेंप्लांतु येवनु, जितुले तेंप्लांतु रिगति, इतुल्यांकय डोळ्यांनि निहाळनु चोयि. इतुल्या मधें शेंधुचें नखेत्र,¹³ स्वामिणि, आपुल्या गोपांतु सत्य सुर्यु स्वामि जेझु क्रिस्तु घेवनु, देवतेंप्लांतु रिगली.

तेचि खेविं स्पिरित सांतान ताचे अंतस्करणिं, संवसाराचो सोडवणारू, आपुल्या गोपांतु धरनु जी हाडिता, ती आंकुवारि, देवान वेंचिलली देवपुत्राची माय, म्होणु ताका प्रघट केलें. आंकुवारि स्वामिणिं, ती अमोलिकि भेट आपुल्या गोपांतु धरनु, आल्तारी लागीं वचूनु, अनाधसिध्दा देववापाक भेटैतां, भग्ता वृध्दा सिमयांवान स्वामिणिचो निरोपु¹⁴ घेवनु, बाळकु जेझु आपुल्या गोपांतु धरिलो, आणी सगळोचि देवकृपे भरितु जावनु, व्हडा आनंदा, संतोसान देवा स्वामयाक अर्गां दिवनु, येक म्हा दुलब, वा मंजूळ गायन करुं लागलो.

स्वामया! आतां हांव आनंदभरितु हौनु स्वस्तपणिं मरण पावन, तुवें, स्वामया, तुज्या शेवकाक आतां ह्ये कुडिच्यां बंदपासांतुलो सोडौं ये. आतां माका कोणिय येकि

11. साक्षी, हाचे तद्भव जाल्लें कोंकणी उतर.

12. आश्वासन वा दिल्लें उतर - promise.

13. हें रूपक नियाळात, कितली दिव्य-भव्य नखेत्राची सर स्वामिणी मरियेकडेन केल्या.

14. परवानगी घेवन.

वस्तु देखुंची आशा उरली ना. कित्या जो संवसाराचो तारकु तुवें धाडिला, तो मज्यां डोळ्यांनि देखिलो : जो उजुवाडु समस्ता अभाविकांक प्रकासुंच्याक, समस्तां क्रिस्तांवांक बुजावनु मुक्ति दिंवच्याक इग्रजांतु फांकला, तो आजि मजे दृश्टी पडलो देखूनु.

क्रिस्तांवांनो! नित्यकाल तुमिं यादि करका, की जेझु क्रिस्तु जो आस, तो निजु उजुवाडु, जो समस्तांक उजवाडिता; तुमिं समस्त ताचेरि दृश्टि देया, ताची शिकवण आयका, ताची सुमुर्ति सांभाळका, ताच्यां उपदेसांक पाळो देया, कित्या येणे प्रमाणिं भग्ता सिमयांवांची देखि घेश्यात, आणी आंकुवारि स्वामिणी सांगातिं स्वर्गिं तिच्या पूण्य पुरुशार्थाचे भागेली जाश्यात, जंय हो देववाळकु अपरांपरी आपुल्ये काकुळतिन आमां समस्तांक व्हरूं.-

Pratica terceira da mesma Festa. Tratase da
Excellencia da pureza. E da baixeza da luxuria

निर्मळपणाच्या शगुणांची तुस्ति, वा
कामत्राची वायटिव सांगूनु दिल्या

तिसरी शिकवण

कुडिचें निछळपण वा निर्मळत्व, भोव करनु आंकुवारपण जें आसा, तें व्हराडिके¹ समंधा पाशिं अदिकतोर उत्तम हौनु मिरवता: कित्या आंकुवार जे आसति, ते ह्या संवसारांतु भोडुव्यांची जिणि जिताति; वा आपुल्ये निल्लेपाये, निछळपणा निमित्ति, स्वर्गि देवदुतां सारिखे हौनु वर्तताति, कित्या कुडिच्यां करणियां विण, कुडितु जियेवचें जें आसा, मनुशाचो गूणु न्हय, बगर भोव करनु भोडुव्यांचो शगूण. हो येकुचि शगूण ह्ये सुवाते, वा ह्ये मृत्यादिके कालिं, त्या सदैवा शाराची रितु परवडि पाळिल्या वरौनु मुग्तिचे अमरी जिणिचें आशेपण दाखौनु जंजंय व्हराडिक समंधु नां, आणी तोचि शगूण संवसारिकां मनुशांक, त्ये मुग्तिच्यां भोडुव्यांचे संगतिची वोळखि, वा प्रचिति येशी करिता. त्या शगुणा वरौनु, स्वर्गि, नफर्गती: व्हड उचित, व्हड मुकुटु, येदो व्हडु शगूण भोगिलल्यां आंकुवारांक लाबता; जाची गोस्ति करनु, भग्नु सां जुआंव, आपोकालिप्स म्हळल्या ग्रंथांतु म्हणता:

हे जे आसति, स्त्री संगी निमित्ति भश्ट, अपवित्र नजतां, नित्यकाल आंकुवारपण सांभाळनु जिले. हे जे आसति, इतुले भगतिवंत, की पवित्रा शेळियेच्या पिला, भोळा कोर्देयरा, क्रिस्ता स्वामया मागिल्यान, जंजंय तो वेता, थंथंय ताका पांवूंक वेताति.

1. लग्नाचे धर्मीक आनी समाजीक विधी धरून केल्लो संस्कार.

कित्या आंकुवार देवा वा क्रिस्ता आमंच्या तारकाची देखि घेवनु चालताति, कित्या तो जावळि केवल आंकुवारु, तावळि ते, तेणेंचि प्रमाणि, ताचे सांगातिं आंकुवारपणिं जिले. ह्या संवसारांतु आंकुवार आमंच्या तारकाची देखी वा गूणां ठायिं सारिखे जावनु, हेरां मृत्यादिकां मनुशांक वास व्हरुं नेदेतां वर्तले. म्होणुंच्याक अंतिं हेरां सांगातिं, आपुल्यो अविनाशी, अमरी कुडी घेवनु, आनंदभरित हौनु, भोव सोंपेपणिं ताचे लागीं सरती; हेरां भावार्थ्यांच्यान तांची प्राप्ति, हुकुम भोगव नजो, कित्या ते सर्व मान्य हौनु वर्तति; पण आपुल्यां वंदववर्गाक येदी व्हडि सत्या, प्राप्ति भोगलली देखुनु, म्हा प्रेमभरित जाताति.

विवेखू करका, मज्या भावांनो, आत्म्या वा कुडिचें निछळपण जें आसा, कितुलें उत्तम, कितुलें निर्मळ, कितुलें सुंधर, वा कितुलें देवाक मानता, पळेया. मनुशांक भोडुव्यां सारिखे करिता, ताणिं आपुल्ये अंतस्करणिं स्पीरिता सांताक प्रवेसु दिंवच्याक युग्त करनु दवरिता, कित्या स्पीरितु सांतु जावळि निछळपणाची भोव प्रति करिता, तावळि केद्योय आणियेकी व्हडी ख्याली जरि जाल्यो, तरि कामत्राचे ख्यालिक पळता, तैसो कोणी येकी ख्यालिक पळ ना; आणी निर्मळां, निछळां आत्म्यां ठाय आनंदभरितु हौनु वासु करिता तैसो, आणियेकी कोणीय कडें राव ना. म्होणुंच्याक स्पीरिता सांताच्ये करण्येन मनुश्यु जालल्या देवपुत्रान आंकुवारपणाचो इतुलो मोहो करनु, ताका इतुल्या मानुपदा पायलो, की आंकुवारी मरियेचे कुशिंचो, ती सदा आंकुवारी आसतां, जल्मलो, आणी महा निर्मळा भगता सां जोझेफाक आपुलो बापस्थानिकु करनु घेतलो, जाणें नित्यकाल आपुलें आंकुवारपण सांभाळिलें.

पण तुमंच्या भितरल्या कोणाय येकान जरि अविचारिं देहधातुच्या पापा वरौनु आपुलें आंकुवारपण सांडिलां, तरि त्या पलिता मायणांतुले² उबठूनु, जिणिं पलटु करका, पुणतिं पाप नकरुंचो निछेव धरनु, सांडवललें बरवें सोदका. देवाक शरणा वचूनु, केलल्या पापाचें भगसणें लाबुंच्याक ताचें सुमरण मांडूनु, पुण्यपुरुशार्थु जोडका, आणी तुमीं तुमंच्या पातकांचें प्राचित करुंच्याक, देव आजि पर्यंत्र राबिललो चुकोचि ना. पातकांचें भगसणें लाबुंच्याक नीज प्राचित³ करनु चाला. कोणी येकि देहधातुची ख्यालि, आपुल्ये कुडी आड पाप म्होणु, सां पावलु म्हणता, कित्या कोणय येक पाप,

2. कोंडांतले; रेब्यांतले - रूपक नियाळात.

3. प्रायश्चित, हाचचें तद्भव; उपरांत पिराजीत जाल्लें, आतां प्राचित केलां.

जें मनुश्य करता, तें आपुल्ये कुडी भायर करिता. पण देहधातुचें पाप आपुल्येचि कुडीरि आड, जी कुडि (देवान, आपुल्या रगतान पवित्र केललें तेंपु) अपवित्र, विकट्ट, करुपु करनु घालिता. आणी आणियेकि कडें, तोचि भग्तु ऐशें म्होणु उपशामिता: व्हडी हाणविधी, ताकितिन देहधातुच्या पापाक वा ताच्ये पलितायेक येणे प्रमाणि पाठि करनु पळुंचें, की तुमंच्यां कुडीनिंचि ताची संगति सांडुंची, हें येकोचि न्हय, पण जिवांनि मुखें ताचें नांव उचारूं नये, कित्या भक्तिवंचळां पुरुसांनि येणें रितून वर्तुंचें कारण देखूनु.

जावळि हें पलित, वा अळशिकोणी पाप तुमंचिं अंतस्करणां टाळूंक⁴ येता, तावळि तुमिं ह्या मुखावेल्यां विवेखां निमितिं ताचेरि झूज दिवनु, ताचें जैत घेवूं ये. मनुश्यरूप, सुंधरताय कोणी त्ये भौशे पावता, तो विवेखु करका, कित्या जाचे प्रती पडनु, तुमिं रमल्याति, हो विवेखु तुमकां ताची वोळखि हाडनु, तुमचे मनिं ताची निराशा पळतशी करित. भग्तु सांत इझिदोरु म्हणता, देहधातुच्यां ख्यालिं, निर्गूणाचें बळ मोडलेल्यांचें जैत घेवच्याक, ज्ये वस्तुची आंता आपण इतुली प्रति करिता, ती मेल्या उपरांतें कोणी भौशे पावतलीशी, विवेखु केलल्या ऐशी आदायाची वस्तु ना. जितुलें तुजें चित्त, मन, अंतस्करण देहधातुच्या सुखा संतोसारि अदिकतोर ठेवनु, तुजी कुडि त्या खातकोंडांतु वोंपिशी, तितुलोचि अदिकतोरु अपूर्नु वा अतृप्तु हौनु वर्तशी, कित्या हें देहधातुचें पलित सुख मनुशाक तृप्त नकरी, बगर भुकाळु,⁵ वा खिवदेस्तु⁶ करनु घालिता; कित्या स्त्रियेची प्रति दादुल्याक सर्वथा सांडी नां, बगर येकी वेळे विजवललो⁷ मोहो पुनपरिं सांदकता, आणी सांदकल्या उपरांतें जो कश्टवता ताका अशग्तु, निर्बळु करनु घालनु, येणे पर्माणि ताची मति, ग्यान झांकुळशें करिता, की आणयेकी कोणिय वस्तुरि चित्त, मन ठेवूं नदे, बगर दुखवेस्टिता देहधातुच्या सुखा, संतोसारि.⁸

विवेखु करका, भावार्थ्यानो ! देहधातुचें सुख जें आसा, तें खिणाचें, आणी त्या निमितिं यादल जी लावता, ती अखंडिति, महा अंतरादिकु पलटु;⁹ येकी घडियेच्या

4. हांगा अर्थ पातकांत घालूंक वा to tempt.

5. खावगो; चड आनी चड खायत रावपी; वसवसो.

6. उचंबळ; ओंडावणेक पेटिल्लो.

7. पालोवल्लो; उजो उणो जावन गेल्लो; हांतलें रूपक नियाळात.

8. देहधातुचे गजालींक लागून मनाचेर कसो परिणाम जाता, हें तत्वगिन्यान बेस बरें मांडलां, ती चित्रभास पळेयात.

9. हो विरोधांलंकार पळेयात ते देहाचें सुख खिणयाळें पुण ख्यास्त अखंडीत, व्हडा अंतराचो पलट करता.

सुखा निमिति हांगा निर्मळा अंतस्करणा वा बरव्या सुकृताचो आनंदु उलासु हारौंचो, वा अंतिं अखंडिति मुग्ति सांडुंची : महा अंतरादिकु पलटु : आरंभतांचि सरतल्या सुखा निमिति, सासण भाशे नसरतले कश्ट घाशि सोसुंची. हें देहधातुचें सुख भोव लटिकें, गोडिवे पाशिं विखाच्यो घागन्यो¹⁰ वोतताति: सुखा हौनु अदिकतोर दुख मिश्रित: सुखा, संतोसा सांगातिं कश्ट आकांत, विग्नां लागिंचि हाडिता, कित्या किर्ति, मानु होगडायता, कुडिचें बळ, शक्ति मोडनु घालिता, आत्म्याची स्वरूपाय, कुरुपि, विकटि करिता; भलाये प्रणामाक भोव नश्ट, नुकुसान देता, उधंडि व्यादि, रोगु निपजैता; आणी तांतुल्यो भोवतेकी ऐश्यो पलिती, की नांवाडुंच्याक भोव कांटाळो दिसता. तरुण प्रायेचो तनु, तेज,¹¹ बळ, प्राप्ति उणावशी करिता, जिणि जिवित्व कातरनु, वेगिंचि म्हातारपण हाडिता; ग्न्यानाचो दिप्तिप्रकासु मावळायता; जाणिव, विछेखेणाय उणाविता: कित्या तें ग्न्यांन, जाणिव, विछेखेणाय देहधातुच्या स्वामित्या खालुर्ती पडलल्या निमिति, निति, परमार्था वा कर्ताक¹² थंय सुवात ना जाता. विसायांक कळवळो सुटता; आत्मो अंदकु हौनु, स्वर्गिंच्यां समग्रि वस्तुंचे वोळखी त्रैत जावनु पडता.

विवेखु करका, भावांनो, केदिय व्हडि वस्ती, विचारु, कितुलीय संपत्ति, धन जरि जालें, तरि तें इतुलेंय कामत्राचें पाप लगलल्ये कडें, विद्वासूनु पोरो पडुंच्याक, खिणु लाग ना, कित्या ह्ये ख्यालिक, आणी पोटार्थाक¹³ बरो शेजारु वा संगति आसा. ह्या प्रस्ताया निमिति जेतुले मनुश्य ह्ये ख्यालिक रमल्याति, ते इतुलेय पोटारे, पोटार्थी, खाणा, वा पिवना ठाय जेतुलें आसा, तें इतुलेंय हारापिताति. तेणेंचि प्रमाणिं, ह्ये ख्यालिक रमलल्यो स्त्रियो कधिंचि ह्या देहधातुच्या पापा निमिति.... नजति; जेतुलें आसा, तें इतुलेंय आळांकारां शृंगारां ठाय वेचिताति, आत्मधातुच्यां इडां, शृंगारां पाशिं, देहधातुच्यां वस्तुंची अदिकतोरि प्रति करिताति. ह्या इतुल्याचे साखी वा सत्यार्थाक त्या वेचिक¹⁴ पुत्राची साखि पुरो: जाणें ह्ये देहाधातुच्ये ख्याली निमितिं

10. विरोधलांकारांनी ही कल्पना भोव अखेपायेन मांडल्या, विखाच्यो घागन्यो म्हळ्या; आनी ताचे फुडलें वजनादीक वर्णन नियाळपा सारकें.
11. कूड; आंग-पांग.
12. कर्तो; घराचो धनी.
13. पोटाची पुजा करपाची भावना वा आंवडो = greed.
14. वेचीक पूत (prodigal son), हे वोपारीचो हांगा उल्लेख येता; वेचू (money spent), ह्या कोंकणी उतरा वेल्यान आयलां. खर्च - वेचू (payment & expenditure), आदले कोंकणींत हो फरक दाखयताले.

आपुल्या बापाचो सर्वय म्हालु, जो डायजाक ताका पावललो, तो इतुलोय हारापिलो आणी येदी व्हडि कनिश्टाय भोगुंचे दशे पावल्लो, की डुकरांचें खाण खावनु, तांचे सांगातिं जिये, वा इतुल्यान पुणु तृप्तु नजो जायि.

तुमकां जरि कांय वायटि कल्पना येत, तरि तुमंच्या अंतस्करणा मुखारि, तुमंच्या राखण्या भोडुव्याक, वा तुमंच्या दृश्टा सैतानाक उबो करका. ते दोगय जे आसति, नित्यकाल जेतुलें तुमिं करिताति, उलैताति वा चिंतिताति, तें इतुलेंय आपुल्या डोळ्यांनि देखताति, आणी देव, जो सर्व देखता, ताचे हुजिर व्हरनु भेटैताति. येणें करतां, जी वस्तु तुमिं तुमंचे सारिख्या हेरा मनुशा हुजिर आचारुंच्याक कांकटेताति, ती येदी अमंगळि, वा पलिति वस्तु देवा देखतें करुंच्याक तुमकां निर्वाण नां जायत. देवाची निति, वा निश्टूरि ख्यास्ति, अग्निकोंडिचो अंखडितु उजो, जो आमंच्या पापा वरौनु आमंचेरि येता, ताचो विवेखु करका, कित्या उधंडां कश्टांचे भ्रांतिन जरि मनुश्यु, कोणय हेर लाहान कश्ट, लाहान दुख सोंशिता, तरि तेणेंचि प्रमाणिं कामत्राचो उजो अखंडिता अग्निकोंडिच्या निश्टुरा उज्याच्या उगडासान विजवता.¹⁵

ह्या इतुल्याय उपायां पाशिं आसत्यांतु व्हडु, वा उत्तमु उपाव जो आसा, तो हो: क्रुसारि जोडिलल्या क्रिस्ता आमंच्या तारकाची पवित्रि कूडि, ताच्यां समग्रां घायां सैत, आपुल्या डोळ्यां हुजिर दवरुंची, आणी ते इतुलेय घाये, वा मरण, आमंचिं समग्रां पातकां भगसुंच्याक सोंशिले, म्होणु विवेखु करुंचो; आणी जेतुल्ये पावटीं नवगतीं¹⁶ स्वामयारि चुकूनु पाप करुं, तेतुल्ये वेळो पुनरपिं ताका क्रुसारि जोडूं, म्होणु रुधन मांडुंचें. जावळि सैतानु आमकां ह्या सारिख्यो टाळण्यो हाडिता, तावळि अंतस्करणिं हांनु, स्वामयाक हाक दिवनु, आमकां मजति करनु, जैत दी म्होणु, येणे प्रमाणिं विनौया: स्वामया, आमकां मजति करनु पाव, वा तुजेरि चुकूनु पाप नकरुंच्याक आमका तुजी कृपा दी: आणी आमंच्या अंतस्करणारि सांता क्रुसाची कुरु करनु, आंकुवारी स्वामिणी, वा मुग्तिवंता सां जोझेफा लागीं ती वायटि कल्पना निवारुंच्याक आमकां धिरु, आधारु, मजति करका म्होणू मागूं या.

15. पालवता.

16. परतें; नव्यान; दुसरे फावट.

Pratica pera o dia do Glorioso S. Philippe e S. Thiago
 TRATASE do Vicio da INVEJA
 e dos remedios pera ella-

नेदुखचाराचे ख्यालिची वा ताच्यां उपायांची गोस्ती केल्या

नेदुखचारू¹ जो आसा, तो येकामेकाचे प्रती मोगा आड ख्यालि देखून, देव स्वामि तिका भोव कांटाळेता, कित्या नेदुखचारू म्हणजे पेल्याक बरवें जालल्याची दुखि, वा हेरांचे व्हडिवे नंदनिकेचो संतापुः जेणे प्रमाणिं जे आसति, ते हेर आपण्या वरूते कित्या? लाहान जे आसति, ते समग्र सारिखेचि नजति कित्या? आणी आपण्या सरशें आपण्या बराबरि भुजाक भुज टेंकून आसति कित्या? हें इतुलेंय भग्तु सांतु औगुस्तीन्यु म्हणता : ह्या नेदुखचाराचे वायटी जातिचें फळ वा दांवां जीं आसति, तीं मेळो, दुस्मानिक, निंदा, अपमानु, बेहुर्मति, पेल्याक वायट भोगलल्याचो संतोसु, तांच्ये व्हडिवये नंदनिकेचें दुखः येणेप्रमाणिं कायिनान² आबेलाचो नेदुखचारू केलो; सावलान दाविदाचो; मोयझेचे भयणी मरियेन आपुल्या भावाचो; जाकोबाच्या पुत्रांनि जोझेफाचो, आणी ज्युदेवांनि क्रिस्ता आमंच्या तरकाचो नेदुखचारू मानून, ह्या निमित्तिं, ताका जिविशिं मारिलो; येदी निश्टूरि ही नेदुखचाराची व्याग्रि,³ की आपुल्यांचि पेट्यांक⁴ मुखे गुजरी ना. हें जें आसा, तें व्हड पाप, जाचेरि पवित्र ग्रंथिं अखंडिता मरणाचें फर्माण दिलां.

1. मत्सर; कुडणाटाय; envy.

2. आदाव-एवेचे दोग पूत, कायिन(Cain) व्हडलो आनी आबेल (Abel) धाकलो.

3. वागरें; वायटाची भावना.

4. पिलांक; पोरांक.

सैतानान जो आमंचो नेदुखचारु धरलो, त्या वरौनु संवसारांतु मरण प्रवेसलें. येणेप्रमाणिं समेस्त नेदुखचारी जे आसति, ते सैतानाचे शिकवणे देखिचे निर्भागी शिस. ह्या प्रस्ताया निमित्ति, सां पावलु आमकां ऐशें म्होणु चेतौविता, आमिं अथिरा संवसारिका सुखाचे सुआर्थी हौनु, पेल्याचो नेदुखचारु करनु, पेल्याच्या बरव्याक झोंबुंचें न्हय: ही ख्यालि मनुश्याचें अंतस्करण आपुल्या तारकावेलें काड्नु कळवळावनु घालिता: आणी क्रिस्तु आमचो तारकु आमचें अंतस्करण कळवळे नां जांवच्याक आमकां शिकैता, की तो कळवळो संवसारिका अर्थाचे वोडावोडी वरौनु निपजता. म्होणुंच्याक अखंडित बरवें वा देवाच्या घरांतु स्वर्गि उधंडी सुवातो आणी व्यापार जे आसति, ते आमच्या उगडासा हाडिता, त्यो सुवातो उधंड बरवें, सुख संतोसु, वा उचित, जें स्वर्गि आसा, तें संवसारिका बरव्या पाशिं, व्हडये घाशी, वा व्हडा निर्धारान जणप्रती आमिं जोडूंये. तरि ह्ये ख्यालिच्या उपायाक भोव करनु संवसारिका बरव्याच्या पासांतुलें आमचें अंतस्करण काड्नु, ज्यां वरौनु येकामेकाचिं हाडां चाबुंक⁵ पळेतांव, तें स्वर्गिच्यांचि वस्तूरि दवरुनु, तांची प्रति मोहो करुनु चालूं काज.

तें स्वर्गिचें बरवें भोगितले स्वाभागी अदिकतोर देखुनु, उणें नजो, बगर समेस्तांक येक, वा येकेका जणाक समग्र भोगता; आणी तें बरवें भोगितल्यांचो धडो वा जमो जितुलो अदिकतोरु चडता, तेतुलेंचि बरवें अदिकतोर हौनु मिरवता. पण संवसारिक बरवें जितुलें भोगियां भितरि वांटता, तितुलेंचि उणें जावनु अदिकतोर चिंतिलल्याच्या आत्म्याक नेदुखचारु वळवळावनु मारिता. कित्या जें आपण चिंतिता, वा आठयता, तें पेल्याक लाबल्यारि, हौ समग्र ताका चडता, हौ विपाय उणें करिता. येणे करतां आपण जें चिंतितालो तें पेल्याक लाबलल्या वरौनु, स्वार्थ्याक व्हड दुख भोगता. ह्ये ख्यालिचें जैत घेवच्याक, आस्त्यांतु वरो प्रकारु जो आसा, तो हो : जांचो तुमि नेदुखचारु करिताति, तांकां बरें जांव म्होणु देवा लागीं मागुंचें.

कोणाय येका मनुशाक सर्वथा कांटाळेंव नाकाति, तुमच्यां इश्टांची मनभावि प्रति करनु चाला, आणी देवा खातिर तुमच्यां दृश्टांचो मोहो सांडूं नाकाति, कित्या आमिं जणप्रती येकेकु जणु, पैले देवाचे दृश्ट आसतां, देवान येणे प्रमाणिं आमंचो मोहो केलो, की आमकां आमच्यां दृश्टां सैतानांचे बोंदडिचे सोडौंच्या निमित्ति आपुलो प्राणु दिलो: म्होणुंच्याक तोचि स्वामि, ऐशें म्होणु आमकां शिकैता, तुमच्या दृश्टांची प्रति करका,

आणी जे तुमकां देखूं नशकति, तांकां वरें करूंचें सांडूं नाकति; आणी जरिय येकु मनुश्य वायट जालो, तरि ताचो कांटाळो धरनु, ताका देखूं नशकुंचो प्रस्ताव न्हय: जेणे प्रमाणिं वैदु वळिकेच्या ठाय कांटाळो धरूंची व्यादि आसतां, ताचो कांटाळो अळशिक नधरी,⁶ तेणेंचि प्रमाणिं देव स्वामि आमंचे ठाय चालता. मनुश्याची प्रति, मोहो करिता: पण जें पाप ताचे ठायिं वसता, त्या पापाचो कांटाळो धरिता.

कोणाय येकाचो वेपवो करनु, ताचो मजे लागीं कोणु हिशेबु, ताची कोणि पांगु ताका वळखनां, माका आणी ताका कोणु समंधु! तो कधिंचि माका उपकारा पडलो ना, पण भोवतेकी पावटीं माका दुखयलो, ऐशें तूं तुजे अंतस्करणिं कधिंचि म्होणूं नाकाशि. उगडासु करि, की रजमात्र तुजे वोळखी विण, देवान तुजेर उधंड उपकार केले, आणी तूं त्यां उपकारा वारिये, जे गरजेवंत हौनु कश्टवताति, तांची कणिवळि काकुळति करि वा तांचे ठाय उधारयेपणिं चाल म्होणु, तो तुजे लागीं मागता.

पेल्याक जें बरवें अथवा वायट भोगता, तें आपणाप्याक भोगलल्याचो परीं मानि, आणी पेल्याच्या बरव्याचें सुख आणी वायटिवेचें दुख करि, कित्या समग्र आमीं येकिचि कुडिचिं अश्टांगां; त्याचि त्या निराकारा देवान सुस्कारनु⁷ जिवदान दिवनु रचिलले, तेंचि बरवें अथवा वायट आपण्याकय भोगूं शक म्होणु विवेखू करनु रडतल्या लागीं रड. येणे प्रमाणिं जें येकाक भोगता, तें आमकां समेस्तांक भोगलल्याचे परीं सुख दुख करूंचें. ही जी आसा, ती येकामेकांचे प्रतिची संपूर्णाय. जें आपण्याक जाय, तें समेस्तांक केललें तिका जाय, आणी जें आपण्याक नाका त्याचि पेल्याकय नयेंवच्याक आठौंचें, पेल्याचें बरवें, आदाव, जोडि जाडि आपुलिशी मानुंची. तांच्या नश्टा नुकसाना पापाक रडुंचें. विवेखू करका, की आमीं समेस्त सैंबिं बंद भाव, आमां समेस्तांचो येकुचि बापु आदांव, आणी आत्मधातुय निमितिं, आमीं बंद भाव. देव आमंचो स्वर्गिंचो येकुचि बापु, आणी येकिचि माय पवित्रि इग्रज, कित्या ज्या स्वर्गरायाच्या डायजाक आमकां रचिलले तें येकोचि डायज भोगुंच्याक, आमीं समेस्त राबतांव देखूनु, जंय जितां आमीं सर्व सुख भोगूनु, आनंदभरित हौनु वर्तूं. आमच्याचि बरव्या निमितिं न्हय, बगर पेल्याचेंय बरवें देखूनु, सुखा संतोसा पांव, कित्या स्वर्गिं समग्र बरवें येकाचें समेस्तांक, वा समेस्तांचें येकाक लाबता देखूनु.

6. ही अखेपी उपमा पळेयात.

7. देवान मातये बावल्याक सुस्कार वा फूंक मारून आदांव, ह्या पयल्या मनशाक रचिल्लो.

जरि स्वामयाचे कुपेस्तिं आमिं समेस्तां बंद भाव, वा सर्वेचि ताचे डायजी, येकिचि कुडिचिं अश्टंगां, ताच्याचि रग्तान उधरलले, त्याचि त्या भावार्था निमित्तिं तेचि कुपे मुक्तिक हांकारिलले भावार्थी, तरि व्हडा प्रस्तायान येका भावान हेरा भावाक बरवें चिंतुंचें, बरवें करुंचे, बरवें देखुंचें, ताच्या बरव्यान खोशी जांवचें; पेल्याच्या वायटा निमित्तिं, जे खोशी जाताति, ते व्हडा अप्रस्तायान चालताति. हे जे आसति नेदुखचारी सैताना सारिखे, जांकां मनुश्यांनि बरव्यो करण्याो केल्यारि भोव दुखि दिस्ता, आणी त्या वरौनु मनुश्यांक बरवें लाबल्यारि, भोव जळताति. तें बरवें मनुश्यांक सांडलेंय तरि सैतानाच्यान जोडवत म्होणु न्हय, पण जंय ठावनु आपण पडल्याति, थंय मनुश्य चडूनु मुक्ति पाव नां जांवच्याक. तैशेचि नेदुखचारी सैतानांचे परीं पेल्याचें बरवें देखूं नशकति. तांचें बरवें आपण्याक हाडुंच्याक नकरिति, बगर समेस्त आपण्याचे परीं कनिश्ट जालले देखुंच्याक आठयताति.

विवेखू करका की पेल्याचे ग्रेस्तायेचो जो तुमकां नेदुखचारू आसा, ती ग्रेस्ताय तांकां नांशिलली, तरि तुमकां सर्वथा लाबती नां, आणी तुमच्या नश्टा नुकसाना व्रैत जरि तांकां आसा, तरि ताची दुखि, वा नेदुखचारू करुंचो प्रस्ताव न्हय. विवेखू करका, की जंय येकु पेलो मनुश्य बऱ्या भल्या पावनु, येकी कडें वर्तता, थंय तुमच्या गुनेयान ताका नश्ट नुकसान येशें करुंचें जें आसा, तें व्हड निर्भाग्य, कित्या तुमिं तुमकां नांशिलली ग्रेस्ताय, तांकां आशिल्ल्या निमित्तिं, त्ये ग्रेस्तायेचो जरि प्रियेव करित, तरि येणे प्रमाणिं, पेल्याच्या कश्टांचे भागेली हौनु, मयेमोगाच्या प्रस्तायान तिचि ग्रेस्ताय तुमगेली हौनु वर्तती.

विवेखू करका, की नेदुखचारू मनुशाचें अंतस्करण जाळिता, रगत मौंश आटिता, बुधी मतिक भ्रमु पडसो करिता, सुखा संतोसान जियेंव नदे, कित्या जैसो लाकुडाक निपजता तो किडो⁸ आपण निपजललो तेंचि लाकुड पैलें कांतयता, तेणेंचि प्रमाणिं, नेदुखचारू मनुशाच्या अंतस्करणांतु जळूनु, पयलें जें कांतयता, तें आपण निपजललो तेंचि अंतस्करण. शेखिं ही ख्यालि देवप्रती मोगारि वा त्याचि त्या देवारि आड (जो समेस्तांक आपुल्ये उधारियेपणिं स्वर्गा संवसाराचें बरवें वांटूनु दिता) त्या समेस्तांच्या बरव्यारि आड येवनु, नित्यकाल पेल्याच्या बरव्याचो नेदुखचारू करुनु, जाका देव बरें देखता, ताका देखूं शक ना. ह्या नेदुखचाराच्या विखा आड निर्विखी⁹ जी आसा, ती

8. नेदुखचाराची किड्याक सर केल्या ती पळयात; रूपक.

9. विख काडून निवळावपी (निर्विखी).

लिणत्वाय. गर्व हांकाराचो कांटाळो. कित्या गर्वा जें आसा. नेदुखचार्याच्या चिन्हाचो झरि,¹⁰ तिचो आरभु. वा माय देखूनु.

10. अमूर्त गुणांक मूर्त रूप फावो करता; रूपकां पळेयात.

Pratica pera odia da Festa do Glorioso
Apostolo Sam Thiago
Tratase dos Tres Inimigos dalma

भगता सां थियागाच्या दिवसाची शिकवण

आत्म्याच्यां तेगां दृश्टांची गोश्टि केल्या

मनुशाची जिणि संवसारांतु येक झूज वा संग्रामु,¹ ऐशें भगता जोबान म्हळें : कित्या ती कधिंचि दृश्टां वा संग्रामा ब्रहित नां; म्होणुंच्याक मनुशान अचिरके, हुस्क्या ब्रहित सर्वथा रांवचें न्हय, बगर झूजा, संग्रामाक मुस्तायति हौनु आसुंचें. ह्या प्रस्ताया वरौनु आपण्यारि आड आत्म्याचे दृश्ट जे आसति, ते तेग जणशे वळखूनु जाणुंचें : संवसारु, सैतानु आणी कुडि. हे तेग दृश्ट क्रिस्ता स्वामयाच्या दळभारारि नित्यकाल झुज दिताति: हे दृश्ट, समेस्ति टाळणियांचें मूळ, समग्रां पातकांचो समयु, वा आरंभु हौनु वर्तताति; कित्या सैतानाक जो देवाचो वैरचारु आस, तो ताच्यान जावळि देवाच्या संग्रामारि चालौनु, ताचो सुवडु घेवंव नजो, तावळि मनुश्य, जो ताचो रूपकारु, ताचेरि आड येवनु, आपण्याक टांकता तेणे प्रमाणि, ताचो सुअडु घेवच्याक, आपुल्ये नाडी भेदाचे पास मांडूनु, आपुल्या बळाप्राप्तिच्यो भाली मनुशारि विंदिता. हें झूज वा संग्रामु करुंच्याक परोंपरिंचे प्रकार जे सैताना आदिन आसति, तें कोणाच्यान सांगव नजति, कित्या संधेवा विण अगणित.

पण नित्यकाल जें चालयता, ते दोनिंचि : हारा, वा शिंवाचें नांव दिवनु, ताचो अर्थु करिताति. ही दोनीं नांवां, तांकां पवित्रु ग्रंथु दिता : पितवेगा निमित्ति शिंवु, नाडी

1. हें प्रतीकात्मक रूपक पळेयात.

कपटा निमित्ति, हारू.² जावळि नाडि कपट करून ठकिता, तावळि हाराचे परीं गुप्तु दृश्टु: जावळि कश्ट घाशि दिवनु पैजा³ दुमालो करिता, तावळि शिंवाचे परीं जगप्रघट दृस्टु: पण नित्याकाल दोनी स्वभाव येकवटिता. म्होणुंच्याक दाविद राव म्हणता, की आपुल्ये गोले⁴ भितरि लिप्तपणिं शिंवाचे परीं टाळिता. सां ग्रेग्रोरयु अर्थिता तेणे प्रमाणिं, तो देवान वेंचिलल्यां आड झुज दितां, कश्टां घाशिचे पैजेन, अशगतांचें जैत घेंवच्याक अनुमानिता, आणी लटिकां प्रतिवादां, वा नाडी भेदाच्यां अचर्यां निमित्ति, नेणत्यां भोळांक ठकुंच्याक पळेता. आणी सां पेद्रु म्हणता तेणेप्रमाणिं, ह्या प्रकारा निमित्तिं अग्निकोंड भरुंच्याक सगळ्या संवसाराचो भोंवाडो करुनु, घुरकि⁵ देवनु, मनुशांचे आत्मे गिळुंच्याक सोदिता. ह्या मनसान उधंड अग्निकोंडिचे सैतान, गिरे म्हारू, जळिं मळिं हिंडूनु, घरान घर रिगूनु, निवृत्या रेलिजियोजां⁶ पाद्रिंच्यां गोपांतु मुखे प्रवेसूनु, तांकां संवसारसुख सुमरशें करुनु, तांचें ग्यान, मति, विसाये अशगतायेन झांकुळावनु, आपुल्यां पासांतु पडुंच्याक, सर्वय ठाय आपुल्यो वागुरो⁷ मांडिताति.

येके दिवशिं भग्ता सांतु अंतोनिन, सैतानाच्यां पासां, वागुरानि सगळी प्रथुमि भरलली देखिली. आणियेका शास्त्रप्रविणान म्हळें, आमकां टाळुंच्याक आमंचे सभोंवतें इतुले सैतान हिंडताति, की जरि त्या इतुल्यांकय कुडी आशिलल्यो, तरि तांचे दाटियेन आमंची दृश्टि सुर्यारि पडती ना.⁸ तरि इतुल्यां, वा ऐसल्यां नाडां निश्टुरां, दृश्टांनि वेडो घालूनु, मनुशाक मधें घालो आसतां, कोणु तो शुस, हुशारिके ब्रहित रावत? आणी ह्या संग्रामा ठाय कुडिची जिणि सांडव नां, बगर आत्म्याची; संवसारिक बरवें हाराव नां, बगर अखंडित स्वर्गिचें सर्व सुख अंतरता.

संवसारू जो आस, तो आणियेकु आमंच्यां आत्म्याचो महा निश्टूरू दृश्टु:

-
2. हीं दोन प्रतीकात्मक रूपकां नियाळचीं आनी तांचेर आधारिल्लें तत्वगिन्यान.
 3. आव्हान; धमकी.
 4. शिंवाची धोल; अमूर्त कल्पना कश्यो मूर्त रूपान बसयल्यात हें सगळें चित्रमय वर्णन पळेयात.
 5. फुडारीपण; फुडाकार घेवन.
 6. धर्मसंघांत, मठांत जियेल्ले पाद्री, धर्मप्रांतांत वावुरतले (secular) पाद्रीं परस वेगळे रितीचे; हांगा म्हातारे निवृत्त जाल्ले पाद्री.
 7. जाळीं-जाब्ये; ताळण्यो; रूपकां भरीत प्रतिमा नियाळात.
 8. हें अतितायेन भरिल्लें चित्र पळेयात.

आदांवांच्या पापा निमित्ति, आमकां भुमिवैकुंठा भितरले दंवडिल्या उपरांतें,⁹ मनुश्यकुळाक येणेप्रमाणिचे अवगूण लागले, वा तांची ग्यानमति इतुली मावळली, की ताणि येकी दुखभरिती जिणिचो प्रकारू उप्राशिलो, सैंबप्रकृतिच्यां कश्टां वयरि, आणियेक उधंड नवे कश्ट चडयले, जे मनुश्यमती, अवगुणां निमित्ति, उप्रासले. संवसारू आपुल्ये ग्रेस्ताये, वा माना मानत्वाचो करतु, वा आरंभु हौनु, संवसारिक सोदितल्यांक ताणें कश्टां दुखांच्या साघरांतु¹⁰ बुडयले: देवाचे सुमुर्ति आड लटिकां शास्त्रां सुमुर्ति घडिल्योति; संवसारिक अधिरि वस्तुंचो व्हडु प्रियेव संचरयलो. आमंच्या स्वस्ता सवकासारि जितुलें आड येता, तें आपसैंभीं वायट आसतां, बरें दिसशें केलें. देवशिकवणे वा सत्या आड कुडां¹¹ मथां, वा अबधी म्हणण्यो शिकयल्योति, आणी येणे प्रमाणिं येकी महा कश्टभरिति जिणि, नां संवसारभोगा ठाय सवकास, नां अखंडिता सुखाची आस, ऐशें करुनु दवरिलें, कित्या देवा रचणाराची शेवा भग्ति करुंच्याक सर्वय संवसारिकी वस्तु आडखलि घालिताति देखूनु. हें समजुनु उधंड शास्त्रप्रविण, ह्ये जिणिचें बरवें त्यागूनु, निती परमार्थाची जिणि जियेवच्याक संवसारू सांडुंचो, म्होणु उपशामिताति.

जें बरवें, ग्रेस्ताय, मानु मानत्व, वा कोणिय येकी संवसारान उप्राशिलली वस्तु ह्या इतुल्याकय व्हडि आडखलि हौनु वर्तता, म्हणजे वायटि देखि, पेल्याची निंदा, जी नित्यकाल आमंचे ठाय वसता, त्ये निमित्ति असोस्त, वा सर्वय वस्तुंचें अदृडपण दृश्टी पडता. येणे करतां, संवसारा ठाय सैतानाक व्हडा विस्वासाचो येकु इश्टु मैत्रु आस. दोगय लागीं मेळूनु, नित्यकाल आमंचेरि झूज देवनु, आमंच्यां आत्म्यांचें सर्वय बरवें हिरौनु घेवच्याक मुस्तायति आसति,¹² आणी जावळि ह्या इतुल्याय नश्टाक उपाव करुंच्याक देवाचो पुत्रु संवसारांतु आयललो, तावळि तांचे उप्रासणे आड सर्वय वस्तु शिकयल्यो: उतरां, वा देखी वरौनु, माना मानत्वा, वा ग्रेस्ताये आड, दुर्बळिक, वा लिणत्वाय शिकयली.¹³ ज्ये ग्रेस्ताये वा मानत्वा वरौनु, संवसारांतु गर्व, वा सुआर्थु

9. आदांव आनी येवेक, देवागेली आज्ञा मोडल्या देखून, भुंयवैकुंठांतली भायर घालीं, ते आनी ताच्या उप्रांतल्या घडणुकांचो उल्लेख.

10. सागर; हांतली चित्रभास नोंद करची.

11. लटकीं; फटींग, false.

12. संवसार आनी सैतान (आनी आमची कूड) आमकां नाडटा आनी सर्गार मेळटलें अंतिम सुख भंगयता, हें तत्वगिन्यान हांगा मांडलां.

13. हें जेझून शिकयल्लें तत्वगिन्यान विरोधालंकारान सांगलां, तें पळेयात.

संचरलो, वा भोवतेक जण अर्थि प्राणिं नाडवले. ह्या प्रस्ताया निमित्ति, जावळि आपोस्तला सां थियागाची माय स्वामया लागीं आपुल्यां दोगां पुत्रांक मानु मानत्व मागूं लागली, तावळि स्वामयान तिका नमागुंची वस्तु मागता, म्होणु होळुवटायली, आणी तिच्यां पुत्रांक आपुल्या पिवनपात्राक हाकारिले; म्हणजे आपुल्ये दुर्बळिके, लिणत्वाये, वा कश्टांची देखि घेंवच्याक आपयले. ती शिकवण व्हडी विछखेणायेन¹⁴ भगता सां जुआंव वा सां थिआगान आधारिली.

तिसरो दृश्टु जो आसा, कुडि, मनुशांचे विसाये,¹⁵ वा गूण. तो आमंच्यां सैबंप्रकृतिच्यां अवगुणां प्रमाणिं चालतां, निती परमार्थाक सुवात, प्रवेसु नदे जावनु, आपण्या मागिल्यान लोळैत हाडिताति: हो दृश्टु जो आस, तो नित्यकाल आमचो दुमालो करुनु, आमकां अळेता: कित्या सधा सर्वधा तो आमंचे सांगातिं आशिलल्या निमित्ति, ताका आमंच्यान सांडव नजो. येद्यां व्हडां विगनांतु आमचो आत्मो आसा, की जो दृश्टु आमकां वायट करिता, तो आमंच्या घरांतु वसता; येकोचि न्हय, पण आमंच्या हाडा, मासाक लागूनु आस. तरि येद्या निसांचरां¹⁶ दृश्टांनि आमचेचि भितरि वसूनु, आमचे भोंवंतो वेडो घालो आसतां, आमचोचि आमकां हुस्को, वा चिंता नास्तां, निद पडता कैशी? ताचेरि आड मजति वा उपाव दितल्याक सोदीनांव कैशे? जो आमकां पावतलो आस, तो येकुचि देव; आणी ह्या प्रस्ताया निमित्ति, ह्यां दृश्टां भितरल्या येकेका लागीं कोणी प्रमाणिं आमिं चालुंशें समजललें बरें.

पयलें, सैताना लागीं आमिं झूज देवनु, ताचें जैत घेवनु वर्तुंचें. दुसरें, संवसारा ठाय, ताचो हिशेबु नधरितां, बेपर्वा करुनु, ताच्या उतरा बोलारि चित्त नठेयतां, ज्यां वस्तुंचो तो प्रियेव करिता, त्यो पायांतळिं घालूनु, ताची लटिकि सुमुर्ति नपाळितां, येकाचि सत्यवंता देवाची सुमुर्ति सांभाळूनु जियेवचें. तिसरें, कुडी ठाय तिचें सुख संतोसु वर्जुनु, तिचिं उतरां, मातु गोश्टि नअयकतां, तिची वायटि कल्पना वेगिंचि पोरो घालूनु, ह्या निमित्तिं जितुली देवारि चुकि जांव शको, ते इतुलेय समय सांडूनु पळूनु पर्तुंचें. आणी येकि अचिकर्का आसुंची, जरिय हे तेग दृश्ट इतुले प्राप्त जाले, तरिय पुणु आमच्ये खोशये ब्रहित तांच्यान आमकां कांय करव नजो. कित्या जरि आमचो कोबुलार्थु नदे

14. विवेक बुद्धी - prudence.

15. इंद्रियां; कुडीची आस पर्गटायतले सांधे.

16. दया-माया नाशिल्लो निश्ठूर मनीस.

जांव, तरि सैतानाच्यान, संवसाराच्यान, आणी कुडिच्यान मात्र वायट करव नजत, आणी ह्या दृश्टांच्या हातांतुले सुटुंच्याक हें आमंचे आदिन आसशें जाणो जाललें बरें.

आमंचो आत्मो जो आस, तो येकु मनुश्य येका दुर्गकोटांतु, दारिवंठे डांपूनु, भितरि आशिलल्याचे परीं वर्तता,¹⁷ ज्या दुर्गकोटाच्यो चावयो ह्या मनुशान आपुल्या गळ्यांतु गांठूनु घाल्याति. येणे करितां भायल्या दृश्टां दुसमानांच्यान भितरि रिगव नजो, आणी भितरि आशिलल्यांच्यान अकिर्त भेदु करूनु, दुश्टां दुसुमानां लागीं वोंपव नजो, बगर ह्या मनुशान आपुल्ये खोश्येन चावयो वोंपूनु दिल्या ब्रहित तो सर्वथा वोंप नां. जरि हो मनुश्यु आपुल्ये खोश्येन चावयो वोंपितो, तरि ताका कितें म्हणतेंव? तो कोणारि अपवादु ठेयतो, बगर आपणप्यारिचि. तेणेंचि प्रमाणि आमंच्या आत्म्या ठाय वर्तता: आमिं आमंच्या आत्म्याचे खोश्येच्यो चावयो वोंपूनु दिल्या त्रैत, कुडिच्यान ताचेरि सर्वथा घातु करव नजो: सैतानाच्यान ताका आपुलो दासु करूनु घालव नजो.

17. ही उपमा नोंद करात आनी तांतली आनी ताचे फुडल्यो प्रतिमां नियाळात.

Pratica pera odia dafesta de Sancta Anna.
Tratase da Sanctidade dos Cazamentos

देवा मातेचे माये पवित्री सांत आनाचे परवणेची शिकवण

व्हारडिका संमंधी जालल्यांच्या कायद्याची गोश्टि केल्या -

विहाव¹ संमंधु जालल्यांनि स्रश्ट कायदे जे पाळुंचे आसति, ते दोनि: पयलो, आपणप्याचि भितरि; दुसरो, आपुल्या लेंकरूवां बाळां ठाय. ह्या इतुल्याची व्हडि देखि हौनु भग्तु ज्योकिं, वा ताची स्त्री सांता आना वर्तलिं, कित्या देवाचे व्हडी भ्रांतिन स्वस्तपणिं येकामेकाचे प्रती मोगान लागीं जिलिं;² आणी दवेमाता सधा आंकुवारि स्वामिणि मरी, तांचे कुशिं जल्मली: त्ये सदैवी कन्येक देवाचे शेवे ब्रहित कधिंचि ठेयली ना, बगर तेंप्लांतु व्हरनु, त्याचि स्वामया देवाक समपूनु दिली, थंय सर्वय शगुणांच्या अभ्यासा ठाय वाडुंच्याक.

व्हारडिक संमंधु जालल्यांनि आपुल्या प्रथमल्या कायध्यान चालुंच्याक, आपुल्यां डोळ्यां हुजिर नित्यकाल देवाची भ्रांति, ताचो मानु मानत्व, वा ताची शेवा भग्ति हाडूं काज, कित्या विहाव समंदाचो करतु जो आस, तो देव. ताणें आदांव आणी एवा, आपुल्ये कृपे भितरि आसतां, तांचे ठाय तो विहाव संमंधु आरंभिललो.

पण देवभ्रांती विण कोणिय येकि वस्तु बरवेपणिं आरंभ नां, वा सिधी पाव नां. स्त्रिये पुरुसा भितरि प्रतिमोहोय आसुं काज: कित्या भोव करुनु, विहाव संमंधाचो

1. विवाह, हाचें त्या काळावेलें कोंकणी तद्भव.

2. जियेलीं, हाचें एक पोरणें रूप.

साक्रामेंतु³ जो स्वामयान उप्राशिलो, तो मनुशां भितरि येकु सर्व संपूर्ण सांगातु जांवच्या निमित्ति, त्या सांगाता ठाय निजि मैत्रिका, वा इश्टागति आटापशी करूंच्याक. ह्या प्रस्ताया निमित्ति स्वामया देवान आधिपुरुसु रचिल्या उपरांतें, ऐशें म्हळें : मनुश्यु एकलो आशिल्लो बरें न्हय; ताचे सारिखो ताका सांगातु देंवुंया. विहाव संमंधु देवान मनुश्यकुळ तसूंच्याक उप्राशिल्लो; आणी ह्या प्रकारा वरौनु, मनुश्यउत्पति पिडयेन पिडी बरव्ये रितु परवडिन वाडौनु, संवसारू चडौंच्याक. विवेखु करका, की जावळि अस्त्री पुरुसु, आपण्यागेरि पुत्रफळ जांवचे इछेन जिताति, तावळि देवाचो वरू तांकां लाबता, भोडुव्या राफायेलान तोबियस भग्ताक सांगिलल्ये प्रमाणिं. म्होणुंच्याक हो विहाव संमंधाचो साक्रामेंतु बऱ्या नितळा अंतस्करणांन, व्हडा माना हुर्मतिन देवकृपे भितरि आसतां, आचारूचो; हें चुकलल्या निमित्ति, उधंड विहाव संमंध बरवेपणिं नंद वर्तनांति.

आणी येकि महा विटाळवंति वस्तु, जी अनुभावार्थी मुखे (जरि ते मानत्वाचे तरि) सर्वथा आचारी नांति. विहाव संमंधु करूंच्याक, बोलु भास जाल्या उपरांतें, इग्रजेच्या दारिवंठ्याडे, भृतारान अस्त्री करनु घेंवचे फुडेंचि, ताका आंगमेळु⁴ दिताति: आणी इतुल्या थोड्या माना मानत्वाचे वाप आसति, की सुकृता वा देवभ्रांती विण आपुल्या घरांतु देवाक रिगु देंवचे फुडेंचि, सैतानाक प्रवेसु दिताति; आणी आपुली धूव अस्त्री करनु दिंवचे फुडेंचि, तिचो मानु होगडावनु घालिताति; आणी उपरांतें आपुल्या घरांतु अस्त्रिये पुरुसा भितरि स्वस्त नां जावनु, सैतानान राज्य केलल्या निमित्ति, जे भोव अज्याप जाताति, ताचो प्रस्ताव हो : विहाव संमंधु जांवचे फुडेंचि स्पीरिता सांता आधिं, तांच्या अंतस्करणांतु सैतानु प्रवेसलो आणी व्हारडिक संमंधु जांवचे फुडेंचि आंगमेळु दिवनु, म्हापातक जोडूनु घेतलें देखूनु.

विहाव संमंधा ठाय भावार्थु, आणी विस्वासु आसूं काज, कित्या विहाव संमंधाचो गुणु, वा स्वभाव जो आस, तो उभय वर्गा⁵ विण हौं नये: आणी जितुलें ह्या वरि विपता, तें इतुलें परद्वार;⁶ म्होणुंच्याक सां पावलु म्हणता: सर्वय वस्तुं ठाय विहाव संमंधाक

3. पवित्र संस्कार, सातांतलो सातवो.

4. दादल्या-बायलेचो शरिर संबंद वा कुडीचें एकामेकाक मेळप.

5. दोगांय घोव-बायलेची जोडी.

6. परकी मनश्यांकडेन संबंद.

मानु देंवचो, आणी उभय वर्गाचे हांतुळण आणियेंकाचो संगु धरनु अपमाना घालुंचें न्हय, कित्या स्वामि परद्वान्यां, वा लंपटांक⁷ अखंडिति यादल दितलो. शेखिं अस्त्रिये, वा पुरुसान नित्यकाल घरवासु करुनु लागीं जियेंवचें, कित्या क्रिस्तांवांच्या विहाव समंदाक आणी वेगळोचाराक सर्वथा घड नां. देवान ऐशें म्होणु अर्थूनु सांगिलल्या प्रमाणिं, जांकां देवान येकवटिल्यांति, तांकां कोणाच्यान वेगळाव नजति: आणी सां पावलु म्हणता, हांव फर्मायतां, पण हांव न्हय, बगर स्वामि ज्ये अस्त्रियेक भ्रतारु परद्वारा निमिति आपण्या लागिंची पोरो घालिता, तिणें आणियेंका लागीं विहाव समंधु करी नास्तां रांवचें; ह्या प्रस्ताया निमिति, जरि अस्त्रिये पुरुसा भितरि परद्वारा प्रसंगिं वेगळोचारु जालो, तरिय पूणु पवित्री सुमुर्ती प्रमाणिं, जंव पर्येंत्र तांचे भितरलें येक जण मर ना, तंव पर्येंत्र हेराच्यान विहाव समंधु करव नजो.

दादुल्या, वा बायलेन आपुल्या कोपा, क्रोधा ठाय सोसवण आधारुंची, कित्या येणेप्रमाणिं, आमकां सां पेद्रु, वा सां पावलु ऐशें म्होणु उपशामिताति: भावांनो ! तुमच्यां अस्त्रियांची प्रति मोहो करुनु चाला; जेणे प्रमाणिं क्रिस्ता आमंच्या तारकान पवित्री इग्रजेचो मोहो करुनु, तिचे पासावत मरण पावनु, आपुल्या रगताच्या पुण्यफळा निमिति, पवित्रा वावतिज्माच्या उदकान, तिका निर्मळि करुनु दवरिली, तेणेंचि प्रमाणिं, भ्रतारांनि आपण्याक देखताति, तैशेंचि आपुल्यां अस्त्रियांचो प्रतिमोहो करुंचो: कित्या जो आपुल्ये अस्त्रियेक बरें देखता, तो आपण्य्याचो मोहो करिता; आणी अस्त्रिये पासावत, क्रिस्तु आमंचो स्वामि म्हणता: मनुश्यु आपुल्या मायेबापाक सांडित, आणी, आणियेकी सुवाते तोचि स्वामि म्हणता : भ्रतारांनो, तुमच्यां अस्त्रियांची प्रति मोहो करका, आणी कोपा क्रोधा चडूनु, तांचे ठाय निश्टुराय दाखीं नाकाति; आणी सां पावलु म्हणता : भ्रतारांनो ! अस्त्रियो अशगती देखूनु, थोरी विछखेणायेन, धिड भिड राखूनु, उलौनु बोलूनु, मानु हुर्मति दिवनु, तांचे सांगातीं वर्ता: आणी तांची चुकि वांकि, वा अग्न्यानपण सोसुंक जाणा; आणी अस्त्रियांक ऐशें म्हणता : अस्त्रियांनो ! तुमच्यां दादुल्यांक सायबांचे परीं, मानु हुर्मति दिवनू, भेयां भ्रांतिन चाला, तांच्या फर्माणा, उतरा बोला खालुंति जावनु, लिणि हौनु वर्ता, कित्या भ्रतारु जो आस, तो अस्त्रिये, वा सगळ्या घराचो श्रस्टु धनी; जेणे प्रमाणिं, क्रिस्तु आमंचो स्वामि पवित्री इग्रजेचो श्रस्टु शिरोमणी.

दुसऱ्या कायद्या प्रमाणिं चालुंच्याक, लेंकुरुवाळ्या वापान आपुल्यां पुत्रांक व्हडी

7. बायलांडे वा नायकिणीं, हेरा बायले वा दादल्याकडेन कुडी संबंद दवरतलीं मनशां.

सुशे⁸ हुशारिकेन बरवी रितु परवडी, वा शगूणु शिकौनु देवभ्रांती, वा ताच्या मोगा ठाय वाडों काज, कित्या जाणतो सालामांव ऐशें म्होणु शिकयता : लेंकुरुवाळ्यां वापांनो ! आपुल्यां पुत्रांक लाहानपणिं लेगिन, देवशास्त्रा सुमुर्तिच्या सांभाळा ठाय वाडैया. तेणेचि प्रमाणिं तुमंच्यां धुवांक लजे वोजे, कदरेन⁹ चालुंच्याक शिकैया; आणी तांकां हांसतें मुख दाखों नाकाति: आणी स्पीरितु सांतु म्हणता, जो बापु आपुल्यां पुत्रांक अप्रुवायेन वाडयता, तो आपण्यारि दृश्ट जोडूनु घेता, तांचे लागीं कोणुय येकु खेळु खेळता, परांपरिचे कश्ट, दुख उप्रासता. तांचे लागीं हांसूं, वा रडूं नाकाशि, कित्या उपरांतें कटकटा म्होणु दुख पावशित. प्रायेच्या भारारि कांय धुमाडि¹⁰ नकरुंच्याक, तुज्या घरांतु तांचें उतर, वा प्राप्ति चालूं देव नाकाशि; तांच्या कोपा क्रोधारि चित्त देवनु, त्या निमित्तिं कितें करुंच्याक अनुमानिताति पळे: लाहान आसतांचि, तांकां तुज्या उतरा बोला खालुते धरि; साट जेरबंद मारि, व्हड जाल्या उपरांतें, तुजो बेपवों करुनु, होळुवटावनु, तुका पांयांतळिं नघालुंच्याक, तूं तांचे बराबरिं कश्ट करि, तांकां बेठे नरांवच्याक¹¹ शिकय, कित्या बेठेली वरौनु भोवतेक वायट जें निपजता, तें निवारुंच्याक, वा चुकौंच्याक.

आपोस्तलु सां पावलु म्हणता : लेंकुरुवाळ्यां वापांनो! तुमंच्यां पुत्रांक कोपा क्रोधान चालूं दिंव नाकाति, बगर सर्वय शगूण अभ्यासूनु, पवित्री दौत्रिनी, वा देवभगती ठाय वाडैया: हाचो फळु जो लेंकुरुवाळ्यां वापांक लाबतलो, तो स्पीरितु सांतु, ऐशें म्होणु सांगूनु दिता: जो बापु आपुल्यां पुत्रांची प्रति करिता, तो तांकां उधंडी पावटीं यादल लायता; उपरांतें देरों देरीं हिंडनां जावनु, तांचो अनंदु भोगुंच्याक, जो बापु आपुल्या पुत्रांक बरी बुधि शिकयता, ताका समेस्त ताचे शगूण देखिलल्या निमित्तिं, मानु हुर्मति दिवनु, ताची तुस्ति करिताति.

पयली वस्तु जी वापांनि करुंची ती ही : आपुल्या पुत्रांक वायटी संगतिचे काडुंचे; समग्र खेळ वायले करुंचे, बेठे रांव देंवचेचि न्हय; हें जें आस, तें पुत्रांक पाडा नपांवच्याक मूळ. पाळण्यांतु लेगिन देवाचे भ्रांतिन चालुंच्याक शिकवण देंवची; फटी लटिकाचो कांटाळो धरिसो करुंचो; सर्वय वायटि रितु परवडि मोडुंची, देवाची आण,

8. जतनाय; सांबाळून; लक्ष दिवनु.

9. ही नाजूक गोड भास नियाळात.

10. गडबड; बंडाय; दुमाळो.

11. वेकार रावना जांवच्याक idle.

वा कोणूय येकु सोपुत, प्रमाण देंवची लुळि¹² संवय जांव देंवची न्हय; खावगे पोटारे निंदकर हौनु, सैतानाचें नांव मुखें नउचारुंच्याक अग्न्या उपाव करुंचो. ह्या इतुल्याकय आस्त्यांतु वरो उपाव जो आसा, तां हो बापांनि पुत्रां हुजिर उतरां, वा करणियां ठाय अंतर, वा वायटि देखि घेशी वस्तु आचारुंची न्हय, बगर भोव करुनु पुण्यपुरुशार्था, वा भग्तिन चालुंचें: व्हडी हाणविर्धिन आपुल्या पुत्रांक वरपा अखेराचें¹³ साळे, वा पवित्रि दैत्रिनि शिकुंच्याक. तूर्त इग्रजे धाडुंचे: लाहानपणिंचि देवाची पवित्रि सुमुर्ति आयकुंच्याक. ताची शेवा भग्ति. सुमरण चिंतन करुंच्याक लांवचे: कोणी प्रमाणि इग्रजांतु रावनु, मिस, वा देवाचें उतर आयकुंचें; येकांतिं बैसूनु देवाचें चिंतन मांडूंचें; वरुसा मधें उधंडी पावटीं कोणी प्रकारिं कोंफेसार जांवचें: हो इतुलोय अभ्यासु करुंच्याक शिकौंचें.

बापांनि आपुल्यां पुत्रांक अप्रवायेन वाडौनु, तांकां आपुल्ये खोश्येचे सायब करुंचे न्हय: कित्या तरणेप्रायिं जें बरें, अथवा वायट अभ्याशिताति, तेंचि नित्यकाल तांचे ठाय लागूनु येता. सर्वय वस्तुंक तो तो अनुमानिललो वेळु कालु आस, तो सरल्या उपरांतें, जें कश्ट भोगिताति, ते व्हड, वा ताचो फळु भोव थोडो. जो तारवारि बैसूनु वेतलो आस, तो ज्ये घडये शिड दितलो, ती घडी सांडी नां: वस्तिकारु¹⁴ आपुल्ये क्रशिको¹⁵ कालु बालांडी ना:¹⁶ शेतकामती, वोंपुंचो, शिंपुंचो, लुवुंचो, मळूंचो समैयो भायर पडूं नदे.¹⁷ तेणेंचि प्रमाणि बापांनि आपुल्या पुत्रांचे लाहानी प्रायेचो समैयो सांडूं नये. लाहान आसतांचि बरी बुधि, ग्न्यान शिकौनु चालौंचे, कित्या ही प्राय सरल्या उपरांतें, तांकां निट, वा शांत करव नजति. येणे करितां लेंकुरुवाळ्यां बापांक जो कायदो आसा, तो चालयल्यारि आपुल्या पुत्रांक चिंतिलल्या बरव्या, मानुपदा पावलले देखती.

12. वायट; पाडी - हांतली, ह्या उपदेसांची शिकोवण नियाळची.

13. अक्षर, हाचें तद्भव; साळ आनी न्हय शाळा.

14. भाटकार.

15. शेत खणून रोवपाचें.

16. सोडून वचूंक दिना.

17. ह्यो उपमेच्यो देखी नियाळात आनी तांतली चित्रभास पळेयात.

Pratica pera odia dafesta do glorioso Apostolo S.

Bertholameu

Tratase da moderacam dos Sinco Sentidos & das mas
inclinacoens

भग्ता सां बेर्थोलामेव आपोस्तलाच्या दिवसाची शिकवण
पांचां विसायां, वा सर्वय अवगुणाचे दंडणेची गोश्टि केल्या

भग्ता सां बेर्थोलामेव आपोस्तलु फेभावार्था निमित्तिं मार्तिरयु भोगितां, ताची पवित्रि काति काडिलल्या प्रसंगिं, ताचे कूडी ठाय जें वर्तलें, तें जे कोण वरव्या जेझुचे निज शिस जांवक पळेताति, त्यां समग्रां आत्मधांतू ठाय वर्तलल्या क्रिस्तांवांचो रूपकारू, जाणिं आपुल्या रगतमांसाची न्हेसवणी सोडूनु, आपणप्याकोचि सांडूनु, वर्तू काज, आणी, जेणे प्रमाणिं, सरपु दों फातरां मधें शिरनु नवी काति भोगुंच्याक, आपुली पोरनी काति सोडिता, तेणेंचि प्रमाणिं, क्रिस्ता तारकाच्या जिवंता फातरा वरौनु, आपुली कुडि दंडौनु, ताच्यां शगुणांची देखि घेवनु, स्वर्गिंच्यां मनुशाची न्हेसवणी न्हेसुंच्याक, संवसारिच्या मनुशाची काति सांडूंची,¹ कित्या आमंच्या प्रथमल्या बापा आदांवाच्या दोशा निमित्तिं, आमंची सैंबप्रकृति नासूनु, अवगुणां, अवलखेणां वरौनु, मनुश्यु अग्न्यानु, मुडु, मोनजाती सारिखो जालो.

म्होणुंच्याक जावळि देवान ताका पारायीजु तेरेंयाल² म्हणजे भूमि वैकुंठांतुलो दंवडूनु, ह्या दुखभरित भूवस्थळांतु घालो, तावळि मोनजातिच्या चामाची न्हेसवणी न्हेसयली. ती आमिं पोरो घालुंच्याक उपाव करूं काज, म्हणजे वायटां लखेणांची वायटि

1. ही प्रतिमाभरीत उपमा नियाळून घेयात.

2. पुर्तुगेज उतर, म्हळ्यार धर्तरेवेलो सर्ग.

भावना आणी विसायांचो³ वायटु अभ्यासु सांडूंचो. आणी जेणे प्रमाणिं आधिले सुमुर्तितु, आणियेकी विलाथेची येकि तर्नधाकुटी आंकुवारि, येका तर्नधाकुट्या देवप्रजेच्या हेब्रेवा लागीं व्हारडिक जातली जाल्यारि, तिणें आधिंचि आपुल्ये विलाथेची न्हेसवणी, आणी नाखुटां, वा केंस कातरनु, इजरायेलिचे प्रजेची रितू परवडिची न्हेसवणी न्हेसुंची आशिली,⁴ तेणेचि प्रमाणिं, जो आत्मो देवप्रती दुलबायेचो जांवच्याक आठयता, ताणें जी न्हेसवणी सैतानाच्या गुलामपणा, दासत्वा भितरि आसतां हाडितालो, त्ये आधिल्ये वायटी रितू परवडिची न्हेसवणी सोडूनु पोरो घालुंची; आणी उपरांतें सर्वय प्रकारिंची आडखळि, जी आमकां देवाची शेवा, ताची प्रति मोहो आडवारुंक शको, ती इतुलिय पाठीं घालूनु चालुंचे.

ह्या इतुल्याक आमचिं अवलखेणां, वा निर्गुण, जे आमंच्या आत्म्या ठाय धाडि धुमाडि करुनु, ताका कोणी ते दशे पावयतातिशें विवेखुंचें. पयली, कित्या मनुशाची सैंबप्रकृति विवेखिल्यारि, बुधि मति नांशिलल्यां मोनजातिंचे परीं अवगूणि; आणी त्या निमित्तिं, आमचें अंतस्करण, मोनजातिचे परीं, कोणिय येकि वस्तु आचारुंच्याक वोडता; आणी, जरि भूमिवैकुठांतु निती परमार्था खालुती हौनु चालिली, हय, तरि तें देवाचे आधिकृपे, वा शगुणां निमित्तिं: जेणेप्रमाणिं तिखें घांशिल्यारि झळझळेता⁵ वा उपरांतें थोड्यांचि दिवशिं कळंबिन भरता, ती कळंबि तिख्या सांगातिं सैंबिंचि वसता देखूनु. दुसरी, आधिपापा वरौनु, कित्या जरिय पवित्रा बावतिज्मांच्या साक्रामेंता वरौनु तें आधिपाप भगसता, वा गुन्यांवाची धगि काडिता, तरिय पुणु वायटां निर्गुणांचिं दांवां⁶ उरताति. तीं आमंचे अंतस्करणिंचिं देव स्वामि नकाडी जालो, त्यां वरौनु आमिं अदिकतोर लिण हौनु पुण्या पुरुशार्थाचो समयो मेळौनु, आपुले निज विस्वाशी वा शेवकशे दाखौंच्याक. तिसरी वस्तु, कित्या येकेकाच्या गुनेया वरौनु निर्गुण उचंबळ हौनु, जरि धाडि धुमाडि करिताति, तरि सर्व हारापता, कित्या जेणेप्रमाणिं शगूण आमंकां स्वर्गिं व्हरुंच्याक पाखुटे⁷ हौनु वर्तताति, तेणेचि प्रमाणिं निर्गूण, वा ख्याली

-
3. इंद्रियांचो वा देहधातुचो.
 4. ही हेब्रेवांचे चालीचेर आधारिल्ली उपमा नियाळात.
 5. ही आनीक एक जळजळीत उपमा पळेयात.
 6. वों - बियाणीं.
 7. शगूण, हे उडपाचे पाखटे म्हणपाचें रूपक पळेयात.

आपुल्या भारान आमकां खालुते वोडूनु, अग्निकोंडांतु घालुंच्याक भारू हांनु विपताति.

आणी जरिय कोंफिसांवा वरौनु, अथवा कोंफिसांवाच्या साक्रामेंताचे कृपेन, आमंचे गुन्याये भगसताति, तरिय पुणु त्यां गुन्यांवाची लुळि संवय, वा तांची समख्या उरता. जेणे प्रमाणिं येकी घागरियेक लागलली शतुपाणि⁸ येकिचि वेळे धुलल्यान नवचो, वगर उधंडि पावटीं नव्ये हाणविर्धिन धूवून पुशिल्यारि वेता. चौथी, सैतानु आमंचो निर्गूण उचंवळ करिता, कित्या येणे प्रमाणिं आमकां विभाडुंक पळेता देखूनु. पांचवी, संवसारू आमंचिं अंतस्करणां आपुल्यां वस्तूं ठाय रमशिं करुनु, नासुंच्याक भोव वळ करिता; म्होणुंच्याक आमिं भोव करुनु, ज्यां वस्तूं निमितिं, देवारि चुकूनु पाप करितांव, तांचिं कंदां मुळां हुमळूनु⁹ पोरो घालुंचिं.

आमिं कोर्णा त्यो वस्तु सांडूनु कुडि दंडांवची, ऐशें वरें समजुंच्याक येकि अचिरका आसुंची, की आमंच्या सैंव लखेणा ठाय दोनि भाग, अथवा दोनि वांटे आसति : येकाक नांव कोंकुपिसिवेल म्हणजे भावनादिकु गूणु, ज्या ठाय सह आचारणां आठापल्यांति, प्रति, खोशी, अनंदु, दुसुमानिक, आडायेपण, वा दुचिताय. दुसरो भागु, जाका नांव इरासिवेल म्हणजे क्रोधचारू, ज्या वरौनु आणियेकां पांच आचारणां निपजताति : क्रोधु, भ्रांति, निर्वाण, अभरवंसो, वा भरवंसो: हे समग्र निर्गूण आमंची प्रकृति नासलल्या निमितिं, आमंचे ठाय वसताति, आणी त्या प्रसंगिं, आमिं संवसारिकिं वस्तुं ठाय रमूनु पडल्यांव. देवाचे सुमुर्ती आड कनिश्टे वस्तुंची प्रति करनु चालतांव: अधिरी वस्तु भोगूनु, पेल्या मनुशाक डोळ्यांनि देखूं नशको जावनु आसांव. जितुलें आपुल्या आदाया प्रवेसाचें न्हय, त्या इतुल्याचिय वाट नकरूं: जाचे लागीं हांसतें मुख दाखौंचें, ताचे ठाय दुखि हांनु चालतांव, प्रस्ताया विण कोपा क्रोधा चडतांव, देवाची भ्रांति सांडूनु, मनुशाची शंख्या भ्रांति मानितांव, व्हडा निर्वाणान रचणारा स्वामयारि चुकि करितांव, संवसारिकि वस्तूँरि विस्वास ठेयतांव, वा आमंचे मुग्तिचो अभरवांसो मानितांव.

तरि येदे व्हड अवगूण मार्गा हाडुंच्याक, जो उपाव आस, तो देवाचें सुमरण, वा कुडिची दंडणा,¹⁰ कित्या देवाच्या अधारा सरनु, ताचें सुमरण चिंतन केलल्या निमितिं, आमकां निर्धार येता, की निर्गूणांनि चालिलल्यान, मुग्तिचें सर्व सुख नमेळो,

8. शतुपाणि = उदक व्हांविल्ल्याचें खत. उपमा आनी तांतली जिवंत प्रतिमावळ पळेयात.

9. ही रसरशीत प्रतिमा नियाळची.

10. दंडवण; मागून घेतिल्ले त्रास, mortification.

वगर देव जो आमंच्या सर्वय वरव्याचो निजु शेवटु, ताची प्रति मोहो शेवा करुनु, शगुणांनि चालिल्या प्रसंगिं लाबता, कित्या देवा ठाय आमचें सर्वय वरवें आटापलां. मानु मानत्व, ग्रेस्ताय, सुख संतोसु, वा निजि नंदनिक आसा, आमचे कुडिकोचि न्हय, वगर आमंच्यां आत्म्यांकय. हाचो प्रस्ताव जो आस, तो हो : कित्या जंय व्हडु आणी लाहानु, श्रस्टु अथवा इतरू आसा, थंय इतराची संपूर्णाय ताचे ठाय ना, वगर श्रस्टा ठाय आटापल्या. रचना आपुल्या रचणाराक पाळो देवनु चालता, आणी रेलिजियोजु आपुल्या श्रस्टा मंहताचे खोश्ये खालुतो¹¹ जावनु आस. आमचें सैंबप्रकृतिची संपूर्णाय कुडी ठाय नां, वगर आत्म्या ठाय मिरवता, ऐशें राया दाविदान म्हळें, की आपुलो आत्मो, वा कुडि देवा ठाय सुख संतोसु पावता.

ह्या वरि आमिं देहदंडणेच्या आधारा सरूं काज, कित्या जरि पातकी आपणप्याच्या विसरा पडूनु ख्यालि निमितिं, ताचो प्राणु कुडि हौनु वर्तलो, तरि कित्या पासावत बऱ्यां पुण्यवंतां ठाय भग्ती शगुणां, वा हाणविधीं निमितिं कूडि प्राणु हौनु नवर्तत? कित्या हिणु स्वामित्वा पांवच्या पाशिं, व्हडु दुर्बळिके कनिश्टाये पावचें जें आस, तें व्हड, वा महा संगिन.¹² ही निर्गुणांची वैदिका अवचित नजो, कित्या ज्या वायटाक इतुले आड येतले आसति, आणी आमंच्या अंतस्करणांतु वायटिवेचिं इतुलिं दांवां संचारल्यांति, की ताचो उपाव येकिचि वेळेन, येकाचि तंवकान करव नजो, आणी जी वैदिका¹³ भोवतेक काल लांवनु करिताति, ती भोवतेकी वेळु प्रत्येवा आदायाची जाता.

म्होणुंच्याक जो आत्मो पातकांतुलो उबठूनु, कृपेचे जिणितु येता, ताका चंद्राची वोपारि¹⁴ दिल्या. चंद्रु जो आसा, तो आपण्यावेलिं कुपां कैशेंचि पोरो घाली नां, वगर धिरिं धिरीं. म्होणुंच्याक हो हुस्को, ही हाणविधि, सर्व मनशिं आसूं काज, तूर्तातूर्त करनु न्हय, वगर आमचें समग्री जिणिच्या काला भितरि ह्याचि कार्यार्थारि आसुचें.

आमचें अंतस्करण नितळ जावनु, आमच्यां निर्गुणांक उपाव मेळत खेविं, सोंपेपणिं आमचें चित्त, मन, आणी विसाये, देवाचे शेवे ठाय निट हौनु चालताति. कित्या आमचें कुडिचे भायले गूण अंतस्करणिच्यां गुणांची आणी मनुशां ठाय परमार्थु वसत

11. सैंबाचे मांडावळीची रीत, ही उपमा दिवन कूड आत्म्या खालती म्हणटा.

12. कठीन; व्हडका ल्हान जावपाक भोव कठीन.

13. वैजकेचे उपाय - medical treatment.

14. सगळें तत्वगिन्यान आनी देखी उपशामु वोपारींनी वा उपमे-रूपकांनी सांगल्यात.

खेविं, तो सर्व चालयता. दो वस्तुंक कुडिचे भले गूण म्हणजे विसाये आत्म्याक उपेगा येती. पयलो, जांचे वरौनु दारिवंठ्या भितरि जितुलें संवसारंतुलें आत्म्या, वा कुडिचे जिणिक जाय, तें इतुलेंय पांवच्याक डोळे जे आसति, ते सैंबप्रकृतिचि वस्तु देखुंच्याकः कान प्रकृती वरूत्यो वस्तु आयकुंच्याक, कित्या भावार्थु कानां वरौनु अवगता. पण पापयांक कुडिचे विसाये जे आसति, ते मरणा वा पापाचे दारिवंठे, जांतुल्यान पाप आकारि वस्तुंच्ये सावळियेची खोळ¹⁵ घालूनु, तांच्या अंतस्करणांनि रिगता.

ह्यां वस्तु निमितिं, उधंड जण आपुल्ये कुडिच्या सुखा, संतोसा ख्यालिक वोंपताति. ह्या शारांच्या दारिवंठ्यांची जतन, वा राखण करूंया. झूज झगडें ... पडलल्या वगता डांपूनु ठेवूंया, कित्या तांतुल्यान मरण भितरि रिगता देखूनु; आणी विसायांच्या दारिवंठ्यान¹⁶ आत्मो संवसारांतुल्यो वस्तु निहाळूनु, ताचें सुख संतोसु भोगुंच्याक भायर पडता, आणी तो इतुल्ये पावटी भायर पडललो बरें न्हय, वा वरें दिस ना, कित्या घराक खान घालुंच्याक फुरसति दिता. म्होणुंच्याक येका क्रिस्तांवान आपुल्यां डोळ्यांचे दृश्टी ठाय चित्त दिवनु वर्तुंचे, संवसारिका बरव्याची स्वरूपाय देखिलल्या निमितिं, सैतानान आपुलें अंतस्करण चोरनु नव्हरुंच्याक, आणी रचणेरि दश्टि दिलल्यान, येका खिणा भितरि रचणाराक नसांडुंच्याक, वायटां पलितां, वा निंदकरां उतरां कान देवनु आयकुचिं न्हय, बगर पवित्री वस्तु, वा देवाचिं उतरां आयकूनु वर्तुंचें.

खाणा पिवना ठाय पंचामृतां सोदूनु, पोटाथा पडूं नाकाति; त्या वरौनु आत्मो, वा कुडि नासता, कित्या उधंडि विडा, वेथा, बळिक मुखारि सरनु, मरणादिकि बळिक जावनु, भलाय प्रणामु सरता; कित्या खर्गां भाल्यानि मेलल्या हौनु, भोवतेक जण पोटाथा पासावत मरताति.¹⁷ कुडिचें स्पर्शण, वा अटमटवळाचें सुख जें आस, ताका आमिं भोव करनु आंग काडूनु पळुंचें, कित्या कोणाय येक देहधातुचें सुख (विहाव समंधा भितरि वर्तता, तें वेगळें करुनु) महा पातकः म्होणुंच्याक थोरी हाणविर्धिन कुडि दंडौनु, व्हड प्राचित करनु वर्तुंचें, त्या निमितिं आत्म्याक व्हड फळु भोगता. पातकां

15. चड फोडून; भोंव घालून; बुराक करून.

16. अंतस्करणाचे दारिवंठे म्हळ्यार विसाये वा इंद्रियां, हें कितले सोबीत चित्रभाशेन मांडलां तें नियाळात.

17. हें खरेलें तत्वगिन्यान कितले सोबीत रीतीन मांडलां तें पळेयात.

गुन्यांवाचें देणें फारिक जाता, नवगतीं पातका नपडुंच्याक उपाव लाबता, उधंडि देवकृपा जोडता, आत्मो दृडावता, देहधातु ठाय कुडिक बंदु जावनु, तिचो तनु, तेज, बळ मोडता. आत्मधातुचे जिणी ठाय भग्विंचळु, वा प्रेमभरितु हौनु वर्तता.

Finis Laus Deo

सोंपलें. देवाक अर्गा दिंवूंया.

Joao de Pedrosa (1615-1672), son of Joao Fernandes and Antonia Pedrosa, was born in Coimbra, in the diocese of Leiria, Portugal in 1615, and came to Goa as a young man, having joined the Society of Jesus and been ordained a priest in Goa. He served for many years in the mission of Salcete, Goa and rose to become the Rector of the major Seminary of Rachol, (Raitur) Goa during which latter period he planned programmes of studies for the Jesuit novices with a tilt towards the study of Konkani and directed the work of evangelisation in the area. He died in Goa on 10th May, 1672.

His main claim to fame lies in his Konkani translation of the European classic of that time, Bernardino de Vilhegas' Castillian (Spanish) work entitled 'Soliloquios Divinos'. It was rendered into Konkani as *Devachim Ekangr Bolnnim*, and was published in Goa in 1660, the last of the Jesuit works of remarkable excellence to be brought out in that age.

Only a substantial part of it (and not in its entirety) is being included in the present publication, for constraints of space and economy as well as on account of the enormous difficulty in deciphering his complex sentences mutilated in the process of printing, which is not clear in patches. as a specimen of this type of writing, The publication of the entire work may have to wait for a later date.

जुआंव द पेद्रोझा (1615-1672), जुआंव फेर्नादिश आनी आंतोन्या पेद्रोझा, हांचो पुत, पुर्तुगालाच्या लेयरिया धर्मप्रतांतल्या कोंयिंब्रा शारांत, 1615 वर्सा जल्मलो. तरणाटो आसतना गोंयां आयलो आनी ताणें जेझुयित धर्मसंघांत प्रवेस घेतलो आनी उपरांत पाद्रिची दिक्षा जोडली. ताणें गोंयच्या साश्टी धर्ममळ्यांत जायतीं वर्सां

वावर केलो आनी रायतुरचे सेमिनारिचो, वा पार्त्री-प्रशिक्षण संस्थेचो व्हडिल जांवक पावलो. ह्या कार्यकाळांत ताणें पाद्री जातल्या जेझुयित धर्मसंघाच्या तरणाट्यां खातीर कोंकणी-प्रधान अश्यो अभ्यास-येवजण्यो आंखल्यो आनी त्या वाठारांतल्या धर्मप्रसाराच्या कामाचें संचालन केलें. तो गोंयां 1672 वर्साच्या माय म्हयन्याचे १०-वेर अंतरलो.

ताच्या वावराक किर्त फावो जाल्या ती भोव करून 'देवाचीं एकाग्र बोळणीं' ह्या 1660 वर्सा गोंयांत छापून उजवाडायल्ल्या ग्रंथा पासवत. जेझुयित धर्मसंघी बरोवप्यांचो हो निमाणेकडेन उजवाडाक आयिल्लो उत्तम असो ग्रंथ जावन आसा. तो म्हळ्यार बेर्नादीन द विल्येगस- हांणी मूळ काशतेल्यान (स्पेनिश) भाशेंत बरयल्ल्या "Soliloquios Divinos," ह्या ग्रंथाचें केल्लें कोंकणी भाशांतर. हांतलो चडसो वांटो (आनी न्हय सगलो) सुवातेच्या आनी काटकसरिच्या संकड्यांक लागून तसल्या साइत्याचो एक म्हत्वाचो नमुनो म्हणून ह्या ग्रंथांत उजवाडाक येता. त्या भायर कांय सुवातींचेर ताची छापणावळ निगूत अशी उठून येवंक ना, जाका लागून कांय कुडक्यांनी तांतलें मुळ बरोवप पालोवन गेलां वा बरें वाचूंक येना. हे पुराय साइत्यकृतीचें उजवाडावप फुडाराक दवरचें पडटलें.

देवाचीं येकांग्र बोलणीं - 1660

(हांतले कांय वांटे)

येकांग्र बोलणें पयलें

आवस्परू पयलो

स्वामया जेझु क्रिस्ताच्या पुण्यफळा खातिर आपुल्या अपरादांचो गुन्यांव भगशि म्हणु, आत्मो प्रार्थिता.

दुलबा जेझु, तुज्या गुणा सारिखे मजेवरि उपकार करिशी म्होणु, विस्वाशिं तुजे आधारिं आयलां, तुज्यां कणिवळां नेत्रांची¹ नदर मजेवरि करि गा, स्वामया, आणी मजो सांभाळु करुंच्याक, तुज्या डोळ्यां सरिशे हात जावूं दी. तुं मजो वकिलु, आणी राखेकु, मज्या प्राणाचो जामिनी.² तरि, स्वामया, मज्या भगसण्या³ खातिर तुज्या बापाक अखेपि मिनति करि, ह्या पासावत केती लाबु आमां दोगाकय येत, तुका अकळु⁴ न्हय.

हांव अपरादी⁵ आणी मुदलीं रिणी⁶ देखूनु, तूं जामिनी, मज्या दोशांचो परिहरू⁷ करुंक उभो राविलोशि म्होणु : ये अनाधसिध्दा बापा, ये सर्वहुकुमदारा देवा! तुज्या

1. तत्सम; दोळे.
2. फियांस, सुरक्षा म्हणून रावता तो = surety.
3. पातकां निवारुंक वा माफ वा माप करुंक.
4. नकळो; खबर नाशिल्ली.
5. पातकी वा अपराद करपी.
6. मुदलाचोच रिणांत आशिल्लो कित्याक पातक केलां म्हणून.
7. पुसून उडोवक; माफ करुंक.

चरणावरि मस्तक ठेवनु तुका शरण आयलां, मजें पाप माप⁸ करि, दातारा; आणी, जरीय तुज्ये अनंती करुणे दयेन मजेवरि कृपाळु हौनु, मजिं पातकां भगशि म्होणु, वेळोवेळिं हांवें तुजे लागीं मागिलेंय तरि, आतां खरी निति, वा नितिधर्माचो ठसो मागतां. तुं बरवो जाणांशि, अनुपमा स्वामया, की तुजो येकवतु⁹ पुत्रु, वा मजो स्वामि, जेझु क्रिस्त, आपणाप्या पासावत न्हय, बगर मज्या पातकां खातिर मरण पावलो. म्होणुंच्याक तें ताचें रगत जें आस, तें मजें, तें ताचें पुण्य माका फावो, आणी तेंचि रगत, वा पुण्य मज्ये सोडवणेचें मोल जांवचें कारणे, आपुलें डायज थिर करुनु माका दवरिलां.

स्वामया, मज्यां अपरादांच्या भगसण्या बदला, तें तुं पति¹⁰ करुन घे, कित्या जें तुं माका दिताशि, त्याचि हौनु सहज हांव तुका दितां; हांवें मागिलल्याय परस, अदिकतोर तुका अर्पितां; देण्यांय पाशिं अमित बावडितां.¹¹ तरि स्वामया, तुज्या पुत्राच्या मोगान माका भगशि, ताचेचि खातिर मजेवरि प्रसन्न¹² जा, आणी ताचीं अनदिन¹³ शेवा मजे ठायं मानि. मज्यां दोशां पाशिं मजो मोगाळु पुत्रु, मजो रचणारु, अदिक सायासलो¹⁴ देखुनु, ताची शेवावृत्ती, आणी तुजी अनंत करुणा, मज्या दोशां पाशिं अदिकि तुळन काय! हय, सत्य तर! तुजी प्राप्ति तुंटली ना, उणी जाली ना, आधिली करुणा सरली ना, तोचि शगुणु, तिचि काकुळति तुजे ठायं सधां नित्य प्रकासता, आणी ह्या गुणिं कितिकांक तुवें भगसूनु कृपेस्ति शृंजिली¹⁵ ! तरि माकाय भगसूनु सुखी करि.

जरि (उत्तमा स्वामया, आणी मज्या प्राणाच्या देवा) ते आधिले शेरणगत, तुज्या मोगाच्या तेजान, हर्कित जावनु, अनंदले होय, तरि आपुलो कोपु निवौनु मजी काकुळति करि, आणी मज्या दोशांचे अगोरिं¹⁶ माका घालूनु, तुज्ये समदृश्टी परतो

8. त्या काळावेल्या कोंकणी उतराची नोंद करात.

9. एकलो- एकसुरोच.

10. मानून घे, पुरतें म्हणून.

11. मेजूंक जायनाशिल्लें इतलें फारीक करतां.

12. ही भारतीय संस्कृतायेतले रीतीचें उतर पळेयात.

13. सतत रीतीन केल्ली.

14. निर्धारान वावुरलो.

15. न्हेसयली; नेटयली.

16. पातकां कोंडांत -हें आनी हेर रूपकां कितल्यो प्रतिमा आकाराक हाडटात त्यो नियाळात.

जांवूं दिवूं नाका. Interperaverunt Patres nostri.... तेदि कालिं, आणी आतां तुं तोचि तो स्वामि, आणी तिचि हुकुम, वा करुणा तुका आस; युगां वरुसांय तुजें तत्व पळटी नांति, विविदां परिंचो वेळु काल तुजे ठाय पलटून नकरी.

ये सवंसार तारका ! ये करुणे दयेच्या बापा, तुजें चरण माका हातासल्या विण, तांचे जंवळिंचो उपेखुं नाका. ये मज्या जिवाच्या जिवना! वैकुंठ नाथा! स्वर्गिंच्ये संपनिकाये, वा सदैवपणा, येद्या संपनिका आश्रम्यांतु कितिकां अती कुबेरां जावन गेलिं आसतां, हांवोचि चिंताक्रांतु, अनाथु हौनु आसां, ऐसल्या दैवाक चुकुंच्याक निर्मू नाका. तरि, मज्या देवा, उत्तमी झरी लागीं माका आपौवण केल्या संमंदिं, थेंवो भरि उदक मुखाक लावनु, तिचें अमृत नजेंवचें, आणी पतूनु मागुतेन तिचि चांगां लाहारां नमेळुंचिं! येदे निर्देव भोगणार मजे ठाय नदिवूं : ती जिवन झरि, स्वामया, लिपों नाका, किल्येनय डांपूं नाका, कित्या तुजें अश्रवचन अंतोड पर्येंत्र. जो तुका मालयुध्दी नसोडी आशिलो, त्या मालयुध्या जाकोबाच्यां घरिंच्याक तूं उगती, आणी जगसिद्ध करुणेची झरि जाशी म्होणु, पवित्र ग्रंथिं लिहिलां, Latin वाचूंक येना.

त्या जाकोबा सारिखो हौनु, स्वामया, तुजें अश्रवचन माका लाबौवेरि, आणी अखंडिता जिण्याक जें कृपेचें निर¹⁷ माका नपुरो, तें भोगी पर्येंत्र, हांव तुका सर्वथा नसोडिं. मज्या देवा, ही अति निमळि, वा नितळि झरि, सत्रां किलयांनिं जरि डांकून ठशिली, तरि ती तुका कोणा फळा येत? तिचें अमृत जळ प्रासन¹⁸ करुनु भोगुंच्या वग्ता, इतुली निश्टूरायेन उपेखुंचे भाशे, स्वर्गि हौनु सुश्टिवेरि थोरें सयाशें, आणी रगत सुयेदें मुख्य, अश्रमलोशि. कित्या ही झरि, स्वामया, हौ उगडपी करि, आणी आमां तृशाकांतांक¹⁹ तिच्या निजरोदकांन²⁰ तान निवोंकय पिवन करूं दी, नां तरि तुज्या ग्रंथाची शिरिं बोलिलली भाक²¹ वचन भांजि.²²

जरि झरिंकु आपण्या ठाय सुख मेळतें, तरि तिका आणियेकु कांयचि थोरु संतोसु न्हवतो, बगर आपुलेंचि पाणिं पिवन करुनु, सुख घोंट जरि प्राण्ये भोगिती,

17. उदक.

18. ही संस्कृत तत्सम उतरावळ देवाक लेखून उपकारायल्या ती पळेयात.

19. तशेंच तत्सम उतर; तानेल्ल्यांक.

20. नितळ, निर्मळ ताज्जे रसरशीत उदक.

21. भासायल्ली; भाकित केल्ली.

22. पुसून काड; काडून उडय.

तोचि तिचो परिपूर्ण संतोसु : ये जिवन पाणयाचे झरी! तुजें अमृत माका शेवूं दी, आणी त्या स्नेयाळां रत्नांच्यां लोटां मुखारि माका दवरूनु, थंय मजी तान निवय, तूं आपुल्यां शरणगतांक²³ देवमोगाच्यां लोटांनि तृप्त करिशी, म्होणु ग्रंथिं लिहिलां. *Torrente volumptatis tuae potabis...* जरि, स्वामया, समग्रां तृशावंतांक जी झरि²⁴ भोगुंच्याक उलो दिवनु अपौवणे करिताशि, तरि हांव आतां तानेन ताळो सुकूनु, दाविदाचे परीं तुजे लागीं आयलां, आणी ही तान मजी जी आस, ती आणियेकि न्हय, बगर तुजिचि,²⁵ मज्या देवा, तूंचि जिवित्वाची झरि देखूनु. आयो देवा, कदां मजें उधर, ह्ये जरिचें अमृत शेवुंच्याक पावत! आयो, मज्या प्राणा, तिच्या रत्नलोटाच्या मोगान कदां तृप्तु जाशी? *Latin...*

दाविद आपुल्ये विनवण्ये निमित्ति, अंतु पारू²⁶ नाथिलले उपकार भोगूनु, थोरू दैववंतु²⁷ जालो, वा त्यांवरि आणियेक नवे उपकार नसोडुंच्याक, तुस्ति, सुमरण करूनु म्हणता, की फाल्यां ते पुणतिं मागतलो म्होणु. *Latin.* तरि हें कैशें सोंसवत, स्वामया, हौ कोणी सुमुर्तीक ऐशें योग्य, की अतितांक उधारू हौनु, मजेचि ठाय आखूडु²⁸ जाशी! आणी समेस्तां ठाय मिति माप नाथिलले तुज्ये करुणेचे खेळ²⁹ प्रकासौनु, मजेचि ठाय तुजे उधरिचें प्रसवण कैसो सुकयताशि? समेस्तांक ताणी फुडांरुचे आधिं, आपवणें करिताशि, आणी मजो उलो नआयको जावनु, कान डांपिताशि! तरि, स्वामया, इतुली निश्टूराय धरूं नाका, तुजो कोपु शांती येवूं दी, उपेखितोचि रावूं नाका, मजी विनंति चित्त दिवनु आयक. आयक मज्या दयाळा, मजी प्रार्थना विथ्या³⁰ करूं नाका. ते खिळ्यांनि टोपलले उधार हात उचलूनु, तुज्ये कृपेच्या अश्रवचनाचो वरूशाव³¹ मजेवरि करि : ये देवमनुशाच्या हातांनो, तुमिं सगळ्या संवसाराक अश्रवचनाच्यां भरत्यांनि

23. शरण घेवपाक आयिल्ल्यांक.

24. देवाच्या मोगाक उदकाच्या आनी रत्नांच्या झरिचो लोट येता, ताका सर केल्या; रूपकां पळेयात.

25. देव भोगून घेवपाची तान; रूपक नियाळचें.

26. शिम-मेर; अंतु आनी पार.

27. भाग्यवंत; नशीबवंत.

28. हात-मूठ धांपून अनून दवरतलो.

29. ही चित्रभास नियाळात.

30. फुंकट वचूंक दिवूं नाका.

31. हें अतितायेचें रूपक नियाळचें.

संपूर्ण करुनु, जन गती पांवच्या कारणें कृशिं विळंबल्याति.³² Aperis itu manum tua etc....

तुजो हातु, स्वामया, माका दिवनु, ताची उमा घेवूं दी, तुज्या चरणांवरि कैश्या परीं लोळता पळे ! उछलि, उछलि, स्वामया, तो तुजो सर्व प्राप्तु हातु, आणी माका तुज्या दासाक, दोशां प्रसंगिं दुखवियोगान व्याकूळु, नेत्रगाळु हौनु शोक पडलल्याक, प्रसन्न वरु दी. आयो, जाका तुजें वरुदान लाबलां, तो केदो सभागी ! आणी ह्या वरुदानाचो अनुवांटे³³ नमेळलो, तो केदो निर्भागी. तरि, स्वामया, मजेवरि दयाळु हौनु, माका चोय, मजे विळाप आयक. जरि तुजें वरुदान येदें विस्तिर्न, वा अपरांपर, की श्रष्टिचो किंचित मात्र मुखे हाताशिता, तुज्या किर्णाच्यां जोतिंक, हौ तुका, मज्या प्राणाच्या स्वामयाक, कोणुय लिपसो ना. Non est qui... हेरि रचिलल्यां वस्तुं मधें, हांव तुज्या वरुदानांच्या अनुवांट्याक नरिगतां, येदो निर्भागी दुखरूपी जावनु कैसो वर्तू ! त्यो आघव्यो रचना तुज्या आधारान मानुं भोगिताति, आणी मजतिन जिताति. हांवोचि तुज्ये मजती विण दुआर्था³⁴ लोळूनु कैसो जियेवूं ? आघव्यो तुज्यां किर्णाच्या तेजान,³⁵ तुज्या आधाराच्या आलाशिन्धान तेजिकी, हौंसादिकी, आणी प्रेमभरिती जाताति, हांव येकलोचि तेजा विण अल्पशक्तु, त्या उजवाडा परूतो,³⁶ अंदकारें व्यापूनु, आणी मरणाच्यां अदभुतां काळ्यां कुपां मुखारि रावनु कांपतां, ऐसलो निश्टूर संखेतु मजे ठाय विपसो करुं नाका, मज्या स्वामया, चिंतनिं नाका, मज्या देवा, तूं सर्वय प्रकारिं बरवो, आणी तुज्यां अनंतां गुणां सारिखो आसतां, मजेरि कृपाळु जा, आणी जरिय ह्ये वेखिं³⁷ नघडो, तरि मजे, वा तुजे दृश्ट गर्वान मातूनु, उलासान कपटि देवशिती, की तुका मज्या आधारा, वा मजतिक घेवनु, हांव विस्वाशिं जिलो आसतां, अकृणें³⁸ पडलों म्होणुंच्याक, ऐशी निंदा नहौंच्याक, मजी काकुळति करि... Respice & exaudi me Domine Deus : ne quando dicat inimicus meus, prevalui adversus cum. Ps. 12.

32. हुमकळत रावल्यात; कृशिं म्हळ्यार खुर्सार.

33. फावो तितलो वांटो; आपणाक पडटा तितलो वांटो.

34. दों अर्थ-येवजण्यो नियाळून, कांयच थारावणी घेनास्तना.

35. ही आनी फुडली चित्रभास भोगून घेयात.

36. पेल्यान भायरो beyond; out of bounds.

37. हे विशीं, हाचें एक रूप.

38. दुर्भाग्य; वायट; अदृश्ट. misfortune; disgrace.

तरि स्वामया, त्या दुर्जनांच्यो चकटायो निवारूंक, तुजी कृपा माका दृडु करूं, ताची निसंचराय निवारूंक, तुजो मोहो माका धिर्येवंतु करूं, ताचें बळ निवारूंक तुजो प्राप्तिवंतु हातु माका राखूं, ऐशें करि मज्या देवा, ऐशें करि. ज्या कारणें तुका विनौवितां, तें दी, कळाव करूं नाका, थोडें माकां नपुरो, चड, आणी तुर्त दि. *Velociter exaudi me.* पळे, स्वर्गिंच्या राया, की कनिश्टायेन, दर बांदूनु,³⁹ आपुलें दान दिंवच्याक, तुका, वा तुज्या मानापदाक योग्य न्हय, बगर राजमहयमेच्ये व्हडिव्येन, तुका माप नाथिल्लें, महा समर्थ दान दिंवचें. तुज्या उत्तमा नांवा सारिख्यो करणियो, चांगी किर्ती सारिखे प्रकासवंत खेळ, आणी तुजी अनंति हुकुम जगि प्रसिध्द हांच्याक, ऐशें करूंचें कारण; ऐशें करि, अपरांपरा, कित्या तुजे हातिचें वरूदान लाहान न्हयेचि, बगर येदें व्हड, की मागिलल्याय हौनु अप्रमित दिताशि म्होणु, स्वर्गु प्रथुमि तुका वोळखूनु नित्यकाल तुजें स्तवन करूति.

39. हात कवळून; उण्या मापान.

आवस्परु चौथो

ज्या पापियांच्या मोगान करुणावंता जेझुचें मन व्यापता, त्याचि स्नेया खातिर, आत्मो ध्यानिं मनिं भगसणें प्रार्थिता, लालेणी करिता.

तुज्ये कृपेच्या आधारा जरि माका येवूं दी नांशि, स्वामया, तरि कितें करूंचें म्होणूनु सांग; कोणाच्या पोटांतु वचूं?¹ कोणा लागीं माका धाडिताशि? तूं वेगळो करुनु, कोणु तो मजी प्रति करितलो? हौ जाचो हांव अदिकु देणेकारु, तो केवीं तुजे हौनु आणियेकु मेळत काय? कोणु तो ग्न्यानु, आणी मोगाळु वैध्यु, तुजे पाशिं, मज्या दोशांचे घाय पेखीं जाणों; कोणु तो मज्यां वायटां कुकर्माच्या विखांरि निर्विखी जायत? तूं तरि बरें जाणशि, की आपण वेगळो करुनु, दुसऱ्या लागीं, मज्या अपरादाच्ये वेथे पिडेक वोशद नमेळुंच्याक तुवेंचि निर्मिलां. ऐसो जरि माका उपेखूनु पोरु घालिताशि, स्वामया, तरि मज्या प्राणाचो अखंडित नासु, आणी मरण अत्रिकेतसो दिसताशि.

जें पवित्र पुस्तकिं लिहिलां, आणी तुवें आपुल्या नांवाच्ये निशाणीयेन लिहिलां, तें आतां उपराटें विपतशें दिसता, कित्या तांतूं पातक्यांचें मरण न्हय, बगर तें आळाबंदा येवनु, कृपेच्या मार्गा आयल्या पुरो म्होणु तूं इछिताशि, ऐशें लिहिलां. तरि, तुज्ये कृपेच्या मार्गा माका हाडि, तुजे ठाय सधां जिवो हौनु जियेवच्याक, शांता जेझु, ह्ये वेळे काकुळतिसारु हौनु तुवें गुन्यांव भगसुंचो. येणे प्रमाणिं, इश्टागतिन चालूं या, तैसो तुका प्रति करितल्यां आत्म्यांचो सुफळु फळु भोगूं, आणी ह्ये प्रमाणिं, ते ऐशे तुज्याच मोगान व्यापूनु, तुजोचि प्रियेव करुनु, तुजी भक्ति शेवा करुंति. ये, कृपे भितरि आशिल्ल्यां आत्म्यांच्या कांता, ये मनुश्यातीच्या मोगाळा कर्था, जें हांव अखेपिं पातक्यांच्या मोगा कारणें तुजे लागीं लालेणी करुनु मागतां, तें जरि दिशी, तरि कैश्या परीं मनुशांनि तुजेरि विस्वासूं ये, साखि प्रतेव येता. मजी प्रति करि, आणी तुजी माका

1. हो कोंकणींतलो खाशेलो वाक्प्रचार नियाळात.

करुं दी, दातारा; येणे परीं म्हा पापरूपीं तुका शरण आयल्या पुरो, अनाधसिद्धिं तांचो संगु ताका, आणी तुजो तांकां भोगल्या पुरो.

सदैव सां पावलाच्या पुण्यान, जाका दुमालदाराचो² येकु पुण्यशिक्षु आपोस्तु केला. भगिणी मारिया मागदालेनेच्या पुण्यान, जी फुडें पापिणि वर्ततां, तुज्ये शिकबुद्धिन, अथवा धर्मान, पातकांचो कांटाळो मनिं धरुनु, तुजी ग्न्यानिं शिसि जाल्या. सांत आगुस्तिनिच्या पुण्या खातिर, जाका पातकांच्या अंदकारांतुलो, कृपेच्या उजुवाडा हाडुनु, इती कांतिवन्तु केलो, की सगळींये इग्रजेची दिप्ति जोति जालो, वा जैसो सुर्यु नखेत्रां मार्जिं³ प्रकासता, तैसो शास्त्र प्रविणां माज मिरवता. तरि स्वामया, हांच्या, वा ह्यां सारिख्यां पापयाच्यां पुण्यान माका पखि,⁴ माका सांभाळि. ये मज्या आत्म्याच्या मोगाळा कांता, मजो आठव करि, मजी माया अनाधसिद्धिं आसूं दी; कणिवळा जेझु स्वामया, माका उपेखुं नाका, उधासु करुं नाका. ये स्वामया, आपुलो कबुलार्थु दी, जांव म्हण, तुजेरि सुआडलां⁵ म्हण, सधां मजें दरुशण भोगिशीं म्हण, स्वामया; ऐसो मजो प्राणु तुज्ये शेवेक लागून, तुजो सधां जाल्या पुरो. येणें परीं आमां दोगांचें मनरथ संपूर्ण जावनु, पुरवल्या पुरो.-

-
2. पिडापीड वा दुमाळो दिवपी.
 3. माजार; मदकत; ही झगझगीत उपमा नियाळात.
 4. राख आनी सांबाळ to protect.
 5. बरें करुंक येवजितां.

आवस्परू पांचवो

आपुलो सर्व विस्वासु जेझु, ह्यो करुणेरि¹ आत्मो ठेवनु, अखेपिं ताचे लागीं
उदरगति मागूनु लालेता.

जेझु मोगाळा, आणी मज्या आत्म्याच्यां सर्व बरव्या; जैशिं समुद्र क्रमवितलिं
पाळांच्या² बळान बुडूनु, तळा वचनां जांवच्याक, थोरी कडे उतरताति, तैसो हांव
टाळणीयांच्या उचंवळा साघरांतु पडन म्होणु, भियेवनु, तुज्या मनाच्ये थिरी पेंठेरि
विस्वासूनु, तुका शरण आयलां.³ तरि तळा पडनां जांवच्याक, मज्या आत्म्याक
प्रकासाय, आणी उतरदिशेच्या नखेत्राचे परीं⁴ गतिची वाट दखय. ये, मज्या गन्याना
गुरू, मज्या अग्न्यानपणाचो अंदकारू फिटौनु, मजेवरि प्रकास⁵ करि, आणी कोणि ती
वाट, तुजी भेट माका जांवच्याक माका शिकय. येणेप्रमाणिं, मज्या भरवंश्याचें तारूं
निराशेच्या साघरांतु पडना जांवच्याक, आपुल्या हातगुणान⁶ सांभाळि. पण, मज्या
स्वामया, कितें करूं? कित्या सैतान, मजे जल्मवैरी, कानांतु मातूनु, तुज्ये करुणेरि
अविस्वासूंक, माका भगसणें, वा काकुळति सर्वथा नमेळोचि म्होणु सांगतोचि आसति.

Multi dicunt animae meae non est salus ipsi in Deo eius.

कोणि ती जाप दिवूं, स्वामया? कित्या, ते जाप दिवूं सांगताति, नां तरि माका
जिविशिं मारूंक दाव राखताति, पण मज्या आंगा मासाचे शेत कुटुके, रवे केलेय तरि,

-
1. हें जेझुचें प्रतीक नियाळचें.
 2. ल्हारां; हें उतर अजून गोंयचे दक्षिणेक घोळणुकेंत आसा.
 3. आमचे भोंवतणेक लागतलें हें सोबीत रूपक नियाळचें.
 4. उपमा पळेयात; जशें उतर दिशेच्या नखेत्रान बेलें शाराक बाळका जेझूक सोदूंक येतल्या
रायांक वाट दाखयल्ली, तशी दिशा मागता.
 5. हें विरोधालंकारान मांडिल्लें रूपक पळेयात.
 6. ही आमचे संस्कृतायेतली उतरावळ आनी हांतली प्रतिमा नियाळची.

तुजेरि सधा विस्वासान, दृश्टांचे दळभार मजेरि चालिलेय तरि, मजें मन धस्को ना जायत. तुजेरिचि विस्वासु ठेयन, मज्या तारका, कित्या तूं मजो मोगाळु जेझु, मज्या प्राणाचो तारकु. तुजोचि विस्वासु माका आशिल्यारि, अखंडिता शिला पडनां जायन. In te Domine speravi non confundit... तरि स्वामया, मजो सोडवणकारू जा, हौ तुजे जंवळिं माका घेवनु पखि, कित्या तूं मजें वोडण जाल्यारि, माका भें खंयचें? इंफेरनाचें⁷ दळभार मजेरि चाललेय तरि, हांव तांकां भिये नां जायन. Liberame Domine... Job. 17...

स्वामया, पळे, तुवें माका नितिकर्थु हौनु अगतीं⁸ घाल्या पाशिं, जरि दयाळु हौनु उधरगती पायशी, तरि तुजी अदिकि किर्ति प्रकासत : माका इंफेर्नांतु, मज्यां अपरादांक फावो ती ख्यास्ति दिवनु, घालुंक फर्माण दिल्या पाशिं, अदिकु मानु, सर्वय रचना तुका दिती. जरि उधारियेपणीं दयाळु हौनु, माका गति दिवनु, तुज्या अनंदा राज्यांतु माका पायशी, कित्या दया काकुळति तुज्ये प्रकृतिची करणी ख्यास्ति मज्यां करणीयां सरिशी माकाचि फावो, तूं जल्म दयाळु, आणी तुजे मनिं काकुळति वाडैया म्होणु, कोणाक अगम्यां?⁹ मज्यां अपरादां, मज्यां दोशांनि तुजें मोगाळ मन मजेरि निबर, निश्टुरशें केलें, नां तरि तूं निबराय, आणि निश्टुराय नेणतोशि; तरि, स्वामया, मज्यां अपरादांचें जैत तुज्ये कृपे ठाय घेव दी आणी तुज्या दयाळा मनाची काकुळति मज्या उण्या अंतस्करणाचे वायटिवे पाशिं बळकटि जावूं दी.

दाविदा रायान लिहूनु म्हळां तेणें प्रमाणिं, तुज्यां गुणां भितरि, दया श्रेश्टि हौनु वर्तता; तरि, मजे ठाय ती काकुळति, श्रेश्टाय, आणी मज्या मनाच्या कोटारी¹⁰ जैताची गुडी, तुज्ये करुणेक उभों दी.

स्वामया, आपुली कृपा, आतां येथें, आणी तेथें, अंतिं आपुली गति माका दिल्या पासावात, तुका कितें अंतरत? तुज्या अनंद राज्यांतु येकु मनुश्य मुक्तिभरितु हौनु पावल्यावरि, तें राज्य उणावत काय? की येकु पापी अदिकु इंफेरनांतु पडल्यावरि, ताच्ये ख्यास्ती निमित्ति कोणु आदाव तुका मेळत, विश्वव्यापका? येकाचो थोडो हिशेबु,

7. पुर्तुगेज उतर, म्हळ्यार नर्क; नरय; यमकोंड.

8. गती नास्तना; गती मोडून.

9. अगमो - फोडूंक जायनाशिल्लो गुठ.

10. ही प्रतिमा नियाळात; काँट हें कोंकणी उतर किल्लो, ह्या अर्थाचें.

विशेसु नां, अंतर इदुलें, तुजो लाब अल्पुसो दिसता, पण मजेरिचि सर्व प्रकारिं पडता, माकाचि सर्व लाबु, आणी सर्व नासु, मज्या अनाधसिद्धा बरव्या. साबारां पापयांक, जिवो आसतनां, ह्ये संवसारीं, तुजे साबार, पावला गणिके,¹¹ दुसमान जालेय तरि, तें नम्हणतां, तांकां गती तुवें दिल्या, आणी आपुल्यां सभांतु उंची सुवातेरि तांचिं शिंहासनां स्थापिलिय तरि, हांव तुजो इश्टु, तुजो शेवकु, तुजो दासु जांवक ध्यानि मनिं अत्रिकेतां म्होणु, थंय तुज्यां अनंदराज्यांतु इदुइदुलो¹² कोणुसो,¹³ कित्या माका दी नां जाशी?

तरि, स्वामया, आपण्या खातिर, तुज्या मोगाळा मना खातिर, हें करि, माका बोलु दिल्या विण, तुज्यां चरणांकडेचो उभट नां जायन, चांट नचलों: ऐशें घडो; हय म्हळ्या बगर तुका सोडी नां, हय म्हण दाखौनु, माका खोशी करुनु धाडि; ना तरि, तुज्या पवित्रा तोंडाचें येक बरें उतर, म्हणजे, तुका गति जायत. तें आयकुंच्याक, हांवें कितें करवें पडटा, सांग, मज्या बापा.-

11. कणकणीं; गणिके हें आंकड्या विशीं आनी मणिके, हें सारकाय दाखोवची वा उपमा दिवन.

12. हें नाजूक उतर भोगून घेयात.

13. कोनसो, हाचें साश्टींतले रूप.

आवस्परू सातवो

देवनिति आत्म्यारि येता देखूनु, तो जेझु क्रिस्ता लागीं, आपुलो जमानी जा म्होणु, प्रार्थना करिता.

ये मनुश्यातिचो मोगु करितल्या देवा, ये जेझु कणिवळा, आणी विश्वतारका! मज्यां पातकांच्या रिणा निमित्तिं, तुज्या बापाची निति मजेरि चालताशी मना हाडि, आणी रिणाची तिदवणी¹ करूंक माका शक्ति ना, बगर निराळो जावनु पडलां म्होणु, आणी मजो जिव मज्यां पातकांचें रिण तिदोंच्याक नपुरो देखूनु, निती प्रमाणिं, तूं मजो जमानी म्होणु, तुजे ठायं निति करुनु, तुजो प्राणु घेवूं पळेता. तुज्या बापाच्ये निती लागीं रिणपांगु खंडूनु माका सांभाळि. पण कटकटा, मज्या प्राणाच्या जेझु मोगाळा. हांवें केललिं पातकां तुजेरि पडलिं. आपुल्या रगतान तांचिं खतां भांजून, तुवें माका राखवो पडता, नां तरि कोणाच्या पोटांतु हांवें वचूंचें? सिरकुसिदार जाते वेळे मज्ये सोडवणेच्या मोलाचो पयलो अनुवांटो आपुल्या रगतान दिशी, जेत्समानी म्हळल्या मळ्यांतु मरणादिकी घोंकण्येन व्यापून, रगताच्ये हुमेन सर्वांग भिजून, दुसरो अनुवांटो जायत. खांब्याक बांदिललो जावन, पायांच्या बळान, रगतव्हाळ व्हांवन, तिसरो जायत. तुजें म्हा पवित्र मस्तक तिखट कांटे जावळि टोपिले, चौथो जायत. शेकिं, तुज्ये माणिक कुडितु जितुकें रगत आस, इतुकेंय क्रुशि जोडिललो जावन वरूशावन, मज्या पातकांचें रिण संपूर्ण तिदोंवत.

ये जेझुच्या अनंता मोगा! ये देवाच्ये खन्ये निती, पेल्याच्यां पातकां वरौनु जेझुरि तांचिंचि जाल्लयाचे परीं, कैशीं चालताशि? जरि जमानी कांयचि देवें नां आसतां, येवडी थोरि ख्यास्ति पावता, जावळि खन्ये देवनितिचो हातु यादले निमित्तिं ताचेरि पडता, कोणा आकांताक ताका पावत, वया? आयो देवा, ह्याचि आठवान सुधो सुकत वेतां,

1. बावडणी; फारीक करपाचें कार्य.

रगत सोंसता, मन मुरछ्यागत जावनु पडलां, आणी प्राणु धस्कला? जेझु मोगाळा, ये मज्या आत्म्याच्या प्राणाचे प्राणा, ज्या वरौनु प्राणु वायु माका भोगता, आणी जाच्या आधारा वेगळो जायत खेविं निर्जिव जातां, केदळां येवडी मोगाची साखि, इतुल्यो इश्टागतिच्यो खुणो, वा तुज्या पवित्रा रगताचे येवडे वरूशाव, जाच्या येका येवलमात्र थेंब्याक अंतु पारू नाथिललो प्रियेव फावो, हें इतुकें केदळां सोल्व त्ये रितून, बावडिन? समग्री तुज्यो रचना आनंद संतोशिं तुजी तुस्ति करूति, आणी मजी जिह्वा उत्तिर्न बावडण्याक अंता विण तुका वंदूं. *Benedicam Dominum in omni tempore...* ऐशें स्वामया सधांकाल करिन, रात्रि दिवसु तुजे पोवाडे वानितोचि² रावन. ये अमरसभे ! ये केरूबिस, आणी सेराफिस म्हळल्यां देवदुतांनो, देवाची तुस्ति आणी प्रति मजे वारिये करितोचि रावा, आणी ज्या मोगाच्या केंडांनिं तुमि व्यापल्याति, ताची माका येकि किटि पुणु दिवनु मजें मन जळशें करका.³

2. तुस्त गांवक.

3. ही चित्रभास पळेयात.

येकांग्र बोलणें दुसरें

आवस्परू पांचवो

देव विधकतु आपण्याक अंतरलेति म्होणु दुखां गाळुनु, आत्मो रुधन करिता, आणी ताचो कोपु निवोंच्याक आपण्याक ख्यास्ति लाय म्होणु लालेण्येची प्रार्थनाचि करुनु रावता.

आनंद वार्ता, दुलबा जेझु, आनंदि खबर, कित्या हांव शेकौनु तुका शरण येतां; तूं दूर पैसांतर आशिल्यारि, मजें जिणें सुफळ जाय नां: तुजे वेगळो जावळि जातां, कुडि जिवी आशिल्यी तरि, प्राणु कृपे वायलो जावनु मरण पावता, येणेपरीं सर्वय प्रकारिं मरता. तुज्यां डोळ्यांकडेचो कडें सरलों; ते तरि दोनि सुर्ये आणी मजे टेंकणे,¹ तुका देखुंक प्रकासूनु, गतीचो सुफळु मार्गु माका दाखैति. तांच्ये कांतिक चुकत खेविं, अंदकु जावनु, अंदकारांतु पडूनु, गति पंथु² देख ना जालों, आणी अंदारांतु चालतल्या अंदकाचे परीं अवाटे पडलों. मजें तत्व, मजें भाग्य, दैव दशा, गूण, लखेण, सर्वय ब्रथ्या गेलें, कित्या जाका तूं अंतरताशि, तो सर्वय ठाय तुंटकु जाता, ताका जिवो आनंदु, उछ्याव, हरिकु उलासु, संतोसु, तुजे विण खंयचो? तुजे वेगळो पाड जाता; ताका हेरी समग्री वस्तु भोगिल्योय तरि, तो येकलोचि, हौ शुन्यु जावनु पडता; तुजे विण संवसारु शुन्यु; जाका तूं अंतरताशि, तो दैनूय निर्भागी, फकिरु, भिकारी, सर्वय अतूरपणा खालुतो पडता.

आयो, मज्या प्राणाच्या देवा! आयो, दुलबा आत्मकांता, आशिल्ये चिंतेन गात्रां मोडूनु, थरथरां काळिज कांपता. तुजे विण कितें करूं? तुवें माका पैस केल्यारि

1. दोन रूपकां: सुर्या आनी टेंकणो. हांकां दोळ्यांक सर.

2. पथ; वाट; मार्ग.

कोणाच्या आलाशिऱ्या वचूं? मजो देव माका पाव नां जाल्यारि, कोण पावत? मज्या जेझुच्या आधारा खेरिज जाल्यारि, कोणु माका पखित, वया? कटकटा, माका पापयाक इंफेर्नाच्ये सर्व यातने पाशिं, तुजी वेगळिक जडि. स्वामया, माका उधासु करूं नाका, मज्या आत्म्याच्या कांता, वचूं नाका, माका तुजे वेगळो सर्वथा जांव दिंव नाका; जो वेळु तुज्ये कृपे वायलो जावनु पायलो, तो निर्फळु जावनु विथ्यां गेलो म्होणु, मज्या मनाच्यां अंतापांक मिति नां. तुज्ये वेगळो जायत खेविं, लोपलों, मजें सर्वस्व माका अंतरलें, आणी ज्यां ईडांनी तुवें मजो प्राणु शृंगारिलो, तिंवय अंतरुनु, कुकृपा जालों.

आयो, देवा, संवसारा राज्यांची प्राप्ति, हुकुम, ग्रेस्ताय, आणी संध्रमु माका अंतरलोय तरि, तूं माका अंतरनासल्याचे वोपारिक रजमात्र माका संतापु दिस नां जातो. कटकटा, केवडें मजें वेडेपण? केवडें मजें दैन्य? कोणें, तूजेरि चुकुंक, आणी तुज्यां उपकारांनि, तुजेरि संघ्रामु मांडुंक नवें मन हिमती घालें? स्वामया, हो अपरादु खेमा³ करि, कित्या अंदकु म्होणु चुकलों, अंदकु न्हय जाल्यारि कैसो येका स्वामयारि, जाच्ये हुकुमे खाल मजें सत्व रचलां, चुकतों? तुज्यां उपदेसां आड मजें चरण कैशें चालतें? आणी मजे हात कैशे हालते झोलते?

कटकटा, ज्ये वेळे हांव हरामकोरु शेवकु जावनु देवारि शिंतरलों,⁴ ती वेळ केती निर्देवी जाली? जीं वरूसां हांव देवारि चुकलों, तीं नजाललिं बरीं आशिलिं. देवकृपे ब्रहित जिणें, आणी दुकृत, इंफेर्नु आणी सुधें मरण,⁵ ऐशें मानुंचें. मज्या हांकाराच्ये हाँशे निमितिं, आतां नेत्रगाळु⁶ जावनु, ताचें खत भांजुंक रूधन करूंक केवडो प्रस्ताव? अंतु नाथिललें रूधन माका फावो, कित्या उण्ये रचनेच्या मोगाक लब्धुनु, आणी घातक्या ज्युदाची सरि टांकूनु, देवाक विकृत करुनु, ताची माणिक-कृपा माका अंतरली. ये, मज्यां निर्भाग्यां दोळ्यांनो, तुमिं रूधन करका, आरो पोरो दुखां घाळूनु, आपुल्या संतापाची साखि दित, रात्रि दिवसु मजो देव खंय आससो माका सांगो पर्यंत्र, रूधनाचो विसव घेवूं नाकाति. *Fuerunt mihi lacrimae panes die acnoste Deum dicitur mihi quotidie : ubi est Deus tuus.*

आयो, मज्या देवा, मज्या जेझु दुलबा, मज्या प्राणाच्या प्राणा! मज्यां पापदोशां,

3. क्षमा, हाचें तद्भव.

4. बंडु केलें; फितूरी केली.

5. ह्यो उपमा नियाळाल.

6. जाच्या दोळ्यांतल्यान दुकां व्हांवतात.

वा निर्फळां जालल्यां वरूसांचो आठु माका आठवत खेविं, मनाच्या चुरचुर्यांनु व्यापूनु, जीव थाच्या ना जावनु, मरूच्याडे पावतां, जिवाची आशा नां जावनु घोंकण्ये पडतां, मति भ्रमता, आणी मजो आत्मो कुडिंतुलो भायर सरूंक इछिता. ये सर्व बरव्या मज्या स्वामया! माका इती संगीन, आणी दैन्यवंतु कालु वर्तलो, ज्यांतु आवग्यां वस्तुं भितरि ज्ये वस्तुचो उणो किग्न्यानु प्रियेव हांव करि, ती तूं अनंता सुंधरपणा आशिली मुं? ऐशें घडूंये?

तो कालु मजेरि काळा पाशिं निश्टूरू. तावळि मजी खोशी⁷ आणी यादि तुजेरि कौटालां रचुंच्ये आशेन व्यापूनु, दोशांची झरि जावनु अविटी कल्पना, विटाळवंतु पापाचो उगडासु आणी अथांगि⁸ आशा मजे मनिं निपजायता. ये मज्ये निर्भागिणी खोश्ये, जावळि देवाची प्रति मोहो करी नाथिलिशि, तावळि तुजी व्हडी व्याप्तीकोणि! आणी तूं मज्ये यादी जावळि देवा रचणाराचो आठव पाठीं घालिताशि, तावळि कोणि तुजी येरजारि, कोणु तुजो हुस्को आणी उगडासूय, हाची साखि आणी अनंदती⁹ दी. ह्या अद्भुता अनार्थाचो कोणु तो भांजडो तुमच्यान दिवं येत? ये मज्यां आत्म्यां शक्तिनो, कोणा त्या सुधवांट्यान तुमिं आपुल्या रचणारा, आपुल्या तारका, आणी आपुल्या बापरि रचिलल्या अदृश्टाचें पाप भांजिश्यात? मज्या देवा, उधंडा प्रस्तायान तुजे मनिं कोपु मजेरि व्यापला, निती वरूतोसो तुजो कोपु उचारिता.

माका यादल निबरि लाय; कोणीयि तरि ख्यास्ति निश्टूरि जालीय तरि, मज्यां अपराधांच्ये वोपारिक अल्पशी¹⁰ माका दिसता, इंफेर्नाच्ये स्थाने, दग्दांच्याक अदिकतोरि याचना मज्यां पातकांक फावो. तरि, स्वामया, निबरि ख्यास्ति लाय, कित्या हांव कोबुल. माका कश्टावनु, मज्या मांवश्याचे रवे करुंचे. निति प्रस्तायिं दृश्टी पडत म्होणु जाप दिंवक, वाच्या नां, पण येकोचि तुजे लागीं लालेवनु प्रार्थितां, ह्ये यादले वरौनु तुज्या मनाचो कोपु निवौनु, शांतु, आणी दये काकुळतिसारु जा, दातारा; मज्या दूर्विखा, घाशीन तुज्या मनाचो कोपु निवतलो. तरि मज्या देवा, आणियेकी मातूंचें कारण आस? माका दंडय, हांव तुज्यां पवित्रां चरणाडे सपाट घालूनु घेवनु, लीण हौनु, तेंचि लालेतोचि आसं, दुखी विण माका ख्यास्ति लाय, हाण, जाळि, लाशि, आणी दुखी हौनु

7. खोशी आनी यादी, ह्या अमूर्त भावनेक मूर्तरूप दिवन मानविकरण केल्लें पळेयात.

8. थाव, खर नाशिल्ली; दर्याची चित्रभास अमूर्त कल्पना सजयता.

9. हें घडयल्लें उतर पळेयात.

10. उणीशी; थोडीशी.

मजें भस्म करि, कित्या मज्यां पातकांचेरि तुवें तुजे मनिचो कोपु संचरसो केलो म्होणु, त्याचि पासावत दुखवतां.

जरि मज्यां कश्टां, मज्ये घाशी, ख्यास्तिन तुजो कोपु निवत वचव नये, संतोसु जा, कित्या होचि मजो सर्वसंतोसु, आणी मजेरि तूं कोपारि आस पर्येत्र, हांवय आसंतोसारि रावनु रुधनोचि करिन. हांव गुन्यांवकारू म्होणु माका हाणूनु जिविशिं मारूनु फोडि, हांवेचि आपणप्यान पाप जोडूनु घेतलें Ego sum qui.... तूं, स्वामया, जरि कोपु धरूंचो सांडूनु, शांती येवनु मारू बरो देखशी, इंफेर्नाची याचना माका गोड दिसत, हौ याचना न्हय जावनु, मजें भाग्य, मजें दैव जायत.

येकांग्र बोलणें तिसरें

आवस्परू दुसरो

देव आपुलो आठौ करी नां देखूनु, आत्मो अखेपिं ताकाचि गाराणें करिता.

अनंता स्वामया, तुका आठौ नां! कैश्या परीं इजायियास प्रोफेता वरौनु माका लाहानु लेगिन वृदप्राय पर्यंत्र, आपुल्या खांक्यांतु घेवनु व्हरतलो आशिलोशि, म्होणु बोल दिला? Usque ad... आणी तुवें माका उदास करूनु, मजो आठौ करी ना जालोशि म्होणु, हांव तुका पुत्राच्या मोगान, गाराणें सांगत आसतां, तुवें प्रतिउत्तर दिवनु, ऐशें म्हळें : आपुले उधरिंच्या पुत्राचो आठौ मायेच्यान सांडव नां, आणी ती पुत्राचो उगडासु जर करीं नां जाती, तूं सधां मजो आठौ करितो म्होणु, मजें नाम ग्राण आपुले हातिं, आणी आपुले मनिं लिहूनु दवरिलें म्होणु. Et si illa oblita fuerit ego tamen non... तरि स्वामया, तुजें उतर कैशें सुफळ जालें? तें तुवें कैशें रूज केलें? ज्या पुत्राच्या मोगान आपण इती व्यापतां, ऐशें म्होणु तुवेंचि म्हळां, ताचो आठौ प्रघटाय नांशि? मजो विसरू तुजे मनिं पडुंक, कैश्या परीं विपतां?

तुवें तरि मजें नांव आपुल्या हाताच्या ताळथांतु लिहूनु दवरिलां, आपुल्या मनांतु ठेयलां, आणी ज्ये लिखण्येन हें लिहित लिहिलां, ज्यां खिळ्यांनि तुजे हात टोपिले, वा ज्या भाल्यान तुजें म्हा पवित्र कडवळ उगतें केलें, ती आणी ज्ये मशिन¹ हें मोगाळ लिहित जावनु आमंचे भितरि प्रियेवंतु खंडु² जालो, मजो आत्मो तुगेलोचि, आणी तूं मगेलो अडळकाल पर्यंत्र रांवच्याक, ती मशि तुजें अमोलिक रगत मुं? ह्या पारा मज्यां

1. मशि - मन लावन केल्लो कश्टी वावर - ताचेर आधारिल्लीं रूपकां पळेयात.

2. करार; कबलात; ताचे वेल्यान खंडाक दिलें on contract उलट दिसवड्याक on daily wages.

दोशांनिं माका पायलो : ह्ये अकृपे पाशिं आणियेकि संगिनि मजेरि येवव नां जालीः ये स्वर्गमंडळानो, मजे सैत मज्या दैन्याक रडा, आणी तुमिं, तारांगणांनो, मज्या विळापांक आपुले अश्रुपात येकत्रुनु, अंतु पारु नाथिललें रुधन करितोचि रावा; कित्या मागां देव मज्या मोगाची साखि दिवनु, इतुले उपकार माका करित आसतां, आतां मजो आत्मो अकृपाये आणी विसरा पडसो करुनु, ताचेवरि नदर करूंक पूणु काकुळति आठवो नां.

आहो जी, स्वामयां, दयाळा डोळ्यांनि माका निहाळि, इश्टा, आणी मोगाळा कांताच्या वेखान आपुलें हलाळित मुख माका दाखय. मज्ये कनिश्टायेक तुज्ये श्रेश्टाये ठाय रिगु जांवच्याक. तूं हलाळु, मोगाळु, आणी रिगु दितलोसो दाखौनु, मजे ठाय चाल, कित्यां, तूं अनुपमु, अपरांपरु, आणी हांव कनिश्टु, लाहानुसो विवेखूनु, तुजे लागीं उलौंक, बोलुंक माका काळिज ना. दुलबा मज्या जेझु, माणुसां परीं मजे ठाय चालः मज्या मोगा आणी हिताक मनुश्यु जालोशि म्होणु : मज्या मोगान जळंबूनु, आपुली व्हडिवी डेंवंवनु, जैसो मजो भाव बंदु, मजो कांतु पति, मज्या प्राणाचो इश्ट मैत्रु, आणी प्रति स्नेह्याचो संगी, सांगाती जालोशि, तैसो आतां तुजे लागीं ध्यानस्तु जावनु, उलौंक, बोलुंक, ती व्हडिवी डेंवय, थोरिव उतरि.

ये स्वामया, माका चोय, निहाळि, पळे, पाठि दिंव नाका, माका आपुलें मुखकमळ विमुख करूं नाका; कित्या आपुलें तोंड जरि माका लिपयशी, तरि मजेरि मरणाचें फर्माण दिलेंशें जायत, माका आपुल्ये अमृत दिश्टिन जरि चोय नां जाशी, तरि हांव मरण पावन, मेलल्याचे सुधचार माका करिती. *Ne avertas faciem tuam ame...* मजेवरि आपुल्ये अमृत दिश्टिन चौनु, आपुलो हातु माका जरी दिशी, तें नवल दिस ना जायत, तुज्यां हातांची करणी हांव देखूनु, आणी आपुल्या हातांच्ये करण्याक करणारु सैबगुणी तोखेता. ज्या माणुशान द्रखेवेलिंचो³ उदेगु केला, तो फुलत आणी फळत वेता देखूनु, आनंदें करितां प्रेमभरितु जाता, त्या कारणें बेत कातरुनु, सोलव तो वाळाव दिता,⁴ खणूनु ताची कृशिकामायस करिता, त्यो वाली नाश वच ना जावनु, कोण फागुर येवनु, बरें फळुंच्याक.

3. द्राक्षांचो वा दाखांचो मळो, तांतल्यो वेली आनी ताचो उदेग; हाची उपमा दिल्या ती पळेंवची.

4. सांकाळून वाडपाक उत्तेजन - आनी हेर दाखां मळ्याची बारीकसारीक वावराची खबर दिवपी बरोवप्यान केल्लो अभ्यास नियाळचो - बेल, वेल आदी.

तरि स्वामया, हांव तुजो ब्रखे मळो देखूनु,⁵ तैशी कृशि करि. Attende Domine de caelo & visita vincam istam quam ... हांव कनिश्टु आणी कृपाफळस्तु जांवच्याक, तूं कृशि करि, स्वामया, मना येता, तेणेंचि प्रमाणिं, वाळाव कातरि, माना, प्राणामा, आरोग्यपणाचो, हौ इश्ट-मैत्रांचो वाळाव कातरितलोशि, तरि जांव, हांव संतोसु सुखी, तरि हौं, हांव कृपा- फळस्तु जांवचे भाशे, दुखभरिती जालोय तरि, आणी तुजी हालारकोरि जोडुंचे भाशे साटी, संकिर्नु जालोय तरि, अथवा मरणय पावलोय तरि, कांय विशेसु ना. तुजे हातिं, तुजेरि चुक नां जांवच्याक, तुज्या मनगताची पुरवण पुरौंक, माका जरि मरण भोगत, तें सुफळ अनंदभरितु माका दिसत; असलो मृत्यु माका लाबल्या पुरो, कित्या तैसो पुण्यवंतांचो पारू, तुजी प्रति, स्नेहो करितल्यांक तैसलें मरण जेवां मेळत, तेवां जिणि आपण्याक मेळताशी मानिताति. Moriatur anima mea morte justorum. Num. 23.-

5. हें रूपक नियाळात आनी फुडें फुलून येतली प्रतिमावळ.

आवेस्परू पांचवो

मनाच्या चुरचुर्यान विश्वलोकिका, वा रग्तमौंशाच्या सुखाक लब्धुनु,
ठेकौनु नाडवलो म्होणु, आत्मो रुधन करिता.

आयो देवा, विश्व चाकरिये, आणी ताच्या लोकिका निमित्ति, कांयचि मनुशांक जोडि, लाब नां; लाब लोबु ये नां म्होणु, माका ठौकें जालें देखूनु, ताका धार दिवनु, तुका शरण आयलां. इती पर्येत्त्र संवसारभोग, रग्तमौंश्याचें सुख आत्म्याक दुखि दिताति, की तांच्ये सोधिक लागलल्या मनाक तिखटां कांट्यांचे परीं आयल्या पेल्यान टोपूनु दुखभरित करिताति.¹ ये वेड्या संवसारा, तुजो विस्वासु माका निर्फळु, हौ विखफळस्तु जालो म्होणु, माका केती आतां गमता. तूं दिन म्हळल्या ठाय केती ठकु ? तुजिं दिव्यदानां केती हिणां? तुजो दबाजो केती उणो जावनु, विथ्या वेता? तुजे भोग केवडें अतूर माका भोगा जायशें करिताति? तुमंचो प्रियेव केती मजे मनिं उणावलो? येंवक कितुलो विळंबु लायताति, आणी वचूंक धुंवराचे परीं उबताति, हें कैशें? ऐसो परिहरू संवसारू आपुली चाकरी करितल्यांक दिता; अथांग जिणें ऐशें फळता, जें अमृत पिवन सवर्न कुपी भरूनु, बाबिलोनिची कामतुरि स्त्री आपण्याक भुलतल्यांक दिता,² तें ऐशें कठूर³ जाता.

ये मज्या प्राणा, केती निर्फळा काजाक माका आपुलो मोगु तुवें लायलो? ये मज्ये जिणिच्यां वरूसांनो, इती अथांगां निर्भाग्यां सायबांच्ये चाकरियेक लागूंक माका कित्या भोगलें? ये मनुशांच्या पुत्रांनो, कंय पर्येत्त्र मजेरि नाडिवेन व्यापूनु, असत्य आधारिश्यात आणी लोकिकाक भुलश्यात : *Filli hominum usque quo gravi corde ut*

1. ही सगळी अलंकारीक चित्रभास नियाळात.

2. पोरण्या करारांतले घडणुकेचो उल्लेख आनी ती उपमा नियाळात.

3. विलय; पिड्यार, पाड.

quid diliga.... mendacium. पिसाळा संवसारा, बरे प्रमाणिं मजी नाशिलि नकरवी शेवा बावडल्या, तुजेरि विस्वासलों म्होणु, फावतलो फळु माका भोगता. तुका, मज्या सख्यांता देवाक, पाठी दिवनु, पेल्यां देवांक अनुसरलों म्होणु, तांची शेवा माका ऐशी फळता.

आयो, मज्या देवा, कैसल्या निर्देवा पावलों? मज्या देह्या हौ आत्म्याचो येकु पुणु गूणु घायेलु नजललो नां, कित्या समग्रा मजीं गात्रां आणी आत्म्याचे गूण माका पातकां सोडुंक, आणी तुजेरि चुकुंक सयासल्याति; तुका, मज्या देवा, पाठि दित खेविं, ह्ये अचांगी सांतांतु⁴ व्यारा⁵ निमित्तिं गेलों, हेंचि विश्वशेवेचें इनाम: विश्वा आणी कुडिची शेवा करुंचे आशेन तुजेरि शिंतलूनु, अदोगती⁶ पडलों म्होणु, ऐसली ह्या नश्टा नकुसानाची बावडण माका लाबली. कटकटा, केती निर्भागी जालों, तुका मज्या देवा पाठी दिंवक कोणें माका हिमती घालूनु, मजें ग्यान चोरुनु व्हेलें? मजें शर्म जावळि ऐश्यापरीं विलया⁷ गेलें, तें तावळि खंय आशिलें? काळोखाक तोखूनु उजुवाडाक भितालों, दिवसु अचांगु, आणी रात्रि चांगिशी मानितालों? जिणि असंतोसु, आणी मरण संतोसुसो म्हणतालों? इशी इशी विश्वसुखा, शी शी रगतमौश्याच्या विटाळवंता भोगा, तुमंचो खेव जांव: ह्यां मुखडां मरण पावलोय तरि, तुमंचे वाटे वचचि ना जायन, चुकलों, स्वामया, चुकलों, मजी करुणा करि, आतां तुज्ये कृपेन माका दिश्टि जाली म्होणु, मजे निर्गूण वोळखूनु, तुजेरि केलल्यां दोशां निमित्तिं अंतापूनु, आपुल्यें हर्धें आणी दोनिय पोले, दोंहि हातांनि भेतूनु,⁸ अंतु नाथिललें रुधन, मजें पाप परिहोर⁹ जाय पर्यंत्र, करितोचि रावन.

पण, स्वामया, हें इतुकें नम्हणतां, फुडां जरि मजी येवडी अशक्ताय विपत, की तुज्यां उजुवाडाच्यां किर्णानिं मजे नेत्र झांकुळती, इतुल्यां उपकारांक अनुपकारी जायन, मज्या देवाक पाठि देन, मजें सर्वय बरवें दुरायन,¹⁰ आणी पळूनु वचन. तरि मज्यां

4. सांत = वाजार; तितो.

5. वेपार.

6. त्रासांत.

7. पाड; विभाड.

8. फोडून मारुन.

9. माप, ना-नपश्यात.

10. पैस करीन.

प्राणाच्या गोंवाळ्या, माका राख; माका खोशी आशिलिय तरि, अदोगती वचूं दिंव नाका, वारिलल्या¹¹ चरवाक रिगु दिंव नाका, कित्या ताच्या स्परूशेणान, माका मरण दुभाव विण लागत.

आणी तुका पाठि दिवनु जरि हिंडपूटु जायन, तरि माका शेळावणी¹² मारि. येका आयकूं ये ऐश्या मोगाळा शब्दान माका आपय, आणी तुज्ये मोगाळी शेळावण्येक परतूनु, पाळो दी नां जाल्यारि, मज्ये पाठिं घेवनु, हातीचो टोणुपो उडानु, घटी मारि; माका घायेलु केलोय तरि, फार अमित मारि; हें विग्न माका भोगल्यारि, तूं गेंवरूं नाका, मज्या जेझु तारका, चिंतवत्यां अवघ्यां बरव्यां पाशिं, हें माका दैवशें मानि, स्वामया, कित्या तुगेलो जांवचे भाशे, आणी मज्या गोंवाळ्याच्या हिंडा भितरि चरूंचे भाशे,¹³ येवड्या हुस्क्या धांदान, आणी हाणविधिंन मज्या हिताक सयास त्रास कांटीतां, तुवें माका दंडयलोय तरि, घायवटु¹⁴ केलोय तरि, कोणु विशेसु? दग्द, परम गती दिसती, ख्यास्ति इनामशें मानिन, माका कश्टय, दंडि, शिख्या लांवक गेंवरूं नाका, ती शिख्या हांव आळाबंदा येंवचे भाशे, आणी तुजी प्रति मोहो अदिकतोरा सौरोसु रैवासान हांवें करूंचे भाशे.-

11. आडवारिल्ल्या; शिटकावन मना केल्ल्या.

12. शिळोणी; पिल्लुक.

13. चरवाचों, गोवळ्याचीं; हिंडाचीं चित्रां नियाळात.

14. त्रास, घाये, दंडणांची सांकळ रूपकांनी दिल्ली नियाळात.

येकांग्र बोलणें पांचवें

आवस्परू सातवो

देवारि चुकूनु अद्भुतु अन्यार्थु केलो देखूनु, आत्मो हिंपुटेवनु¹ रूधन करिता, आणी फुडां ताची प्रति करूनु सर्वथा पाप नकरि म्हणु दृडु निछेव धरिता.

ये मज्या प्राणा, येकामेकां भितरि, आमिं दोगय हिशेबु मांडूं या, इती अपूर्व देवमोगु, येवडिं दिव्यदानां, वा अगणित उपकार, जे देवा स्वामयान तुका केल्याति, आणी दिनप्रती करितोचि आसा, ते तुवें कैश्या परीं बावडिले? सांग, झडती दी. आयो जेझु मज्या, आयो मज्या प्राणाच्या सर्व बरव्या: ह्या आठवान, ह्ये चिंतेन व्यापूनु सुधो सुकूनु मरूंच्याडे पावतां, केती अचांगु, तमगुणी, केती तुज्या मोगाक अनउपेगी जावनु इश्टागतिचे रितू खेरिज वर्तलों; कित्या उपकार अकृतान बावडिले, आणी मोगु नाटकायेच्या अपमानान बावडूनु, तुज्या दिव्यदानांचे भाले तुजेरि विंदूंक केले. तूं मज्या स्वामया, सगळो, मजो मोगु करूंच्ये व्यापतिरि आशिलोशि आणी मजी सर्व व्यापति तुजेरि चुकुंक आशिली; तूं माका सधां नित्य उलो दिवनु आपयतोचि रावतालोशि, आणी हांव कानभायरें करितालों. तूं माका निहाळूनु दिश्टि दितालोशि, आणी हांव निर्भागी, तुका विमुखु जावनु पाठि दितालों. तूं सर्व रचने पाशिं उधंडी हाणविर्धिन मजो सांभाळु करितालोशि, आणी हांव अद्भुती वायटिवेन तुजी प्रति, तुजी भग्ति, शेवा, आराधूंक विसरबूलु² जातालों; मज्या रचणारा, तुजी शेवा करूंची सांडूनु, रचनेची चाकरी आनंद संतोसान करितालों.³

1. हुंडके-हुंडकेत रडून - sobbing.

2. विसरभोळो; विसर पडिल्लो = forgetful; absent minded.

3. चित्रभास, खास करून विरोधालंकार नियाळात.

हो अद्भुतु अन्यार्थु तुज्या देवारि तुवें आधारिला, मज्या प्राणा, त्या निमित्तिं ओजियास म्हळल्या प्रोफेताच्ये लिखणियेन, त्याचि देवा स्वामयान तुजें गाराणें लिहिलां, ऐशें म्हणू : Diligit Dominus filios Israel. ये भोडुव्यांनो (देवान म्हळें) ह्या अन्यार्था सारिखो अन्यार्थु तुमिं कदिंचि देखिलो? जो मोगु बापु आपुल्ये धुवेचो करिता, आणी जो स्नेहो कांतु आपुल्ये मोगाळी कांतेचो आचारिता, त्याहि हौनु आत्म्यांचो मोगु हांव करितोचि आसतां, तें मज्या दोळ्यांतु माती घालिताति. हांव तांची प्रति करितां, आणी ते मजी दुसमानिक नित्यकाल करितोचि आसति: हांव तांचि सोधि करितां, ते माका धिकरिताति; असलो अन्यार्थु कदिंचि कोणें देखिलो? येवड्या अभिनवा मोगारि, येवडो जाललो अनउपेगु कोणें देखिलो?⁴

पण आयो देवमोगाच्या अभिनवा? हांव ताच्या मोगारि इती हरामकोरू, ताच्या शास्त्रारि अभावार्थी, ताचे उपदेस सांभाळूंक इती हठरू,⁵ मंदु जालोय तरि, हें इतुकेंय नम्हणतां, देव मज्या आत्म्याक मज्या मयेमोगान जळंबूनु, आपौनु ऐशें म्हणतोचि आसा : मजेरि फिरुनु हरामकोरू जावनु अनउपकारी जालोय तरि, माका शेरण येवनु सर्व मनशिं अंतापूनु, गुन्यांव भगसूनु जरि मागशी, आणी हांव तुजो बापु, आणी कांतुसो उचारिशी, तरि तुज्यां पातकांचिं खतां भांजती,⁶ Ergo faltm amods...

आहो जी म्हा पवित्रां सेराफिनांनो,⁷ जे देवमोगाच्या उज्यान सधा लासताति, आणी तुमिं ग्यानवंतां कोरूबीनांनो,⁸ जे अदिका प्रकासवंता उजुवाडा माजिं सुर्याचे परीं मिरवताति, तुमंच्या रचणाराचें भलेपण आणी उधारियेपण विवेखूनु कैसो तुमकां भ्रमु लाग नां? ज्या अभिनवा मोगान व्यापूनु मज्या आत्म्या ठाय देव वर्तता, तो विवेखूनु, तुमिं कैशे अतोज पाव नांति! हांवें सर्वय अप्रसतायिं अवघें शास्त्र उलंगूनु, ताका पाठि देवनु दूर केलो, पण तो मुकें मनिं नधरितां, मज्या मोगाचो तृशवंतु जावनु, परतूनु आपुली प्रति करि म्हणू, मजे लागीं प्रार्थिता, आणी आपुलो बापुसो मानूनु, ताचे लागीं जरि गुन्यांव भगसूंक मागन, तरि तो सुखी अनंदा प्रेमभरितु हौनु, मजिं पातकां खेमा करुनु, माका आपुलां पुत्रसो मानित म्हणू, बोलु दिलो. Ergo falten amods voca me Pater meus.

4. विरोधालंकार पळेयात.

5. हट्टी teimoso.

6. पुसून काडू न उडयतात.

7. सर्गाविले आंज-भोडवे - seraphim - तांचो एक पंगड.

8. हेर भोडवे जे बुद्धीन भोवूच तीख आसतात.

तुंचि, मज्या स्वामया, मजो दयाळु, कृपाळु बापु, मजो मोगाळु कांतुसो सर्व मानशिं
जिविं भाविं उचारितां, आणी आजि पर्येंत्र तुज्या मोगारि अनउपेगी जरि जालों, आणी
सोल्व त्ये रितूनु तुजी भग्ति शेवा जरि केली नां, तरि आजि लेगिन तुजीचि भग्ति शेवा
करितोचि रावन, आस इतुक्या आत्म्याच्या शक्ती धिरान, उतरां, करणियां वा मनशिं
तुज्या मोगाची सादृश्टि साखि जगत्राक दाखयन, तुज्ये खोश्ये प्रमाणिं नित्यकाल
चालूनु, इदुलो दोशु पुणु, तुजेरि आचार ना जायन, आणी तूं मजो बापु, मजो मोगाळु
कांतु, मजो देव, मजो रचणारू, मजो दुलबु तारकु म्हणू, वा समेस्तां हौनु तुकाचि मोगु
फावो म्हणू, रात्रि दिवसु तुजी भग्ति शेवा वा प्रति करिन. ये मज्या देवा, आपण्या
खातिर, आणी मज्या हिताक, इतुले सयास कांटिले म्हणू, वा आपुल्या बरवत्त्वा
निमित्तिं, मजी प्रति करि आणी आपुली प्रति माका करूं दी. ये मज्या कांता, मजो स्नेहो
करि, आणी आमि दोगय इश्टागतीन चलूंया, मजो अनंतु मोगु करि, आणी पर्वगतीच्यान
अनंदराज्यांतु एकामेकाक गोळो-वंग देवनु, येक अनंतपण परिर्येंत्र येकामेकाचो मोगु
करूनु, सुखी सुखार्ति, तूं मगेलो, आणी हांव तुगेलो जावनु नंदूं या.

Hortus Indicus Malabaricus - 1675

(मलबारांतली भारतीय बागायत) ह्या ग्रंथांतलें

20 आब्रिल, 1675 दिसा दिल्लें

कोंकणी प्रमाण-पत्र

“स्वस्ति श्री शालिवाहन शक १५९७ राक्षस संवत्सर चैत्र बहुळ १० कोचि राजपाटणीं बैसिके रंगभट तथा विनायक पंडित, आपू भट, तेग वैद्य तानीं कोचिचो कुमदोर आंड्रिकि फांड्रे, त्याचा निरोपान ह्या मलबार देशांतु आशिले औषधमात्र वृक्षवालि झाड खंड ओळखतल्या मनुश्याक मुसारो देवुन ते ते गांवांतु पेडवून तिं तिं वोखद आणवून त्यां त्यां झाडांचें फल फूल पान बीज समस्त त्या त्या रुतुकाळावरि संपादून तीं तीं चितारिलीं. त्या उपरांत आमीं आमगेल्या वैद्य ग्रंथाच्या निघुंटा प्रमाणीं त्या त्या औषधाचे गुण वा अनुभवान जो जो गुण आमकां कळेलो तो वा त्या ओखदांचीं नांवां पळेवनु आजि दोन वर्ष सकाळीं सांजे आमीं लागिं रावुनु हो लिब्रु संपादून दिला. तें लटिक म्हणुंच्याक नज अशिं म्हणुं आमि आमंचि निसाणि कर्णु दिली. हें सत्य म्हणुं मानुचें जाइद म्हणुं नागर बरपान हें बरवुनु दिलां. निशाणी - श्री. रंग भट्ट, विनायक पंडित, आपुचे ओप...”

सुनिश्चिती कानि वदन्त गक १५६७ गहममवसर वेम बहुवर्ण के।
 श्री गङ्गा पाटली वेमिके रगन्द २ वावि नायक पधित आम्पु वरता वेद्य
 तानि कोविदा कुमरोर आदि कि कांटे त्या ना निरो पान ह्या मनवा रेखा
 पुआवि। ने ओषधम ररसवा मिश्र १५७७ गुण रते त्या मनुष्य लु
 सारा देवतु वेते मः वा तु षट् वृत्ति नि वमर आण वून त्या त्या १५७८ वे २
 कृन् पान वीत मम मसाया तुलु काना वरि मफा दू नति ती विलिप्ती त्या १॥
 १॥ आम्पि आम्पे त्या वेद्य पे वा वा नि ची १॥ पमणी त्या या ओषध वा पुण
 वा पुन १ गज हो व्रो गुण आम्पका वे ज्ञाता वा त्या आखरी ना व १२ ३७
 आम्पि वनि र्वर्म का पि पात्रे आम्पि नागि १३ नुद्द निचु मण्डू न दिन्वते न
 दिक् अ विहणुं वा कन ३ अ विहणु आम्पि आम्पि नि पाण्डु र्विमी
 ते वत्य कणु मो नु वे जा इ दक्षणु ना गार वण न द वर वृत्ति नि श्री

गगमड

विनायक वरिण

आम्पि वेद्य

GLOSSARY

OF SELECT OLD KONKANI VOCABULARY

culled from the old Konkani texts

(Old Konkani, Modern Konkani and English)

अ

अकळित = नकळ आशिल्लो = unknown

अक्रादुंक = दुखाची तक्रार करुंक = to wail against

अकृर्न = वायट दशा = disgrace; misfortune

अखटाव = चुरचुरे = compassion

अखेर = अक्षराचें तद्भव = letter of alphabet

अखेपाय = परिणामकारक; प्रभावीपण = effectiveness; efficacy

अगम = फोडुंक जायनाशिल्लो गुठ = impenetrable secre

अगणित = मेजूंक जायना इतले = countless number

अग्निकोंड = उज्याकोंड; यमकोंड; नरक = hell

अग्निपूर = नर्क = hell

अर्गा = धन्यवाद = thanksgiving

अचलचाली = वांकड्यो चाली; कर्तुपां; करण्यां = bad actions; activities

अचर्ये = चमत्कार = miracle; wonder

अचर्येवंत = अचर्ये करपाची तांक आशिल्लो = miraculous; miracle-worker

अचिरकाय = लक्ष = attention; notice

अजगळाय = लापिटपण = mischief

अजिरांवर = अमर; चड औख्य = long; immortal life

अजूग = दुख-त्रास = tribulation

अटमटवळ = अप्रामाणिकपण = dishonesty

अडळ = अदृढ; अस्थिर = not firm; infirm

अडळकाळ = बदलतो; थीर नाशिल्लो काळ = changing; unstable time

अणखूंक = तोंडार मारूंक = to throw on one's face; to fling

अतिबारी = आडो; आडबारें = obstacle

अतुस्ती = अवमान = dishonour; bad name; defamation

अतुर = अन्दिल्ली स्थिती; कातरींत पडिल्ली स्थिती = tight position

अतोज = अज्याप = surprise

अर्थावणी = फोडणिशी = interpretation

अथिरपण = अस्थिरताय = instability

अर्थि = अपुर्बाय = esteem; affection

अदिकतोर = चडूच; भोवूच = additional; surplus

अदृडी = दृड नाशिल्ली = infirm

अर्दास = मागणी = request

अनमधु = भरपूर जेवणा-पुर्वण आशिल्लो = affluent in food supply

अनळे = रंजन; मौज = entertainment

अनाधसिद्ध = सासणाचो = eternal

अनिमान = भलायकेन बरो नाशिल्लो बरो जावप = to heal; to restore to health

अनुवांटो = फावो तो वांटो = applicable share

अनुपराधी = अपराध नाशिल्लो = innocent

अनुमानूंक = बेत करूंक; येवजूंक = to intend; to propose

अनंतपर्णी = अंत जायनासतना = infinitely

अपजांवक = त्रास दिंवक; भौनभौन तुकलांवक = to harass

अपरंपार = सुमाराभायलो = infinite in quantity

अपाळो = उतराक पाळो दिनाशिल्लो = disobedient

अप्रस्तार्थि = संदबंद नासतना = irrationally

अप्रुबि = अपुर्बायेची = endearing; affectionate

अबद = फाव न्हय तें = reprehensive; inappropriate

अविश्ट = अज्याप; अचर्ये; नवल = wonder; miracle

- अभरवंसो = भरवंसो सोडिल्ली स्थिती = hopelessness
 अभ्यांतरिं = भितरल्यान; पैशिल्ल्यान = from the inside; from a distance
 अभ्यासु = भौनभौन केल्ली करणी = practice
 अभ्यासु = कामाक लागतली मुस्तायकी; साधन-सामुग्री = accoutrements; equipment
 अभिनवी = दाखौन दिवपाची नवलां करणी = exhibitionist act
 अमित = मेजूंक जाय नाशिल्लो = innumerable
 अमोलीक = जाचें मोल करूंक जायना असलो = invaluable
 अमंगळ = वांकडे चालीचो; अपवित्र = ill-behaved; profane; irreverent
 अरचित = रचूंक नाशिल्लें = not created as yet
 अलेणें = भौन भौन मागूंक; बेजारूंक; तुकलांवक = importunation (frequent)
 अवकळा = अपमान = affront; indignation
 अवकाळु = वायट मौसम (वातावरण/ हवामान) = bad weather
 अवचित = अकस्मात = all of a sudden
 अवाटे = आड वाटे = irregular path
 अविटु = हळशिकावणी = filthy; dirty
 अशिरू = अरुंद = narrow
 असमसास = गर्दी; लूट = crowd of people
 असुध = रगत = blood
 असंख्यातु = मेजूंक जाय नाशिल्लो = innumerable
 अळंगुली = ल्हान-सान; सुपुल्ली = tiny; restricted
 अंताप = दुख-कश्टान बेजारिल्ली स्थिती = affliction
 अंतुपारू = निमाणी शीम = limit
 अत्रिखेंवक = आंवडेंवक = to yearn; to pine for
 अत्रिल्लें = closed in a fist

आ

- आखुड = धांपिल्लो = enclosed
 आग्र = तोंक; पोंत = point; end

आगरावंक = आगरो करून सांगूंक = to insist

आचारण = चलणूक; वागणूक = behaviour; demeanour

आचारूंक = करूंक; वागूंक = to do; to behave

आटापूंक = भितर घेवंक; आस्पावंक = to include; to incorporate

आडखिळो = मोख = target; aim

आडवारणी = आड घालतली करणी = forbidding action

आत्मधातू = अध्यात्मीक बळ = spiritual substance

आत्मजु = निजाचो; कायद्याचो = legitimate

आदाव = फायदो; येणावळ = profit; income

आदाय = आदार = assistance; help

आदिनपण = स्वादीनताय = independence; freedom

आधिपाप = आदिम/ पैलें पातक; मूळ पातक = original sin

आपतुस्ति = आपणालीच तुस्त = self-praise

आपआदिनपण = सुवादीनपण = sovereignty; independence

आप करूंक = आपल्या पाख्या खाला घेवंक = to take under one's wing

आपखोशी/श्येन = स्वताची खोशी = own will; voluntarily

आयंस = हांयस = bait

आयतिका = वेवस्ता = arrangements

आराटी = बदनामी; निंदा = defamation

आरूडूंक = घोडचार चडून बसूंक = to sit on horseback

आविळतु = अंदून उरिल्लो = cribbed; squeezed

आवस्पर = अध्याय = chapter

आसरावणें = आसऱ्याक धांपणें = cover for shelter

आळांचु = विचार-विमर्श = consultation

आंकणु = जोडियेचो एक भाग (घोव - बायल); आंकडो = link; spouse

आंकणो = कांत; घोव = spouse; husband

आंकुवार = आंकवार = virgin

आंगकिळस = आंगाक क्लेश; कश्ट = bodily pain; suffering

आंगठाण = आंगापांगाची आंगलोट = body build

आंगवर्ती = आंगापांगा सैत = physically; bodily

आंगुळिं = बोटां (हाताचीं) = fingers of the hand

आंगमेळु = आंगाक आंग मेळप (संभोग) = sexual contact

इ

इडां = वस्ती - दागिने; भांगरा वस्तू = ornaments; jewellery; gold items

इदुली = इल्लीशी = a little; wee bit

उ

उकळंबांवक = हुमकळांवक = to keep hanging

उकडो = कुडीन म्हेळो; बुरसो; हळशिकावणो = dirty; filthy

उक्रासु = हापापपण = greed

उखनेखी = उस्तून सोदपाची करणी = enquiry; investigation; excavation

उचित = फावो तें = appropriate

उठाउठीं = ताकतिकेन = hurriedly

उणांवूक = उणो जावन वचूंक = to lessen; to diminish

उदेमु = वेपाराचे संबंद; वेवसायिक वावर = trade relations; business

उदेगुंक = रोपूंक = to plant

उधरण = साफ-सफाय; तारण = clearing away; salvation

उधरूंक = तारून हाडूंक = to save

उपरारें = उरफारें; विरोधार्थी = opposite; antonyms

उपजूंक = जल्मा येवूंक; वयर सरूंक = to emerge; to be born

उपशामु = देखादेखी बोध = edification

उपेखूंक = सोडून दिंवक; नाकारूंक = to neglect; to disown

उबटांवक = उठून उबो जावंक = to sit up & stand

उमटावूंक = वयर ये सारकें करूंक = to arouse

उलगेंवक = सांगणेक पाळो ना दिंवक = to disobey; to disregard

उद्यापन = माखणी = consecration

उसरापु = स्राप काडून घेवक आनीक एक सांगणी; उःशाप = counter-curse

ओ

ओरासांव (p) = प्रार्थना = prayer (to God)

क

कर्क = घोड्यार बसपाक चामड्या बसका = saddle

कट = निर्धार = determination

कटकटा = चुरचुन्यांचे उदगार = alas !

कडियाळी = घोड्याक आळाबंदा दवरपाचो राजू = stirrups

कणवटें = जेवणा-खाणाचें आवटें = raw materials; ingredients of food

कणिवळ = काकुळतिसार; दयावंत = merciful

कनिश्ट = खालतें; सकयलें = low position

क्रमवर्णे = भोंवडी; हालचाल = movement

करवीं = वरवीं = through; by means of

करें = उंट = camel

कसदो = चित्र; रूपकार = image; picture; portrait

कळोकळी = समजणी = understanding

कांकटेणी = खांकुडपण = embarrassment; hesitation

काकुळतीसारु = दयाळ = merciful

काज = गरज; गरजेचें = necessity; necessary; required

काजु = कांच = glass

कांटेल् = गळ्याक लागतली सरपुली पिडा = diphteria

कांति = चकचक; लखलख = lustre

कांतु = घोव = husband

कानि = राजू; वंश-बेल = rope; genealogical tree

कामतुराय = कामतुरायेची भावना = lust

कामत्र = कामुक = lustful

काराफूल = लवंग; कालाफूर = clove

किग्यान = ल्हान-सान; कुस्कुटाची = paltry; despicable

किड = मिश्रण = admixture

किलु = ल्हवू = low; light sound

कुटुको = कुडको = a piece

कुर्ट = भेंड = waistline

कूड = तो, तें, ती कूड; (आकारा प्रमाण) = rooms according to their three sizes- big, middle & small

कूडु = फटींग; अटमटवाळ = dishonest; cheat

कुबेरू = धन-गिरेस्तकाये देव = गिरेस्तायेचें प्रतीक = god of wealth - symbol of it

कुरूप = विद्वप = ugly

कुस = गर्भ = womb

केंडां = उज्या जिबो = flames of fire

केणें = जेवण-खाण; पुर्वठो = food; supplies

केवि = वादी/ प्रतिवादी, हांतलो एक = a party to a dispute/case

कौटालिविद्या = घाडिपण = witchcraft; magician's craft

कौटाली = घाडी = magic - witchcraft practitioner

केवारु = राखणायत = protector

कोर्देयर = शेळिये-चें पुर्तुगेज उतर = lamb

कोनंबु = सोबीत-सुंदर = beautiful; lovely

कोंफेसार = कुमसार; पातकां उच्चारण/ कबुली = confession

कोश्ट = कुश्ट-रोग; म्हा-रोग = leprosy

कोश्टी = कोडकार = a leper

कोंसोआर = (पु.) कुंसवार = Christmas sweets (from 'consoada')

ख

खर्ग = तरसादे सारकी = scimitar

खडचरु = अवघड; कठीन; खडबडीत = difficult; tough; rough

खळि = खळी; बारीक उदकाचो व्हाळ वा चरी = narrow channel; stream

खळूंक = बंद पडूंक; सुटूंक = to stop; to cease

ख्यालि = व्यसन; पातक = vice; sin

खालुतें = सकला; सकयलें; उण्या दर्ज्याचें = below; lower ; humble

खिण = खीण; क्षण; = a moment

खिणाचें = खिणयाळें = momentary; transitory

खिरोदीक = धवीं-फुल्ल = white

खिसो = बगलांट; आरोप = accusation; charge

खुजदु = मोटवो; गिड्डो = short in stature

खुण = कुरू; हावभाव = sign; manifestation; inprint

खुतो/ खुती = बारीक चुको = minor faults; flaws

खुमास = रेशीम = silk

खुमासाय = खुमास विक्रेत्यांची आळ = silkweavers' lane/ street

खेटी = लुटी = crowd

खेड = न्हंयें भितरलें बंदर = riverine port

खेबाडियो = फकाणां/ विडंबना करपी = teaser

खेव = 'क्षय' हाचें तद्भव = corruption

खेवीं = त्याच खिणा; आकताक = that moment; instantitly

खोटुर = दुखेंत-वेशटल्ली पिडा = chronic pain/suffering

खोडु = दांव; मोनजातीक बांदचेलें = tether or chain on animal

खोडो = कैद्याक वा मोनजातीक बांदिल्ली सांखळ = prisoner's chains or any chain on an animal

खोंबुंक = तोपून भितर वचूंक = to penetrate

खोलुसां = व्हडलीं ल्हारां = big waves

खंकाळु = उचंबळ = disturbed; worked up

खंजिर = व्हडली धारेची-सुरी = big shrap

खंड = करार = contract; agreement

खंडुंक = गळून पडूंक = to drop out/ down

ग

गजु = व्हडलो आवाज = loud noise

- गजंबु = बोवाळ; करांदाय = commotion
 गर्जरू = खरखस आवाज; बोवाळ = roar of a noise
 गत जालो = मेलो = passed away; died
 गरळ = वीख = poison
 गरांठी = गरी लायल्ली शिंतारी = angling rod with bait
 गवाय = साक्षी; साखि; गोवाय = witness
 गवणी = तणाची चुंबडी = manger
 गागुरूक = मोव पडूंक = to soften; to melt with fear
 गांजलीक = त्रास-कश्ट भोगणार = affliction
 गांजूक = त्रास दिवन सतांवक = to afflict
 गणिके = दर-एका फाटल्यान (आंकडो) = for or after each (number)
 गारारणें = कागाळ करून मांडिल्ली मागणी = petition
 गुजरूक = सोडूंक; सोडून दिंवक = to let go / pass
 गुपा = गुफा = cave; cell
 गुपा = भियेवन गुळी = shrunk to a bundle out of fear
 गुरकि = फुडारिपण = leadership
 गोंडु = काळीज = heart
 गोल = घोल = den
 गंगाळ = व्हडलो हांडो = cauldron
 गंभेर = गंभीर; व्हडलो = serious; loud

घ

- घडणों = कुडिचे सांधे = parts of the body
 घडी = वर-भर अशें = an hour's reckoning
 घागरी = भाण; कळसो (चड करून दुदाचो) = receptacle; mostly of milk
 घाशि = कश्टांचो वावर = onerous work
 घुडसूंक = गुड्डुलासांव करूंक = to hatch a plot
 घुरूघुटो = गुरंगुटो (घुंगुटो) = spider
 घेपूंक = हात पावून धरूंक = to reach out and get

घोंकणी = भौन-भौन केल्लो उगडास/अभ्यास = repeated stress; by heart

च

चमकूंक = ल्हवान चलूंक = to walk leisurely; normally

चिके = मात्शें = a little

चेडुं = खंच्याय लिंगाचें भुरगें = a child of any gender

चेडुं = बायल लिंगाचें भुरगें = a female child; a girl

चेतवूंक = बुद्ध दिंवक; शिटकांवक = to advise; to warn

चोख = चकचकीत; निखटें; निवळ = pure; valuable

चौगुलो = मुखेल नागरीक; वांगडी = leading citizen; member

छ

छेदूंक = कातरूंक; तोडूंक = to cut off

ज

जणप्रती = दर-फावटीं = each time

जननी = आवय-बापूय = parents (who gave one birth)

जळ-जोख = उज्यान पाड जावचें संकट = danger/risk from fire & destruction

जाचोंक = कळाव करूंक = to delay

जाजती = अपमान = offence

जाणपजाण = खबर; म्हायती = information

जाणतो = जाणा जाल्लो; शाणो = learned; wise

जाणोंक = कळीत करूंक = to inform; to communicate

जामिनी = फियादोर = surety

जायपर्णी = जल्माक सावन; जाल्ल्या पसून = from birth

जाळवणी = कारभार = administration; management; organisation

जिणोंक = जिखून घेवक = to win over; to conquer

जिन = बाग = garden

जिनोस = जिनस; प्रकार = Species; type

- जिबटु = उल्लूक हुशार; बडबडपी = articulate; talkative
 जिबटाय = उल्लूक येवपाची सुडसुडाय = articulateness; fluency
 जिवावूंक = नवो जीव प्रदान करूंक = to rejuvenate
 जुगांतकाळीं = संकटकाळांत = in times of danger/ emergency
 जुराजुरी = वायट फुतफुतप = murmuring
 जुंवार = हुर्मती; प्रणाम = reverence; greetings
 जेरबंद = सैती = scourging by lashes
 जोखु = जोखीम = risk
 जोगौंक = जतनाय घेवक; परामर्स करूंक = to take care of
 जोंपावणी = जोगलावणी = flash of lightning
 जंतंरूक = सांकळ्यांनी घट्ट बांदूक = to enchain; to tie up in chains

झ

- झडति = बऱ्यावायटाचो हिशेब = inquest; assessment
 झड-मोड = वादळ-वारें = storm
 झांकी-जळप = भैरो-जळप = superstitious practices; sorcery
 झालोरी = झेलो = garland (of flowers, pearls etc)

ट

- टकमकां = तटाकून पडूंक = amazed; stunned
 टाळणी = वायट करपाक/ मौज मारपाक सुचोवणी = temptation
 टाळुकि = ताळि = branch; twig
 टेंकणो = तेंको-दिवपी = supporter

ठ

- ठसूंक = थिरांवक; ठांक मारूंक = to rivet; to imprint
 ठांकु लांवक = मानून घेवक = to confirm; to support; to ratify

ड

- डांगिरो = जाहीर कळोवणी = proclamation
 डाणो = ओरोव-गोटो = cereals for food

डासूंक = घांस मारूंक = to bite (serpent's)

डाळु = एकामेकार पडप / येवप = continuous fall/ flow

डोंपुलो = बुराक; तोंड = a hole

त

तर्केकी = कितेंच केल्यार न्हय/ निखालूस न्हय = in no way; not at all

तटकारूंक = शिटकांवक = to admonish

तडवण = आडावन धरपाची सुवात; आडावन दवरपाची बंदखण = detention; lock-up

तडिपंथ = तारण = salvation

तत्वादीक = तत्वभरीत = substantial

तनमधें = खास करून; चड करून = specially; particularly

तनु = कूड = body

तरकूण = अदमासान कळपाची प्रक्रिया = conjecture

तस्कर = चोर = thieves; smugglers

तरूंक = राखूंक-सांबाळूंक = to keep; to save

तरुवरू = झाड; रुख = tree

तस्करूंक = हिशेब-कोंत तपासूंक = to check accounts

ताकित / ताकतीक = सडसडीतपण; रोखड्या-रोखडेपण = hurry; urgency

तागायती = आदिंपसून फाटीं लागिल्लो = importuning from beginning

त्यागुंक = त्याग करूंक = to sacrifice

तारक = सोडवणदार = saviour

तारूंक = सोडवण दिंवक = to save

तालुक = नकल = copy; transcript

तिकि = तिखि = cinnamon

तिदवणी = फारिकपण = re-payment

तिमुंक = भिजूंक; भिर्येवक = to get wet; to be afraid of

तिरीं = देगेर; धडेर = on the bank of a river; on the shore of the sea

तुकुंक = वजन करूंक = to weigh

तुटपणि = उणाव = shortage

तुर्त = रोखड्या-रोखडो = immediately

तौकान = रागान = angrily; furiously

त्रिंदादि = (पु.) तृथ्वी; त्रिमुर्ती = Trinity

थ

थरकांपूक = थान्या भियेंवक = to be scared stiff

थानु = फावो तो मान (मानु-थानु) = deserving honour

थापडें = चिपचिपीत भिजिल्लें = drenched with water

थारो = जागो; सुवात; आलाशिरो = place; site; shelter

थिगळी = खत = stain

थिर = स्थीर = firm; stable

थुळी = आंगलोट = corpulence

थोक = तटाकून = amazed

थोकडो = थोडो = a little

द

दग्द = त्रासांचें दुख्ख = painful suffering

दरवूक/दरौंक = कडून येवक = to melt

दवरनें = गोंयच्या गांवांनी आशिल्ले चिऱ्यांनी बांदिल्ले पागोर जंय माथ्यावेलें वजें दवरून विसव घेवं येत = resting places in the Goan countryside in the form of platforms for easing headloads provided for by the village communes

दर्वूक = कडून वचूंक; विर्गळूंक = to melt

दळपति = फौजेचो व्हडिल = army commander

दळभार = फौजेची उर्पज; व्हडलो जमो = assemblage of armed Men

द्रव्य = दुडू; पैशे; नगद = money; cash

द्रव्यहोयरीं = भांडाराचो ठेवो = treasure-trove

दृडाय = निबराय = firmness; determination

दृश्ट = दुस्मान = enemy

दृतिवंत = धमधमीत = perfumed

दृती = घमघमीत परमळ = perfume

दाडालें = जनेल; खिडकी = window

दाणी = राजाचो कर-वसुलदार = collector of royal revenues

दांव = पाळ; मूळ = root

दिनवास = उपकार = gratitude; thanks

दिवान = मनसुबिदारांची समिती = a court of law

दुर्ग = कोट; किल्लो = fort; fortress

दुर्जण = दुर्जन; दुस्मान = enemy

दुर्जाणीक = दुस्मानकाय = enmity

दुणावूंक = दुपेट; दुसरे फावट म्हणूंक/ करूंक = to repeat; to emphasize

दुर्बळीक = दुर्बलताय; दुबळेपण = poverty; weakness

दुर्बळ = धाकटो; बळ नाशिल्लो = a person of weaker sections

दुभागूंक = दोशीं करूंक = to divide

दुमालो = पिडापीड = persecution; harassment

दुमालदार = पिडापीड दिवपी = persecutor; tormentor

दुमालेदार = पिडापीड दिवपी = persecutor; tormentor

दुलब = मोगाचो; प्रियेवाचो; अपुर्बायेचो = esteemed; sweet; affectionate

दुलबाय = अपुर्बाय = pampering; affection

दुसेरीं/दुस्तेरीं = दुसरे फावट = once again; for the second time

देखतें = दोळ्यां मुखार = in the presence of

देखि = देख; उदाहरण = example

देसांतरीं = देसाभायरो जावन = in exile

देहदंडु = कुडी दंडवण = mortification of the body

देहधातु = कुडीची ओड/ओडावण = carnal desire

दोशिंगारी = दोन वाटांतल्यान एके वाटेन वचूंक वेंचपाचें संकडें = on the horns of a dilemma

दंडणा = दंडवण = mortification

दंडवत = ख्यास्तिची शिटकावणी = admonishment of punishment

दंडोंक = दंडवण करूंक लांवक = to mortify

दंवडूंक = धांवडावन घालूंक = to drive away

ध

धड = शाबूत; आखो = integral; whole

धडो = जमो; पंगड = group; community

धण = समुदाय; हिंड = community; flock

धर्म = दान; धर्म = charity; alms

धाकु = फाम; किर्त; खबर = fame; notoriety; news

धांदु/धांदो = दिसा-दिसपट्टो वावर; धंदो = daily chores; business

धिड-भिड = फावो जातलो मान-भौमान = respect; honour that is due

धिर्ये = धीर = courage

धिवर = खारवी = fisherman

धिवरपण = खारव्यालो कामधंदो = fisherman's calling

धुंडाळूंक = उस्तून चौकशी करूंक = to dig into; to enquire into

धुमाडी = गोंदळ; उचांबळाय; धुमशेण = trouble

धुमाडो = त्रास दितलो; सतायतलो = persecutor

धेधातु = कुडीचे ओडावणेचें = sensual

धोणी = धुवप = washing

धंडवती = कुडीचे धंडवण = sack- cloth/ mortification of flesh

धंदलि = कार्य; वावर; धंदो = work; task; job

न

नपाळो = पाळो दिनाशिल्लो = disobedient

नवल = अज्याप; चमत्कार = wonder

नवगती = नव्यांन; नवे गतीन = anew; afresh; with greater vigour

नसरतलें = सरनाशिल्लें = imperishable

नाटकी = कुडणाटायेचो; निर्दुखी = jealous; envious

नाभिकारू = खात्री = guarantee; assurance of safety

- नांवाडूंक = नांव घेंवक; नांवरूपाक व्हरूंक = to name; to distinguish
 नाशिक = नाश जावपाची वस्त = liable to destruction
 नाशिवंत = जाचो नाश जाता = perishable
 नासुंक = नाश करूंक = to do away with; to dispel
 निखेपूंक = फोंडांत घालून पुरूंक = to bury
 निचैतन्यू = सैराणाभायर = unconscious; unenlightened
 निछळु = निवळ = pure
 निडळ = कपल = forehead
 निपजांवक = जल्मा हाडूंक = to engender; to enkindle
 निपजूंक = वयर सरूंक = to emerge; to arise
 निरपराधी = अपराधा मेकळो; वायलो = innocent; not guilty
 निरोखूंक = कोरा करून पळेंवक; तीख नदरेन देखूंक = to stare
 निलखेणु = वायट गुणांचो; बरे गूण नाशिल्लो = lacking in virtue; bad character
 निर्लेपाय = लेप/खत नाशिल्ल्याची स्थिती = unblemished condition
 निवनु = उणें; उणेपण = lacuna; shortcoming
 निर्विख = वीख काडचेलें वखद = antidote to poison
 निर्वान = धाडस; निर्धार = audacity; determination
 निश्कळंकी = कलंक; खत लागूंक नाशिल्ली = immaculate
 निश्कामीक = कामा मेकळो = virtuous; free from lustful desires
 निस्संग = कुस्कुटाचें = next to nothing; trivial
 निसांचरू = भावना नाशिल्लो क्रूर मनीस = cruel; person without feelings/emotions
 नुसुदि = कांय कारण नासतना; बेश्टेंच = simply; for no reason
 नुपुर्वण = अतृप्तताय = lack of satisfaction / contentment
 नेदुखचार = निर्दुकाय = jealousy; envy
 नेफारू = हक नाशिल्लो चाकर = slave without any rights
 नेफर्गती = प्रत्येकाक खास करून = to each one in particular
 नेवाळें = भेंडाक बादपाचो पटो = waist belt / band

नंद = खोशाल = happy

नंदनीक = खोशालकाय; अर्थअपुर्बाय = joy; filial pampering

प

पखूंक = राखूंक; सांबाळूंक = to protect

पछेमानु = जणीक अपमान = personal insult

पडखळूंक = विभाडूंक = to destroy; to raze to the ground

पडताळूंक = खबर काडूंक; चौकशी करूंक = to enquire into ; to investigate

परब = सण; फेस्त = feast

परद्वार = पर-पुरसा/बायले कडेन कुडी संबंद = adultery

परिकर = सोबीत = beautiful

परिहर = समाधान = satisfaction

परोंपरिंचें = साबार जिनसांचें = variegated

पलट = बदल; परिवर्तन = change; transformation

पलित = उणाक; पोजडो = dirty; filthy; lowly

पवन = वारें = wind

पवनवेगु = वाऱ्या सारको वेग = wind-like speed

पर्वडि = चालू-प्रथे रूपान = practice in a fresh form

पर्वण = उत्सव; परब = celebration; feast

पस्तर्णे = मेजासारकी जेवणाक बसका = a small table for serving food

पळपटो = पळ काडपी = evasive; coward; elusive

पळौंक = धांवडांवक = to drive away

प्रणामु = सामकी बरी भलायकी आशिल्लो/ल्लें/ल्ली = person in very good health

प्रति = प्रीत; मोग = love; affection

प्रतिजाप = परती जाप = reply/ response

प्रतिपालु = सांबाळ; राखण; परामर्स = care & protection

प्रतिश्टूंक = प्रतिश्टीत अधिकारान सांगूंक = to state with authority

प्रतिवाद = भासाभास = discussion

प्रतेव = अखेपाय = efficiency

प्रसन्न = खोशी = favourable; happily disposed

प्रसंवुंक = प्रसूत जावन जल्माक हाडूंक = to deliver; to conjure up

पांगु = पांगेक; खाला = indebted; bound down; submission

पायक = पांयांनी चलपी शिपायक = foot-soldier; peon

पायशांव = (पु.) यातना = passion (suffering)

पालेंवक = पालवी/पानां फुटूंक = to put out leaves

पावनी = शुद्ध = purified ; sanctified

पाव घेंवक = मान्य करूंक = to accept

पाळां = ल्हारां = waves

पालो दिंवक = दिल्लें उतर आयकूंक/ पाळूंक = to obey; to listen to

प्राचित = प्रायश्चित = penance

प्राय = पिराय = age

पिंडपोशण = जेवणा-खाणा-न्हेसपा वेवस्ता = sustenance

पितवेगी = रागिश्ट = choleric

पिवनपात्र = पिवपाचें आयदन; पेलो; कोप = cup; receptacle for drinking water etc

प्रियेवार्चीं = मोगाळ अपुर्बायेचीं; आवडिचीं = esteemed

पुर्गातोर = शोधन-स्थान = purgatory

पुंडाय = चेपण; नागौण; मारामारी = tyranny; dacoity; assault

पुणु = अट = condition

पुतळी = चोखसाण = purity

पुनर्जिवित्व = परतें जिवीत, पुनर्जल्म = resurrection

पुनरपीं = परत एक फावट = once again; afresh

पुरोंवक = दिंवक; पुरवठो करूंक = to supply

पुलपीत = प्रवचन/सेरमांव करपाचो इगर्जेतलो जागो = pulpit

पुशी = चौकशी = search for information

पेंठ = तारवां लागपाचें बंदर; बाजारपेट = port of call; market place

पेलो = शेजारी; दुसरो = the other; neighbour

प्रेगादोर = (पु.) प्रवचनकार = preacher

प्रेगासांव = (पु.) प्रवचन = preaching

प्रेझेप (p) = गोठ्याचो देखाव = crib

पोकळ भाराण = पोके कल्पनांनी फुगिल्लें = fantasy

पोर्टानिक = नुस्त्याचो खर वास = strong smell of fish

पोटार्थ = खावगेपण = greed

पोपुसां = पोपसां = lungs

पोरो घालूंक = पैस करूंक = to put aside; keep at bay or distance

फ

फटिक = स्फटिक = crystal (stone)

फ्रादी = (पु.) मठवाशी = friar; monk

फांपारु = खोंट = a kick

फांपांवक = किर्त पातळांवक = to spread fame

फिटूंक = ना-नपश्यात करूंक; पुसुन काडूंक = to finish; to dispel; to extinguish

फिरूंक = बंडु करूंक; उपूंक = to revolt

फुडां = फुडाराक = in the future

फुडें = आदीं = formerly; earlier

फुडारूंक = फुडाकार घेवन फुडें येवक = to come forward

फेडूंक = सोडोवक; फारीक करूंक = to relieve; to pay back

फे-भावार्थु = भावार्थ (फे - पुर्तुगेज उतर) = faith/ doctrine

फोली = (पु.) दोन पानांचें कागद = folio; sheet of paper (2 pages)

ब

बकम = पेणें = a bunch of ; concentration

बटिकि = चाकर्न-नेफार्न = a slave woman

बडिवार = गर्व; बडवाचार = pride; bragging

बत्तिसलखेणिक = संपूर्णायेचीं लक्षणां आशिल्लो = perfect in all 32 characteristics

बरवत्त्व = बरेपण = goodness

बरवें = बरें; बऱ्याचें काम = good; welfare

बस्तनी = लिपतिं केल्ली दुस्मानाक वायट करपाची मांडणी = stratagem

बळ्ळीक = पिडा; दुयेंस = illness

बळ्ळिककार = दुयेंत; पिडेंत आशिल्लो; पिडेस्त = one who is ill

बळ्ळिकेचे = बळ्ळिककार

बळियांडूक = बळान घेवक; हातासूंक = to take by force; to usurp

बळिवंतु = बळवंत = strong

बापुडी = गरीब; आधार नाशिल्ली = poor; destitute; helpless

बायणी = फुडें धुकलिल्ली वेळा-मुदत = extended time-limit

बालाव = दुर्दैव = misfortune

बालाव = केळवण = gift

बांलांडूक = फाटीं उडौंक = to pass; to go by

बावडूक = रीण परतें फारीक करूंक = to re-pay

बेठेली = आळसाय = idleness

बेठो = बेश्टो; काम नाशिल्लो; बेकार = idle; unemployed

बेहुर्मति = हुर्मती-आड = irreverence

बोणी = बोंडी; दुडवांनी केल्ली पयली विक्री = first sale/ transaction in cash

बोणी = नितळ; मेकळी = clear; clean; clean slate

बोंदोड = बंदखण = prison

बोलु-भासु = उतर; भास = promise

बृद = बिरुद = title; sobriquet

भ

भरो = तणाचो/ लांकडाचो/ जळवाचो बांदिल्लो चोंबो) = bundle of hay/ wood/ firewood

भलाय = भलायकी = good health

भतारु = घोव = husband

भ्रमण = भोंवडी = movement; tour

- भ्रमाणदिक = भोंवपाचे संवयेचो = on the move; movable
 भाकुंक = बडबडूंक = to chatter; to talk continuously
 भाजूंक = पुसून काडूंक = to wipe off
 भाटि = सुकतेर दर्याचें/न्हंयेंचें पाणी देवून वयर दिश्टी पटल्ली धर्तरी = dry land
 amidst low tide in the sea or river
 भांडार = गिरेस्तकायेचो ठेवो = treasure
 भातकडो = भातडो; सुकिल्ली कात (मनशाची/ मोनजातीची) = dried skin of
 man/ animal
 भार = झुंड; उर्पज; गर्दी = crowd
 भाशे = सुवातेर = instead of (for better)
 भास = उतर = promise
 भासूंक = भास जांवक = to appear; to be seen
 भुजांवक = भुजाक धरून रडूंक वा थाकाय दिवंक = to comfort; to condole
 भूज दिवंक = आधार (मोयपास) दिवंक = to comfort
 भूमि-वैकुण्ठ = धर्तरेवेलो सर्ग = paradise
 भेतूंक = फुटूंक; फोडूंक = to break; to crack
 भेदूंक = रिगूंक = to penetrate
 भेस = आवतिकाय = plight
 भोडुवो = भोडवो; देवदूत (nu) = angel ; messenger of God
 भौस = जनलोक = mass of people

म

- मटमटां = एकामेकार गिळून वडोवपाची प्रक्रिया = gluttonously
 मणिके = भाशेन; सारकें = like; resembling
 मदलसी = सभेचो म्हत्वाचो वांगडी = important member of assembly
 मदेस्तीं = मदले सुवातेर = at the centre
 मर्धन = तेल माखून पवित्र करूंक = to annoint with ...
 मर्धी = शूरपण; वीरकाय = bravery; valour
 मनस = मन = mind

मनुसुभिदारू = न्याय करपी जुवीज वा न्यायमुर्ती = judge; judicial magistrate

मयादिक = मायेमोगाचो = affectionate

मरणादीकु = मरणाक बळी पडपी = mortal

मसंदूंक = मस्तूंक = to trample upon

म्हारनंव = व्हडल्यान बोवाळ = outcry

म्हालगडो = व्हडलो = elder; senior x junior = धालगडो

म्हालवत = पिरायेन व्हडलो = eldest child

म्हालवतपण = म्हागड्याची स्थिती = primogeniture

मागुर्ता = फाटीं येवंक = to follow; to backtrack

माजोळ = मुखेल = मदलें = principal; central

माणकुलो = सुपुल्लो-अपुर्बायेचो = lovely little; endearing

मातु = गजाल; गजालमात; खबर = conversation; talk; gossip; news

मातु = गजाली; गजाल-मात; काणयो = conversations; gossip; story

मान-मानत्व = मानाची भावना = respect

मान-मान्यतस्ता = मान-भोवमान = honour

मानुपद = मानार्चें पद = sense of honour; badge of honour

मामुल = मागणें = entreaty ; request; pleading

मालयुध्द = व्हडल्या झुंजाच्या मदलें झूज = great war

मालवज = मालमत्तो = property

मालिमपण = हिशेब; गणित = accounting; reckoning

मालिम करूंक = हिशेब दिंवक = to finalise accounts

मावळूंक = मोव जावन पालोंवक = to eclipse

मावकारू = भास करपी; लांव दाखोवपी = illusory

मिंड = परपुरुस मोगी = paramour

मिति = शीम-मेर = limit

मिनति = विनंती = prayer of petition; request

मिन-मासो = नुस्तें; मासळी = fish

मिनिन (पु.) बाळक (जेझू) = Child (Jesus)

मिरा = गंधरोस = myrrh (used for application on dead body before

burial - symbol of Jesus' manhood)

मिस्तेर्यु = (पु.) गूढ; गुढार्थ गजाल = mystery

मुखकमळ = चेहरो; मुखामळ = face

मुग्ति = मोक्ष = bliss (heavenly)

मुग्तिराज्य = मोक्षराज्य; सर्ग = a reign of bliss; heaven

मुग्तिभरित = मुग्तिन-भरिल्लो; सर्गार चडिल्लो = blissful in heaven

मुग्तिपंथ = तारण = salvation

मुछर्यागत = सैराणा भायर = unconscious

मुदाय रावूंक = आरोप करूंक = to accuse

मुस्तायति = तयार = ready; equipped

मुस्तेयर = (पु.) मठ = monastery; convent

मेळु = जमो = congregation

मेळेकार = विरोधी; दुस्मान = opponent; adversary; enemy

मेळो = विरोधी = adversary; opponent

मोटवो = गिड्डो = short

मोड = वादळ; तुफान = storm; typhoon; tempest

मोर्दोमु = (पु) फेस्त-परब कर्तो = sponsor of feast

मोनजात = जनावरांची रासवळ जात = animal species

मोनयाति = मोनजाती = animal kingdom (fauna)

मोंबारी = किळंच्यो; बोवाळ = commotion

मोहन = मौन = silence

मंडळ = वाटकुळो आटो = circle

य

याती = जाती = human kind

यादल = शिक्षा; ख्यास्त = punishment

येकतारू = एकचार; एकवट = union; unity

येरजरि = हें आनी तें दिसपट्टें काम = daily chores/ occupations

येक्षकोमुन्यांव = (पु.) समुदाया-भायलो करपाची फर्मावणी = excommunication

येक्षकोमुंगार = समुदाया-भायरो करूंक = excommunicate

र

रजमात्र = इल्लेशें = tiny; little bit ; wee bit

रटमटुंक = आंवडे गिळून खांवक; रगडून खांवक = to eat ravenously

राखणो-भोडुवो = दर एकल्या मनशाक दिल्लो भोडवो = guardian angel

राजकाटी = राजदंड = a king's sceptre

राजधर = राजकारभारी = royal administrator

राजबेडो = राजवंश; राजफांटे/ खांदयो = Royal genealogy/ family tree

राजवट = राज्यशासन = kingdom; king's reign

राजिक = त्रास = affliction

रावळार = राजवाडो; राजमहल = king's palace

राशी = कितेंय घसघशांनी व्हावतें : दूद, उदक आनी हेर; घायांवेल्यान व्हांवतलो

पूं = flow of water , milk and others ; pus oozing out of a wound

रूखस्थळ = रूखांचो जमो; रासवळ उतर = cluster of trees

रुधन = भितर्या फोफेवन आयिल्लें रडणें = inner sobbing/weeping

रुपें = silver

रेंजुंक = झरौन काबार जांवक = to wither away

रेलिक (पु.) = अवशेश = relic

रेलिजियोज = धर्मसंघाचे वांगडी = the religious (members of Christian religious orders among men and women).

रेजुरेयसांव = (पु.) = पुनर्जिवित्व = resurrection

रैवासु = खतखतो; उर्बा = fervour; enthusiasm

ल

लछकरी = शिपायक = armed soldiers

लटिक = फटकिरें = untruthful; fake

लवलवीत = रसरशीत = fresh; flowering

लाब = फायदो = profit; gain

लाबौंक = फावो करूंक = to bestow

लावण्य पुतळो = सोवीतकायेचो/ सुंदरतायेचो पुतळो = statue of beauty

लिणत्वाय = खालतेंपण; नमळिकाय = humility

लिब्रु = (पु.) पुस्तक; ग्रंथ = book

लीण = नम्र; खालतो = humble

लुळि = लापिट = skilful; dexterous

लेंकरूं = भुरगीं = children

लेगिन = पासून = since; from that day

लंच = लांच = bribe

लंछन = खत = blemish

व

वर्जूक = वांचूंक ; पैस करूंक = to avoid; to exclude

वर्नुक = काव्यान गावूंक = to praise in poetry

तरव = जेवणा-खाणाच्यो वस्तू; ओरोव-गोटो = food items; cereals

वरुतो = वयलो; वयल्या पांवड्याचो = above; superior

वर्वळि = सालेक लागतली सामग्री = school material

वर्शोवूंक = पावसा सारको ओतोवूंक = to pour like rain

वसूंक = आसूंक; रावूंक = to be; to live

वस्ति-विचारू = भाट-बेंस = landed property

वृख्य = रुख, हाचें आदलें रूप (वृक्ष - वृख्य - रुख) = tree (big)

वृंद = कुटुंब; पिळगी = family; generations

वृशब = नंदी = bull as deity

वाखाणूंक = तूस्त करूंक = to praise

वागुर = शिकारेचें जाळ = hunting net

वानि = जातिची/जिनसाची खुणा = symptoms type/genus/species

वानुंक = तुस्त करून गांवक = to sing praises

वानुंक = तुस्त गांवक = to sing praises

वायजड = फकफकीत = pot-bellied

वायटिव = वायटपण = evil ; bad action

वायलो = मेकळो = free from; beyond

वारवूंक = व्हांवक = to flow; to spill

व्यार = वेपार = trade

व्हाराडिक = लग्नाची समाजीक-धर्मीक विधी = wedding

वारीक = गांवचो दारवंटेकार = gate keeper of the village

वारिये = वरवीं = through; by means of

वारुंक = आडांवक; शिटकांवक = to obstruct; to warn

वासन = घोड्या नाकाक घाल्लें धापणें = nose cover for horse

व्हाणि = व्हांवति = flow

विखरांवक = शिंपडावंक; व्हांवोंवक; वारोंक = to spill

विखरोंक = वोतून वचूंक = to spill

विगरुंक = विगळूंक = to dissolve; disintegrate

विगायरू = (पु.) (कोणाच्या) जाग्यार = vicar

विछखेण = शाणो; सांबाळून वावुरपी = prudent

विछखेणाय = prudence

विर्जिक = जतनाय; मन लावन केल्लें काम = diligence; care

विजोंक = पालोंक = to put off the light/fire

विडावेथा = व्यथा = दुयेंस; पिडेची स्थिती = infirmity

वितरागु = दुख = harm

विपरित = आथवीच; आड येवपी = strange; to the contrary; adversarial

विपायिं = कशाय भशेन; उणें म्हळ्यार = somehow; at least

विपूंक = वयर/भायर सरूंक = to emerge; to arise

विरमार = पाखंडिपण; कपटी माण्यो = dissimulation; plotting

विलाथ = देस = country

विसव = विश्रांती = rest; repose

विसाये = इंद्रियां = senses

विस्मित = अज्याप; थटाकून घालूंक = to astound; to amaze

विसोंक = विसव घेंवक = to rest; repose

विहाव = विवाह; लग्न = marriage (religious)

- विळाप = भितरल्यान फोफेवन आयिल्लें रडणें = lamentation
 विलंगो = नागडो; विंगळो = naked
 विळ्या वचूंक = पिड्डेर जांवक = to be lost; gone case
 वेगवतराय = वेगवानी स्थिती = speed
 वेचूंक = भेट करूंक = to offer; to devote; to commit oneself
 वेचूंक = खर्चिल्ल्या दुडवांचो वापर वा उपेग करूंक = money spent
 वेचूंक = भेटौंक = to commit for expenditure
 वेचीक = खर्चीक; पाड घालपी = prodigal
 वेडूंक = वेडो घालूंक = to encircle
 वेश्टूंक = झळबूंक = chronically in it
 वेंसर = पाडूक; वासरू = calf (of cow, donkey)
 वोज = हुशारकाय = ingeniousness
 वोज = जेत; लायकी; समर्थाय = grace; talent; capacity
 वोठगूंक = आड पडूंक = to lie down
 वोडण = धोणु = bow
 वोडमाडूंक = फुसलांवक = संबोधूंक = to persuade; to exhort
 वोडावोड = अनुकरण = imitation
 वोडी = ताणून ओडपाची करणी = pull of a string of the bow
 वोप्त = जेत; लायकी = grace; talent
 वोशद = वखद = medicine
 वोळगूंक = चडून वचूंक = to rise; to ascend
 वोळश्या घालिता = वाटेर उडयता; वाट लायता = throws to the winds
 वोळसो = पाड-विभाड = destruction

श

- शाकारी = तेंको दिवपी = protector; supporter
 शाद करूंक = शारती पावोवक = to achieve; to reach out
 शामी = भेट; वसका = meeting; sitting
 शास्त्रगन्यानी = शास्त्र-जाणार; शास्त्रांत पाटांगडो = learned in scriptures;

Doctor of the Church

शास्त्रदृष्टि = धर्मद्रोही = heretic

शास्त्रपठण = शास्त्राची वाचून केल्ली फोडणिशी वा अर्थावणी = reading & interpretation of the scriptures

शिख्या = शिक्षा = punishment

शितरुंक = उपूंक; बंड करूंक; घात करूंक = to revolt; to rebel; to betray

शिदाव = जमीन-शेताचेर लायिल्लो कर = land-tax

शिपति = किर्त = fame

शियांडे = किळंचीनी मारिल्ल्यो बोबो = outcries; wailing

शिरीं = वयर; सुरवातेक = at the head; in the beginning

शिरोमणी = परमपिता = Supreme Pontif^c

शिस = तकली = head

शेखीं = निमाणेकडेन = finally; ultimately

शेजारी-वासारि = शेजारी-सामारी = neighbours

शेळशितळ = थंड; शितळ = cold; cool

शेळी = मेंडन्याचें पोर = lamb

स

सकलात = उंचा मोलाचें पुर्तुगाली लुगट = expensive; superior cloth from Portugal

सजाप = जापेक जाप = reply; response

सत्यार्थ = खन्या-सत्याची गजाल = truth

सत्वधीर = निश्ठावंत धिंताय; धीर = constancy; courage

सन्यांवकारु = गुन्यांव नाशिल्लो = not guilty; innocent x guilty = गुन्यांवकार

सनिदान = इश्टागत; नातें = friendship; relationship

स्पर्शशेण = स्पर्श = touch

सबागतीं = स्वइत्सेन = voluntarily

समख्या = खुणा; कुरू; सारकेलें = sign; semblance

समवूंक = आटापूंक = to contain

समंधी = सोयरो = relative

Accn No: 001447

समचारू = कुटुंब = family

समर्थाय = व्हडवीक; समर्थपण = competence in performance achieved

समरूंक = मान-हर्मती दिंवक = to adore; to revere

सयासूंक = वावर-कश्ट करूंक = to work hard at

सर = सरि = strings (of lyre)

सस्कार = विक्रेचें सिनाल; पत = earnest money/ sign for sale / example

सरसांवक = हालून करून बदलून हाडूंक; नवें करूंक; नवसरूंक = to blend; to refurbish; to renovate

सरमंडक = सरियांचें वाद्य = lyre

सरशें = बरोबरीचें; फावो सारकें = nearly; approximate; appropriate

सरिशें = लागीं; लागसार; तेंकून = approximate; nearly

सरी टाकूंक = अनुकरण करूंक = to imitate

स्वभाग्यपण = सुदैवपण = fortunate state/ condition

स्वडु = सूड = revenge

ससरी = पिकाळ = fertile x sterile = निखारी

ससारी = पुराय = comprehensive; complete

ससू = पिकाळ = fertile

सळिल्लेचे = बरे भलायकेचे = in good health

साक्रामेंत = (पु.) संस्कार = sacrament

साखि = साक्षि; गवाय = witness

साज = सोबता; फावो तशें आसा = it becomes; appropriate or becoming

सातवणो = परबीं; अभिनंदन; भेटो = congratulations; gifts

सातवूंक = परबीं दिंवक; अभिनंदन करूंक = to congratulate; also to gift

सात्य = सत्यवंत; खरें = truth

सात्य = खरेलें; सत्यवंत = truthful

सांदकूंक = पेटूंक; जळूंक = to light up; to burn

साय = सोसणिकाय; साणाय = toleration; patience

सायबीक = धनीपण = overlordship; ownership

सायाभंगु = तोंड पडिल्लो = crestfallen

साल्म = स्तोत्र = Psalm

सावकास = सबस्तकाय = peace

स्वाडु = बरें मागतो/ करपी = benevolent

सांश्याक पायक = वाटेक लागतलो खर्च = travel expenses

सासाय = देवाचो आशिर्वाद; आसणें = God's blessings; presence

सांप्रत = निकतोच; थोड्या वेळाचो = just now; brief

सिरकुंसिदार = (पु.)सुन्नत, करूंक; सुन्ता करूंक = to circumcise

सिरकुसिसांव = (पु.)सुन्नत; सुन्ता करप = circumcision

सिविर्धी = सार्थक = accomplishment; achievement

सुअस्त = सबस्तकाय = peace

सुअस्त चिर्ती = स्वस्त मनान = in peace

सुग्रमी = गिन्यानी; विद्वान; आसतिग = enlightened; illustrious

सुटावें = स्पश्ट; खन्यानींच = clear; conclusive; truthful; certainly

सुधचार = शुद्ध/ पवित्र करपाचे विधी = last purification rites

सुधवांटो = आपले वतीन केल्ली खरी फोडणिशी = justification; mostly true

सुधीं = पुराय; पूर्ण = complete

सुपराड = भरपूर(ताय); सुकाळ = abundance x scarcity = दुपराड

सुपरीत = फावरार; अनुकूल = favourable x unfavourable = दुपरीत

सुमुर्ति = स्मृती; शास्त्र; संप्रदाय = scriptures; religious tradition

सुलखेण = बऱ्या लक्षणांचो = virtuous x bad character = अवलखेण

सुवूंक = लांवक = to join; to attach

सुवाडु = बरें मागून केल्ली करणी = benevolent action x malevolent action = अदवाडु

सुश = जतनाय; परामर्स = care

सै = रुच = taste

सैत = रुचीक (फाव करता) = tasty

सैब = निसर्ग = nature

सैबीक = निसर्गीक = natural

सैबावरूति = सैबा वयली = supernatural

सैबपणीं = निसर्गीक रितीन = naturally

सोत्व = फावो तें = appropriate to; commensurate with; as it should be

सोवर्नु = सुवर्ण; भांगर = gold

सौरस = खोश्येचो खतखतो = pleasurable fervour

संकडें = गोंदळ = confusion

संकिर्न = दुखेस्त = sad

संकिर्नाय = दुखेस्तपण = sadness

संगीन = कठीण; अवघड = difficult; tough

संगिनाय = कठिणाय; अवघडाय = difficulty; toughness

संचति = संतति = progeny

संचरूंक = पातळूंक; भेटूंक = to spread; to penetrate

संजगुंक = न्हेसूंक; सजौंक = to dress up; to bedeck

संधेव = संदेह; दुभाव = doubt

संबखूंक = भुजांवक = to console

संभ्रमु = भव्य-दिव्य; थाट-माट = solemnity

संभवूंक = मूळ धरूंक, (गर्भाचें) = to conceive

संभोखुंक = संबोधूंक = to exhort

संवसारिक = संवसारगतीचें = worldly

ह

हर्कु = उमेद; खोशालकाय = enthusiasm; joy

हजिबी = निरोप; रायबारीपण = message; embassy

हजिब = दूत = messenger; ambassador

हतूंक = हाणूंक = to strike; to wound

हनिती = अनिती = injustice; immorality

हरसडळ = उगत्या मनाचो = frank; open-minded

हस्तदंत = हतया-दांत = ivory

हळाळीत = ताजें = fresh

हांकार = अहांकार; हांवकार; हांवकार-बडिवार = ego

WORLD KONKANI CENTRE

No:

Acc. No:

14449
Gen → Rev
DLS

F

SHAKTHINAGAR, MANGALORE

-goty;

An Anthology of
Early Konkani
Literature

YEAR: 2000

AUTHOR: Prof. D.

livinho

skani

LIBRARY

SHAKTHINAGAR D. K.

No. _____

Books lost, torn, defaced, marked or damaged in any way shall have to be replaced by the borrower.

Books issued can be recalled at any time, if necessary.

**HELP TO KEEP THIS BOOK
FRESH & CLEAN**

Professor OLIVINHO J. F. GOMES -

Born in Goa, India, 1943 - Educated in Portuguese Lyceum & in English: B.A. - English, Psychology-Sociology; M.A. & Ph.D.- Sociology; with courses in Advanced Management, Book Publishing & '*Bharatiya Vidya Visharad*' (Indology).

Selected in IAS exams, 1969, allotted, on option, to IRS-Cus. & C. Excise, served in higher echelons of Civil Service in various parts of India including Delhi. In June, 1987, he quit his high-ranking position- Addl. Commissioner, C.Excise, for committed service to Konkani, on being selected as full Professor of Konkani, under the rubric of 'outstanding scholar', at the new Goa University, where he is Head of Department & Director, Centre for Konkani Development Studies & Dean, Faculty of Languages & Literature & Member: Executive Council, Planning Board, Academic Council, Court and of various committees including chairman of a few. He is on the panel of experts of University Grants Commission, Union Public Service Commission, K.K. Birla Foundation, NCERT and other national academic/literary bodies. Presented papers at national/ international conferences in Delhi, Ranchi, Mumbai, Goa, Lisbon, Paris, Toronto, Sydney, Kuala Lumpur, London & Porto and published in India and abroad. He has 24 books to his credit so far, in Konkani & English. Won awards at national and international levels for his research and literary works including poetry, short stories, translations; and research fellowships from Portuguese Orient Foundation, French govt., UGC, and Association of Commonwealth Universities, London..

His books include : *Pre-16th Century Konkani Ramayana* (1996); *Village Goa* -a study of Goan Social structure and change (1987, 2nd ed. 1996); *Old Konkani Language and Literature - The Portuguese Role* (1999) containing four books; *A brief History Of Konkani Literature* (1989, 2nd ed. 1996); translations from classics in Bengali, Portuguese, English, Spanish & Norwegian thru' French, into Konkani and English.

He is a life member of : Authors' Guild of India; The Poetry Society (India); Indian Sociological Society; Indian Institute of Public Administration; Indian Society for Commonwealth Studies, and member: Goa Konkani Akademi; having served as literary adviser for Konkani & Marathi, at Goa Academy of Arts and Member, Executive Board, Sahitya Akademi (National Academy of Letters) New Delhi.